የፌዴራል የፍትህ አካላት ባለሙያዎች ስልጠና ማዕከል

ለቅድመ ስራ ስልጠና ሰልጣኞች የተዘጋጀ
የስልጠና ሞጁል

የገጠር መሬትን የሚመለከቱ ህጎችና አፈጻጸም

በፌደራል የፍትህ አካላት ባለሙያዎች ስልጠና ማእከል የተዘጋጀ

Contents

መግቢያ 3

ምዕራፍ አንድ 6

ስለ መሬት ባለቤትነትና የመሬት ሥፋት በጠቅላላው 6

1.1. የመሬት ባለቤትነት የመሬት ሥሪትና አጠቃቀም በዘውዳዊው ሥርዓት 7

11.1. የመንግስት ሀብትና ንብረት ስለሆነ መሬት 7

1.1.2. የእርስት ፣ የጉልት፣ የዕርስት ጉልትና የገባር የመሬት ሥሪት 8

1.2. የመሬት ባለቤትነት የመሬት ይዞታና አጠቃቀም በደርግ ሥርዓት 12

1.3. የመሬት ባይዞታነትና የመጠቀም መብት በሽግግር ወቅት 15

ምዕራፍ ሁለት 17

የመሬት ባለይዞታ የመሆንና የመጠቀም መብት በኢፌዲሪ ህገ መንግስት 17

ምዕራፍ ሦስት 25

መሬት በነፃ የማግኘት ይዞታና መሬትን የመጠቀም መብት በክልል የህግ ማዕቀፎች 25

ምዕራፍ አራት 39

የፌደራሉንና የክልሉን የህገ ማዕቀፎች በማስፈፀም በኩል የሚታዩ ችግሮች የመፍትሔ ሀሳቦች 39

4.1 በአርሶ አደሮች መካከል መሬትን መነሻ ያደረጉ ክርክሮች በሚመለከት ፣ 39

4.3. የመፍትሔ ሀሳቦችና ማጠቃለያ 46

መግቢያ

ኢትዮጵያ ባለፈችባቸው የረዥም ጊዜ የታሪክ ዘመናት የአገሪቱ ፖለቲካል ኢኮኖሚ መሠረታዊ አጀንዳ ሆኖ የቆየና አሁንም ቁልፍ የፖለቲካ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ የመወያያ አጀንዳ ሆኖ የሚገኘው የመሬት ባለቤትነት የመሬት ይዞታ እና የመሬትን አጠቃቀም ጉዳይ ነው።

ቀድሞ የነበረው የመሬት ይዞታ ስሪት እና ባለቤትነት ብዙሀኑን የአገሪቱን አርሶ አደሮች ለጥቂት ባለቤቶችና የገዥው መደብ አባላት ጭሰኝነትና ባርነት የዳረጉበት መሣሪያ የነበረ መሆኑ ግልፅ ነው። የአፄው ሥርዓትና ይከተለው የነበረው የመሬት ባለቤትነት ስሪት ሰፊው አርሶ አደርና የተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች "መሬት ላራሹ" የሚለውን መሠረታዊ ጥያቄ በማንገብ ባደረጉት ረዥምና መራራ ትግል ለአንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ተወግዷል። ህዝቡ ከዳር እስከዳር በአፄው ሥርዓት ላይ ህዝባዊ ቁጣ በመግለፅ ያደረገውን ትግል ውጤት በአቋራጭ ነጥቆ የነበረው ጊዜያዊ ወታደራዊ አስተዳደር ደርግ በከተማና በገጠር የሚገኝ መሬትና የተፈጥሮ ሀብት ሙሉ በሙሉ በአዋጅ በመውረስ የመንግስትና የህዝብ ንብረት መሆኑን በይፋ አውጇል። ህጉንም ለማስፈፀም የተለያዩ ተግባራዊ እርምጃዎችን ወስዷል።

ሆኖም የደርግ መንግስት የእርሻ መሬትን ለአርሶ አደሩ ለማከፋፈል የወሰዳቸው የተለያዩ እርምጃዎች፣

- የአርሶ አደሩን የባለይዞታነትና መሬቱን በዘላቂነት የማልማትና የመጠቀም መብት ዋስትና እና ጥበቃ በማይሰጥ ሁኔታ ተደጋጋሚ የሆነ የእርሻ መሬት ክፍያ ያደረገ መሆኑ፣
- የአርሶ አደሩን ምርቱን የመሸጥና የመጠቀም መብት የሚጋፋ የኮታ የምርት ሽያጭ አሠራር ይከተል የነበረ በመሆኑ፣

አርሶ አደሩ የእርሻ ማሳውን የማልማት ፍላጎት ያጎደለና ምርታማነትን የቀነሰና የአፄው ሥርዓት ሲወድቅ ህዝቡ የነበረውን ተስፋ ዕውን ማድረግ ያልቻለ መሆኑን በዚህ መስክ በየጊዜው የተደረጉ ጥናቶች ያረጋግጣሉ።

የደርግ መንግስት በህዝብ መራራ ትግል ከተወገደ በኋላ መሬትና የተፈጥሮ ሀብት የመንግስትና የኢትዮጵያ ብሄርብሄረሰቦችና ህዝቦች ባለቤትነት ሥር ሆኖ የሚቆይ ስለመሆኑ ግልፅና የማያሻማ አቋም ተይዞበታል፡፡ መንግስት በአንድ በኩል መተኪያ የሌለውን ይህንን የአገሪቱን ሀብት ልማቱን ለማፋጠንና የአርሶ አደሩንና አርብቶ አደሩን የመሬት ባለይዞታ የመሆንና የመጠቀም መብት ህገ መንግስታዊ ዋስትና በመስጠትና የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎች ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል የህግ ማዕቀፎች በፌዴራልና በክልል መንግስታት በኩል በማወጅ እንዲሁም የገጠር ልማት ፖሊሲና ስትራቴጂ በመቅረፅና ፖሊሲውን ተግባራዊ ለማድረግ የሚረዱ ሰፊ እንቅስቃሴ በማድረግ ላይ ይገኛል፡፡

በኢፌዲሪና በክልል ህገ መንግስቶች እንዲሁም በፌዴራልና በክልል መንግስታት በወጡ የህግ ማዕቀፎች መሰረት ለአርሶ አደሩና ለአርብቶ አደሩ መሬት በነፃ የማግኘትና የመሬት ባለይዞታ የመሆንና መሬቱን የመጠቀም መብት ተግባራዊ በማድረግ ሂደት በየአካባቢው የሚከሰቱ የተለያዩ ችግሮች እንዳሉና እነዚህን ችግሮች ለመቅረፍና ህገ መንግስቱንና የህግ ማዕቀፎችን መሠረት በማድረግ ተገቢውን ውሳኔ በመስጠት በኩል የፍትህ አካላት የማይተካ ድርሻ ያላቸው መሆኑ ግልፅ ነው፡፡

ሆኖም ህገመንግስቱን ድንጋጌና የህግ ማዕቀፎቹን መሠረታዊ ግብና ዓላማ በመረዳት ህጎቹን በመተርጎምና በማስፈፀም በኩል የፍትህ አካላት በኩል ቀላል የማይባል የግንዛቤ፣ የክህሎትና የአመለካከት ችግሮች ምክንያት አርሶ አደሮች የምርት ሥራቸውን በመተው በየደረጃው ባሉ ፍርድ ቤቶች ጊዜቸውን በክርክርና በሙግት ከማህበራዊ ፍርድ ቤት እስከ ፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሚከራከሩበት ሁኔታ እንዳለ በየደረጃው ባሉ ፍ/ቤቶች የሚከፈቱ መዛግብት ብዛት በማየት ለመረዳት ይቻላል፡፡

ስለሆነም የአርሶ አደሩንና የአርብቶ አደሩን የመሬት ባለይዞታ የመሆንና መሬትን የመጠቀም መብት ለማረጋገጥ የተደነገጉትን የህገ መንግስቱን ድንጋጌዎችና በፌዴራልና በክልል የህግ ማዕቀፎች መሠረታዊ ግብና ይዞታ ህጉን በማስፈፀምና በመተርጎም በኩል የሚታዩ ችግሮች የችግሮቹን መንስኤና ችግሮቹን ለመፍታት የሚያስችል የመፍትሄ ሀሳቦች ላይ በጋራ በመወያየት የጋራ ግንዛቤ በመያዝ በአመለካከትና በክህሎት ረገድ የሚታዩ ችግሮችን ማስወገድ ዓላማው ያደረገ ይህ የስልጠና ጽሁፍ ተዘጋጅቷል፡፡

ይህ ፅሁፍ በገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም በኩል የሚታዩ ችግሮችን የችግሮቹን መንስኤና የመፍትሄ ሀሳቦችን በተሟላ ሁኔታ ለመዘርዘር ታስቦ የተዘጋጀ አይደለም፡፡ የፅሁፍ ዓላማ ለውይይት መነሻ የሚሆኑ መሠረታዊ ነጥቦችን በማቅረብ ሠልጣኞች በየአካባቢያቸው ያለውን ችግር የችግሩን መንስኤና ችግሩ ሊፈታ ስለሚችሉበት ሁኔታ ያላቸውን ዕውቀትና ልምድ ተለዋውጠው የጋራ ግንዛቤ እንዲይዙ ለማነሳሳት መሆኑን በመገንዘብ ሠልጣኞች ንቁ ተሣትፎ በማድረግ ፅሁፉን ለማዳበር ለማሻሻልና ለማስተካከል የሚረዳ ተሞክሮችን እንዲያቀርቡ ይጠበቃል፡፡

<u>የሥልጠናው ዓላማዎች</u>

በስራ ላይ ስልጠና ተሳታፊ የሆኑ ባለሙያዎች ስልጠናውን ሲጨርሱ፣

1. በዘውዳዊው ስርአት ስለነበረው የመሬት ስሪትና አጠቃቀም እንዲሁም ስላስከተላቸው ችግሮች ማብራራት ይችላሉ፡፡
2. በደርግ ስርአት ስለነበረው የመሬት ስሪትና አጠቃቀም እንዲሁም ስላስከተላቸው ችግሮች ማብራራት ይችላሉ፡፡
3. በኢፌዲሪ ህገመንግስት መሬትን በተመለከተ የተደነገጉት ድንጋጌዎችን መግለጽና ማብራራት ይችላሉ፡፡
4. በፌደራል መንግስት የገጠር መሬት አጠቃቀምን በተመለከተ በሁሉም ክልሎች ተፈጻሚ የሚሆኑ አስገዳጅ መርሆዎችና ድንጋጌዎችን አውቀው ማስረዳት ይችላሉ፡፡
5. በዚህ ሞጁል በዝርዝር በቀረቡት በኦሮሚያ፣ ትግራይ፣ አማራ እና ደቡብ ብሄር ብሄረሰቦችና ህዝቦች ክልሎች፣
    - የገጠር መሬት በነጻ የማግኘት መብት ስላላቸው ሰዎች፣
    - የገጠር መሬትን በስጦታና በውርስ ስለማስተላለፍ በየክልሉ ባሉት ህጎች መካከል ስላሉት አንድቶችና ልዩነቶች፣
    - የገጠር መሬት ባለይዞታዎች የመጠቀም መብታቸውን ማከራየት በተመለከተ ስላሉት ድንጋጌዎች አንድነትና ልዩነት፣
    - በገጠር መሬት ላይ የተፈሩ ቋሚ ተክሎችና ሀብቶችን በሚመለከት የባለይዞታዎች መብትን በተመለከተ ስላለው አንድነትና ልዩነት፣

- በመሬት ይዞታ መጠቀም ቀሪ ስለሚሆንባቸው ሁኔታዎች በየክልሉ ህጎች መካከል ስላለው አንድነትና ልዩነት፣
- ከመሬት ይዞታና መጠቀም መብቶች ጋር በተያያዘ የሚነሱ አለመግባባቶች ስለሚፈቱበት ስርአት በየክልል ህጎቹ መካከል ስላለው አንድነትና ልዩነት፣
- የመሬት ሽግሽግን በተመለከተ በየክልሉ ህጎች መካከል ስላለው አንድነትና ልዩነት፣

ማስረዳትና ማብራራት ይችላሉ፡፡

6. ከገጠር መሬት ይዞታ ጋር በተያያዘ በፍርድ ቤት ስለሚያጋጥሙ ችግሮችና መፍትሄዎች በቂ ግንዛቤ በማግኘት በህጉ መሰረት መፍትሄ ለመስጠት የሚያስችል እውቀትና ክህሎት ይኖራቸዋል፡፡

ምዕራፍ አንድ

ስለ መሬት ባለቤትነትና የመሬት ሥፋት በጠቅላላው

መሬትና በአገሪቱ ግዛት ክልል የሚገኙ የውሀ አካሎች እና በገፀ ምድርና ከርሰ ምድር ውስጥ የሚገኙ ሀብት የባለቤትነትና የአጠቃቀም ሁኔታ አገሮች በህገ መንግስታቸውና በሌሎች ህጎች ምላሽ የሚሰጡት ቁልፍ ጉዳይና የአንዲት አገር ኢኮኖሚካል ሉዓላዊነት ማረጋገጫ ዋነኛ መንገድ ነው፡፡ የመሬት ባለቤትነት የመሬት ሥሪትና የመሬት አጠቃቀም በተመለከተ የዘውዳዊ ሥርዓት መንግስት፣ የደርግ መንግስት፣ የሽግግር ወቅት መንግስትና የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ በተለያየ መንገድና መልክ የሚገለጽ የፖሊስ አቅጣጫዎችን የሚከተሉ ስለመሆኑ በየወቅቱ የወጡ የህግ ማዕቀፎችን የመንግስት ውሣኔዎችንና በልምድ የዳበሩ አሠራሮችን በመመርመር ለመረዳት ይቻላል፡፡ ስለሆነም የመሬት ባለይዞታነትና ባለቤትነትን፣ የመሬት ስሪትና የመሬት ባለይዞታነትና አጠቃቀምን በተመለከተ በተለያየ ጊዜ አገሪቱ ስትከተለው የነበረውን መሠረታዊ የፖሊሲ ሀሳብና አሠራር ለመረዳት ይቻል ዘንድ የዘውዳዊ ሥርዓት ደርግና የኢፌዲሪ መንግስት ይከተሉት የነበረውን

የፖሊስ ሀሳብና ተግባራዊ ያደርጉት የነበረውን አሠራር በማነፃፀር በአጭሩ ማየት አስፈላጊ ነው።

1.1. <u>የመሬት ባለቤትነት የመሬት ሥሪትና አጠቃቀም በዘውዳዊው ሥርዓት</u>

የመሬት ባለቤትነትና የመሬት ሥሪትን አስመልክቶ አንድና ወጥ የሆነና በህግ የተደነገገ አሠራር በአፄው ሥርዓት አልነበረም። ኢትዮጵያ በተለያዩ ንጉሠ ነገስቶችና ንጉሶች በምትተዳደርበት ወቅት በስሜኑና በአገሪቱ መካከለኛ ክፍል የነበረው የመሬት ሥሪት ግዛትን ለማስፋፋት ነገስታቱ ባደረጉት ወረራ እና ጦርነት ከያዙት የአገሪቱ ደቡብ፣ ደቡብ ምሥራቅና የደቡብ ምዕራብ አካባቢዎች ይሠራበት ከነበረው የመሬት ሥሪት በእጅጉ የተለየ ነበር። ከዚህ በተጨማሪ አገሪቱ ከሌሎች አገሮች ጋር በምትዋሰንባቸው ቆላማና ጠረፍ አካባቢዎች ማዕከላዊ መንግስት የሚያውቀውና የሚያስፈፅመው ግልፅ የሆነ የመሬት ባለቤትነትና ሥሪት አልነበረም። በአጠቃላይ አገሪቱ በንጉሣዊ አገዛዝ በነበረችበት ወቅም በተግባር ላይ ይውል የነበረው የመሬት ባለቤትነትና ሥሪት ወጥነት የሌለውና የተለያየ መንገድ ሊገለፅ የሚችል ነው። ይኸውም

- የመንግስት ሀብትና ንብረት የሆነ መሬት
- የቤተሰብና የግለሰቦች ሀብትና ንብረት የሆነ መሬት
- የመሬቱ ንብረትነቱ የመንግስት ሆኖ መሬቱን የመጠቀምና አላባ የመሰብሰብ መብት የግለሰቦች የሆነ መሬት ሥሪት በማለት ከፋፍለን ለማየት እንችላለን።

11.1. <u>የመንግስት ሀብትና ንብረት ስለሆነ መሬት</u>

በመጨረሻው አፄ ሥርዓት በመሬት ውስጥና ከሁሉም ውኃ በታች ያለው ሀብት በሙሉ የመንግስት ንብረት መሆኑ 1948 ዓ.ም በተሻሻለው ህገ መንግስት አንቀፅ 130 ተደንግጓል። ከዚህ አንፃር ስንመረምረው የመሬቱ ባለሀብትነት የግለሰብ የቤተሰብ ወይም የማህበረሰብና የመንግስት መሆኑ ልዩነት ሣይደረግ በከርሰ ምድር ውስጥ የሚገኝ ማናቸውም ሀብት የመንግስት ንብረት መሆኑና በወንዞች በሀይቅ ወይም በማናቸውም ውኃ ሥር የሚገኝ የተፈጥሮ ሀብት በመንግስት ባለቤትነት ንብረት የነበረ መሆኑን የህገ መንግስቱን አንቀፅ 130 ድንጋጌዎች በማየት ለመረዳት ይቻላል።

የገፀ ምድርና በውሀ የተሸፈኑ መሬትን ባለቤትነት አስመልክቶ መንግስት በማናቸውም የተፈጥሮ ሰው ወይም በህግ የኢትዮጵያ ዜግነት በተሰጠው ማህበር ያልተያዘ መሬት፣ ህጋዊ ባለቤት ባለመኖሩ የተለቀቀ ዕርስት፣ የአፈር፣ የጫካ፣ የግጦሽ መሬት፣ ባህሮችና ወንዞች ጠረፎች እና አየሩ ጭምር መንግስት ባለቤት እንደሆነ ይደነግጋል፡፡

በዚህ ድንጋጌ መሠረት ባለቤት የሌለው ጠረፍ መሬት ደንና ወንዞች ሀይቆችና ማናቸውም በውሀ የተሸፈነ መሬት በጠረፍ አካባቢ የሚገኝ በስፋት አርብቶ አደሮች ከሥፍራ ወደ ሥፍራ እየተዘዋወሩ ከብት እያረቡ የሚኖሩባት ቦታ ሁሉ የመንግስት ንብረት እንደሆነና መንግስት ይህንን ንብረት ለመጠበቅ የሚያስችል አሠራር የመዘርጋት ኃላፊነት እንዳለበት 1948 ዓ.ም የተሻሻለው ህገ መንግስት በግልፅ የደገነነ መሆኑን ለመረዳት እንችላለን፡፡

1.1.2. <u>የእርስት ፣ የጉልት፣ የዕርስት ጉልትና የገባር የመሬት ሥሪት</u>

ሀ/ <u>የርስት የመሬት ሥሪት</u>

የዕርስ መሬት በሰሜንና መካከለኛው የአገሪቱ ክፍል የነበረ አሠራር ሲሆን መሬት በቤተሰብ ሀብትና ንብረትነት የተያዘና ማናቸውም የዘር ሀረጉ ዕርስት ለማካፈል የሚያስችለው ሰው የስር ዘር አረጉን መገዘሀ በዕርስት የተያዘውን መሬት የሚካፈልበት፣ የሌሎቹን ዕርስት ተካፋዬች ፍቃድና ስምምነት ሳያገኝ ተካፍሎ የያዘውን መሬት ከመጠቀም ውጭ ለመሸጥ ወይም በወለድ አገድ ለማስያዝ የማይችልበት የመሬት ሥሪት እንደነበር በዚህ መስክ የተደረጉ ጥናቶች ያሣያሉ፡፡

ይኸ የመሬት ሥሪት “የዕርስት” የመሬት ሥሪት ተብሎ የሚጠራ ሲሆን የመሬት ባለ እርስት የሆነ ሰው ንጉሱ ለሚጠራው ዘመቻ ለመዝመት ሁል ጊዜ ዝግጁ ሆኖ የመጠበቅ፣ ለዘመቻ ሲጠራ ሳያቅማማ ግዳጁን መወጣት፣ በየደረጃው ላሉ ሹሞች መማለጃና ዳረጎት የመክፈል ግዴታ የነበረበት፣ “ባለዕርስቱ” እነዚህን ግዳጆች በአግባቡ ካልተወጣ ከዕርስቱ የሚነቀልበትና መሬቱ ለሌላው ዕርስት ተካፋይ ወይም ለሌላ ሰው ይሰጥበት እንደነበርና ይኸ ዘዴ ነገስታቱ በአገሪቱ ሰሜንና መካከለኛ ክፍል ይኖር የነበረውን አርሶ አደር የሚያዙትን ማናቸውም ግዳጅ ፈፃሚ ሆኖ በታማኝነት እንዲሰለፍና እንዲገዛ ለማድረግ ያስቻላቸው መሆኑን በዚህ ዙሪያ የተደረጉ ጥናቶች ያረጋጣሉ፡፡

ከዚህ በተጨማሪ ሥርዓቱ ዕርስት የሌላቸው ገበሬዎች ባለዕርስት ለሆኑ ሰዎች በጭሰኝነት እያረሱ የጉልበታቸውንና የድካማቸውን ፍሬ ሙሉ በሙሉ የሚያስረክቡና በርካታ አርሶ አደሮችን ለግፍና ለረገጣ የዳረገ የመሬት ሥሪት እንደነበር በዚህ ዙሪያ የተፃፉ ፅሁፎች ያረጋግጣሉ፡፡ ከዚህ በተጨማሪ የዕርስ ተካፋይ ነኝ አይደለህም ተገቢው ድርሻ አልተሰጠኝም ተሰጥቶሀል በሚሉና በሌሎች ምክንያቶች አርሶ አደሩን ከአጥቢያ ዳኛ ጀምሮ እስከ ዙፋን ችሎት ድረስ አላግባብ እንዲሟገት ጥሪቱን እንዲያሟጥጥ ለእንግልት ለፍትህ እጦት እንዲጋለጥ የዳረገ የመሬት ሥሪት የነበረ መሆኑን በአዋጅ ቁጥር 31/67 አንቀፅ 28 መሠረት የተቋረጡ የመሬት ክርክርና ሙግት ይደረግባቸው የነበሩ መዛግብትን ቁጥርና እድሜ በማገናዘብ ለመረዳት እንደሚቻል በመስኩ በተደረገ ጥናት ተረጋግጧል፡፡

ለ/ <u>የጉልት ገዥ የመሬት ሥሪት</u>

የጉልት የመሬት ሥሪት በአፄ ሚኒሊክ ጊዜ በተደረገው ወታደራዊ ወረራ ወደ ደቡብ፣ ደቡብ ምዕራብ፣ ምስራቅና ደቡብ ምሥራቅ የዘመቱ ወታደሮች በየአካባቢው የሚኖሩ ብሄር ብሄረሰቦችና ህዝቦች በልማዳዊ ህግ መሠረት በባለቤትነት ይዘውት የነበረውን መብትና በመሬቱ ላይ የሠፈሩት ሰዎች ላይ በጉልት ገዥነት ተሹመው የኖሩበት የመሬት ሥሪት ነው፡፡ ጉልተኛው በወረራ የሠፈረበትን ህብረተሰብ የመሬት ባለቤትነት የመሬት ይዞታና የመሬት አላባ የመጠቀም መብት በማሣጣት" ህብረተሰቡ ከመሬቱ ሠርቶ የሚያመርተውን እና አርብቶ የሚያሰባውን የሚወስድበት በአጠቃላይ ለጉልተኛው በጉልበቱ በማገልገል በአይነትና በገንዘብ ከአቅሙ በላይ አላባ እንዲከፍል የሚያስገድድበት የመሬት ሥሪት ነው፡፡ በጉልት የመሬት ሥሪት የመሬቱ ባለቤት አካባቢውን በጦርነትና በወረራ የያዘው ንጉስ ተደርጎ የሚወሰድ ሲሆን መሬቱን የማስተዳደር አላባውን የመሰብሰብና የመጠቀም መብቱ ደግሞ በዚያ አካባቢ የተሾመው ጉልተ ገዥ ነበር፡፡

ጉልተ ገዥው በበኩሉ ከመንግስት የተሰጠውን ወረታ ለመክፍል በአካባቢው ወታደራዊ እና አስተዳደራዊ ተግባራትን የማከናወን በየአካባቢው የሚነሱ ህዝባዊ አመፅ ለማስቆም በሚወሰዱ ወታደራዊ ጥቃቶች የመሣተፍና በጉልት ከተሰጠው መሬትና መሬቱ ከሰፈሩ ሰዎች በአይነት እና በገንዘብ የሚሰበሰበውን የመሬት አላባ ፍሬ በየደረጃው ላሉ ሹማምቶች የመጫንና የማካፈል ግዴታ ነበረበት፡፡ የጉልት የመሬት ሥሪት መሬታቸውና አካባቢያቸው በወረራና በጦርነት የተያዘባቸው ብሄር ብሄረሰቦችና ህዝቦች ለጉልተ ገዥው ለብዝበዛ

ለጭቆናና ለባርነት የሚዳርግ የመሬት ሥሪት ነው፡፡ የጉልት መሬት ሥሪት የመሬቱ ባለቤት የነበሩትን ሰዎች ከመሬታቸው በንብረታቸውና በጉልበታቸው የማዘዝ እና የመጠቀም መብት ሙሉ በሙሉ በመግፈፍ ጉልተገኝ ሥር የሚኖሩ ብዙ ሰዎችን ለረሃብ ለጉስቁልና ለግርፋት ለድብደባና ለሞት የዳረገ አስከፊ የመሬት ሥሪትና የሥርዓቱ መገለጫ እንደነበረ በዚህ መስክ የተደረጉ ጥናቶች ያሣያሉ፡፡

ሐ/ <u>የጉልተ ዕርሥት የመሬት ሥሪት</u>

የጉልተ ዕርስት የመሬት ሥሪት የፋሽስት ጣሊያን ጦር ከኢትዮጵያ ከወጣና አፄ ሀይለስላሴ ወደ አገር ከተመለሱ በኋላ የተዘረጋ የመሬት ሥሪት ነው፡፡ ንጉሱ ለአምስት ዓመት ያህል በነበረው የአርበኝነት ተጋድሎ ውስጥ ለአገራቸው አኩሪ ታሪክ ፈፅመዋል ለሚሏቸው “አርበኞች ወይም አርበኛ ናቸው” ተብሎ ለተመሠከረላቸው ሰዎች በጉልተገኝነት ይዘውት የነበረው መሬት በዕርስትነት እንዲይዙ በሽልማት መልክ ሰጡ፡፡ በዚህም ምክንያት ሽልማት ያገኙ ጉልተገኝዎች በጉልተገኝነት የያዙትን መሬት በሙሉ ዕርስትነት እና ባለቤትነት በመውሰድ የመሬቱ ባለቤት የነበረው ህዝብ መሬቱን ለቅቆ እንዲሰደድ ከፍተኛ የሆነ ግፍና ወንጀል ለመፈፀም ምክንያት የሆነ የመሬት ሥሪት እንደሆነ በበካርታ ጥናቶች ተረጋግጧል፡፡ በዚህ ሥርዓት ጉልተገኝዎቹ በፊት በጉልተኝነት ያልያዙትንና የማያስተዳድሩትን መሬት ሁሉ በዕርስትነት ለማስመዝገብ በኗሪዎቹ ላይ በርካታ የአስተዳደር በደል፣ የአካል ጉዳትና የሞት አደጋ ጭምር በማድረስ መሬቱን ያስለቀቁበትና አርሶ አደሮች በግፍ እንዲፈናቀሉ ያደረጉበት የመሬት ሥሪት ነበር፡፡

መ/ <u>የገባር የመሬት ሥሪት</u>

የገባር የመሬት ሥሪት ማዕከላዊ መንግስት በሚያስተዳድራቸው በሁሉም የአገሪቱ አካባቢዎች ተግባራዊ የሆነ የመሬት ሥሪት ነው፡፡ “የገባር የመሬት ሥሪት” ተግባራዊ መሆን የጀመረው ስለመሬት ግብር የወጣው አዋጅ ቁጥር 70/1937 ከወጣና የተሻሻለው የመሬት ግብር አዋጅ ቁጥር 117/1943 ወጥቶ ሥራ ላይ ከዋለ በኋላ ነው፡፡ አዋጁ ተግባራዊ እንዲሆነ ታስቦ የወጣው የሸዋ አማራ የርስት መሬት ላይ እንደሆነ የተመለከተ ቢሆንም አንድ ሰው መሬቱ የእሱ ዕርስት መሆኑ በሽማግሌ አስገምቶ አስመስክሮ ግብር የከፈለበት መሬት ላይ የባለቤትነት መብት የሚሰጥ በመሆኑ ይህንን የመሬት ሥሪት ተከትሎ በዕርስት ተካፋዮች መካከል ሰፊ የሆኑ ሙግት እንደተፈጠረና ባለሥልጣኖች

በሌሎች ሰዎች ወይም በሌላው የአገሪቱ ክፍል በጉልት በያዙት መሬት ላይ ግብር በመክፈል የመሬቱ ባለቤት መሆናቸውን ማስረጃ በማግኘት በመሬቱ ላይ የነበሩ አርሶ አደሮችን በማፈናቀል ወይም ጭሰኛ እንዲሆኑ በማድረግ ከፍተኛ የሆነ የፍትህ መጓደል ምክንያት የሆነ የመሬት ሥሪት እንደነበር በዚህ ርዕስ ዙሪያ ከተደረጉ ጥናቶች ለመረዳት ይቻላል፡፡

በዘውዳዊ ፈላጭ ቆራጭ ሥርዓት የመሬት ባለቤትነት በመንግስት በዕርስት፣ በጉልት፣ በጉልተዕርስትና በገባር የመሬት ሥሪት በሚተዳደርበት ወቅት አንደኛው ከሌላው የሚለይበት የተወሰኑ ነጥቦች ቢኖሩትም በአጠቃላይ ገፅታቸውና ይዘታቸው፣ በአፈፃፀማቸውና በውጤታቸው የሚመሳሰሉባቸው ሁኔታዎች እንደነበሩ ለመገንዘብ ይቻላል፡፡ ይኸውም፣

- የመሬት ባለቤትነትና የመሬት ሥሪቱ በማናቸውም ጫፍ ይኖር የነበረውን አርሶ አደር የመሬቱ ባለቤትነትና የመሬት ይዞታና ተጠቃሚነት ዋስትና የሚያሳጣ፣
- አርሶ አደሩ የድካሙን ፍሬ ለባላባቶች እንዲያስረክብና በከፋ የጭሰኝነት የጉስቁልና እና የባርነት ኑሮ የዳረጉት የነበሩ መሆናቸው ነው፡፡

ይህንንም ግፍ የበዛበት አሠራር ለማስወገድ በተለያዩ ቦታ (ክፍለሀገር) የነበሩ አርሶ አደሮች ከባድ የአመፅ ንቅናቄ እና ትግል አድርገው የነበሩና የገበሬዎቹን ንቅናቄ ዋነኛ ምክንያት አጥንቶ ህጋዊ መፍትሄ ከመስጠት ይልቅ ንጉሱ ሠራዊታቸውን በማዝመት በርካታ አርሶ አደሮች እንዲገደሉ፣ ንብረታቸው እንዲቃጠልና እንዲዘረፍ ቤተሰባቸው እንዲበተን እንዳደረጉ የትግራይ ቀዳማዊ ወያኔ፣ የጎጃም ገበሬዎች አመፅና ሌሎች አካባቢዎች የተነሱ የአርሶ አደር አመፅ ንጉሱ ለማስቆም የወሰዱትን እርምጃ በመመርመር ለመረዳት ይቻላል፡፡

ለማጠቃለል በዘውዳዊ ፈላጭ ቆራጭ ሥርዓት የነበረው የመሬት ሥሪት ለአርሶ አደሩ የመሬት ባለቤነትም ሆነ የመሬት በይዞታነትና ተጠቃሚነት ምንም አይነት ዋስትና የማይሰጥ የአገሪቱ የእርሻ መሬት በጣት በሚቆጠሩ ሰዎች ባለቤትነትና አዛዥነት ሥር ያደረገና ሰፊውን አርሶ አደር ለጭሰኝነት እና ለባርነት የዳረገ እንደነበር ይኸም 1966 ዓ.ም የተቀሰቀሰው ህዝባዊ ቁጣና አብዮት መሠረታዊ ምክንያት የነበረ መሆኑን ለመገንዘብ ይቻላል፡፡

1.2. <u>የመሬት ባለቤትነት የመሬት ይዞታና አጠቃቀም በደርግ ሥርዓት</u>

ለብዙ ዓመታት ራሳቸውን "መኳንንትና ባላባት" ብለው በሚያሞካሹ የገዥው መደብ አባላት የመሬት ባለቤትነትና መሬቱን የመጠቀም መብቱ ተነፍጎ ለግፍ ለጭቆና ለረሀብ ለበሽታና ለእርዛት ተዳርጎ የኖረው ሰፊው አርሶ አደር የዘውዳዊን ፈላጭ ቆራጭ አገዛዝ ከመንበሩ ላይ አሽቀንጥሮ ለመጣል ከሌሎች የአገሪቱ የህብረተሰብ ክፍሎች ጋር ባደረገው ሕዝባዊ እንቅስቃሴ አፄ ሀይለስላሴ ለሥልጣን ከወረዱ በኋላ ራሱን በአዋጅ ያቋቋመው የጊዜዊ ወታደራዊ አስተዳደር ደርግ ከወሰዳቸው ሥር ነቀል እርምጃዎች አንደኛው የገጠርና የከተማ መሬትን የሕዝብ ሀብት ለማድረግ ያወጣቸው አዋጆችና አዋጆቹን ለማስፈፀም የወሰዳቸው ተግባራዊ እርምጃዎች ናቸው።

ደርግ የገጠር መሬትን የሕዝብ ሀብት ለማድረግ አዋጅ ቁጥር 31/67 የከተማ ቦታና ትርፍ ቤት የህዝብ ሀብት ለማድረግ አዋጅ ቁጥር 47/67 በማወጅ አዋጆቹን ለማስፈፀም ተግባራዊ የሆኑ እንቅስቃሴዎችን አድርጓል። የደርግ መንግስት በአዋጅ ቁጥር 31/67 ከየካቲት 25 ቀን 1967 ዓ.ም ጀምሮ የገጠር መሬት ሙሉ በሙሉ የህዝብ ሀብት መሆኑን፣ መሬት በማናቸውም የተፈጥሮ ሰው የንግድ ማህበር ወይም ሌላ ድርጅት በግል ባለሀብትነት ለመያዝ የማይችል መሆኑን ደንግጓል። ደርግ ባወጣቸው ህጎች በቀበሌ ኗሪ የሆነ ሰው፣

- ፆታ ሳይለይ ማናቸውም በእርሻ ሥራ ለመተዳደር ፈቃደኛ የሆነ ሰው ለራሱና ለቤተሰቡ ኑሮ በቂ የሆነ የገጠር መሬት የማግኘት መብት እንዳለውና የሚያገኘው መሬትም ከሩብ ጋሻ /አስር ሄክታር/ መሬት በላይ መብለጥ እንደሌለበት፣
- አዋጅ ከፀናበት ቀን ጀምሮ በባዕርስትና በጭሰኛ መካከል የነበረው ግንኙነት መፍረሱና ጭሰኛው ከማናቸውም ዕዳና ክፍያ ነፃ መሆኑን፣
- መሬትን በተመለከተ በመደበኛ ፍርድ ቤት ተይዘው የነበሩ ክሶች የተሠረዙና ፍርድ ቤቶች ማናቸውንም የገጠር መሬት ክርክር የመስማት ሥልጣን የሌላቸው መሆኑን፣
- አዋጁን ለማስፈፀም የገበሬዎች ማህበራት እንዲቋቋምና መሬት ለሁሉም አርሶ አደር በአዋጁ መሠረት ከተከፋፈለ በኋላ የሚነሱ የመሬት ክርክሮች በቀበሌ የፍርድ ሸንጎ በወረዳ ፍርድ ሸንጎና አውራጃ ፍርድ ሸንጎ ድረስ ከመጀመሪያ እስከ ይግባኝ ታይቶ የሚወሰን መሆኑን ደንግጓል።

አዋጅ ቁጥር 31/67 ማንኛውም አርሶ አደር ሌላ ሰው በመቅጠር እርሻውን ለማሣረስ የማይችል መሆኑ በአንቀፅ /4/ በግልፅ የተደነገገ ሲሆን ሰው ቀጥሮ እርሻቸውን ለማሣረስ ስለሚችሉ ሰዎች ይደነግጋል፡፡

ደርግ አዋጁን ለማስፈፀም የመሬት ይዞታና አስተዳደር ሚኒስቴር ያቋቋመ ሲሆን የቀበሌ ገበሬ ማህበሮችን በማቋቋም የእርሻ መሬትን ለሁሉም አርሶ አደሮች በማከፋፈል ከገጠር የባላባትና የጭሰኛ ግንኙነት ሙሉ በሙሉ እንዲቋረጥ አድርጓል፡፡ ደርግ የንጉሣዊ ሥርዓት የነበረውን የተዛባ ግንኙነትና ፍትሐዊ ያልሆነ የመሬት ባለቤትነትና ሥራት ሙሉ በሙሉ ለማስወገድ ማንም ሊክዳቸው የማይችላቸው ተጨባጭ እርምጃዎች የወሰደ ቢሆንም የቀበሌ ገበሬ ማህበር፣ የወረዳ እና የአውራጃ ገበሬ ማህበራት አዋጁን ለማስፈፀም ሲንቀሣቀሱ፣

- የእርሻ መሬትን ለአርሶ አደሮች በአዋጅ መንፈስ በኩል ደረጃ አለማካፈላቸው፣
- የቀበሌ የወረዳና የአውራጃ ገበሬ ማህበር ተመራጮች ለራሳቸውና ለወዳጆቻቸው ለቤተሰባቸውና ጉቦና ምልጃ ለሰጧቸው አርሶ አደሮች ለምና ሰፊ የሆነ የእርሻ መሬት መርጠው በመያዝና በመደልደል አድሎ መፈፀማቸውና ይህንን የሚቃወም አርሶ አደር “አድሀሪ” ፀረ አብዮተኛ ነው በሚል ከእርሻ መሬት እንዲነቀል እንዲታሰርና አንዳንድ ቦታም አላግባብ እንዲገደል በማድረግ አርሶ አደሩ የመሬት ድልድሉን በነፃነት እንዳይከታተልና እንዳይቆጣጠር የሰጡትን ብቻ ይዞ በፍርሀት እንዲኖር ማድረጋቸው፣
- አንዳንድ አካባቢዎች የመሬት ድልድል በየአመቱና በየሁለት ዓመቱ በማድረግ አርሶ አደሩ በጀመሪያው የመሬት ድልድል የተሰጠውን የእርሻ ማሣ በከፊል ወይም ሙሉ በሙሉ በመውሰድ ለሌላ አርሶ አደር በመስጠት እና በመቀያየር አርሶ አደሩ በድልድል ያገኘውን የእርሻ መሬት ላይ አስተማማኝ የይዞታና መሬቱን የመጠቀም መብት ኖሮት የመሬቱን ለምነት ለመጠበቅ በሙሉ ተነሳሽነት እንዳይሠራ ተገማች ያልሆነ ተደጋጋሚ የሆነ የመሬት ድልድልና ክፍያ ማድረጋቸው፣
- ተደጋጋሚ የመሬት ድልድል በመደረጉና ግልፅ የድንበር ወሰን ምልክት ባለመኖሩ መሬቱ የማን ይዞታ ነው? ለማን ነው የተሰጠው? በሚለው ጉዳይ ላይ አርሶ አደሩ የመሬቱ ባለይዞታ እኔ ነኝ እኔ ነኝ በሚለው ጉዳይ ከቀበሌ ፍርድ ሸንጎ ጀምሮ እስከ አውራጃ ፍርድ ሸንጎ በመከራከርና በመሟገት ጊዜውንና ጉልበትን እንዲያጠፋ መደረጉና አድሎና የፍትህ መጓደል የሚደርስበት መሆኑ፣

- በየአካባቢው ያለ አርሶአደሩ ፈቃድ ለተመሠረቱት የገበሬዎች አምራቾች የህብረት ሥራ ማህበር አርሶ አደሩ በመሬት ድልድል ወቅት የደረሰውን መሬት አሳልፎ እንዲሰጥና ያለውድ በግዴታ አባል እንዲሆን በማድረግና ከሚገኘው ምርትም በአይነት በአበል መልክ ብቻ ተከፋፍሎ እንዲወስድ የሚያስገድድ አሠራር ተግባራዊ መደረጉ፣
- አርሶ አደሩ በእርሻ መሬቱ ከሚያመርተው ምርት በገበያ ከሚያወጣው ዋና እጅግ ዝቅተኛ በሆነ ዋጋ ለእርሻ ሰብል ገበያ ድርጅት ምርቱን እንዲሰጥ የሚያስገድድ የኮታ አሠራር በመተግበር እና የእርሻ በሬ ወይም ከብት ከዋጋው በታች በሆነ ገንዘብ በኪሎ ተለክቶ ለመንግስት የሥጋ ፋብሪካዎች እንዲሸጥ ይገደድ የነበረ መሆኑ፣

አርሶ አደሩ የእርሻ መሬት በይዞታ ያገኘውን መሬቱን የማልማትና የመጠቀም መብት ዋስትና የማይሰጥ፣ በተቃራኒው አርሶ አደሩን የመሬቱን ለምነት ለመጠበቅ ቋሚ ከፍተኛ ገቢ የሚያወጡ ፍሪፍሬ እና ተክሎች የመትከል ፍላጎት ያጓደለ እና የመሬት ለምነት መራቆት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበራከተ ነበር፡፡

ከላይ ከተገለፁት በተጨማሪ፣

- የደርግ መንግስቱ ከህዝቡ እምነትና ፈቃድ ውጭ ከሰሜኑ የአገሪቱ ክፍል ያለ በቂ ዝግጅት ወደ ምዕራብ የአገሪቱ ክፍል ገበሬዎች እንዲሰፍሩ በማድረግ አርሶ አደሩን በግዴታ ከይዞታው በማፈናቀል የወሰደው እርምጃ፣
- በእናት አገር ጥሪ በወታደርነት ተፈልገው ለመዝመት ፈቃኛ ያልሆኑ አርሶ አደሮችና ብሄራዊ ውትድርና አልግሎት ተፈልገው ለጊዜው ከአካባቢው የተሰወሩ ገበሬዎችን የእርሻ መሬት በመንጠቅ ሀብታቸው እንዲወረስ በማድረግ፣
- ከአርሶ አደሩ ከፈቃዱና ከፍላጎቱ ውጭ ቤቱን በማፍረስ የመንደር ምሥረታ ፕሮግራም ተግባራዊ በማድረግና የመንደር ምሥረታ ፕሮግራሙን የሚቃወሙ አርሶ አደሮች የእርሻ መሬታቸው ተነጥቆ ለሌላ እንደሚሰጥ በማስፈራራት አልፎ አልፎ ይዞታቸውን በመንጠቅ

የቀበሌ ገበሬ ማህበር ሹማምንቶች እርምጃ የሚወስዱበት ሁኔታ ነበር፡፡

በደርግ ሥርዓት 1980 ዓ.ም የፀደቀው ህገ መንግስት ለአርሶ አደሩ የእርሻ መሬት የማግኘት እና መሬቱን የመጠቀም መብት ዋስትና አይሰጥም፡፡ የአርብቶ አደሩና አርሶ አደሩ ህይወት ከመሬት ይዞታ ጋር ትልቅ ቁርኝት ያለው ቢሆንም 1980 ዓ.ም ህገ መንግስት አርሶ አደሩና የአርብቶ አደሩ የመሬት ባለይዞታና በመሬቱ የመጠቀም መብት ያለው መሆኑን አይደነግግም፡፡ ህገመንግስቱ የአርሶ አደሩንና የአርብቶ አደሩን የመሬት ባለይዞታነትና በመሬቱ የመጠቀም መብት ዕውቅና እና ጥበቃ የማይሰጥ ከመሆኑ በተጨማሪ የኢኮኖሚ ሥርዓት በማለት በምዕራፍ ሁለት ከአንቀፅ 9 እስከ አንቀፅ 18 በዘረዘራቸው የኢኮኖሚ ፖሊስ አቅጣጫዎች የአርሶ አደሩና የአርብቶ አደሩ የመሬት ይዞታና መሬቱን የመጠቀም መብት ለማረጋገጥ መንግስት የፖሊስ ሀሳብ የነበረው መሆኑን የሚያመለክትም የለውም፡፡ በተቃራኒው ህገ መንግስቱ የህብረት ሥራ ማህበራት ማጠናከር መንደር ምሥረታና የሠፈራ ፕሮግራም መንግስት የገጠሩን ህብረተሰብ ኑሮ ለማሻሻል የሚከተለው የፖሊስ አቅጣጫ መሆኑን የሚደነግግ ነው፡፡

በአጠቃላይ ደርግ በአዋጅ ቁጥር 31/67 በማወጅና አዋጁን ለማስፈፀም የሚያስችል ተግባራዊ እንቅስቃሴ በማድረግ በገጠር የባላባትና የጭሰኛ ግንኙነትን በማስቀረት በኩል መሠረታዊና ሥር ነቀል እርምጃ የወሰደ ቢሆንም የእርሻ መሬት ድልድልና ሽግሽግ በተደጋጋሚ በማድረግ እና ከላይ በዝርዝር የገለፅናቸውን ተግባራት በመፈፀምና የቀበሌ ፍርድ ሸንጎ ውሣኔ በፍርድ ቤቶች ታይቶ እንዳይታረም በማድረግ በገጠር ብልሹ አስተዳደር በሥልጣን አላግባብ መገልገልና ሙስና እንዲገነባ በማድረግ የአርሶ አደሩ የመሬት በይዞታ የመሆንና በመሬቱ የመጠቀም መብት የህግም ሆነ በተግባር ዋስትና የሌለው እንዲሆን አድርጓል፡፡ በዚህ ምክንያት አርሶ አደሩ በባለይዞታነት ስሜት ሀላፊነት ተሰምቶት የመሬቱን ለምነት ለመጠበቅና ለመጨመር የሚያስችል ሥራዎች እንዳይሠራ የሚያደርግ ለመሬቱ ለምነት መቀነስ ለአካባቢው መራቆት ምክንያት የሆነ መሆኑ በዚህ ዙሪያ የተደረጉ የመስክ ጥናቶች ያሣያሉ፡፡

1.3. የመሬት ባይዞታነትና የመጠቀም መብት በሽግግር ወቅት

የደርግ መንግስትና ወታደራዊ ሀይል ግንቦት 20 ቀን 1983 ዓ.ም ከሥልጣን ከተወገደ በኋላ የተለያየ አመለካከትና አቋም ያላቸው ድርጅቶችና የተለያዩ ህብረተሰብ ተወካዮች የሽግግር ወቅት ሰላማዊና ዲሞክራሲያዊ ኮንፈረንስ በማካሄድ የሽግግር ወቅት ቻርተር አፅድቀዋል፡፡

የሽግግር ወቅት ቻርተር መሠረት በማድረግ የክልልና የወረዳ መስተዳድሮች በአዋጅ ቁጥር 7/1984 ተቋቁመዋል፡፡ የሽግግር ወቅት መንግስቱ አገሪቱ በሽግግር ወቅትና ከዚያ በኋላ የምትከተላቸውን የፖለቲካ የኢኮኖሚና ማህበራዊ ፖሊስ አቅጣጫ ለኢትዮጵያ ህዝብና ለዓለም አቀፍ ህብረተሰብ ግልፅ በማድረግ በርካታ ተግባራዊ እርምጃዎችን ወስዷል፡፡ የሽግግር ወቅት መንግስት፣

- የአገሪቱን ኢኮኖሚ ከመንግስት ማዕከላዊ አመራር /የእዝ/ ኢኮኖሚ ወደ ነፃ ገበያ የኢኮኖሚ ሥርዓት ለማሸጋገር አስፈላጊውን ሁሉ እንደሚያደርግ፣
- የገጠርም ሆነ የከተማ መሬት የመንግስትና የህዝብ ሀብት ሆኖ እንደሚቀጥል፣
- መሬት የኑሮ መሠረታቸው የሆነው አርሶ አደሮችና አርብቶ አደሮች ለእርሻ ሥራ የሚያከናውኑበት መሬት የማግኘት መብት እንዳላቸውና የመሬት ባለይዞታነትና የመጠቀም መብታቸው መንግስት ህጋዊ ዋስትና እንደሚሰጥ፣
- በግዴታ የመኖሪያ ቤታቸውን አፍርሰው በደርግ መንደር ምሥረታ የሚኖሩ ገበሬዎች ወደቀድሞ ቦታቸው የመመለስና ቤታቸውን ሰርተው መኖር እንደሚችሉ፣
- ከፍላጎታቸውና ከፈቃዳቸው ውጭ በደርግ ሠፈራ ፕሮግራም አካባቢያቸውን የለቀቁ ገበሬዎች ወደትውልድ ሥፍራቸው የመመለስና የነበራቸውን የእርሻ መሬት በማረስ መጠቀም እንደሚችሉ፣
- በግዳጅ የእርሻ መሬታቸውን ይዘው በገበሬዎች አምራቾች የህብረት ሥራ ማህበር የተደራጁ አርሶ አደሮች ከማህበሩ የመውጣትና የእርሻ መሬት የማግኘት መብት እንዳላቸው ግልፅ ከማድረጉ በተጨማሪ ከላይ የተዘረዘሩትን ተግባራዊ ለማድረግ ፈጣን ተግባራዊ እንቅስቃሴ አድርጓል፡፡

ከዚህ በተጨማሪ በኢህአዴግ ሠራዊት ቀደም ብሎ ከደርግ አስተዳደር በተለቀቁ ቦታዎች ፍትሐዊ የመሬት ሽግሽግና ክፍፍል የተደረገ ሲሆን በሽግግር ወቅት የተቋቋሙት የወረዳና የክልል መስተዳድሮች በአንዳንድ ክልሎች በደርግ ጊዜ ተንሠራፍቶ የነበረውን ፍትሐዊ ያልሆነ የእርሻ መሬት ክፍያ ፍትሐዊ ለማድረግ የሚያስችሉ የመሬት ድልድልና ሽግሽግ በማከናወን በደርግ ጊዜ የነበሩ የቀበሌ ገበሬ ማህበር አሊወማና አሊሠማ ተመራጮችና ቤተሰቦቻቸው ይዘውት የነበሩትን ሰፋፊ መሬት መሬት ለሌላቸው አርሶ አደሮች ተከፍሎ እንዲሰጥ በማድረግ የመሬት ይዞታ ፍትሐዊ እንዲሆን ለማድረግ የሚያስችል እርምጃ ወስደዋል፡፡

በአጠቃላይ በሽግግር ወቅት መሬት በመንግስትና በህዝብ ሀብት ሆኖ የሚቀጥል መሆኑ አርሶ አደሮች በፍትሐዊ የመሬት ክፍፍል ባገኙት የእርሻ መሬት የባለይዞታነትና በመሬቱ የመጠቀም መብት ህጋዊ ዋስትና እና ጥበቃ የሚሰጥ ስለመሆኑ ግልፅ አቋም በመያዝ ተግባራዊ እንቀስቃስ ተደርጓል፡፡

ምዕራፍ ሁለት

የመሬት ባለይዞታ የመሆንና የመጠቀም መብት በኢፌዲሪ ህገ መንግስት

2.1. *የመሬት ባለሀብትና የመሬት ባለይዞታ የመሆን መብት*

ለግል ባለቤትነት ሰፊ ዕውቅና እና ጥበቃ የሰጠው የኢፌዲሪ ህገ መንግስት የገጠርም ሆነ የከተማ መሬትና የተፈጥሮ ሀብት ባለቤትነት መብት የመንግስትና የህዝብ ብቻ እንደሆነና መሬት የማይሸጥ የማይለወጥ የኢትዮጵያ ብሄር ብሄረሰቦችና ሕዝቦች የጋራ ንብረት እንደሆነ በአንቀፅ 40 ንዑስ አንቀፅ 3 በግልፅ ይደነግጋል፡፡ ህገ መንግስቱ የገጠርም ሆነ የከተማ መሬት በማናቸውም ሰው የግል ባለቤትነት የማይያዝ መሆኑን ከመደንገጉ በተጨማሪ ለኢትዮጵያ አርሶ አደሮችና አርብቶ አደሮች መሬትን የማግኘት መብት ዕውቅናና ጥበቃ ሰጥቷል፡፡ ከዚህ አንጻር፣

- የኢትዮጵያ አርሶ አደሮች መሬት በነፃ የማግኘት መብት እንዳላቸውና ከመሬታቸውም ያለመነቀል መብት ያላቸው መሆኑ ዝርዝር አፈፃፀሙ በህግ እንደሚወሰን በግልፅ ደንግጓል፣
- የኢትዮጵያ አርብቶ አደሮች ለግጦሽም ሆነ ለእርሻ የሚጠቀሙበት መሬት በነፃ የማግኘት መብት እንዳላቸውና ከመሬታቸው ያለመፈናቀል መብት ያላቸው መሆኑ ዝርዝሩ በህግ እንደሚወሰን ደንግጓል፡፡
- መሬት የመንግስት እና የህዝብ ሀብት መሆኑ ሣይነካ የግል ባሀብቶች በመንግስት የሚወሰነውን ክፍያ እየከፈሉ መሬቱን የማልማትና የመጠቀም መብታቸው እንደሚከበርላቸውና ዝርዝሩ በህግ እንደሚደነገግ በግልፅ ተደንግጓል፡፡

- ማንኛውም ኢትዮጵያዊ በጉልበት ወይም በገንዘቡ መሬት ላይ ለሚገነባው ቋሚ ንብረት ወይም በመሬቱ ላይ ለሚያደርገው ቋሚ መሻሻል ሙሉ መብት ያለው መሆኑንና ይኸ መብት ንብረቱን የመሸጥ፣ የመለወጥና የማውረስ መብት እንደሚያጠቃልል ይደነግጋል፡፡
- በከተማም ይሁን በገጠር የመሬት ተጠቃሚነቱ ሲቋረጥ በመሬቱ ላይ ያፈራውን ንብረት የማንሣት፣ ባለቤትነቱን የማዛወር ወይንም ተገቢው ካሣ ክፍያ የመጠየቅ መብት ያለው መሆኑ በግልፅ ተደንግጓል፡፡

በኢፌዲሪ ህገ መንግስት በአንቀፅ 40 ከንዑስ አንቀፅ 4 እስከ ንዑስ አንቀፅ 8 የተደነገጉት ድንጋጌዎች የአርሶ አደሩንና የአርብቶ አደሩን ለኑሮው ዋስትና የሆነውን መሬት በነፃ የማግኘት የመሬቱ ባለይዞታ የመሆንና ያለበቂ ምክንያት ያለመነቀል መብት እንዳላቸው ከመሬቱ የሚነቀሉበት በቂ ምክንያት ባለ ጊዜ መሬቱን በማልማት ላደረጉት ቋሚ መሻሻልና በመሬቱ ላይ ተክለውና ኮትኩተው ላፀደቋቸው ቋሚ አትክልቶችና ሰብል በቂ ካሣ የማግኘት መብት እንዳላቸው ህገ መንግስታዊ ጥበቃ ዋስትና የሚሰጡ ናቸው፡፡

መንግስት የሚያወጣቸው ህጎች እነዚህን ህገ መንግስታዊ ዋስትና የተሰጣቸውን መብቶች በተሟላ ሁኔታ ለማስፈፀም የሚረዱ እንጂ እነዚህን መብቶች የሚጥሱና ዋስትና የሚያሣጡ መሆን እንደሌለባቸው ዝርዝር ህጎቹ ከህገ መንግስቱ ጋር የሚቃረኑ ሆነው ከተገኙ ተፈፃሚነት የሌላቸው መሆኑን ከድንጋጌዎቹ አቀራረፅና ከህገ መንግስቱ አንቀፅ 9 ንዑስ አንቀፅ 1 ለመረዳት ይቻላል፡፡

የኢፌዲሪ ህገ መንግስት መንግስት መሬትና የተፈጥሮ ሀብትን በሕዝብ ስም በይዞታው ስር በማድረግ ለህዝቡ የጋራ ጥቅምና እድገት እንዲውሉ የማድረግ ኃላፊነት ያለበት ስለመሆኑ በኢኮኖሚክ ነክ አላማዎች በግልፅ የደነገገ ከመሆኑ በተጨማሪ ባለው ፌዴራላዊ ቅርፅ መንግስት አደረጃጀት የመሬት የተፈጥሮ ሀብት የታሪክ ቅርሶች አጠቃቀምና ጥበቃን በተመለከተ ህግ የማውጣት ሥልጣን የፌዴራል መንግስት እንደሆነና ክልሎች የፌዴራል መንግስት በሚያወጣው ህግ መሠረት መሬትና የተፈጥሮ ሀብትን የማስተዳደር ሥልጣን እንዳላቸው በአንቀፅ እና በአንቀፅ 51(2) በግልፅ ደንግጓል፡፡

ህገ መንግስቱ የፌዴራል መንግስቱ የአርሶ አደሮችና የአርብቶ አደሮች በነፃ መሬት የማግኘት፣ የመሬት ባለይዞታ የመሆንና ያለመነቀል መብት ወጥ በሆነ ሁኔታ ለማረጋገጥ የሚችል የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ህግ እንዲያወጣና ክልሎች የፌዴራል መንግስት ያወጣውን ህግ መሰረት በማድረግ ሌሎች የህግ ማዕቀፎችን በማውጣትና አስፈፃሚ አካላትን በማደራጀት በክልሉ ውስጥ ያለውን መሬት የማስተዳደር ስልጣን ያላቸው መሆኑ በግልፅና በማያሻማ ቋንቋ ይደነግጋል፡፡

2.2 *የመሬት ባለይዞታ የመሆን መብት በፌዴራል ህጎች*

የፌዴራል መንግስት በህገ መንግስቱ በተሰጠው ስልጣን መሠረት የመጀመሪያውን የፌዴራል የገጠር መሬት አስተዳደር አዋጅ በ1989 ዓ.ም አውጥቷል፡፡ የመጀመሪያው አዋጅ 89/1989 ሲሆን የገጠር ልማት ፖሊሲና ስትራቴጂ ከተነደፈ በኋላ ፖሊሲውን በአግባቡ ሊያስተገብር በሚችል መልኩ አዋጁን ማሻሻል በማስፈለጉ የገጠር መሬት አጠቃቀምን በተመለከተ የተሻሻለው የፌዴራል አዋጅ ቁጥር 456/97 ወጥቷል፡፡

ከዚህ በተጨማሪ የፌዴራል መንግስት በሚያከናውናቸው የመሰረት ልማት ሥራዎች ምክንያት ከይዞታቸው ለሚፈናቀሉ አርሶ አደሮችና አርብቶ አደሮች ሌሎች ባላባቶች ካሳ አከፋፈል የሚደነግግ የህግ ማዕቀፍ አዋጅ ቁጥር 455/99 እና አዋጅ ለማስፈፀም የሚያስችል ደንብ ቁጥር 135/1999 በማውጣት ሥራ ላይ አውሏል፡፡

እነዚህ የህግ ማዕቀፎች

- የአርሶ አደሩና አርብቶ አደሩ በነፃ መሬት የማግኘት መብት በማረጋገጥና የአርሶ አደሩን ከይዞታው ያለመፈናቀል መብት ጥበቃ በመስጠት፣
- አርሶ አደሩና አርብቶ አደሩ ከይዞታቸው ማፈናቀል የሚያስፈልግበት በቂ ምክንያት ሲኖር መሬቱን ለማልማት ያወጡትን ወጪና በመሬቱ ላይ ላለሙት ቋሚ ንብረትና ሰብል በቂ ካሳ እንደዚሁም ከይዞታቸው የተፈናቀሉ አርሶ አደሮችና አርብቶ አደሮች በመፈናቀሉ ምክንያት ለሚደርስባቸው ጉዳት ካሳ የሚያገኙበትን ሁኔታ በዝርዝር በመደንገግ፣

የህገ መንግስቱን መሰረታዊ ድንጋጌዎች ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል የህግ መሰረት ጥለዋል፡፡

ሀ/ <u>አዋጅ ቁጥር 456/97</u>

የፌዴራል የገጠር መሬት አስተዳደር እና አጠቃቀም አዋጅ በኢትዮጵያ ውስጥ በሚገኝ በማናቸውም የገጠር መሬት ላይ ተፈፃሚነት ያለው የህግ ማዕቀፍ ሲሆን አዋጁ ሁለት አይነት ባህሪ ያላቸው ድንጋጌዎችን የያዘ ነው። እነርሱም፣

- ሁሉም ክልሎች ሊያከብሯቸውና ሊተገብሯቸው የሚገቡ አስገዳጅ የህግ ድንጋጌዎች፣
- ክልሎች እንዳላቸው ነባራዊ ሁኔታ ውሳኔ ሊሰጡባቸው የሚገቡ ፈቃጅ የህግ ድንጋጌዎች ናቸው።

በአዋጅ ቁጥር 456/97 መሠረት ሁሉም ክልሎች የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ዝርዝር የህግ ማዕቀፎችና ሲያወጡና የህግ ማዕቀፎቹን ሲያስፈፅመ የሚከተሉትን መሰረታዊ መብቶች የማክበር ግዴታ አለባቸው።

- በግብርና ሥራ የሚተዳደሩ አርሶ አደር፣ ከፊል አርብቶ አደርና አርብቶ አደሮች የገጠር መሬት በነፃ የማግኘት መብት ማረጋገጥ፣ (አንቀጽ 5(1)(ሀ)
- ህፃናት አካለ መጠን እስኪያደርሱ በሞግዚታቸው አማካኝነት የገጠር መሬት የመጠቀም መብታቸውን ማረጋገጥ፣(አንቀጽ 5(1)(ለ)
- ሴቶች የገጠር መሬት በነፃ የማግኘትና የመጠቀም መብታቸውን ማረጋገጥ፣ (አንቀጽ 5(1)(ሐ)
- የአርሶ አደሮች፣ ከፊል አርብቶ አደሮችና አርብቶ አደሮች በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ያለምንም ጊዜ ገደብ ማረጋገጥ፣(አንቀጽ 7(1)
- ማንኛውም የአርሶ አደር[1] ቤተሰብ አባል ከቤተሰቡ በስጦታ ወይም በውርስ ወይም አግባብ ካለው አካል የገጠር መሬት በይዞታ የማግኘት መብቱን ማረጋገጥ። (አንቀጽ 5(2)

[1] ለአጠቃቀም ከዚህ በኋላ አርሶ አደር የሚለው ቃል በሚጠቀስበት ቦታ ሁሉ ከፊል አርብቶ አደር፣ አርብቶ አደርን የሚያካትት ተደርጎ ይወሰዳል።

- አርሶ አደሮች በማይፈናቀሉበት መልኩ በይዞታ የያዙትን መሬት የማከራየት መብት ማረጋገጥ፣ የኪራይ ውሉ አግባብ ባለው አካል መጽደቅ ያለበት መሆኑን ማረጋገጥ፣ (አንቀጽ 8(1-3)
- ማንኛውም ባለይዞታ በገጠር መሬት የመጠቀም መብቱን ለቤተሰቡ አባላት የማውረስ መብት ያለው መሆኑ፣ (አንቀጽ 8(5)
- ማንኛውም አርሶ አደር መሬቱን በአግባቡ የመንከባከብ ግዴታ ያለበት መሆኑና በመሬቱ ላይ ጉዳት ከደረሰ በመሬት የመጠቀም መብቱን ሊያጣ የሚችል መሆኑን፣ (አንቀጽ 10(1)
- ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ሊሰጠው የሚገባ መሆኑን፣ መሬቱ በባልና ሚስት በጋራ የተያዘ ከሆነ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ በሁለቱ የጋራ ባለይዞታዎች ስም መዘጋጀት ያለበት መሆኑ (አንቀጽ 6(3)እና (4)
- ቅድሚያ ለአርሶ አደሮች በመስጠት ኢንቨስተሮችና ሌሎች ድርጅቶች የገጠር መሬትን በሊዝ ወይም በሌላ መልኩ በማግኘት የመጠቀም መብት ለማረጋገጥ የሚችል አሰራር መከተል፣ (አንቀጽ 5(4)
- የገጠር መሬት በግል፣ በወል፣ መንግስታዊና መንግስታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች ስለመያዙ የተሟላ መረጃ መዝግቦ መያዝና ኘላን መስጠት፣
- የገጠር መሬት ባለይዞታ ለሕዝብ ጥቅም ሲባል መሬቱን በመንግስት እንዲለቅ ሲደረግ በመሬቱ ላይ ላደረገው ማሻሻያና ላፈራው ንብረት ተመጣጣኝ ካሳ የማግኘት መብቱን ማረጋገጥና ተለዋጭ መሬት እንዲያገኝ ማድረግ፣ (አንቀጽ 7(3)
- የገጠር መሬት በሊዝ የተከራየ ባለ ሀብት መሬቱን የመጠቀም መብቱን እንደዋስትና የማስያዝ መብቱን ማረጋገጥ፣ (አንቀጽ 8(4)
- የገጠር መሬት ሽግሽግ ለማድረግ መሠረት የሚሆኑ ደንቦች መከተል፣ (አንቀጽ 9)
- የገጠር መሬት አጠቃቀም ዕቅድ ማውጣትና ማስፈፀም፣ (አንቀጽ 13)
- የመሬት ተጠቃሚዎች ግዴታቸውን እንዲወጡ ተገቢውን ክትትልና ቁጥጥር ማድረግ፣
- ከመሬት ይዞታና መጠቀም መብት ጋር በተያያዘ የሚነሱ አለመግባባቶችና ክርክሮች ቅድሚያ በስምምነትና በመግባባት የሚፈቱበትን ስርአት መዘርጋት፣ (አንቀጽ 12)

ክልሎች የመሬት አስተዳደር እና አጠቃቀም የህግ ማዕቀፎች ሲያወጡም ሆነ ህጎችን ሲያስፈፅሙ በጥብቅ ሊያከብሯቸው የሚገቡ ድንጋጌዎች ናቸው።

በአዋጅ ቁጥር 456/99 መሠረት ክልሎች የራሳቸውን ነባራዊ ሁኔታ በማገናዘብ በህግ ሊያወጡባቸውና በተለያየ መንገድ ሊያስፈፅሟቸው የሚገቡ ጉዳዮች በተመለከተ፡-

- መሬት በነፃ የማግኘት መብት ያለው ምን መስፈርቶችን ያሟላ እንደሆነ መወሰን፣
- በገጠር የሚገኝ መሬት በግል ይዞታ የሚያዝ፣ የወልና የጋራ መሆናቸውን መለየትና መከለል አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ የወልና የጋራ መሬት ይዞታዎችን ወደ ግል ይዞታ ማዛወር የሚቻልበትን ሥርዓት መዘርጋት፣
- የገጠር መሬት በሊዝ የያዙ ኢንቨስተሮች፣ መንግስታዊና መንግስታዊ ያልሆኑ ተቋማት የመሬት ባለይዞታነትና መሬትን የመጠቀም መብት ፀንቶ የሚቆይበት ጊዜ መወሰን፣
- አርሶ አደሮች በኪራይ ሊያስተላልፉ የሚችሉትን የይዞታ መጠንና ኪራዩ ፀንቶ የሚቆይበትን ጊዜ መወሰን፣
- የኪራይ ውል የሚመዘገብበትን ሁኔታ መወሰንና ማመቻቸት፣
- የመስኖ መሬት ሽግሽግና የመሬት ሽግሽግ ማካሄድ ለማካሄድ የሚያስችሉ ደንቦች ማውጣት፣
- የገጠር መሬት አነስተኛ ወለል መጠን መወሰን፣
- የመሬት ይዞታ አስመልክቶ የሚነሳ ክርክር የሚፈታበትን ሁኔታና ስልጣን ያላቸውን አካላት በህግ መደንገግ፣
- የመሬት አጠቃቀምና አስተዳደር ህግን የሚያስፈፅሙ አካላት ማደራጀት ናቸው።

ለ/ <u>አዋጅ ቁጥር 455/1997</u>

በአዋጅ ቁጥር 455/97 እና ደንብ ቁጥር 135/1999 መሠረት ማናቸውም አርሶ አደር የፌዴራል መንግስት በሚያከናውነው የልማት ተግባር ምክንያት ከይዞታው ከተፈናቀለ፣

- መሬቱ ላይ ለሚገኘው ንብረትና መሬቱ ላይ ለሚደረገው ቋሚ መሻሻል ካሳ የማግኘት መብት አለው። (አዋጅ ቁ 455 አንቀጽ 7)
- ከመሬት ይዞታው በዘላቂነት በመፈናቀሉ ምክንያት ካሳ የማግኘት መብት አለው። የመፈናቀያ ካሳው መጠን ይዞታውን የሚለቀው በቋሚነት ከሆነ በአምስት ዓመት ያገኘው አማካኝ ገቢ በአስር ተባዝቶ ይከፈለዋል። (አዋጅ ቁጥር 455 አንቀጽ 8)

- ከመሬቱ የሚፈናቀለው ለተወሰነ ጊዜ ከሆነ በአምስት ዓመት የሚያገኘው አመታዊ ገቢ መሬቱ እስከሚመለስ ጊዜ ድረስ ይከፈለዋል፡፡ ሆኖም ይህ ካሳ በዘላቂነት ከይዞታው ሲፈናቀል ከሚከፈለው መጠን መብለጥ የለበትም፡፡
- የካሳው መጠን በንብረት ገማቹ ኮሚቴዎች በአግባቡ ተገምቶ ካሳ እንዲሰጠው የመጠየቅና በገማች ኮሚቴዎች ውሳኔ ካልተስማማ አቤቱታውን አግባብ ላለው የክልል ወይም የከተማ የመሬት ነክ አቤቱታ ሰሚ ኮሚቴ አቅርቦ ውሳኔ የማግኘት መብት አለው፡፡ በኮሚቴው ውሳኔ ካልተስማማ በ30 ቀናት ውስጥ ይግባኝ እንደሁኔታው ደረጃውን ጠብቆ በክልል ከሆነ ለመደበኛ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት፣ በአዲስ አበባ ወይም ድሬዳዋ ከሆነ ለከተማ ነክ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ማቅረብ ይችላል፡፡
- ከመሬቱ የተፈናቀለ ማንኛውም ባለይዞታ መልሶ እንዲቋቋም አቅም በፈቀደ ከሚመለከታቸው አካላት እገዛና ድጋፍ የማግኘት መብት አለው፡፡

አዋጅ ቁጥር 455/1997 መሬቱ ላይ ላለ ንብረት ግምት የተቀበለ አርሶ አደር የመፈናቀያ ካሳ የመጠየቅ መብቱ የተጠበቀ መሆኑና ሁለቱ የተለያዩ የካሳ አከፋፈል ስርዓቶች እንጂ የሚተካኩ የካሳ አከፋፈል ሥርዓቶች አለመሆናቸውን ይደነግጋል፡፡ በደንብ ቁጥር 135/1999 በመሬት ላይ ያለ ሰብል ዛፍና ተክል የግምት አገማመት ሥርዓትና የመፈናቀያ ካሳ የአገማመት ሥርዓት በተለያየ መንገድ የሚከናወን መሆኑን ግልፅ በሚያደርግ መንገድ ተደንግጓል፡፡

በአጠቃላይ የፌዴራል መንግስት አርሶ አደሮች፣ ከፊል አርብቶ አደሮችና አርብቶ አደሮች መሬት በነፃ የማግኘት መብት፣ መሬትን የመጠቀም መብት ለማረጋገጥ የሚያስችል ህግ ያወጀ ሲሆን አርሶአደሮች ለህዝበ ጥቅም ሲባል ከመሬታቸው መልቀቅ አስፈላጊ በሆነ ጊዜ በመሬቱ ላይ ላፈሩት ሀብት መሬቱን ለማልማት ላወጡት ወጪ ካሳ የሚያገኙበትን ሁኔታና ከመሬቱ በመፈናቀላቸው ምክንያት የመፈናቀል ካሳ ክፍያ የማግኘት መብት ያላቸው መሆኑን አረጋግጧል፡፡ ክልሎች የሚያወጧቸው ክልላዊ አዋጆችና ደንቦችና መመሪያዎች ይህንን የፌዴራል የህግ ማዕቀፍ መሠረት ያደረገና ህጉን ለማስፈፀም የሚችል መሆን አለበት፡፡

ከባለቤትነት መብት በመለስ አርሶ አደሮች ከፊል አርብቶ አደሮችና አርብቶ አደሮች የመሬት ባለይዞታነትና የመሬት የመጠቀም መብት በደርግና በኢፌዲሪ ያላቸውን በንፅፅር ስንመለከተው

ተ.ቁ	በደርግ ሥርዓት	በኢፌዲሪ
1.	በአዋጅ ቁጥር 31/67 የተደነገገ ቢሆንም በ1980 በወጣው የደርግ ህገመንግስት መሬት በነፃ የማግኘትና የባለይዞታነት መብት ህገ መንግስታዊ ዋስትና እና ጥበቃ አልተሰጠውም።	መሬት በነፃ የማግኘትና ከመሬቱ ያለመፈናቀል መብት ህገ መንግስታዊ ዕውቅናና ጥበቃ ተሰጥቶታል።
2.	መሬት ለማግኘት የእርሻ መሬት ይዞ ለመቆየት የቀበሌ ቋሚ ኗሪና ሌላ ምንም አይነት መተዳደሪያ የሌለው መሆኑ ግድ ነበር።	እስከ ሁለት ዓመት ድረስ በአካባቢው ባይኖርም የመሬት ባለይዞታ የመሆን መብቱ ህጋዊ ጥበቃ ተሰጥቶታል።
3.	ተደጋጋሚ የመሬት ሽግሽግና ድልድል እንዲፈፀም ለቀበሌ ለወረዳና ለአውራጃ ገበሬ ማህበር ሰፊ ስልጣን ይሰጥ ነበር።	የመሬት ሽግሽግ ማድረግ የሚቻለው፣ • ወራሽ የሌላቸው የሞቱና ለቅቀው የሄዱ ሰዎች ሲኖሩና ባለይዞታ ያልተመደበበት መሬት ሲኖር፣ • የመስኖ መሬትን በአግባቡና በፍትሀዊነት ለመጠቀም፣ • በአርሶአደሮች ፍላጎትና ውሳኔ የመሬት ሽግሽጉ አማራጭ የሌለው ሆኖ ሲገኝ ነው። ከዚህ ውጭ በተደጋጋሚ የሚደረግ የመሬት ሽግሽግና ድልድል ህጋዊ ክልከላ ተደርጎበታል።
4.	አርሶ አደሩ የመሬት ይዞታውን ወይም የመጠቀም መብቱን እንዲያከራይ ወይም በእርሻ ሥራው የሌላ ሰው ጉልበት በመቅጠር እንዲጠቀም የሚፈቅድ አልነበረም።	አርሶ አደሩ ሙሉ ለሙሉ ከይዞታው በማያፈናቅል ሁኔታ የእርሻ መሬቱን የማከራየት ማናቸውንም ሰው ቀጥሮ የማሰራት መብት አለው።
5.	አርሶ አደሩ የእርሻ መሬት የማውረስ እና	አርሶ አደሩ መሬቱን በስጦታና በውርስ የማስተላለፍ

	በስጦታ የማስተላለፍ መብት አያረጋግጥም፡፡	ህጋዊ ዕውቅና ያገኘ መብት አለው፡፡
6.	አርሶ አደሩ ይዞታው ለመሬት ሽግሽግ ለሌላ ሲሰጥበት ወይም በሌላ ምክንያት እንዲለቅ ሲደረግ በመሬቱ ላይ ላደረገው ቋሚ ማሻሻያ እና ንብረት ካሣ የሚያገኝበት ህጋዊ ሁኔታ አልደነገገም፡፡	አርሶ አደሩ በሽግሽግ ወቅት ወይም ከይዞታው ሲፈናቀል በመሬቱ ላይ ላደረገው ቋሚ መሻሻል ለንብረቱና ለመፈናቀሉ ምክንያት ለሚደርስበት ጉዳት ካሳ የማግኘት መብት አለው፡፡
7.	የአርሶ አደሩን በመሬት የመጠቀም እና ባለ ይዞታ የመሆን እና የምርት ተጠቃሚ የመሆን መብት የሚጎዱ በርካታ ተግባራዊ ችግሮች ነበሩ፡፡	አርሶ አደሩ መንግስት የሚያወጣውን የመሬት አጠቃቀም ዕቅድ መሠረት በማድረግ መሬቱን የማልማትና የፍሬው ሙሉ ተጠቃሚ የመሆን መብት አለው፡፡
8.	አርሶ አደሩ ወደ ፍርድ ቤት የመሄድ መብት የለውም፡፡	አርሶ አደሩ ይግባኙንና ቅሬታውን ለፍርድ ቤት የማቅረብ መብት አለው፡፡

በአጠቃላይ ስንመለከተው አርሶ አደሩ ከፊል አርብቶ አደሩና አርብቶ አደሩ መሬቱን ከመሸጥና ከመለወጥ ውጭ ያሉ መብቶቹ በኢፌዲሪ ህገ መንግስትና ህገ መንግስቱን ተግባራዊ ለማድረግ በወጡ ህግ ማዕቀፎች የተረጋገጡለት መሆኑን ለመገንዘብ ይቻላል፡፡

ምዕራፍ ሦስት

መሬት በነፃ የማግኘት ይዞታና መሬትን የመጠቀም መብት በክልል የህግ ማዕቀፎች

የፌዴራል መንግስት የሚያወጣውን የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ህግ መሠረት በማድረግ የክልል መንግስታት መሬትና የተፈጥሮ ሀብትን የማስተዳደር ስልጣን እንዳላቸው በፌዴራል ህገ መንግስት አንቀጽ 52 ንዑስ አንቀጽ 2(መ) ተደንግጓል፡፡ የፌዴራል መንግስት በህገ መንግስቱ በተሰጠው ስልጣን መሰረት አዋጅ ቁጥር 456/1997 የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ያወጀ ሲሆን በአዋጁ አንቀፅ 17 ንዑስ አንቀፅ 1 የፌዴራል መንግስት ያወጣውን አዋጅ ለማስፈፀም የሚያስፈልጉ የተለያዩ የህግ ማዕቀፎችን በክልል ምክር ቤት በኩል የሚወጣ ስለመሆኑ ይደነግጋል፡፡ በዚህ መሰረት የትግራይ ክልል፣ የአማራ ክልል፣ የኦሮሚያ ክልልና የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል አዋጆችንና ደንቦችን በማውጣት ተግባራዊ እንቅስቃሴ በማድረግ ላይ ናቸው፡፡

በአራቱ ክልል ምክር ቤቶች የወጡ አዋጆች ለማሰባሰብ የተሞከረ ሲሆን በክልሎቹ ፀድቀው እየተሰራባቸው ያሉ ደንቦችና መመሪያዎች በተሟላ ሁኔታ ለማግኘት ባለመቻሉ በዚህ ፅሑፍ ለመዳሰስ አልተቻለም፡፡ ስለሆነም ክልሎች በፌዴራል የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅን መሰረት በማድረግ የወጡትን ክልላዊ አዋጅ መሰረታዊ ይዘትና ገጽታ እና ክልሎቹ ባፀደቋቸው የህግ ማዕቀፎች መካከል የሚታየውን አንድነትና ልዩነት ከዚህ በታች በአጭሩ በሰንጠረዡ ለማየት እንሞክራለን፡፡

ተራ ቁ	ጉዳዩ	አማራ (አዋጅ ቁ 133/98)	አሮሚያ (አዋጅ ቁጥር 130/1999	ደቡብ (አዋጅ ቁ 110/99)	ትግራይ (136/2000
1	መሬት የማግኘት መብት	• በክልሉ ያለ ማንኛውም 18 አመት የሞላው እና በግብርና ስራ መተዳደር የሚፈልግ፣ የጾታ ልዩነት ሳይደረግ መሬት ማግኘት ይችላል፡፡ (5(2) • ወላጆቻቸውን ያጡ እድሜያቸው 18 አመት ያልሞላቸው ህጻናት መሬት በነጻ ማግኘት ይችላሉ፡፡ (6(2)	• በግብርና ስራ ለመተዳደር የሚፈልግ 18 አመትና ከዚያ በላይ የሆነ አርሶ አደር (5)(1) • ሴቶች ከወንዶች እኩል መሬት የማግኘት መብት አላቸው፡፡ (5(2) • እድሜያቸው የገፋ፣ ወላጅ የሌላቸው ህጻናት፣ አቅመደካሞች የመሬት ይዞታቸውን በማከራየት መጠቀም እንደሚችሉ ይደነግጋል፡፡ 6(14)	• 18 አመት የሞላው እና በግብርና ስራ መተዳደር የሚፈልግ፣ (5)(1) • በግብርና ስራ መሰማራት የሚፈልጉ ሴቶች፣ (5(2) መሬት የማግኘት መብት አላቸው፡፡ • ባሎቻቸው በመንግስታዊ ስራ ወይም በሌላ ስራ የተሰማሩ ሴቶች (5/7) መሬት ይዞታ የመጠቀም መብት አላቸው • ይዞታ ያላቸው ባል ወይም ሚስት በሌላ አካባቢ መኖር ወይም በሞት መለየት የቤተሰብን በይዞታ የመጠቀም መብት አያሳጣም፡፡ (5(9) • ባልና ሚስት ከጋብቻ በፊት ያላቸውን የመሬት ይዞታ በጋብቻ ምክንያት አያጡም፡፡ (5(5) • ወላጆቻቸውን ያጡ እድሜ 18 አመት ያልሞላቸው ህጻናት ይዞታቸውን በሞግዚታቸው አማካይነት መጠቀም	• በግብርና ስራ ለመተዳደር የሚፈልግ አርሶ አደር መሬት በነጻ ያገኛል፡፡ (5(1(ሀ)፡፡ ይሁንና ዝቅተኛው እድሜ ስንት መሆን እንዳለበት አይገልጽም፡፡ • በግብርና ስራ መሰማራት የሚፈልጉ ሴቶች መሬት የማግኘት መብት አላቸው፡፡ (5(1(ሠ) • 18 አመት ያልሞላቸው በመሬት የመጠቀም መብት እንዳላቸው ያስቀምጣል፡፡ 5(1)(መ)

				ይችላሉ (5(8)	
2	የጎጆ መውጫ	•		•	• 18 አመት የሞላቸውና ጎጆ መውጫ ያላገኙ፣ በስደት የቆዩና ወደቀበሌያቸው ለሚመለሱ ለጎጆ መውጫ ተብሎ ከተከለለው መሬት ይሰጣቸዋል፡፡ • ለጎጆ መውጫ የሚሰጥ ቦታ 20x20 ሜትር ይሆናል፡፡ • ቅድሚያ በስደት ቆይተው ለሚመለሱ ይሰጣል፡፡ • ቀጥሎም እድሜያቸው ከፍ ላለ ይሰጣል፡፡ • ቀጥሎም በአንድ ቀን ከተወለዱት በእጣ ይሰጣል፡፡ • የተከለለ የጎጆ መውጫ በሌለበት አካባቢ ወላጆች የጎጆ መውጫ ሊሰጡ ይችላሉ፡፡ (25) • ማንኛውም አርሶ አደር ለጎጆ መውጫ ከተፈቀደለት ውጪ በሚታረስ መሬት ላይ የመኖሪያ ቤት መስራት የተከለከለ ነው፡፡ እንዲፈርስ ይደረጋል፡፡ (11(1(ሠ)
3	መሬት ይዞታን በስጦታ ማስተላለፍ	• አነስተኛ መጠን ያለው መሬት እያረሰ ያለ ልጅ የልጅ ልጅ ወይም የቤተሰብ አባል ከሆነ • ተቀባዩ የባለስልጣኑን መሬት እያረሰ ወይም ሌላ ስራ እየሰራ ስጦታው ከመሰጠቱ በፊት ለ3	ማንኛውም አርሶ አደር • ለቤተሰብ አባሉ ወይም • መሬት ለሌላቸው ወይም ሌላ ገቢ ለሌላቸው ልጆቹ፣ በመሬት የመጠቀም መብቱን በስጦታ ሊሰጥ ይችላል፡፡ (9(5) • የቤተሰብ አባል ማለት የመሬት	• ማንኛውም የአንድ አርሶ አደር ቤተሰብ አባል ከቤተሰቡ በስጦታ መሬት ማግኘት ይችላል፡፡ (5(11) • የቤተሰብ አባል ማለት የይዞታ ባለመብቱን መተዳደሪያ በመጋራት በቋሚነት አብሮ የሚኖር ነው፡፡	• ማንኛውም በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ያለው አርሶአደር ከቤተሰቡ በስጦታ መሬት ማግኘት ይችላል፡፡ (5(2) • መሬትን በስጦታ ማስተላለፍ የሚቻለው የገጠር መሬት ለሌለው ልጅ

		ተከታታይ አመታት ሰጪውን በነጻ ሲጦር የቆየ በስጦታ ሊያገኝ ይችላል። (17(1) • የቤተሰብ አባል ማለት ከመሬት ባለይዞታው ጋር በቋሚነት አብሮ የሚኖርና የራሱ የሆነ ቋሚ መተዳደሪያ የሌለው የይዞታ ባለመብቱን አርሶ አደር ገቢ በመጋራት የሚተዳደር ማንኛውም ሰው ነው። (2(6) • ማንኛውም ሰው የይዞታ መብቱን በቋሚነት የተጠቃሚነት መብቱን ለተወሰነ ጊዜ ለሌሎች ሰዎች ሊያስተላልፍ ይችላል። (17(2) • ድርጅቶች በመሬት የመጠቀም መብታቸውን ለተወሰነ ጊዜ በስጦታ ማስተላለፍ ይችላሉ። (17(4) • ስጦታ በጽሁፍ መደረግ አለበት። በባለስልጣኑ መስሪያ ቤት መመዝገብ አለበት። (17(5-6)	ባለይዞታው ልጆች እና ከመሬት ባለይዞታው ጋር አብረው የሚኖሩ ሌላ ገቢ የሌላቸው ጥገኞች ማለት ነው። (2(16)	(2(7)	ወይም ወላጅ ብቻ ነው። (5(3)(ሀ) • በወረዳ ወይም በንኡስ ወረዳ ፍትህ ጽ/ቤት ይመዘገባል፣ ቅጂ በቀበሌ መሬት አስተዳደር ኮሚቴና በወረዳ ዩስክ ይቀመጣል።
4	መሬት ይዞታን በውርስ ማስተላለፍ	• በግብርና ስራ መተዳደር ለሚፈልግ ማንኛውም አርሶ አደር በኑዛዜ ማስተላለፍ ይቻላል። (16(1) • ለውርስ አላማ ሲባል የገጠር ኑሮአቸውን ለመደጎም ዝቅተኛ ገቢ የሚያስገኝ ስራ እየሰሩ በከተማ የሚቀመጡም ሰዎች እንደአርሶ አደር	የገጠር መሬት ባለይዞታ፣ • በመሬት የመጠቀም መብቱን በውርስ ህግ መሰረት መብት ላላቸው የቤተሰብ አባላት ሊያስተላልፍ ይችላል (9(1) • ይሁንና ሌላ መተዳደሪያ ለሌላቸው ወራሾች ቅድሚያ ይሰጣል። (9(2) • ወራሽ የሌለውን መሬት መንግስት	• ማንኛውም የአንድ አርሶ አደር ቤተሰብ አባል ከቤተሰቡ በውርስ መሬት ማግኘት ይችላል። (5(11) እና 8(5) • በውርስ ምክንያት መሬቱ ለወራሾች ሲከፋፈል ለእያንዳንዱ የሚደርሰው ከዝቅተኛው ማሳ መጠን በታች ከሆነ፣ ይህ እንዳይሆን	ባለይዞታ ሲሞት፣ • መሬት የሌለው ልጁ በቅድሚያ ወራሽ ይሆናል • ሚች ልጅ የሌለው ከሆነ መሬት የሌለው ወላጁ ይወርሰዋል። • ጉዲፈቻ ልጅ ከጉዲፈቻ አድራጊው ልጆች እኩል የመውረስ መብት አለው። • የሚካሄደው ወርስ ከሁለተኛ ደረጃ ማለፍ

		ይቆጠራሉ፡፡ (16(2) • በኑዛዜ የማውረስ መብት አካለመጠን ያላደረሰውን ልጁን ወይም ቤተሰብ ከወራሽነት መብት ከህግ ውጪ የሚነቅል ወይም የተናዛዡን የትዳር ጋደኛ የሚጎዳ ከሆነ በህግ ፊት አይጸናም፡፡ (16(3) • ሳይናዘዝ ከሞተ በግብርና ለሚተዳደር ወይም ለመተዳደር ለሚፈልግ ልጁ ወይም ቤተሰብ ይተላለፋል፡፡ (16(5) • ልጅ ወይም ቤተሰብ የሌለው በክልሉ ለሚኖሩ ቤተሰቦቹ (ያላቸው ይዞታ ከፍተኛው ጣሪያ ያልደረሰ ከሆነ) ሊወርሱ ይችላሉ፤፤(16(6) • በውርስ ምክንያት መሬቱ ሲከፋፈል በደንቡ ከተወሰነው የአንድ ማሳ አነስተኛ መጠን በታች ከሆነ መሬቱን በጋራ መጠቀም እንጂ መከፋፈል አይችሉም፡፡ (16 (8) • ወራሽ ያልተገኘለት ቦታ ለአዲስ አመልካቾች ይከፋፈላል፡፡ (16(9)	ወስዶ መሬት ለሌላቸው ወይም ለሚያንሳቸው ያከፋፍላል፡፡ (9(3) • ወራሾች ሲከፋፈሉ ከዝቅተኛው ማሳ በታች የሚሆን ከሆነ ወራሾች በጋራ ወይም በሌላ መንገድ እንዱት ሳይከፋፈል መጠቀም እንደሚችሉ ይወስናሉ፡፡ (9(3)	በክልሉ በሚወጣ ዝርዝር ደንብ እንደሚወሰን ይደነግጋል፡፡ (11(3)	የለበትም፡፡ (ይሁንና በዚህ አዋጅ መሰረት የሚወርስ ልጅ የሌለው ከሆነ የሚች የልጅ ልጆች ይወርሳሉ) • የራሱ የመሬት ይዞታ ያለው ወይም ከግብርና ውጪ ኑሮውን የለወጠ ሰው ከጎጆ መውጫ በስተቀር መሬቱን መውረስ አይችልም፡፡ • በከተማ የሚኖሩ ልጆች የገጠር መሬት መውረስ አይችሉም፡፡ • ወራሽ የሌለ ከሆነ በቀበሌ ገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ መሬት ለሌላቸው እንዲታደል ያደርጋል፡፡ ይሁንና ቅድሚያ መሬት ለሌለውና በሚቹ ቤት ያደገ ወይም ጣሪ ለሆነ ሰው ቅድሚያ ተሰጥቶት ሊሸጋሸግ ይገባል፡፡ (አንቀጽ 17) • አርሶ አደሮች መሬትን ሊለዋወጡ ይችላሉ፡፡ • በውርስ ምክንያት መሬቱ ከተቀመጠው ዝቅተኛ በታች የሚከፋፈል ከሆነ በጋራ እንዲጠቀሙበት ይመቻቻል፡፡ ካልተስማሙ እጣ ተጥሎ ለደረሰው ይወስዳል፡፡ (17(3)
5	በገጠር መሬት ላይ የተፈፉ ቋሚ ሀብቶች ላይ ያለመብት	• የይዞታ መብት በመሬቱ ላይ ንብረት ማፍራት፣ ያፈራውን ንብረት የማስተላለፍ መብት እንደሚያካትት ተደንግጓል፡፡ (2(8)	• በመሬቱ ላይ ያሉ ቋሚ ተክሎች እንደቡና የቡና፣ ማንጎ፣ አቮካዶ፣ ፓፓያ ብርቱካን የመሰሉ ቋሚ ተክሎችን መሸጥ አይችልም፡፡ (6(2) • ከእነዚህ ተክሎች የሚገኙ	• በመሬቱ ላይ በገንዘቡና በጉልበቱ ያፈራውን ሀብት የመሸጥ፣ የመለወጥ፣ የማስያዝ፣ የመስጠት፣ የማውረስ፣ በዋስትና የማስያዝ መብት አለው፡፡ (8(6)	• በሚታረስ መሬት ላይ የሚገኙ እንደ እጣን፣ ዐየ፣ዋንዛ፣ ቆንጥር፣ ወይራ፣ጥድ፣ የሙጫ ዛፍ ወዘተ መቁረጥ የተከለከለ ነው፡፡ (13(3) • የእጣንና የሙጫ ዛፎች

			ምርቶችን ከሶስት አመት ላልበለጠ ጊዜ እንዲሁም ከመሬቱ ግማሽ ይዞታ ካልበለጠ መሸጥ ይቻላል። (6)(3) • በገጠር መሬት ላይ ያለ ህንጻ ወይም ቤት የገዛ፣ ህንጻውን ወይም ቤቱን ከገጠር መሬቱ ላይ የማንሳት ግዴታ አለበት። (6(8)		ምርትን በመሸጥ ወይም በማከራየት መጠቀም ይቻላል። (13(4) • በፍላጎቱ በመሬቱ የመጠቀም መብቱ ያቋረጠ በመሬቱ ላይ ያፈራውን ሀብት የመውሰድ መብት አለው። ሆኖም ለቋሚ ተክሎች ካሉት ግምቱን እንዲከፈለው ይደረጋል። (14(7)
6	የእርሻ መሬትን ማከራየት	• ከሶስት አመት ለሚበልጥ ጊዜ የሚደረግ የኪራይ ውል በጽሁፍ መደረግ አለበት። መመዝገብ አለበት።(18(1 እና 5) •ከፍተኛው የኪራይ ዘመን 25 አመት ነው። ጊዜው ሲያልቅ እንደገና ሊታደስ ይችላል። (18(6-7) • በግልጽ በስምምነቱ ካልተገለጸ በስተቀርተከራዩ ለሌላ ሰው መልሶ ሊያከራይ አይችልም። (18(9) •	አርሶ አደሩ ከግማሽ የማይበልጠውን ይዞታውን ሊያከራይ ይችላል። (10(1) • በልማዳዊ እርሻ ለሚታረስ ከሶስት አመት ላልበለጠ፣ • በዘመናዊ ቴክኖሎጂ ለሚታረስ ከ15 አመት ላልበለጠ ሊያከራይ ይችላል። (10(2) • የኪራይ ውሉ ዋጋ የሚኖረው ከተመዘገበና በኦሮሚያ እርሻ ገጠር ልማት ቢሮ ከጸደቀ ብቻ ነው። (10(3) • በሚደረገው ውል ላይ በመሬቱ ላይ ባለመብት የሆኑ ሁሉ ሊስማሙ ግዴታ ነው። (10(6) •	• ለአርሶ አደር እስከ 5 አመት ሊያከራይ ይችላል። (8(1(ሀ) • አመታዊ ሰብሎችን ለሚያመርቱ ባለሀብቶች እስከ 10 አመት ማከራየት ይችላል። (8(1(ለ) • ቋሚ ተክልን ለሚያመርቱ እስከ 25 አመት ማከራየት ይችላል። (8(1(ሐ) • የኪራይ ውሉ በመሬቱ የመጠቀም መብት ያላቸው የቤተሰብ አባላት የጋራ ይሁንታ ማግኘትና መመዝገብ አለበት። (8(2) • ከባለሀብት ጋር በመሬቱ ይዞታ ሽርክና ከባለሀብት ጋር መግባት ይችላል። (8(3) •	የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የተሰጠው አርሶ አደሩ ከግማሽ የማይበልጠውን ይዞታውን ሊያከራይ ይችላል። (6(1) •ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ለሚጠቀም ተከራይ እስከ 20 አመት • ልማዳዊ የእርሻ ዘዴ ለሚጠቀም ተከራይ እስከ ሶስት አመት ይሆናል። (6(3) • ውለታው በወረዳ ፍትህ ጽ/ቤት ይመዘገባል። (10)
7	የእርሻ መሬትን መለዋወጥ	•	•	• ይዞታቸውን አርሶ አደሮች ሊለዋወጡ ይችላሉ። (11(4)	• መሬት መለዋወጥ የሚፈልጉ አርሶ አደሮች በስምምነት ሊለዋወጡ ይችላሉ። (19(1) •ወራሽ የሌለው የሚች ይዞታ ልጁ ቅድሚያ ተሰጥቶት ሊለውጥ ይችላል። (19(5)

8	መሬት ሽግሽግ	• 80 በመቶ የሚሆኑና በአንድ ቀበሌ ውስጥ የሚገኙ ባለይዞታዎች የመሬት ክፍፍል እንዲካሄድ ጠይቀው ከሆነ ጥያቄው በቀረበበት የይዞታ ሽፋን የመሬት ሽግሽግ ሊካሄድ ይችላል፡፡ ተፈጻሚነቱም ውሳኔውን ባሳለፉት ባለይዞታዎች ላይ ብቻ ይሆናል፡፡ (8(2) • በመስኖ የሚለማ መሬት ላይ ግን የመሬት ሽግሽግ ወይም ከፍፍል ሊደረግ ይችላል፡፡ (8(3) • ለሴቶች፣ አቅመደካሞች፣ ለወላጅ አልባ ህጻናት ይሰጣል ፡፡(5(6) •	በመስኖ የሚለማ መሬት ካልሆነ በስተቀር የመሬት ሽግሽግ አይኖርም፡፡ (14(4) ያልተያዙ መሬቶች መሬት ለሌላቸው ወይም መሬት ላነሳቸው ሊደላደል ይችላል፡፡ (14(2)	• ወራሽ የሌላቸው፣ ወይም መሬቱን ጥለው ከሄዱ ሰዎች ተወስዶ መሬት ለሌላቸውና ላነሳቸው ባለይዞታዎች ይደለደላል፡፡ (9(1) • ከመስኖ ልማት ጋር በተያያዘም ድልድል ይኖራል፡፡ (9(2)	• በሰፈራ ወይም በሌላ ምክንያት የተለቀቁ መሬቶች ለሌሎች ይደለደላሉ፡፡ (22(1) •ተራሮችና ቦረቦሮች የመሬት መሸርሸርን በማያስከትል መንገድ በሽግሽግ ስራ ላይ ሊውሉ ይችላሉ፡፡ (22(2) •በመስኖ በሚለማ መሬት ሽግሽግ ሊደረግ ይችላል፡፡ (23)
9	የገጠር መሬት ይዞታና የመጠቀም መብት ቀሪ የሚሆንባቸውን ሁኔታዎች፣ (በፈቃድና ያለፈቃድ)	የመሬት ባለይዞታው፣ •ከግብርና ውጪ የተሰማራና ቋሚ መተዳደሪያ ያለው ከሆነ (12(1(ሀ) •በተከታታይ ከ5 አመት በላይ ወይ ሳያከራይ ከመኖሪያው ቦታ የጠፋና የት እንዳለ ያልታወቀ ከሆነ፣ (12(1(ለ) •በተከታታይ ከ3 አመታት በላይ መሬቱን በጥቅም ላይ ያላዋለ ከሆነ፣ወይም በመስኖ የሚለማ መሬት ከአንድ አመት በላይ በጥቅም ላይ ያልዋለ ከሆነ (12(1(ሐ) •መሬቱን በእንክብካቤ ባለመያዙ በመሬቱ ላይ ጉዳት የደረሰ	• ያለበቂ ምክንያት መሬታቸው የሚገኝበትን ቦታ ከሁለት አመት በላይ ለቀው ከሄዱ፣ •በራሱ ፈቃድ መሬቱን ለቀቆ ከሆነ፣ •መሬቱን ባለመንከባከብ ጉዳት አድርሶ ከሆነ፣ መሬቱ ሊወሰድበት ይችላል፡፡ (6(16)) • ለህዝብ ጥቅም ሲባል መሬቱን መውሰድ አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ፣ (6(11) ዝርዝር ደንብ እንደሚወጣም ያመለክታል፡፡	• መሬትን በአግባቡ የመጠበቅና የመንከባከብ ግዴታ አለበት፡፡ በመሬቱ ላይ ጉዳት ካደረሰ ና በቅጣት ብቻ ሊታለፍ የማይችል ሲሆን የመጠቀም መብቱን ሊያጣ ይችላል፡፡ (13(12) • መሬትን ያለበቂ ምክንያት አግባብ ባለው አካል ከሚሰጠው የጊዜ ገደብ በላይ ጦም በማሳደር በመሬት የመጠቀም መብቱን ያጣል፡፡ (13(13) • ለህዝብ ጥቅም አስፈላጊ ሲሆን፣ (13(11)	• ያለበቂ ምክንያት መሬታቸው የሚገኝበትን ቦታ ከሁለት አመት በላይ ለቀው ከሄዱ መሬቱ ተወስዶ ለሌላ ይደለደላል፡፡(12(1) • ይሁንና የሚከተሉትን አይጨምርም 1) የመከላከያ የፖሊስ አባላት፣ 2) የተሰው ታጋዮች መሬት ወራሾች ወይም ተጠቃሚዎች፣ 3) በጋብቻ ምክንያት ወደሌላ አካባቢ የሄዱ፣ 4) በትምህርት ምክንያት የለቀቀ፣ 5) የህዝብ ተወካዮች ሆነው የለቀቁ፣ ወዘተ

		እንደሆነ የቃልና የጽሁፍ ማስጠንቀቂያ ይሰጠዋል፡፡ (21(1) •በተሰጠው ማስጠንቀቂያ መሰረት ካላሻሻለ መሬትን ለተወሰነ ጊዜ ለመንከባከብ ግዴታ ለሚገባ ሰው በኪራይ እንዲሰጠውይወሰናል (21(2) •ጥፋቱ በተመሳሳይ ሁኔታ ከተደገመ መሩቱን እንዲለቅ ሊደረግ ይችላል፡፡ (21(3) •ይዞታውን በራሱ ፈቃድ የተወ መሆኑን ያሳወቀ እንደሆነ፣ (12(1(መ) •ለህዝብ ጥቅም ሲባል ይዞታውን እንዲለቅ የሚደረግ ከሆነ፣(28(1)			• የወር ገቢያቸው ከብር አንድ ሺህ በታች የሆኑ በመሬት ይዞታቸው የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል፡፡ ይሁንና በአንድ አመት ጊዜ ውስጥ እንዲመርጡ ይደረጋል(12(3) • መሬቱን በአግባቡ ያልተንከባከበና በመሬቱ ላይ ጉዳት አድርሶ በተደጋጋሚ ማስጠንቀቂያ ሊያስተካክል ካልቻለ የመጠቀም መብቱ ሊቋረጥ ይችላል፡፡ (አንቀጽ 14) • ማንኛውም በመስኖ የሚጠቀም መሬት ለሁለት ተከታታይ አመታት በመስኖ ተጠቅሞ ካላለማ መሬቱ ተወስዶ ለሌላ ሊሸጋሸግ ይችላል፡፡ 23(10) • ለህዝብ ጥቅም ሲባል መሬቱን እንዲለቅ ሊደረግ ይችላል፡፡ (21(1)
10	መሬት በፍርድ ቤት ውሳኔ የማይያዝና የማይከበር መሆኑ፣		በፍርድ ቤት ውሳኔን ለማስፈጸም ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ ከይዞታው አይፈናቀልም፣ ወይም ወይም ለእዳ መክፈያ በሚል ይዞታው ለሌላ አካል ሊተላለፍ አይችልም፡፡ (6(5)		
11	የይዞታ ማረጋገጫ	•የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ይሰጠዋል፡፡ የባለይዞታው በህግ የተጠበቀ መብት ማረጋገጫ ነው፡፡(24(1) • መሬቱ የባልና የሚስት የጋራ ከሆነ ደብተሩ በሁለቱ ስም	• የገጠር መሬት ባለይዞታ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ይሰጠዋል፡፡ (15(4) • መሬቱ የተያዘው በባልና ሚስት በጋራ ከሆነ በሁለቱ ስም ደብተሩ ይዘጋጃል፡፡ (15(8)	• መሬቱ የተያዘው በባልና ሚስት በጋራ ከሆነ ደብተሩ በሁለቱ ስም ይዘጋጃል፡፡ (6(4) • ባሎቻቸው በመንግስታዊ ስራ ወይም በሌላ ስራ ተሰማርተው	•የመሬት ባለይዞታው የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ይሰጠዋል፡፡ ባልና ሚስት የጋራ ባለይዞታ ከሆኑ ደብተሩ በሁለቱ ስም ተዘጋጅቶ ይሰጣቸዋል፡፡ (5(1(ሐ)

		ይዘጋጃል፡፡ (24(2) • ተቃራኒ ማስረጃ እስካልቀረበ ድረስ የይዞታ ማረጋገጫ በስሙ የተሰጠው ሰው የመሬቱ ህጋዊ ባለይዞታ እንደሆነ ይቆጠራል፡፡ (24(4)	•	የሚገኙ ሴቶች የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ይሰጣቸዋል፡፡ (6(5) • ማንኛውም ግለሰብ ወይም ድርጅት ያለይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የገጠር መሬትን መጠቀም አይችልም፡፡ (13(14)	•
12	የግል ባለሀብቶች መሬት የማግኘት መብት	ከመንግስት በኪራይ ወይም ከመሬት ባለይዞታ በስምምነት ማግኘት ይችላሉ፤፤ (6(3)	መነግስት በአርሶ አደሮች ያልተያዘ መሬትን ለግል ባለሀብቶች መሬት በኪራይ ሊሰጥ ይችላል፡፡ (11)	መንግስት ለአርሶ አደሮች ቅድሚያ በመስጠት መሬት ለግል ባለሀብቶች በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል፡፡ (5(15)	• መንግስት እስከ 50 አመት በሚቆይ የኪራይ ውል ለባሀብቶች መሬት ሊያከራይ ይችላል፡፡ (7) • ባለሀብቱ የተከራየውን ለሌላ ማከራየት የተከለከለ ነው፡፡ (9(3) • የእርሻ ኢንቨስትመንት መብትን ምርት መስጠት ከመጀመሩ በፊት ማስተላለፍ አይቻልም(15)
13	በእዳ ዋስትና አድርጎ ስለማስያዝ	• በሊዝ መሬት ያለው የመጠቀም መብት በእዳ ዋስትና ሊያዝ ይችላል፡፡ (19(1) • በዋስትና የተያዘን የሊዝ መሬት አበዳሪው ካልተስማማ ማከራየት፣ በሌላ መሬት መለወጥ ወዘተ ማድረግ አይቻልም፡፡ (19(3) • በእዳ ዋስትና ለማስያዝ የሚደረግ ስምምነት በጽሁፍ መሆን አለበት፣ መመዝገብ አለበት፡፡ (19(4) • በመሬት የመጠቀም መብት በዋስትና ሊያዝ የሚችልበት ጊዜ ከ25 አመት አይበልጥም፡፡ (19(5)	በሊዝ የተከራየ ባለሀብት የመጠቀም መብቱን በዋስትና ለማስያዝ ይችላል፡፡ (15(15)	• መሬት በሊዝ የተከራየ የመጠቀም መብቱን በዋስትና ያስይዛል፡፡ (8(4) •	• በሊዝ የተከራየ ባለሀብት የመጠቀም መብቱን በዋስትና ለማስያዝ ይችላል፡፡ (15(3)
14	መንግስታዊና	• መንግስታዊና	• መንግስታዊም ሆነ	• መንግስታዊና	• መንግስታዊና

	መንግስታዊ ያልሆኑ ተቋማት መሬት የማግኘት መብት	መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች፣ የብዙሀን ማህበራትና የሃይማኖት ተቋማት ለገንዘብ ትርፍ እስካልሆነ ድረስ የአርሶ አደሮችን በመሬት የመጠቀም መብት በማይጻረር ሁኔታ የሚጠቀሙበት መሬት በይዞታ የማግኘት መብት አላቸው። (6(4)	መንግስታዊ ያልሆኑ ተቋማት የገጠር መሬት የማግኘት መብት አላቸው። 5(3)	መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ተቋማት ከማልማት አላማዎች ጋር እየታየ በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል። 5(15)	መንግስታዊ ያልሆኑ እና የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ተቋማት ይዞታና የመጠቀም መብት ጊዜ በደንብ ይወሰናል። (7(5)
15	የወንጀል ሀላፊነት ስለሚያስከትሉ ጉዳዮች	• ይህንን አዋጅ የጣሰ ወይም አፈጻጸሙን ያሰናከለ አግባብ ባለው የወንጀል ህግ ተጠያቂ ይሆናል (31(2)	ይህንን አዋጅ የጣሰ አግባብ ባለው ህግ መሰረት ይቀጣል። (27)	ይህንን አዋጅ ወይም አዋጁን ተከትለው የወጡ ደንቦችና መመሪያዎችን የጣሰ አግባብ ባላቸው የወንጀል ህግ ተጠያቂ ይሆናል(16)	• ይህንን አዋጅ የጣሰ አግባብ ባለው የወንጀል ህግ መሰረት ይቀጣል። (29(1) • ከዚህ በተጨማሪ የትግራይ ክልል ህግ 11 አይነት የወንጀል ተግባራትን በክልል ደረጃ የደነገገ ሲሆን፣ የወንጀል ክርክሩን አይቶ የሚወስነውም የተወሰኑትን የቀበሌ ማህበራዊ ፍርድ ቤት የተወሰኑትን ደግሞ ወረዳ ፍርድ ቤት እንደሚያያቸው ይደነግጋል። (29(2-4)

ሰንጠረዡ በአጠቃላይ ዋና ዋና ጉዳዮችን በማነጻጸር ያስቀመጠ ሲሆን፣ መሰረታዊ በሆነ መልኩ ሁሉም የክልል ህጎች ተመሳሳይነት ያላቸው ቢሆንም፣ ልዩነቶችም ይስተዋላሉ። የሚከተሉት እንደማሳያ ሊቀርቡ ይችላሉ።

1. በአማራ ክልል አካለመጠን ያላደረሱ ልጆች መሬት የማግኘት መብት እንዳላቸው በግልጽ ያስቀመጠ ሲሆን፣ ሌሎቹ መሬት የመጠቀም መብት እንዳላቸው ያስቀምጣሉ። ይህ በአንድ ወይም በሌላ መልኩ ከቤተሰባቸው መሬት በውርስ ወይም በስጦታ የሚያገኙትን መሬት መጠቀም የመቻል እንጂ በቀጥታ ከመንግስት መሬት ይሰጣቸው እንደሆነ ግልጽ አይደለም።

2. በትግራይ ክልል ህግ የጎጆ መውጫ ወይም መኖሪያ 20 በ20 የሆነ ቦታ እንደሚሰጣቸው ያስቀምጣል። ተመሳሳይ አይነት ድንጋጌዎችን በሌሎች ህጎች አናገኝም።
3. በኦሮሚያ ቋሚ የሆኑ ተክሎችን እንደማንነት፣ ቡናና የመሳሰሉትን መሸጥ ይከለክላል። ከዚህ በተጨማሪም ከእነዚህ ተክሎች የሚገኙ ምርቶችንም በተመሳሳይ መሸጥ እንደማይችል ያመለክታል። ለመሸጥ የሚቻለው ከመሬቱ ከግማሽ ያልበለጠውን የያዘውን ምርትና ይህም ቢሆን ከሶስት አመት ሊበልጥ እንደማይችል ያመለክታል። አላማው በምርት ሽያጭ ስም መሬቱ ወደሌላ ሶስተኛ ወገኖች እንዳይተላለፍ ይመስላል። የምርት ሽያጩን በተመለከተ ከሶስት አመት በላይ አይቻልም የሚለው በዘላቂነት ምርቱን መሸጥ መሬቱን እንደመሸጥ ተደርጎ ስለሚወሰድ ነው። ይሁንና ከግማሽ መሬት በላይ ያለውን አይሸጥም ማለት ምን ማለት ነው? ትርጉም የሚኖረው ለአንድ ሰው መሸጥ አይችልም በሚል ነው። አለበለዚያ ለግሉ ሊጠቀምበት ይገባል ወደሚል ትርጉም መውሰድ ተገቢ አይደለም። ከዚህ የተነሳም ይመስላል፣ በፍርድ ቤት ውሳኔ ከይዞታው አይፈናቀልም በሚል ድንጋጌ የተቀመጠው። በንኡስ አንቀጽ 6 ያስቀመጠው ግልጽ እንደሚያደርገው ዋናው ነገር መሬቱ በተዘዋዋሪ እንዳይሸጥ መከልከል ነው። በንኡስ አንቀጽ 8ትም መኖሪያ ቤትን የገዛ በተመሳሳይ የገዛውን መኖሪያ እንዲያነሳ ይጠይቃል። ይሁንና በክልሉ በሚወጣ ደንብና መመሪያ የበለጠ ግልጽ ሊሆን ይችላል ብሎ መገመት ተገቢ ነው። ተመሳሳይ ድንጋጌ በሌሎች የክልል ህጎች አናገኝም። እርግጥ በትግራይ ክልል ህግ አንዳንድ መተከልና መነቀል የሌለባቸው ዛፎች እንዳሉ ያመለክታል። ከዚህ አንጻር በተወሰነ መልኩ መመሳሰል አለው። ይሁንና የትግራይ ህግ አላማው የመሬቱን ደህንነት ለመጠበቅ ሲባል የተቀመጠ ድንጋጌ ነው ማለት ይቻላል።
4. የአማራ ክልል የገጠር መሬት ህግ የገጠር መሬት ባለይዞታ ከቤተሰቡ አባላት ውጪም ለሌላ ሰው በስጦታ ማስተላለፍ እንደሚችል ያመለክታል። ሌሎች ክልሎች ስጦታ መስጠት የሚቻለው ለቤተሰብ አባል ብቻ እንደሆነ ገድበው ያስቀምጣሉ።
5. የአማራ ክልል ህግ የመሬት ይዞታን በኑዛዜ ለቤተሰብ አባል ላልሆነም ማስተላለፍ እንደሚችል ያመለክታል። ሳይናዘዝ ከሞተ ደግሞ ልጅ ከሌለው የተወሰነ ይዞታ ያላቸው ወላጆችም ሊወርሱ እንደሚችሉ ያመለክታል። ስለሆነም መሬቱ የባልና ሚስት የጋራ ቢሆንም፣ ባል ለምሳሌ በኑዛዜ የእሱን ድርሻ ለሌላ ሰው ሊናዘዝ

ይችላል ማለት ነው። ይህ መብት ላይ ያለው ገደብ በትዳር ጓደኛው ላይ ጉዳት የሚያደርስ ከሆነ ብቻ ነው።

6. በትግራይ ክልል ህግ በአንቀጽ 17(1) የገጠር መሬት ባለይዞታ ሲሞት በቅድሚያ ልጁ እንደሚወርስ፣ ልጅ ከሌለው ግን መሬት የሌለው ወላጁ እንደሚወርስ ይደነግጋል። በንኡስ ቁጥር 2 ደግሞ በዚህ አዋጅ መሰረት የሚወርስ ልጅ የሌለው ከሆነ የልጅ ልጅ እንደሚወርስ ይደነግጋል። ከእነዚህ ድንጋጌዎች አንጻር ሚች ልጅ የሌለው ከሆነና ነገር ግን መሬት የሌለው ወላጅ በአንድ በኩል፣ የልጅ ልጅ በሌላ በኩል ቢኖረው ማን የቀዳሚ ወራሽ እንደሚሆን አሻሚነት ያለው ነው።
7. በትግራይ የከተማ ነዋሪ የሆነ መሬት ሊወርስ እንደማይችል በግልጽ የደነገገ ሲሆን፣ በአማራ ክልል ግን የገጠር ኑሮአቸውን ለመደጎም ዝቅተኛ ገቢ የሚያስገኝ ስራ እየሰሩ በከተማ የሚቀመጡ ሰዎች እንደአርሶ አደር እንደሚቆጠሩ ያስቀምጣል።
8. ኪራይን በተመለከተ የሚደረገው ስምምነት ወይም ውል በኦሮሚያ ዋጋ የሚኖረው በግብርናና የገጠር ልማት ቢሮ ሲመዘገብና ሲጸድቅ ብቻ ነው። አለበለዚያ በህግ ፊት ዋጋ የለውም። በደቡብም በተመሳሳይ የገጠር መሬት ባለይዞታ መሬቱን ማከራየት እንደሚችል ያስቀመጠ ሲሆን፣ ይሁንና ይህ ውል በሚመለከተው አካል መጽደቅና መመዝገብ እንደሚኖርበት ያስቀምጣል። ስለሆነም የሚደረጉ የመሬት ኪራይ ውሎች ጥብቅ ስርአት ሊከተሉ እንደሚገባ ያመለክታል። በሌላ በኩል በአማራ ክልል ህጋዊ እንዲሆን የሚጠይቀው መስፈርት በጽሁፍ መደረግ ብቻ ነው። ለዚያውም ከሶስት አመት ለሚበልጥ ኪራይ። እስከሶስት አመት ለሚደረግ ኪራይ ግን በጽሁፍ እንዲሆን ግዴታ አይጥልም። በክልሉ ህግ መሰረት አግባብ ባለው አካል ዘንድ መመዝገብ ብቻ ነው እንጂ የሚጠይቀው፣ አግባብ ያለው አካል ውሉን የማጽደቅ ስልጣን ወይም ካላጸደቀው ውል አይደለም ወደሚል ድምዳሜ የሚያመራ አይደለም። የትግራይ ክልል ህግ ውለታዎቹ እንደሚመዘገቡ ያስቀምጣል እንጂ ከዚህ ያለፈ የሚመለከታቸው አካላት የሚያጸድቁት ስለመሆኑ አያስቀምጥም። ይሁንና ውለታው በጽሁፍ ሊሆን ይገባው አይገባው በአዋጁ ላይ የተቀመጠ ነገር የለም። ወደፊት ደንብ ሲወጣ ዝርዝሩ እንደሚቀመጥ ይደነግጋል።
9. በትግራይና በኦሮሚያ አርሶ አደር ሊያከራይ የሚችለው ከሚያርሰው ከግማሽ የማይበልጠውን ብቻ ነው። በሌሎቹ ክልሎች ግን እንዲህ አይነት ገደብ የለም።

10. የመሬት ሽግሽግን በተመለከተ ሁሉም ክልሎች ከመስኖ ልማት ጋር በተያያዘ ሽግሽግ ሊኖር እንደሚችል በግልጽ ያስቀመጡ ሲሆን፣ በአማራ ክልል ግን በተለየ መልኩ 80 በመቶ ከተስማሙ ብቻና በእነሱ ላይ ብቻ ተግባራዊ የሚደረግ የመሬት ሽግሽግ እንደሚደረግ ያመለክታል፡፡
11. የትግራይ ክልል የመንግስት ገቢ እያላቸው መሬት መያዝ እንደማይችሉ የሚያመለክት ሲሆን፣ በደቡብ ግን ከዚህ በተለየ ባልየው የመንግስት ስራ ቢኖረውም ሴቶቹ በስማቸው መሬት እንደሚሰጣቸው ያመለክታል፡፡ የአማራና የኦሮሚያ ክልል ህጎች ይህንን በተመለከተ በግልጽ ያስቀመጡት ነገር የለም፡፡ ይሁንና አንድ ቤተሰብ እንደ ቤተሰብ አንደኛው በከተማ ኑሮ ቢኖር ሌላቸው መሬት ይዞ ሊኖር ይችላል ወይ የሚለው ሊያከራክር ይችላል፡፡
12. የትግራይ ክልል ከሌሎች በተለየ መልኩ አዳዲስ ከመሬት አጠቃቀም ጋር የተያያዙ የወንጀል ድንጋጌዎችን ይደነግጋል፡፡ በአጠቃላይ ቁጥራቸው 11 የሚሆኑ የወንጀል ተግባራትን የዘረዘረ ሲሆን፣ ጉዳዩን ለማየትም ለቀበሌ ማህበራዊ ፍርድ ቤት እና ለወረዳ ፍርድ ቤት ከፋፍሎ እናያለን፡፡ ሌሎቹ ክልሎች ግን በአጠቃላይ ወደወንጀል ህጉ በማጣቀስ ብቻ ነው የሚጨርሱት፡፡

በዚህ ምዕራፍ በአራቱ ክልሎች የወጡ ህጎች መሠረታዊ ገፅታ ባጭሩ ለማሣየት የተሞከረ ሲሆን፣ በአራቱም ክልሎች የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ህግ መነሻ በማድረግ አርሶ አደሩ የመሬት ክርክር የሚያልፍባቸውን ሁኔታዎች ስንመለከት የሚከተለውን ሠንጠረዥ ያለውን ሁኔታ እናገኛለን፡፡

የመሬት ክርክር የሚያልፍባቸው ሒደቶች

ተ.ቁ	የአማራ ክልል	የትግራይ ክልል	የደቡብ ክልል	የኦሮሚያ ክልል
1	በቅድሚያ በሽምግልና ታይቶ በእርቅ እንዲፈታ ጥረት ይደረጋል።	በስምምነት ወይም በሽማግሌ እንዲያልቅ ይሞከራል።	በቀበሌ መሬት አስተዳደር በኩል ለሽማግሌዎች ቀርቦ ይወሰናል።	በቀበሌ አስተዳደር በኩል ለሽማግሌዎች ቀርቦ ይወሰናል።
2	ለመደበኛ ወረዳ ፍርድ ቤት ይቀርባል።	የቀበሌ መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ውሣኔ	በሽማግሌ ውሣኔ ቅር የተሰኘ ይግባኝ ለወረዳ ፍርድ ቤት	በውሣኔው ያልተስማማ ክስ ለወረዳው ፍርድ ቤት ያቀርባል
3	በወረዳው ፍርድ ቤት ያልተስማማ ይግባኝ ለከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀርባል።	ይግባኝ ለወረዳ ፍርድ ቤት ያቀርባል።	በወረዳው ፍርድ ቤት ያልተስማማ ይግባኝ ለከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀርባል።	በወረዳ ፍርድ ቤት ውሣኔ ያልተስማማ ይግባኝ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት ይቀርባል
4		የቀበሌ ኮሚቴ ውሣኔ ከተሻሻለ ወይም ከተሻረ ይግባኝ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት ይቀርባል።	በከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሣኔ ካልተስማማ ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይቀርባል።	የከፍተኛው ፍርድ ቤት የወረዳውን ውሣኔ ካሻሻለው ወይም ከለወጠው ይግባኝ ለፌዴራል ክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት
5		የከፍተኛው ፍርደ ቤት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ለክልሉ ጠቅላይ	የክልሉ ጠቅላይ ፍርደ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ	የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሣኔ

		ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት	ስህተት ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት	መሠረታዊ የህግ ስህተቶች ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት
6		የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት	ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት	ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት

ምዕራፍ አራት

የፌደራሉንና የክልሉን የህገ ማዕቀፎች በማስፈፀም በኩል የሚታዩ ችግሮች የመፍትሔ ሀሳቦች

ክልሎች የፌደራል መንግስት በፌዴራል ህገ መንግስት በተሰጠው ሥልጣን መሠረት ያወጣውን የመሬት አጠቃቀም ህግ መሠረት በማድረግ ያወጧቸውን የህግ ማዕቀፎች የክልሎች ልዩ ባህሪ እና የትኩረት ማዕከል የሆኑ ማህበራዊ ኢኮኖሚያዊ ችግሮች ምላሽ የሚሰጡባቸው የተለያያ ይዘት ያላቸው ድንጋጌዎች በማካተት የወጡ መሆኑን በምዕራፍ ሶስት በተደረገው አጭር ዳሰሳ ለማሣየት ተሞክሮዋል፡፡ በዚህ ምዕራፍ በሁሉም ክልሎች የሚነሱ የመሬት ክርክሮች መነሻ በማድረግ የሚታዩትን መሠረታዊ ችግሮች የችግሮቹን መንስኤና የመፍትሔ ሀሳቦች ለውይይት መነሻ ይሆኑ ዘንድ ይቀርባሉ፡፡

4.1 በአርሶ አደሮች መካከል መሬትን መነሻ ያደረጉ ክርክሮች በሚመለከት፣

አርሶ አደሩ የእርሻና የይዞታ መሬትን መነሻ በማድረግ ጉዳዩን በመጀመሪያ አይተው ለመወሰን ስልጣን ላላቸው የቀበሌ አስተዳደር አካላት ወይም ለወረዳ ፍርድ ቤት የሚቀርቡ

ጉዳዩች ብዛት ያላቸው ስለመሆናቸው በየወቅቱ በክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤቶች በኩል የሚቀርቡ ሪፖርቶች ያሳያሉ፡፡ ከዚህ በተጨማሪ በክልሎች የመሬት ክርክርን ለመፍታት ታስበው የተቀመጡ እስከ አምስት ደረጃ የሚደርሡ የመጀመሪያ ደረጃ ክርክር፣ ይግባኝና የክልል ሰበር ሥርዓት በማለፍ ለፌደራል ጠቅላይ ፍርድቤት የሚቀርቡ ጉዳዩች ቁጥር ከዓመት ዓመት እየቀነሰ ሣይሆን እየጨመረ መሆኑን የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት መረጃ ያረጋግጣል፡፡

ለፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የእርሻ መሬትና ይዘት ክርክርን በሚመለከት የክልል ፍርድ ቤቶች መሠረታዊ የህግ ስህተት ፈፅመዋል በሰበር ታይቶ ይታረምልን በማለት በአርሶ አደሮች የቀረቡ አቤቱታዎች፣

- 1998 ዓ.ም በ470 የሰበር መዛግብት፣
- በ1999 ዓ.ም በ842 የሰበር መዛግብት፣
- በ2000 ዓ.ም 941 የሰበር መዛግብት፣
- በ2001 ዓ.ም በ849 የሰበር መዛግብት፣
- 2002 ዓ.ም አስከ ህዳር 30 ቀን ባለው ጊዜ ውስጥ ብዙ በ413 የሰበር መዛግብት፣

የቀረቡ መሆኑን የጠቅላይ የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ድጅታል ዳታ ቤዝ መረጃ ያሣያል፡፡

ሁሉም መዛግብት በመመርመር ለክርክሩ መነሻ የሆኑትን ክርክሮች ለማጠቃለል የማይቻል ቢሆንም ከኦሮሚያ፣ ከደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ህዝቦች፣ ከአማራና ከትግራይ ክልል የመጡ መዛግብትን በናሙናነት በመውሰድ ሲመረመሩ ለክርክሩ መነሻ የሆኑት ጉዳዩች የሚከተሉትን ነጥቦች መሠረታዊ ጭብጥ ያደረጉ ሆነው እናገኛቸዋለን፡፡

- የመሬት ባለይዞታነትን በአጥጋቢ ማስረጃ በማጣራት ውሣኔ ከመስጠት አንፃር የሚነሱ ችግሮችና ክርክሮች፣
- ሀሰተኛ የመሬት ባለይዞታ ማረጋገጫ ሰነዶችን መነሻ በማድረግ የሚነሡ ችግሮችና ክርክሮች፣
- የእርሻ መሬት የውርስ አወራረስና በስጦታ ማስተላለፍን አስመልክቶ የሚነሡ ችግሮችን ክርክሮች፣

- ባልና ሚስት መካለል ያለው ጋብቻ በፍች እንዲፈርሱ የሚሰጡ ውሣኔዎችን ተከትሎ የሚነሡ ችግሮችና ክርክሮች፣
- በመሬት የመጠቀም መብት ቀሪ የሚሆንባቸውን ሁኔታዎች መነሻ በማድረግ የሚነሡ ችግሮችና ክርክሮች፣
- አካለ መጠን ያልደረሡ ህፃናት በሞግዚት የመሬት ባለይዞታ የመሆን መብትና መሬትን የመጠቀም መብት መነሻ በማድረግ የሚቀርቡ ክርክሮች፣
- የፍትሐብሔር ህጉን ወይም የክልሉን የህግ ማዕቀፍ አተረጓጎም መነሻ የሚያደርጉ ክርክሮች፣
- በክርክር አካሄድ በቀበሌ ውስጥም ወረዳ ፍርድ ቤት ወይም ክልሎች የክልል ፍርድ ቤቶች ተፈፀሙ የሚባል መሠረታዊ ሥነ ሥርዓት ስህተት መነሻ በማድረጉና የሚቀርቡ ክርክሮች፣
- የመሬት ሽግሽግ አፈፃፀምን መነሻ ያደረጉ ክርክሮች፣
- የመሬት ኪራይ ሰበብ የሚፈፀም የእርሻመሬት ሽያጭ መነሻ ያደረጉ ክርክሮች፣
- ሥልጣን ባለው የማህበራዊ ፍርድ ቤት ወይም ፍርድ ቤት የተሰጡ ውሣኔዎችን ባለመቀበል ወይም ለማስፈፀም ምክንያት የሚቀርቡ ክርክሮች እና ሌሎች የአፈፃፀም እና የህግ አተረጓጎም የክርክር አሠራር ሥርዓቶችን መነሻ ያደረጉ መሆኑን ለመገንዘብ ይቻላል፡፡

4.2 የችግሮች መገለጫ እና መንስኤዎች

ከላይ በጥቅል ያሰቀመጥናቸው ለክርክር መነሻ የሚሆኑ ችግሮች በውስጣቸው በርካታ የመረጃ አያያዝ ጉድለትን፣ የክርክር አመራር ብቃትና ዕውነትን በማፈላለግ በኩል በአስተዳዳር አካላትና በፍትህ አካላት በኩል የሚታዩ ድክመቶችን፣ በህጎቹ ይዘትና ህጎቹ አተረጓጎም ሂደት የሚታዩ ድክመቶችንና ሌሎች የአሠራር ችግሮችን የሚያካትቱ ናቸው፡፡ ስለሆነም የችግሮቹ መገለጫና ገፅታ መረዳት መፍትሔዎቹን ለማፈላለግ ለምናደርገው ጥረት አስፈላጊ በመሆኑ በሚከተሉ መንገድ ዋና ዋናዎቹን ለመዳሰስ ተሞክሯል፡፡

4.2..1. <u>የመሬቱን ዕውነተኛ ባለይዞታ አጣርቶ ያለመወሰን</u>

ከቀበሌ ጀምረው በክልሉ ጉዳዩን ለማየትና ለመወሰን የሚችሉ ፍርድቤቶችን አልፈው በፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት እንባቸውን እያፈሰሱ የሚከራከሩ አርሶ አደሮች በቀዳሚነት የሚያነሡት ዋናው ችግር ክርክር የተነሳበት የእርሻ መሬት እውነተኛ ባለይዞታ ማን ነው? የሚለውን ጭብጥ በእውነተኛና አጥጋቢ ማስረጃ በማጣራት ውሣኔ አልተሰጠም የሚል ነው። በፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሚቀርቡ የሰበር አቤቱታዎች አብዛኛዎች የሚዘጉት አርሶ አደሮች ክርክር የሚያቀርቡበት ጉዳይ የህግ ክርክር ሣይሆን የፍሬ ጉዳይ ክርክር ነው የሚል ነው።

በዚህም ዋናው ምክንያት በአገሪቱ የተለያየ ክፍል በአርሶአደሩ መካከል የተደረገው የመሬት ድልድል በተለያየ ጊዜ የተደረገ መረጃዎች ተመዝግበው ያልተያዙና የማይገኙ መሆናቸው ነው። ስለሆነም አንድ አርሶአደር ሌላ ሰው ይዞታየን በሀይል ይዞብኛል፤ ድንበር ተጋፍቷል የሚለውን ክስ ለማስረዳት የሚቀርበው ማስረጃም ሆነ ክሱን ለመከላከል የሚቀርበው ማስረጃ የሰው ምስክር በመሆኑ እውነቱን በማፈላለግ በኩል ከፍተኛ ችግር ይከሰታል። ከዚህ አንፃር፣

- የመሬት ድልድል ከሽግግር ወቅት በፊትና በሽግግር ወቅት በተደረገባቸው የትግራይ የአማራ ክልል የተለያዩ ዞኖች የመሬት ድልድል ኮሚቴው መሬቱን የሰጠው ለማን ነው? በሚለው ጭብጥ ዙሪያ በወቅቱ የመሬት ደልዳይ ኮሚቴ አባል ነን የሚሉ ሰዎች ግማሾቹ የከሳሽ ምስክር በመሆን የሚመሠክሩ ሲሆን ግማሾቹ ለተከሳሽ የመከላከያ ምስክር በመሆን የሚመሠክሩ ሲሆን፣ ከዚህ አንጻርም በወቅቱ የመሬት ድልድል ኮሚቴ አባላት የነበሩ እነማን ናቸው ፣ ፣ የእርሻ መሬት በትክክል ለማንኛውም ተከራካራ/ለከሳሽ መይም ተከሳሽ/ የተሰጠና ማንኛው የምርት ሥራ ከመቼ ጀምሮ ሲሰራ እንደቆየ ለሚሉት በአግባቡ በማጣራት ሳይሆን የምስክሮችን ቃል በማበላለጥ ውሳኔ የሚሰጥ መሆኑ፣
- መሬቱን ተከሳሽ ከከሳሽ ምርት አምርቶ ለማከፋፈል ባደረገው ስምምነት የያዘው ስለመሆኑ ወይም በወኪልነት፣ በሞግዚትነት ይዞ የቆየ ስለመሆኑና ሌሎች ፍሬ ጉዳዩች በአግባብ በማጣራት ሳይሆን የምስክሮች ቃል በማበላለጥ ውሣኔ የሚሰጥ በመሆኑ።

- የመሬት ድልድልና ሽግሽግ ለመጨረሻ ጊዜ በደርግ ጊዜ በተደረገባቸው የኦሮሚያ ክልል የደቡብ ክልልና ሌሎች አካባቢዎች አርሶ አደሮች መሬቱን ለእነርሱ በድልድል የተሰጣቸውና የእነርሱን ይዞታ የነበረ ስለመሆኑ በደርግ ጊዜ የቀበሌ ገበሬ ማህበር ሊቀ መንበር፣ ፀሐፊ ወይም የሽንጎ አካል ነበርን የሚሉ ሰዎች በምስክርነት እና በመከላከያ ምስክርነት የሚያቀርቡ መሆናቸውን በመጀመሪያ ሰዎቹ በወቅቱ የቀበሌ ባለሥልጣን የነበሩ መሆናቸውን፣ ከዚያም መሬቱ የማን ይዞታ እንደሆነ፣ በምን ምክንያት በተከሳሽ ይዞታ ስር እንደገባ፣ ከመቼ ጀምሮ ተከሳሽ እንደያዘው እና ሌሎች ዕውነቱን ለማወቅ የሚረዱ ፍሬ ጉዳዮችን ተጣርቶ ሣይሆን የምስክሮቹን ቃል በማበላለጥ ውሣኔ የሚሰጥ መሆኑ፣
- በርካታ አርሶ አደሮች የእርሻ መሬት ይዞታን ለማረጋገጥ የፍትሐብሔር ክስ ከማቅረባቸው በፊት በመጀመሪያ ተከሳሽ በይዞታ ላይ ሁከት ፈጥሮብኛል የሚል የወንጀል ክስ ለማህበራዊ ፍርድ ቤት በማቅረብና ምስክር አስመስክረው ጉዳዩን በደንብ ሣይጣራ ተከሳሹን ካስቀጡ በኋላ በዚህ በወንጀል ፍርድና ቅጣት መነሻ ተከሳሹ የያዘውን የእርሻ ማሣ ለማስለቀቅ የሚወሰዱ እርምጃዎችና የሚሰጡ ውሣኔዎች በመኖራቸው እና ሌሎች ፍሬጉዳዮች በማጣራት በኩል የሚያጋጥሙ የማስረጃ ችግር ምክንያት ዕውነት ላይ ለመድረስና አጣርቶ የመወሰን ችግር ምክንያት ክርክሮች ከአንደኛው እርከን ወደ ሌላው እየተሸጋገሩ እና እየተንተቱ የሚሄዱ መሆኑን ለመገንዘብ ይችላል፡፡

በሌላ በኩል የመሬት ይዞታ መመዝገብና የመሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተር መስጠት በተጀመረባቸው ክልሎች በአንድ የእርሻ መሬት ላይ የተለያዩና ተቃራኒ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የሚሰጥ መሆኑ፡-

- የቀበሌ የመሬት አስተዳዳር ኮሚቴ የአንደኛው አርሶ አደር ይዞታ እንደሆነ የፅሑፍ ማስረጃ ሲሰጥ፣ የወረዳ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ዴስክ ክርክር የተነሣበት መሬት የሌላኛው አርሶ አደር መሆኑን የሚያረጋግጥ ማስረጃ የሚሰጥ መሆኑ እና ሀሰተኛ ማስረጃዎች ተፅፈው የሚቀርቡ መሆኑ፣
- የእርሻ ክርክር ለያዘው ፍርድ ቤት የቀበሌ መሬት አስተዳዳር ኮሚቴ ወይም የወረዳ መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ዴስክ ሁለት ተቃራኒ የፅሑፍ ማስረጃዎችን

የሚሰጡበት ሁኔታ መኖሩ ፍሬጉዳዩን በማጣራትና እውነቱን በመረዳት ውሣኔ በሚሰጡት በኩል ለሚከሰቱ ችግሮች አይነተኛ ምክንያት ሆኖ ይገኛል፡፡

4.2.2 ውርስና ስጦታን የሚመለከቱ ችግሮች

- የእርሻ መሬት ውርስ አስመልክቶ ክልሎች ያወጡት የእርሻ መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጆች የተለያየ ይዘት ያላቸው ናቸው፡፡ ከዚህ አንጻር የእርሻ መሬት የመጠቀም መብት በውርስ የማስተላለፍ መብትና በእርሻ መሬት ላይ ያሉ ንብረቶች የመውረስ መብት አንድና ተመሣሣይ አድርጐ በማየት የመወሰን፣
- የፍትሐብሔር ህጉ የውርስ ህግ ድንጋጌዎች ተፈፃሚነት የላቸውም በማለት በግልፅ በተደነገገበት ትግራይ ክልል ጭምር የእርሻ መሬትን ውርስ በፍታብሔር ድንጋጌዎች አንፃር አይቶ የመወሰን ሁኔታ መኖሩና፣
- ስጦታን በተመለከተ በስውርና ህገ ወጥ በሆነ መንገድ መሬቱን ለመሸጥ ለመጠቀም የሚሞክሩ ሰዎች ያሉ መሆኑና የስጦታ ውሉ በቀበሌ አስተዳደር ወይም በወረዳ ዲስክ የሚፀድቅበትና የሚመዘገብበት ሁኔታ መኖሩን በዚህ ምክንያት ክርክር ሲነሣ እውነቱ ሣይጣራና ህጉ ሣይገናዘብ የሚሰጡ ውሣኔዎች መኖራቸው፣

በሌላ በኩል መሬት በውርስ ወይም በስጦታ አግኝቻለሁ በማለት የሚች አርሶ አደር ህፃናት ልጆች፣ ሚስት፣ ተጧሪ አያትና አባት ይዞታውን እንዲለቁ የሚቀርቡ ክሶች የሚስተናገዱና አልፎ አልፎ ህፃናቱ የመሬት ይዞታ እንዲያስረክቡ የማስገደድ ውሣኔዎች የሚሰጡ በመሆኑ በዚህ በኩል እየተራዘሙ የመጡ ክርክሮችን በማየት ለመገንዘብ ይቻላል፡፡

4.2.3 የሌሎች ችግሮች መገለጫና ገፅታ

- ባልና ሚስት ከመጋባታቸው በፊት በየአካባቢያቸው የያዙት የእርሻ መሬት ያላቸው ሆኖ እያለ ባል ወይም ሚስት ለብቻ በኖሩበት አካባቢ ያለው ተጋቢ ያለውን የይዞታ መሬት የመጠቀም መብት እንዲካፈል የሚቀርብ ክስና የሚደረግ ክርክር በዚህ ረገድ የሚሰጥ ውሣኔ ያለ መሆኑ፣ በተለይም በመሬቱ ላይ ያለውን ሀብት /ሰብል ተክል ወይም ዛፍ/ እና መኖሪያ ቤት የመካፈል መብትና በይዞታ መሬት የመጠቀም መብት

ተለይተው የማይወሰኑ መሆኑ፣ ባል ሚስት ከማግባቱ በፊት ይዞት የነበረው የእርሻ መሬት፣ ሚስት ባል ከማግባቷ በፊት ይዛው የነበረው የእርሻ መሬት በፊት የእርሻ መሬት አብሮ ለሚኖረው ለሌላኛው ተጋቢ መሬቱን የመጠቀም መብት የማካፈል ግዴታ አለበት ወይስ የለበትም? በመሬቱ ላይ ያለውን ንብረት /መኖሪያ ቤት ሰብል ተክልና ዛፍ/ የመካፈል መብትና የመሬት ይዞታን የመጠቀም መብት የሚለው ላይ የህግ ማዕቀፎቹ ግልፅ አለመሆኑና በውሣኔ አሰጣጥ ሂደትም የሚታዩ ችግሮች፣

- የእርሻ መሬት የመጠቀም መብት ቀሪ የሚሆነው አንድ ሰው ያለ በቂ ምክንያት በራሱ ፈቃድ አካባቢውን መሬቱን ለቅቆ ሁለት ዓመትና ከዚያ በላይ ከሄደ መሆኑ በየህጎቹ ተገልጿል። አንድ አርሶ አደር መሬቱን ከሁለት ዓመት በላይ ከለቀቀ መንግስት መሬት ለሌላቸው አርሶ አደሮች በመሬት ሽግሽግ እንደሚሰጥ የፌዴራል እና የክልል የህግ ማዕቀፎች የሚደነግጉ ቢሆንም ይህ ጉዳይ ከይርጋ ድንጋጌዎች ጋር አንድና ተመሣሣይ ተደርጐ የሚጠቀስና የሚተረጉም ውሣኔ የሚሰጥ መሆኑ፣

- ከእርሻ መሬት የመጠቀም መብት ጋር በተያያዘ መንገድ በፍታብሔር ህጉ ስለ ይዞታ፣ ስለ ውርስ እና ስጦታ ውል የተደነገጉ ድንጋጌዎች የጉዳዩን ልዩ ባህሪ ባላገናዘበ ሁኔታ የሚተረጎሙ መሆኑ፣

- በቀበሌ ውሣኔ እንዲሰጡ ስልጣን የተሰጣቸው አካላት ለተከራካሪዎች መጥሪያ ሳይደርስ፣ የመከላከያ ማስረጃ ሣያቀርቡ፣ እውነቱን ሣያጣሩ የሚወስኑ መሆናቸውና በፍርድ ቤቶች በክርክር ሂደት የሚፈፀሙ የሥነ ስርአት ጥሰቶች ያሉ መሆናቸው፣

- የመሬት ሽግሽግ ይዞታው የተሰጠው ለእኔ ነው ለእኔ ነው በሚል ምክንያት የሚከራከሩ ሰዎችን መብት በማስረጃ አጣርቶ በመወሰን በኩል መረጃዎች በአግባቡ የማይያዙና ተጣርተው የማይወሰኑ መሆናቸው፣

- በመሬት ኪራይ ሰበብ የእርሻ መሬት ሽያጭ የሚፈፀምበት፣ በእርሻ መሬት ላይ ቤት የሚሠራበት፣ የኪራይ ውሉም ከመሬት አስተዳደርና አጠቃቀምን በተመለከተ ያወጡትን የህግ ማዕቀፎች በሚጻረር ሁኔታ ያለሚስት ወይም ያለ ባል ፈቃድ

የማከራየትና ከዚህ ጋር ተያይዘው በሚቀርቡ ክርክሮች ውሳኔ አሰጣጥ ችግሮች ያሉ መሆኑ፣

- አንዳንድ አካባቢ ከዚህ በፊት በውሣኔ ያለቁ ጉዳዮች ባለመቀበል ወይም የተሰጡ ውሣኔዎች በአግባቡ ባለመፈፀማቸው ምክንያት የሚቀርቡ ክርክሮች በአግባቡ እልባት የማያገኙ መሆናቸው

የመሬት አጠቃቀም መብት አስመልክቶ የሚነሱ ችግሮች መገለጫና ዋና ዋና ገፅታዎች እንደሆነ ለማየት ይቻላል፡፡

4.3. <u>የመፍትሔ ሀሳቦችና ማጠቃለያ</u>

የእርሻ መሬት ይዞታን መነሻ በማድረግ በሚደረጉ ክርክሮች የሚከሰቱ ችግሮች መግለጫ ከላይ የተገለፀው ሲሆን፣ ችግሮቹ ከእርሻ መሬት ይዞታና ተጠቃሚነት ጋር ህይወቱ ጥብቅ ቁርኝት ያለው አርሶ አደር ከፊል አርብቶ አደር እና አርብቶ አደር ህይወት ላይ ከፍተኛ ተፅእኖ ያላቸው ናቸው፡፡ ስለሆነም ችግሮቹን ለመቅረፍ፡-

- እውነተኛው ባለይዞታ ማን ነው የሚለው ፍሬ ጉዳይ በቀበሌ መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ወይም በሽማግሌ በፍሬ ጉዳይ ደረጃ ጊዜ ሰጥተው አጣርተው የሚወስኑበት ሁኔታ ያለ ቢሆንም አልፎ አልፎ የሚፈጠሩ ችግሮች ያሉ በመሆኑ ፍሬ ጉዳዩን በይግባኝ ደረጃ በማጣራት በመጀመሪያ ደረጃ ክርክር ወቅት ፍርድ ቤቱ ወይም ምትክ ዳኛ በማሰየም ደጋፊ የፅሑፍ ማስረጃዎች በማየትና በመመርመር በመመዘን በመወሰን ብዙዎቹን ችግሮች ለመቅረፍ ጥረት ማድረግ ይገባል፡፡
- የመሬት ክርክር አርሶ አደሩ በቂ መጥሪያ ሣይደርሰው፣ መከላከያ ማስረጃ ሣያቀርብ ቴክኒካል የሆኑ የሥነ ሥርዓት ጉዳዮችን መሠረት በማድረግ የሚሰጡ ውሣኔዎች አርሶ አደሩን ከመሬቱ የማፈናቀል ውጤት የሚያስከትል በመሆኑ ለጉዳዩ ትኩረት መስጠትና አርሶ አደር በሌለበት የሚታይ ጉዳይም ቢሆን እውነቱን ለማጣራትና ለመወሰን ተገቢውን ጥረት ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

- የየክልሎቹ የህግ ማዕቀፎች መሠረታዊ መርሆች ልዩ ባህሪና ይዘት በመረዳት የህጎቹን ግብና ዓላማ መሠረት በማድረግ ህጎቹን መተርጎምና በተለይም ግለሰብ መቃወሚያ የማያደርጋቸው ጉዳዮች ይርጋ ህግ ጋር በማቀላቀልና ሌሎቹንም የህግ አተረጓጎም ግድፈቶችን በማረምና ለውሣኔ መሠረት የሆኑ የፌዴራልና የክልል የህግ ማዕቀፎች ድንጋጌዎችና ይዞታቸውን በማጣቀስ ውሳኔ መስጠት ይገባል፡፡

- ለፍርድ ቤት የሚላኩ የፅሑፍ ማስረጃዎች እና ሰነዶች ትክክለኛነት ማጣራት ተቃራኒ ማስረጃዎች ከመንግስት አካላት ሲልኩ ዕውነቱን ለማወቅና ለማጣራት የሚያስችሉ የተለያዩ የማጣሪያ መንገዶች መጠቀምና አጣርቶ መወሰን፣
- በአስተዳደር አካላት በኩል መረጃዎች በአግባቡ እንዲያዙ እንዲጠበቁ የማድረግ አስፈላጊነትን በተመለከተም በአንድ ወይም በሌላ መልኩ በሚዘጋጁ ፕሮግራሞች ግንዛቤው እንዲያገዝና አሰራሩ እንዲዘረጋና እንዲለመድ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡
- በየአካባቢው የሚታዩ ችግሮችን መነሻ በማድረግ በማጥናትና በማጠቃለል የጥናት ውጤቶችን ከመፍትሄ ሀሳቦች ጋር ማሳወቅ ያስፈልጋል፡፡
- በየአካባቢው ወጥተው ሥራ ላይ ስለዋሉ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ህጎች ደንቦችና መመሪያዎች አርሶ አደሩ መብቱንና ግዴታውን እንዲረዳ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

በአጠቃላይ የገጠር የእርሻ መሬት በነፃ የማግኘት መብት፣ ከእርሻ መሬት ያለመፈናቀል መብት እና መሬቱን የመጠቀም መብት ህገ መንግስታዊ ጥበቃ እና ዋስትና የተሰጠው መብት ነው፡፡ አንድ አርሶ አደር በተለያየ ምክንያት አላግባብ ይህ መብቱን ካጣ የእሱና የቤተሰቡ የመኖር ዋስትው አደጋ ላይ የሚወድቅ መሆኑ የሚያከራክር አይደለም፡፡ ከዚህ አንፃር ማንኛቸውም አርሶ አደር ጉዳዩ በአግባቡ ባለማጣራቱ ምክንያት ከሚደርስበት የፍትህ እጦት እና እሱና ቤተሰቡ የኑሯቸው ህልውና እንዳይናጋ ለማድረግ በሙያችን ዕውነቱን ለማውጣት እና ትክክለኛ ፍትህ ለመስጠት አስፈላጊውን ጥረትና ትጋት ማድረግ ያስፈልገናል፡፡

Proclamation No. 130/ 2007

Proclamation to amend the proclamation No. 56/2002, 70/2003, 103/2005 of Oromia Rural Land Use and Administration

WHEREAS, Agriculture is the main source of livelihood to the majority of the population of Oromia and proper management and utilization of land and land resources is required, in which, the present use doesn't compromise the development endeavors of the coming generation;

WHEREAS, it is found necessary to correct the distortions and miss-interpretation shown on irrigable land administration and management;

WHEREAS, it is found important to solve and harmonize the problems encountered while implementing the existing proclamations regarding, rights, obligations and security of rural land.

NOW, THEREFORE, in accordance with the Revised Constitution of Oromia Regional State No. 46/1994 Article 49 (3) (a) , it is hereby proclaimed as follows:

PART ONE
GENERAL

1. Short Title

This proclamation may be cited as the "Proclamation to amend the Proclamation No. 56/2002, 70/2003, 103/2005 of Oromia Rural Land Use and Administration Proclamation No. 130 /2007".

2. Definition

Unless and other wise the context requires, in this proclamation;

1) "Rural Land" refers to all land out side the boundary of a municipal holding.
2) "Irrigation Land" refers to potentially irrigable land or where irrigation scheme shall be constructed upon agreement with the land users and concerned government organs to develop the land;
3) "Land acquired by law" means land legally distributed by competent body, or transferred by inheritance or donation.
4) "State holding" means rural land demarcated and those lands to be demarcated in the future which includes forest lands, sanctuaries and protected areas, state farms, mining areas, lakes , rivers and other rural lands.
5) "Communal Holding" refers rural land which the local community commonly uses for grazing, woodlots and other social purposes.
6) "Private Land Holding" refers to rural land in the holding of peasant or pastoralists or semi pastoralists or other bodies who are entitled by law to use the land.
7) "Possession" refers the right of any peasant or pastoralist or semi pastoralist shall have to use rural land for agricultural purposes and natural resources development, lease out and bequeath to members of his family and includes the right to acquire property produced on his land thereon by his labor or capital and to sale, exchange and bequeath same.

8) "Distribution" refers to the allocation of unoccupied land to individual landless and land deficit persons.
9) "Redistribution" refers to the reallocation of land that targets the holding/s/ of individual or common holding which is applicable only to irrigation land.
10) "Rural Land use" means a process by which the rural land is sustainably used to give better outputs through proper management and conservation.
11) "Rural Land Administration" means a process whereby rural land tenure security is provided , land use planning is implemented , disputes and conflicts on land is resolved , and the rights and obligations of land holder are enforced and controlled and as well the land related data are collected and analyzed to be availed to users.
12) "Rural Land Use Plan" means a practice whereby the options that greater economic benefits without causing land degradation and environmental pollution are determined and implemented from among the different use options a rural land can give on the basis of physical, economic and social information.
13) "A peasant" means any person to whom the right to use rural land is provided to earn the livelihood for him and/or his family.
14) "Pastoralists" refers to a member of rural community whose livelihood depends on livestock rearing and move from place to place in search of water and grazing land.
15) "Semi- pastoralist" means a member of rural community whose livelihood depends mainly on livestock rearing and to some extent on crop production.
16) "Family member" means children of the land holder or dependents who do not have other income for their livelihood.
17) "Fixed assets" means perennial plants that give yield seasonally.
18) "Modern Agriculture" means any farming system whereby modern farming technologies are applied for better economic development including irrigation and livestock production.
19) "Land information system" refers a system whereby rural land related information are collected, analyzed and be availed for the users.
20) "Land registration" means the process whereby information on the expression of rural land use right and holding is gathered and analyzed.
21) "Holding certificate" refers to certificate of title issued by Oromia Bureau of Agriculture and Rural Development as proof of rural land use right.
22) "Watershed" refers to catchment area from which the run-off flows into one direction/ out let.
23) "Mother tree" means a matured and physically good standing tree from which seed is collected.

3. Gender expression

The provisions of this proclamation set out for masculine gender shall also apply to the feminine gender.

4. Scope of Application

This Proclamation shall apply to any rural land in the Oromia Regional State.

PART TWO

The Right to Acquire, Use and Guarantee to Use Rural Land

5. The Right to Acquire Rural Land

1) Any resident of the region, aged eighteen years and above, whose livelihood depends on agriculture and/or wants to live on, have the right to get rural land free of charge.
2) Women have equal rights with men to possess, use and administer the rural land.
3) Government and non governmental organizations, private investors and social organizations have the right to get rural land.
4) The rural community has the right to access rural land for grazing; religious or ritual places, water points and other social services.
5) Any peasant, pastoralist or semi pastoralist having the right to use rural land may get rural land from his family by donation, inheritance or from government.

6. Land Use Rights

1) Any peasant or pastoralist, or semi pastoralists who has the right to use rural land shall have the right to use and lease on his holdings, transfer it to his family member and dispose property produced there on, and to sell, exchange and transfer the same without any time bound.
2) Without prejudice to this Article Sub-Article (1) selling of fixed assets like coffee, mango, avocado, papaya, orange etc, is prohibited.
3) Without prejudice to this Article Sub- Article (2), selling of products of fixed assets like product of coffee, mango, avocado, papaya, orange etc. shall be possible if and only if the following conditions are fulfilled:
   (a) The land occupied by the product to be sold shall not exceed half of the total land holding of the individual.
   (b) The product shall be sold for three (3) years only.
4) According to this Article Sub-Article (3) any individual or organ who bought the property shall be obliged:
   (a) To return back the holding to the owner after three years.
   (b) To take care of and conserve the asset accordingly.
5) Any peasant or pastoralist or semi pastoralist shall not be evicted from his holding and his holding shall not be transferred to any body or organization due to any liability or execution of judgment.

6) In any condition the right to sell property specified under this Article, Sub-Article (1) doesn't include the land.

7) The use right of any peasant, pastoralist or semi pastoralists shall not be transferred because of selling fixed assets, and the previous agreement made on this processes shall be treated in accordance with this Article Sub-Article 3 (b).

8) Any individual or organ who bought houses and other buildings built on rural land shall be obliged to take off his property.

9) Any rural land user who terminates the right of using his holding is obliged to notify to the Agricultural and Rural Development Bureau of Oromia.

10) Without prejudice Sub- Article (1) of this Article, the rural land use right shall be terminated only if that land is required for more important public uses.

11) According to this Article Sub-Article (10,) any individual or organ whose land holing is taken for public uses shall have the right to get compensation for his properties and benefits lost beforehand; as much as possible, gets equivalent land individually or in group.

12) If not possible to replace in accordance with Sub-Article (11) of this Article, compensation for rehabilitation shall be paid.

13) Without prejudice to the condition under Article 7(1) of this Proclamation, considering the number of their children they raise, husband and wife upon divorce shall have the right to share their land holding that was registered by their name equally.

14) Aged, disabled, orphans, and women, and also those in the same situation can use their holdings by hiring labour, renting, or entering an agreement to share income with a developer.

15) According to Sub-Article (14) this Article, if the agreement is for more than six months, the agreement shall be in a written form shall be concluded before the Agricultural and Rural Development Bureau of Oromia.

16) Without prejudice Sub-Article (1) of this Article, any rural land user shall be deprived of his land use right under the following conditions: leaving the land unused for two consecutive years, leaving the holding on his own reason, or neglect conserving the land. The detail shall be decided by Oromia Agricultural and Rural Development Bureau.

7. Determination of Farm Plot Size

1) Maintaining the existing farm plot size as it is, the holding size for the future shall not be less than 0.5 hectares for annual crops, and 0.25 hectares for perennial crops.

2) The plot size for new settlers shall take into consideration the average holding size of the community in that specific locality.

8. Consolidation of Farm Plots

The merging of farm plots shall be made based on the consensus and willingness of the holders.

9. Transferring Land Use Rights Through Inheritance or Donation of Land

1) Any peasant, pastoralist, or semi pastoralist landholder, shall have the right to transfer his land use right to his family member who have inheritance right according to the law.
2) Without prejudice to Sub- Article (1) of this Article, heirs whose livelihood is entirely dependent on the income from that land, or have no other income shall be given inheritance priority.
3) If the inheritance of land contradicts the provision specified in Article 7(1), the claimants shall either jointly, or by any other means they agree upon use the land.
4) The government can distributed any land for which no heir is found, to the landless or to land deficit peasants.
5) Any peasant or pastoralist or semi pastoralist shall have the right to transfer his land use right to his family members or children whose livelihood depends on it, or have no other income, or to his children who have no other incomes or are landless as a gift.

10. Renting of Private Holding

1) Without prejudice to Article 7(1) any peasant, pastoralist or semi pastoralist has the right to rent out up to half of his holding.
2) Duration of the agreement shall not be more than three years for those who apply traditional farming, and fifteen years for mechanized farming.
3) Land renting shall be valid before the law, if and only if it is registered and approval by Oromia Agricultural and Rural development Bureau. The agreements made prior to this Proclamation shall be treated according to this proclamation.
4) Necessary support shall be made to make the valuation of land for renting coincide with the prospective return from that land.
5) Any organ who rented rural land is obliged to apply proper preservation and conservation for the duration he holds the land.
6) Any agreement made on land renting shall bear the consent of all individuals who have rights on that land.
7) For any rented land, the land tax shall be paid by the name of the landholder.
8) Any land holder, having the right to use land, can make special agreement with any investor to develop his holding. The agreement shall be registered and approved by Agricultural and Rural development office in the vicinity.

11. Land Renting by Government

1) The government can rent out the land not held by the peasants or pastoralists or semi pastoralists.
2) The agreement to be made by Sub-Article 1 of this Article shall protect the benefits of the peasants, pastoralists or semi pastoralists.
3) The renting price of rural land by government shall be subject to revision as necessary.
4) The duration of the renting agreement shall be decided by the government.

12. Investment Land

1) In accordance with the existing investment law of the Region, any private investor shall have access to rural land and is obliged to conserve accordingly.

2) Private investors are obliged to plant indigenous trees at least on 2% of the given land.
3) The investment land shall be determined in the way that it shall protect the natural recourses of the surrounding.

13. Land for Social Services

1) The community has the right to reserve land for residence and other social services
2) Land can be used for establishing a village or urbanization by the consent of the community on substituting equivalent land or paying compensation to the holders.

14. Distribution and Redistribution of Land

1) Redistribution of peasant or pastoralist or semi pastoralist's land holding shall not be carried out in the region, except irrigation land.
2) Unoccupied pockets of agricultural lands may be distributed to the landless and land deficit persons.
3) By the virtue of their comparative advantages, abandoned state farms shall be distributed to the peasants and/or be rented out to investors.
4) For proper utilization of irrigation land and water resource, irrigation land shall be distributed/redistributed as follows;
   (a) A maximum holding size of irrigation land of a peasant household shall not exceed 0.5 hectare.
   (b) "The distribution and redistribution" of irrigation land shall be applied to both traditional and modern irrigation lands; but, irrigation lands used by individual or group of farmers by developing spring water, diverting small rivers, water harvesting shall not be redistributed. The details shall be determined by regulation.
   (c) The distribution and redistribution of irrigation land shall take place with the participation and decision of the community using the land.
   (d) Giving priority consideration of retaining the maximum holding size of 0.5 hectare for each holder whose land have fallen under irrigation development, and later from the remaining land a minimum holding size of 0.25 hectare of land shall be distributed for peasants in the vicinity of the.
   (e) Any peasant, pastoralist and semi pastoralist whose irrigable land holding is redistributed to others shall be compensated with a reasonable rain fed land by the users of the schemes. If compensation is not possible the land holder shall have the right to get additional half (0.5) hectare from the irrigable land.
   (f) Any peasant, pastoralist and semi pastoralist whose holding falls under irrigation construction and if the landscape compels, is obliged to permit his holding. However, the land holder has the right to claim for compensation or replacement of land.
   (g) Any Land user whose holding fall under dams, shall be compensated for his properties and given replacement of land by the users of the schemes or from government.
   (h) Any irrigation land user shall be obliged to fully and effectively utalize and conserve the land.
   (i) All irrigation land users shall be responsible to minimize and mitigate the negative environmental impacts associated with irrigation scheme.

15. Rural Land Measurement, Registration and Holding Certification

1) The size of rural lands under the holdings of private, communities, governmental and non-governmental organizations shall be measured in accordance with their size, land use, and fertility status and also, shall be registered by the data centers established highrarchicaly.
2) The rural land holdings described in Sub-Article 1 of this Article shall be surveyed with geo-referenced boundaries and maps shall be prepared by Oromia Agricultural and Rural Development Bureau.
3) Rural land holding data including the current holder, its boundaries, status, potentials, the right and obligation of the holder shall be registered by Oromia Agricultural and Rural Development Bureau and be availed for utilization.
4) Any holder of rural land shall be given a holding certificate by Oromia Agricultural and Rural Development Bureau describing the size of holding, use and coverage, fertility status and boundary, and also the right and obligation of the holder.
5) Any rural land that is held by lease or rent shall be registered by Agricultural and Rural Development Bureau of Oromia.
6) Any rural land holder shall be given a life time certificate of holding.
7) Governmental, non-governmental organizations, investors and social organizations shall get certificate on their holdings.
8) Husband and wife holding a common land holding, shall be given a joint certificate of holding specifying both their names.
9) Without prejudice to Sub-Article 8 of this Article, husband and wife having equal right in using the land registered in their names can also independently have a holding certificate for their private holdings. The detail shall be decided by a regulation.
10) The use right of a husband or a wife, or both shall not be affected due to change of their residential areas.
11) Any person who has the right to use rural land is obliged to return the holding certificate to Agricultural and Rural Development Bureau up on leaving to use the land.
12) Whenever the use right of rural land is change, the holding certificate shall be changed to the new acquiring body accordingly.
13) According to Article 10(2) of this proclamation when the private holding is rented out, the holding certificate shall be held by the holder.
14) Any person who is found using the land not given to him legally shall be obliged to leave the land with out any condition and also be subject to penalty in accordance with the law.
15) An investor who has got the use right of rural land through lease or renting from government shall use the right of his assets on the land as collateral.
16) Any one (governmental or non governmental organization or community etc.) who has the right to use rural land shall be given a holding certificate by their name, whereas for the communal lands held in the Kebele, the holding certificate shall be given by the name of the community using the land jointly. The details shall be worked out by Oromia Agricultural and Rural Development Bureau.

16. Conflict and Dispute Resolution

1) Any conflict or disputes arising on land shall be resolved as follow:
   (a) First application shall be submitted to the local Kebele Administration.
   (b) The parties shall elect two arbitrary elders each.
   (c) Chairpersons of arbitration elders are elected by the parties or by the arbitral elders, if not agreed up on shall be assigned by local Kebele administrator.
   (d) The Kebele Administration to whom the application is lodged shall cause the arbitrary elders to produce the result of the arbiteratio15 days.
   (e) The result of given by the arbitration shall be registered at the Kebele Administration, and a copy with an official seal shall be given to both parties.
   (f) A Party who has complaint on the rating elders, has the right to institute his case to the woreda court attaching the result of arbitration elders within 30 days as of the date registered by the Kebele Administration.
   (g) Woreda court should not receive the suit if the result given by the arbitration is not attached to it.
   (h) The party dissatisfied by the decision given by the woreda court shall have the right to appeal to the high court.
   (i) If the high court altered the decision rendered by the woreda court, the dissatisfied party may appeal to the Supreme Court.
   (j) The decision given by the Supreme Court shall be the final.
2) Not withstanding the provision described Sub-Article 1 of this Article, the parties shall have the right to resolve their cases in any form they agreed upon.

17. Pending Cases

1) Pending cases at Kebele Social Court shall be resolved according Article 16 of this Proclamation.
2) Pending cases at woreda and other courts shall continue as it is.

PART THREE

Restrictions on Rural Land Use Planning and Conservation

18. Land Use Planning and Use of Sloppy and Gully Lands

1) A guiding land use master plan, which takes in to account soil type, landscape, weather conditions, vegetation cover and socio-economic conditions at watershed based approach, shall be developed and implemented by the Oromia Agricultural and Rural Development Bureau.
2) An equitable water use system shall be established between upper and lower watershed communities.
3) In any type of rural land where soil and water conservation works have been undertaken, free grazing shall be prohibited and the condition in which the society utilize will be made step by step.

4) If the slope of the land is less than 30 - 60% its management shall follow the strategy of soil conservation and water harvesting techniques.

5) Growing annual crops on rural lands having a slope gradient of 30-60% may be allowed only through the necessary terracing.

6) The rural land with a slope gradient of >60% shall not be used for crop production and free grazing and is limited to production of perennial and forage crops only.

7) Rural land of any slope which is highly degraded shall be closed from human and animal interferences for a given period of time to let it recover, and shall be used when ascertained that it has recovered. Unless and otherwise the degradation is not caused by negligence, the users - the peasant, pastoralists and semi pastoralists- shall be given compensation or other alternatives for the interim period.

8) Rural lands that have gullies, shall be put to rehabilitate and use by private and neighboring holders and, as appropriate, by the local community, using biological and physical conservation works.

9) Rural lands that have gullies and are located on hilly areas shall be rehabilitated and developed communally, and privately individuals as necessary.

10) The biodiversity in rural wetland shall be conserved and utilized in accordance with a suitable land use strategy as necessary.

19. Conservation of Farmland

1) Any rural land user who has got the use right shall be obliged to work on proper management and conservation of land individually and in cooperation with his neighbors.

2) Any individual who is entitled to use rural land shall be obliged to mange and conserve farm land boundary.

3) Any rural land user shall be obliged not to perform activities that aggravate soil erosion, like forest clearing, cultivating along the slope and unplanned design of traditional drainage systems etc.

4) Any rural land user shall be obliged to plant tree species that can't cause any damage on agricultural land and production and those having economical and environmental advantages.

20. Wetland Management

1) Rural land users are obliged to refrain from performing activities that cause damage to the wetlands and springs.

2) Mismanagement and improper utilization of wetland is prohibited.

3) The wetland shall be used for agricultural purposes, with the consent of the community and technical support of professionals.

21. Dams and Reservoir Areas

1) Any land user is obliged to rehabilitate and undertake conservation activities on the catchment areas of dam sites and reservoirs.

2) Rural land use in the vicinity of lakes, streams and springs that can cause devastation of natural resources and biodiversities are prohibited.

22. Protected and Demarcated Land

1) The government can demarcate and hold wildlife sanctuaries, parks, forest areas, mining areas and lakes, etc necessary for the existence of many living things.
2) As per Sub-Article 1 of this Article, the demarcated areas shall be made to contribute for a sustainable economic development.
3) Delineation, demarcation, development, protection and rehabilitation and conservation of protected land shall be done by the participation of the local community.
4) The condition by which the local community may share the benefit from the protected areas shall be arranged.

23. Patches of Forest Land

Patches of natural forest lands shall be identified, demarcated, protected, conserved, and sustainably used by the local community.

24. Management of Remnant Mother Trees

Land users are obliged to conserve and protect mother trees found on their holdings.

25. Mismanagement and Improper Utilization of Land

1) Any land user is obliged not to plant tree species that can cause damage on agricultural production or water sources, and shall also be obliged to eradicate noxious weeds from his holdings.
2) Any rural land user, using land for agricultural development is obliged to conserve, preserve, renew soil and water conservation structures, and if not done, construct a new.
3) Any entity engaged in mining development and production shall be obliged to rehabilitate and develop the mined land.
4) A directive for the proper utilization and conservation of unoccupied hills, degraded and unproductive lands, slid easily, sloppy and mountainous areas shall be drawn.
5) Forest lands, bushes and grass, gullies, shall be protected from fire hazards, expansion of farm lands and also production of coal.
6) Livestock production shall be made to harmonize with the carrying capacity of the grazing land.
7) Grazing farm lands and natural resources in development areas is prohibited.

PART FOUR
Miscellaneouss Provisions

26.Responsibility of Oromia Agricultural and Rural Development Bureau

Oromia Agricultural Rural and Development Bureau is responsible for the execution of this proclamation.

27. Penalty

Any land user who violates the provisions in this proclamation or regulations issued for the implementation of this proclamation shall be tried under the applicable law.

28. Obligation to Cooperate

Any person shall be obliged to cooperate with the relevant bodies for the implementation of this proclamation.

29. Responsibility of the Region

Oromia Regional Council shall issue the necessary regulations for the implementation of this Proclamation.

30. Repealed and Inapplicable Laws

1) Rural Land Administration and Use Proclamations No. 56/2002, No. 70/2003 and 103/2005 are repealed and replaced by this Proclamation.

2) Any law and practice inconsistent with this proclamation shall be null and void.

31. Effective Date

This proclamation shall enter into force as of 29th date of July, 2007.

Done at Finfinee, this 29th July, 2007

Abadula Gemeda
President of Oromia National Regional State

የደቡብ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልላዊ መንግሥት

ደቡብ ነጋሪት ጋዜጣ

DEBUB NEGARIT GAZETA

OF THE SOUTHERN NATIONS, NATIONALITIES AND PEOPLES REGIONAL STATE

፲፫ተኛ ዓመት ቁጥር ፲
አዋሣ-የካቲት ፲፱ ቀን ፲፱፻፺፱

በደቡብ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልላዊ መንግሥት ም/ቤት ጠባቂነት የወጣ

13th Year No. 10
Awassa 19th Feb.,2007

ማውጫ

አዋጅ ቁጥር ፩፻፲/፲፱፻፺፱ ዓ.ም

የደቡብ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል መንግሥት የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ..... ገጽ ፩

CONTENTS

Proclamation No. 110/2007

The Southern Nations, Nationalities and Peoples Regional State Rural Land Administration and Utilization Proclamation ..... Page 1

አዋጅ ቁጥር ፩፻፲
የደቡብ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል መንግሥት የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ

መግቢያ

የመሬት ባለቤትነት መብት የመንግሥትና የሕዝብ ብቻ መሆኑ በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግሥት በመረጋገጡ ፤

በተሻሻለው ፲፱፻፺፬ ዓ.ም የደቡብ ብ/ብ/ሕ/ ክልል ሕገ መንግሥትም የመሬት ባለቤትነት መብት የመንግሥትና የሕዝብ ብቻ መሆኑ በመደንገጉ ፤

መሬትንና የተፈጥሮ ሀብትን ለማስተዳደር ለክልሎች የተሰጠው ሥልጣን በሥራ ላይ የሚውለው የፌዴራል መንግሥቱ በሚያወጣው ሕግ መሠረት መሆኑን የሕገ-መንግሥት አንቀጽ ፶፪/፪ (መ) ስለሚደነግግ ፤

በተለያዩ የክልሉ የሥነ ምህዳር ቀጣናዎች ላይ ተመስርቶ ዘላቂ የገጠር መሬት አጠቃቀም ዕቅድ በማውጣትና በመተግበር የተፈጥሮ ሀብቶችን በዘላቂነት በመጠበቅና በማልማት ለመጪው ትውልድ ማስተላለፍ በማስፈለጉ ፤

በክልሉ የሚገኙ የተለያዩ የገጠር መሬት ይዞታ ዓይነቶችን ማለትም በግለሰብ ፤ በወልና በመንግሥት ሥር የሚገኙ ይዞታዎችን በስፋት ፤ በአቅጣጫና በመሬት የመጠቀም መብቶች ለመለየት የሚያስችል የመረጃ ሥርዓት መዘርጋት አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ ፤

የአርሶ አደሮች ፤ የአርብቶ አደሮችንና የአርሻ ኢንቨስተሮችን ከማበረታታት አኳያ የሚታዩ ችግሮችን በመቅረፍ ምቹ የሆነ የገጠር መሬት አስተዳደር ሥርዓት መዘርጋት አስፈላጊ በመሆኑ ፤

Proclamation No. 110
The Southern Nations, Nationalities and Peoples Region Rural Land Administration and Use Proclamation

Preamble

WHEREAS, it is confirmed in the Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia that the right to ownership of land is exclusively vested in the state and in the people;

WHEREAS, the 1994 revised constitution of SNNPRG stipulates that the right to ownership of land is exclusively vested in the state and in the people.

WHEREAS, Article 52(2) (d) of the Constitution stipulates that the power entrusted to regions to administer land and natural resources is to be implemented in accordance with the law to be enacted by the federal state;

WHEREAS, it is necessary to sustainably conserve and develop natural resources and pass over to the coming generation through the development and implementation of a sustainable rural land use planning based on the different agro-ecological zones of the region.

WHEREAS, it is necessary to establish a data base system for different types of land holdings such as private, communal and state land holdings so that it may enable to identify land use rights.

WHEREAS, it is necessary to resolve problems that arise in connection with encouraging individual farmers, pastoralists and agricultural investors and establish a conducive system of rural land administration,

ያንዱ ዋጋ
Unit Price 4.40

ደቡብ ነጋሪት ጋዜጣ ፖ.ሣ.ቁ ፮፻፷፭
Debub Negarit G.P.O.Box 605

የሴቶች የመሬት ይዞታ ባለቤትነትና የመጠቀም መብት ያለምንም ተጽእኖ መረጋገጥ ለምርትና ምርታማነት እንዲሁም የአካባቢ ልማትን ለማፋጠንና ለማረጋገጥ አስፈላጊነቱ በመታመኑ ፣

ጥምር የሰብልና የእንስሳት ምርት እንቅስቃሴ በሰፈነባቸው አካባቢዎች የአፈር መሸርሸርና የደን መመናመን አደጋ በመኖሩ አርሶ አደሩ አስፈላጊውን እንክብካቤ እንዲያደርግ በይዞታው የመጠቀም መብቱ እንዲጐለብትና እንዲጠናከር ምቹ የሕግ ሁኔታዎች መፍጠሩ አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ ፣

በአርብቶ አደሮች አካባቢ በአብዛኛው በጉሣ ላይ በተመሠረተው የወል የመሬት ይዞታ ስርት ውስጥ ለተፈጥሮ ሀብት አያያዝና አጠቃቀም እንዲሁም የግል ባለሃብቶችን ከማበረታታት አኳያ ተስማሚ የገጠር መሬት አስተዳደር ሥርዓት መዘርጋት በማስፈለጉ ፣

የፌዴራል መንግሥት ለክልሎች የክልላቸውን ተጨባጭ ሁኔታ ባገናዘበ መልኩ ሕግ የማውጣት ሥልጣን በአዋጅ ቁጥር ፬፻፶፮/፲፱፻፺፯ በአንቀጽ ፶፩/፩ የሰጠ ስለሆነ በተሻሻለው የደቡብ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል ሕገ መንግሥት አንቀጽ ፶፩ ንዑስ ፫ /ሀ/ መሠረት የሚከተለው ታውጇል።

ክፍል አንድ
ጠቅላላ

፩. አጭር ርዕስ

ይህ አዋጅ የደቡብ ብሔሮች ፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር ፩፻፲/፻፺፱ ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል ::

፪. ትርጓሜ

የቃሉ አገባብ ሌላ ትርጉም የሚያሰጠው ካልሆነ በስተቀር በዚህ አዋጅ ውስጥ ፣

፩. ‹‹ክልል›› ማለት የደቡብ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል ማለት ነው ::

፪. ‹‹የገጠር መሬት›› ማለት ከማዘጋጃ ቤት ክልል ውጭ ወይም አግባብ ባለው ሕግ ‹‹ከተማ›› ተብሎ ከሚሰይመው ውጪ ያለ ማንኛውም መሬት ነው::

፫. ‹‹የገጠር መሬት አስተዳደር›› ማለት በገጠር መሬት ይዞታ ላይ ዋስትና የሚሰጥበት ፣ የገጠር መሬት አጠቃቀም ዕቅድ የሚተገበርበት ፣ በገጠር መሬት ተጠቃሚዎች መካከል የሚነሱት ግጭቶች የሚፈቱበትና ማንኛውም የገጠር መሬት ተጠቃሚ መብትና ግዴታዎች የሚተገበሩበት እንዲሁም የባለይዞታዎች ማሳዎችን የግጦሽ መሬትን መረጃ በመሰብሰብና በመተንተን ለተጠቃሚዎች እንዲደርሱ የሚደረግበት ሂደት ነው::

፬. ‹‹የገጠር መሬት አጠቃቀም›› ማለት የገጠር መሬትን በእንክብካቤ ይዞ ዘላቂነት ባለው መንገድ ለተሻለ ጠቀሜታ እንዲውል የሚደረግበት ሂደት ነው ::

፭. ‹‹የገጠር መሬት አጠቃቀም ዕቅድ›› ማለት አካላዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ መረጃዎችን መሠረት በማድረግ የገጠር መሬት ሊሰጥ ከሚችለው የተለያዩ የመሬት አጠቃቀም አማራጮች መካከል የመሬት መጐሳቆልንና የአካባቢን ብክለት ሳያስከትሉ ከፍተኛ ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታ የሚያስገኙ አማራጮች የሚወሰኑበትና ተግባራዊ የሚደረጉበት የአሠራር ዘዴ ነው ::

WHEREAS, it is believed that ensuring women's land holding right is necessary for agricultural production and productivity and to speed up the environment development.

WHEREAS, it is deemed necessary to put in place legal conditions which are conducive to enhance and strengthen the land use right of farmers to encourage them take the necessary conservation measures in areas where mixed farming of crop and animal production is prevalent and where there is threat of soil erosion and forest degradation;

WHEREAS, it has become necessary to establish a conducive system of rural land administration that promotes the conservation and management of natural resources, and encourages private investors in pastoralist areas where there is tribe based communal land holding system;

WHEREAS, the Federal government has vested powers to regions in the Proclamation No. 456/2005 to promulgate law taking in to account the pragmatic realities of the regions. Now Therefore in accordance with the revised constitution of Southern Nations, Nationalities and Peoples region article 51 sub article 3(A), it is where by proclaimed as follows.

SECTION ONE
GENERAL

1. *Short title*

This Proclamation may be cited as the state of Southern Nations, Nationalities and Peoples land administration and use proclamation no. *110/2007*.

2. *Definitions*

In this proclamation unless the context requires other wise.

1) "Region" means the Southern Nations, Nationalities and Peoples Region;
2) "Rural land" means any land outside of a municipality holding or a town designated as such by the relevant law.
3) "Rural land administration" means a process whereby rural land holding security is provided, land use planning is implemented, disputes between rural land holders are resolved and the rights and obligations of any rural land holder are enforced, and information on farm plots and grazing land holders are gathered analyzed and supplied to users;
4) "Rural land use" means a process whereby rural land is conserved and sustainable used in a manner that gives better output;
5) "Rural land use plan" means a practice whereby the options that give greater economic benefits with out causing land degradation and environmental pollution are determined and implemented from among the different use options rural land can give on the basis of physical, economic and social information;

፮. ‹‹የይዞታ መብት›› ማለት ማንኛውም አርሶ አደር ከፊል አርብቶ አደርና አርብቶ አደር የገጠርን መሬት በግብርናና በተፈጥሮ ሀብት ልማት ተግባር ላይ ለማዋል፣ ለማከራየትና ለቤተሰቡ አባልና ለሌሎች በሕግ መብት ለተሰጣቸው ወራሾች ለማውረስ የሚኖረው መብት ሲሆን፣ በመሬቱ ላይ በጉልበቱ ወይም በገንዘቡ ንብረት ማፍራትና ይህንንም በመሬቱ ላይ ያፈራውን ንብረት መሸጥ ፣ መለወጥና ማውረስንም ይጨምራል።

፯. ‹‹የቤተሰብ አባል›› ማለት የይዞታ ባለመብቱን መተዳደሪያ ገቢ በመጋራት በቋሚነት አብሮ የሚኖር ማንኛውም ሰው ነው።

፰. ‹‹ምግዚት›› ማለት ለአካለ መጠን ያልደረሱና ወላጆቻቸውን በሞት ወይም በሌላ ምክንያት ያጡ ልጆችን የሚያሳድግ ሕጋዊ ሰው ነው።

፱. ‹‹አርሶ አደር›› ማለት የገጠር መሬት የይዞታ መብት የተሰጠውና ከመሬቱም በሚያገኘው ገቢ እራሱንና ቤተሰቡን የሚያስተዳድር የገጠሩ ሕብረተሰብ ክፍል አባል ነው።

፲. ‹‹አርብቶ አደር›› ማለት የግጦሽ መሬትን በመያዝና ከቦታ ወደ ቦታ በመንቀሳቀስ በዋነኛነት እንስሳት በማርባትና ኑሮውን ከእንስሳት ሀብት በሚያገኘው ምርት ላይ የመሠረተ የገጠሩ የሕብረተሰብ ክፍል አባል ነው።

፲፩. ‹‹ከፊል አርብቶ አደር›› ማለት በዋነኛነት ከብት በማርባትና በተወሰነ ደረጃ ከአርሻ በሚገኝ ምርት ላይ ኑሮውን የመሠረተ የገጠር ሕብረተሰብ ክፍል ነው።

፲፪. ‹‹አነስተኛ የይዞታ መጠን›› ማለት ምርታማነቱ የአንድን አርሶ አደር ከፊል አርብቶ አደር እና አርብቶ አደር ቤተሰብ የምግብ ዋስትና ሊያረጋግጥ የሚችል የገጠር መሬት ይዞታ (ለዓመታዊ ሰብል፣ ለቋሚ ሰብል፣ ለግጦሽ፣ ለመኖሪያ ቤትና ለጓሮ አትክልት የሚበቃ) መጠን ነው።

፲፫. ‹‹የግል ይዞታ›› ማለት በአርሶ አደሮች ከፊል አርብቶ አደሮች እና አርብቶ አደሮች ወይንም በሌሎች በህግ መብት በተሰጣቸው አካል በግል ይዞታ ሥር ያለ የገጠር መሬት ነው።

፲፬. ‹‹የወል ይዞታ›› ማለት ከመንግሥት ወይንም ከግል ይዞታነት ውጪ የሚገኝ እና የአካባቢ ነዋሪዎች በጋራ ይዞታነት የሚጠቀሙበት ሲሆን ለግጦሽ፣ ለደንና ለሌሎች ማህበራዊ አገልግሎቶች እየዋለ ያለ መሬት ነው።

፲፭. ‹‹የመንግሥት ይዞታ›› ማለት በፌዴራል ወይንም በክልል መንግሥት ተከልሎ የተያዘና ወደፊት የሚከለል የገጠር መሬትን የሚገልጽ ሲሆን፣ የደን መሬቶችን፣ የዱር እንስሳት ጥብቅ ቦታዎች፣ የመንግሥት እርሻዎችን፣ የማዕድን መሬቶችን፣ ሃይቆችን ፣ ወንዞችንና ሌሎችን በተመሳሳይ መልኩ የተያዙትን ያጠቃልላል።

፲፮. ‹‹የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር›› ማለት በገጠር መሬት የመጠቀምን መብት ለማረጋገጥ አግባብ ባለው አካል የሚሰጥ ሰነድ ነው።

፲፯. ‹‹የመሬት ምዝገባ›› ማለት በገጠር መሬት የመጠቀም መብትና ባለይዞታነት የሚገለጽበት መረጃ የማሰባሰብና የማጠናቀር ሂደት ነው።

6. "Holding right" means the right of any peasant farmer or semi-pastoralist and pastoralist shall have to use rural land for the purpose of agriculture and natural resource development, lease and bequeath to members of his family or other lawful heirs, and includes the right to acquire property produced on his land thereon by his labour or capital and to sale, exchange and bequeath same;
7. "Family member" means any person who permanently lives with land holder sharing the livelihood of the later;
8. "Guardian" means a legal person who takes care of orphans or children that have missed their parents by death or by any other reason.;
9. "Peasant" means a member of a rural community who has been given rural land holding right and the livelihood of his family and himself is based on the income from the land;
10. "Pastoralist" means a member of a rural community that raises livestocks by holding rangeland and moving from one place to other and the livelihood of himself and his family is based mainly on the produce from livestocks.
11. "Semi pastoralist" means a member of a rural community whose livelihood is based mainly on livestocks raising and to some extent on crop farming;
12. "Minimum size holding" means size of rural land holding the productivity on which can ensure the food security of a peasant, semi-pastoralist and pastoralist, family, or which suffices for crop farming, perennial crop farming grazing, house building and garden;
13. "Private holding" means a rural land which is occupied by peasants, semi pastoralists, pastoralists or by others that have legal right to possess rural land;
14. "Communal Holding" means a land out of government or individual possession and is being under the common use of the local community as a common holding for grazing, forest and other social services;
15. "State holding" means rural land demarcated and those lands to be demarcated in the future as federal or regional state holdings; and include forest lands, wildlife protected areas, state farms, mining lands, lakes, rivers and other rural lands;
16. "Holding certificate" means certificate of title issued by a competent authority to ensure rural land use right;
17. "Land registration" means the process whereby information on the description of rural land use right and holding is gathered and analyzed;

፲፮. ‹‹የመሬት መረጃ ሥርዓት›› ማለት የመሬት መረጃዎችን በማሰባሰብ፣ በመተንተንና በአግባቡ እንዲያዙ በማድረግ ለተለያዩ ተጠቃሚ ክፍሎች የማሰራጨት ሥርዓት ነው።

፲፱. ‹‹አግባብ ያለው አካል›› ማለት የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ሥርዓት መስፈኑን ለመከታተል በህግ የተቋቋመ አካል ነው።

፳. ‹‹ሽግሽግ›› ማለት በመስኖ መሬት ወይም አስፈላጊነቱ በሕግ በሚወሰን መሬት ላይ ብቻ የሚፈጸም የማሽጋሸግ ተግባር ነው።

፳፩. ‹‹ኪራይ›› ማለት ባለሃብትም ሆነ ሌሎች ሕጋዊ አካላት ከአርሶ አደሮች ለተወሰነ ጊዜ መሬትን የሚከራዩበት ሥርዓት ነው።

፳፪. ‹‹የሊዝ ኪራይ›› ማለት ባለሃብት ከመንግሥት ለተወሰነ ጊዜ መሬትን የሚከራይበት ሥርዓት ነው።

፳፫. ‹‹ የሕዝብ ጥቅም›› ማለት በመሠረተ ልማት አውታሮች ማለትም በትምህርት ፣ በጤና ፣ በመንገድ ፣ በውሃ ወዘተ. ተቋማት የሚገኝ የሕዝብ የጋራ አገልግሎት ማለት ነው ።

፳፬. ‹‹ሰው›› ማለት የተፈጥሮ ወይም በሕግ የሰውነት መብት የተሰጠው አካል ነው።

፫. <u>የጾታ አገላለጽ</u>

በዚህ አዋጅ ውስጥ በወንድ ጾታ የተደነገገው የሴትንም ጾታ ያካትታል።

፬. <u>የአዋጁ ተፈጻሚነት ወሰን</u>

ይህ አዋጅ በደቡብ ብ/ብ/ሕ/ ክልል መንግሥት ውስጥ በሚገኝ በማንኛውም የገጠር መሬት ላይ ተፈጻሚነት ይኖረዋል።

<u>ክፍል ሁለት</u>
<u>በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ስለማረጋገጥ</u>

፭. የገጠር መሬት ስለማግኘትና ስለመጠቀም

፩. በግብርና ሥራ የሚተዳደሩ አርሶ አደሮች ከፊል አርብቶ አደሮችና አርብቶ አደሮች የገጠር መሬት በነጻ የማግኘትና የመጠቀም መብት አላቸው ።

፪. ዕድሜው ፲፰ ዓመትና ከዚያ በላይ የሆነና በግብርና ሊተዳደር የሚፈልግ ማንኛውም የክልሉ ነዋሪ የገጠር መሬት የማግኘትና የመጠቀም መብት አለው።

፫. በግብርና ሥራ መሰማራት የሚፈልጉ ሴቶች መሬት የማግኘትና የመጠቀም መብት አላቸው።

፬. በግብርና ሥራ መሰማራት የሚፈልጉ የገጠር ወጣቶች በየአካባቢው ካለው የወል ወይም የመንግሥት መሬት የማግኘትና የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል ፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፭. ባልና ሚስት በይዞታቸው እኩል የመጠቀም መብት አላቸው። ከጋብቻ በፊት የነበራቸውን ይዞታ በጋብቻ ምክንያት አያጡም ። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፮. እማወራ ወይም የቤተሰብ ኃላፊ ሴቶች በይዞታቸው የመጠቀም ሙሉ መብት አላቸው፣

፯. ባሎቻቸው በመንግሥታዊ አገልግሎት ወይም በሌላ ሥራ ላይ የተሰማሩ ሴቶች በይዞታቸው የመጠቀም መብት አላቸው።

፰. ወላጆቻቸው በሞት ወይም በሌላ ምክንያት ያጡ ልጆች ዕድሜአቸው ፲፰ ዓመት እስኪሞላቸው ድረስ ይዞታቸውን በሞግዚታቸው አማካኝነት የመጠቀም መብት አላቸው።

18) "Land information system" means a system whereby rural land related information is gathered, analyzed and distributed to users;

19) "Competent authority" means a body established in accordance with the constitution of a region to ensure that a system of rural land administration and utilization is realized in the region;

20) "Re-alocation" means an activity of reallocating, land to individual (s) applicable only on the irrigated land or on the land its necessity being determined by the law;

21) "Rent" means a system by which investors of other legal bodies rent in land from peasants for specific period of time;

22) "Lease" means a system by which investors get land by rent from government for specific period of time.

23) "Public use " means publice common service obtained from infrastructures such as school, health, road, water, etc.

24) "Person" means a natural or legal person

3. *Gender Reference*

The provisions of this proclamation that are referring to masculine gender shall also apply to feminine gender.

4. *Scope of Application*

This proclamation shall apply to any type of rural land found in the southern nations, nationalities and peoples region.

SECTION TWO
THE RIGHT TO HOLD AND USE RURAL LAND

5. *Acquisition and use of rural land*:

1. Peasant farmers, pastoralists and semi-pastoralists engaged in agriculture shall have the right to get rural land freely.

2. Any resident of the region, eighteen years old or more, who wants to engage in agriculture, has the right of getting rural land holding and use.

3. Women who want to engage in agriculture shall have the right to get and use rural land.

4. Rural youths who wish engage in agriculture shall have the right to get & use rural land which is possessed by the community or government. Details shall be determined by the regulation

5. A husband and wife have equal use right on their common land holdings. They do not lose their land holding because of their marriage that they possessed individually before. Details shall be determined by the regulation.

6. Women house hold heads shall have full use right on their land holdings.

7. Women whose husbands are found being engaged in government services or in any other activities shall have the right to use rural lands.

8. Underage orphans have the right to use their land holdings through their guardians until they become 18 years old.

፱. ይዞታ ያላቸው ባል ወይም ሚስት በሌላ አካባቢ መኖር ወይም በሞት መለየት የቤተሰብን ይዞታ የመጠቀም መብት አያሳጣም::

፲. አርሶ አደሮች፣ አርብቶ አደሮችና ከፊል አርብቶ አደሮች ለጋራ ጠቀሜታ የሚሆን ማለትም ለግጦሽ፣ ለማህበራዊ፣ ለባሕላዊና ለእምነት ጉዳዮች የሚሆን መሬት በነጻ የማግኘትና የመጠቀም መብት አላቸው::

፲፩. ማንኛውም አርሶ አደር ከፊል አርብቶ አደርና አርብቶ አደር ቤተሰብ አባል፣ ከቤተሰቡ በስጦታ ወይም በውርስ ወይም አግባብ ካለው ባለሥልጣን የገጠር መሬት ሊያገኝ ይችላል::

፲፪. ማንኛውም በግብርና ሥራ ለመተዳደር የሚፈልግ የክልሉ ነዋሪ በሰፈራ መሬት የማግኘትና የመጠቀም መብት አለው::

፲፫. አረጋውያን ፣ አቅመ ደካማና አካል ጉዳተኛ ቤተሰቦች የይዞታ ባለቤት የመሆንና የመጠቀም መብት አላቸው::

፲፬. መንግሥት በመሬት ባለቤትነቱ የወል ወይም የጋራ የገጠር መሬት ይዞታዎችን እንደአስፈላጊነቱ ወደ ግል ይዞታነት እንዲቀየሩ ሊያደርግ ይችላል::

፲፭. ለአርሶ አደሮች ለከፊል አርብቶ አደሮችና ለአርበቶ አደሮች ቅድሚያ በመስጠት ፣

ሀ) በግብርና ልማት ለሚሰማሩ ባለሀብቶች በፌዴራልና በክልል ደረጃ በወጡት የኢንቨስትመንት ፖሊሲዎችና ሕጎች መሠረት በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል::

ለ) መንግሥታዊና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ፣ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ተቋማት ከማልማት ዓላማዎች ጋር እየታየ በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል::

፮. <u>የገጠር መሬትን ስለመለካት፣ ስለመመዝገብና የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ስለመስጠት</u>

፩. በግል፣ በወል፣ በመንግሥትና መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች ይዞታዎች ሥር ያሉ የገጠር መሬቶች እንደሁኔታው ባህላዊና ዘመናዊ የቅየሣ መሣሪያዎችን በመጠቀም የመሬት ስፋታቸውን በመለካት እንዲሁም የመሬት አጠቃቀማቸውና የለምነት ደረጃቸው በየደረጃው በተቋቋሙ የመረጃ ማዕከላት ይመዘገባሉ፣

፪. በዚህ አንቀጽ በንዑስ አንቀጽ (፩) የተዘረዘሩት ይዞታዎች አግባብ ባለው አካል ተለክተው የይዞታ ድንበራቸውን የሚያሣይ ካርታ ይዘጋጅላቸዋል::

፫. ማንኛውም ባለይዞታ አግባብ ባለው አካል የሚዘጋጅና የመሬቱን ይዞታ ስፋት፣ አጠቃቀምና ሽፋን፣ የለምነት ደረጃና አዋሣኞቹን እንዲሁም ኃላፊነትና ግዴታን የያዘ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር እንዲኖረው ይደረጋል::
መሬቱ የባልና የሚስት የጋራ ከሆነ ወይም በሌሎች በጋራ የተያዘ ከሆነ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ በሁሉም የጋራ ባለይዞታዎች ስም ይዘጋጃል፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል::

9. The family shall not lose the right of using their holding in case of living in other area or death of the husband or wife or both.

10. the right of getting land for communal use of both peasant Semi pastoralists and pastoralist, that is for grazing, social and cultural affairs and religion shall be reserved.

11. any person who is a member of a peasant, semi pastoralist and pastoralist family have the right to use rural land that may be obtained from his family by gift or inheritance or from the competent authority.

12. Any resident of the region who wants to engage in agriculture shall have the right to get land by settlement.

13. Aged disabled people and member of physically weak families have land holding and use right.

14. Government, being the owner of rural land, can change communal rural land holdings to private holdings as may be necessary.

15. Subject to giving priority to peasants, semi pastoralists and pastoralist.

a) Private inyestors that engaged in agricultural development activities shall have the right to use rural land in accordance with the investment policies and laws at federal and regional levels;

b) Governmental and non-governmental organizations, social and economic institutions shall have the right to use rural land in line with their development objectives.

6. *Rural land Measurement, Registration and certification.*

1. The sizes of rural lands under the holdings of individuals, communities, governmental and non-governmental organizations shall be measured using cultural and modern measuring equipments: their land use and level of fertility shall be registered in the data base center by the competent authorities established at all levels.

2. Rural land holdings described under Sub-Article 1 of this Article shall be measured by the competent authority and shall be given cadastral maps showing their boundaries.

3. Any holder of rural land shall be given land holding certificate prepared by the competent authority which describes the size of the land, land use type and cover, level of fertility and boarders, as well as the obligation and right of the holders.

4. Where land is jointly held by husband and wife or by other persons, the holding certificate shall be prepared in the name of all the joint holders. Details shall be determined by the regulation.

፫. ለአግወራ ሴቶች (የቤተሰብ ኃላፊ ሴቶች) የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በስማቸው ተዘጋጅቶ ይሰጣቸዋል።

፮. ባሎቻቸው በመንግሥታዊ አገልግሎት ወይም በሌላ ሥራ ተሰማርተው የሚገኙ ሴቶች የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በስማቸው ተዘጋጅቶ ይሰጣል።

፯. ወላጆቻቸው በሞት የተለዩአቸው ለአቅመ አዳም /ሔዋን/ ያልደረሱ ልጆች የመሬት ይዞታቸውን በሞግዚታቸው አማካኝነት ሊለካ፣ ሊመዘገብና የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ሊሰጣቸው ይችላል።

፰. መንግሥታዊና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የግል ባለሀብቶችና ማህበራዊ ተቋማት የይዞታ ባለቤትነት ማረጋገጫ ደብተር ይሰጣቸዋል።

፱. የይዞታ መብት ለውጥ በሚደረግበት ጊዜ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ለውጥም ይደረጋል።

፲. የገጠር መሬት በማን ይዞታ ሥር እንደሚገኝ፣ ከማን መሬት ጋር እንደሚዋሰን፣ ደረጃው ምን ዓይነት እንደሆነ፣ ለምን አገልግሎት እንደሚውልና ባለይዞታው ምን መብትና ግዴታዎች እንዳሉበት የሚገልጽ መረጃ ተመዝግቦ አግባብ ባለው አካል እንዲያዝ ይደረጋል።

፲፩. በሊዝ ወይም በኪራይ የተያዘ የገጠር መሬት አግባብ ባለው አካል መመዝገብ አለበት። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፲፪. በወል የተያዙ መሬቶች በተጠቃሚው ሕብረተሰብ ስም የይዞታ ደብተር በማዘጋጀት በቀበሌ አስተዳድር ጽ/ቤት እንዲቀመጥ ይደረጋል።

፭. <u>በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ፀንቶ ስለሚቆይበት ጊዜ</u>

፩. የአርሶ አደሮች የከፊል አርብቶ አደሮችና አርብቶ አደሮች በገጠር መሬት የመጠቀም መብት የጊዜ ገደብ የለውም።

፪. የሌሎች ባለይዞታዎች በገጠር መሬት የመጠቀም መብት የጊዜ ገደብ ይኖራል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፫. የገጠር መሬት ባለይዞታ ለሕዝብ ጥቅም ሲባል ይዞታውን እንዲለቅ ሲደረግ በመሬቱ ላይ ላደረገው ማሻሻያና ላፈራው ንብረት ተመጣጣኝ ካሣ በቅድሚያ ይከፈለዋል። በለቀቀው መሬት ምትክ ተለዋጭ መሬት እንዲያገኝ ይደረጋል። ባለይዞታው መሬቱን እንዲለቅ የሚደረገው፣

ሀ) በፌዴራል መንግሥት ከሆነ የሚከፈለው ካሣ ተመን በፌዴራል ሕግ ይወሰናል።

ለ) በክልል መንግሥት ከሆነ የካሣ ተመኑ የክ ልሉ መንግሥት በሚያወጣው ደንብ ይወሰናል።

፮. <u>በገጠር መሬት የመጠቀም መብትን ስለማስተላለፍ</u>

፩. የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የተሰጣቸው አርሶ አደሮች ከፊል አርብቶ አደሮችና አርብቶ አደሮች እነሱን በማያፈናቅል መልኩ ለሌሎች አርሶ አደሮች ወይንም ባለሀብቶች እንደየአካበቢው ተጨባጭ ሁኔታ ከይዞታቸው ማከራየት ይችላሉ። የኪራይ ዘመኑም ፤

ሀ) አርሶ አደሮች ለአርሶ አደሮች ሲያከራዩ እስከ አምስት ዓመት ይሆናል።

ለ) አርሶ አደሮች ዓመታዊ ሰብሎችን ለሚያ መርቱ ባለሀብቶች ሲያከራዩ እስከ አሥር ዓመት ይሆናል።

ሐ) አርሶ አደሮች ቋሚ ተክልን ለሚያመርቱ ባሀብቶች ሲያከራዩ እስከ ሃያ አምስት ዓመት ይሆናል።

መ) በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ ከሀ—ሐ የተጠቀሱት መሬቶች የኪራ ዘመኑ ሲያበቃ በፍትሐብሔር ሕግ መሠረት ለባለይዞታው ይመለሳሉ።

5. A house hold head woman, she shall be given a land holding and use right certificate in her name.

6. A women shall get a land use right certificate prepared in her name even her husband is found being engaged in government services or in and others services.

7. The possession of underage or orphans can be measured and registered and the orphans shall be given land holding certificate in care of their guardians.

8. Governmental and non governmental organizations, private investors and social institutions shall be given land holding certificate .

9. When change of possession right is made, the respective change of landholding certificate shall be made.

10. The information that describes the holder of rural land, the holders of the bordering lands, fertility status of the land, the types of use, rights and obligation of the holder there of shall be registered in the database and kept by the competent authority.

11. A rural land that is held on rent or lease shall be registered by the competent authority. Details shall be determined by the regulation.

12. land holding certificate for communal land shall be prepared in the name of the beneficiary community and be kept at kebele administration office.

7. *Duration of Rural Land Use Right*

1. The rural land use right of peasant farmers, Semi - pastoralists and pastoralists shall have no time limit.

2. The duration of others rural land users right shall have time limit. Details shall be determined by the regulation.

3. Holder of rural land who is evicted for purpose of public benefit shall be given compensation in advance proportional to the development he has made on the land and the property acquired and shall be given other land .

   a) When the rural land holder is evicted by the federal government, the rate of compensation would be determined based on the federal land administration law.

   b) When the rural land holder is evicted by regional governments, the rate of compensation would be determined based on the rural land administration regulation of the region.

8. *Transfer of Rural Land Use Right*

1. Peasant farmers, semi-pastoralist and pastoralist who are given land holding certificates can rent out land for farmers or investors from their holding of a size sufficient for the intended development in a manner that it shall not displace them,. The duration of the contract:-

   a) From peasants to peasants, the duration shall be up to five years.

   b) From peasants to investors, the duration shall be up to ten years.

   c) From peasants to investors who cultivate perennial crops shall be up to 25 years

   d) Land described in this article sub article 1. a,b, c, shall be returned to the land holders when the duration terminates based on civil code.

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ (፩) መሠረት የሚደረግ የገጠር መሬት ኪራይ ውል በመሬቱ የመጠቀም መብት ያላቸው የቤተሰብ አባላት የጋራ ይሁንታ ማግኘትና አግባብ ባለው አካል ጸድቆ መመዝገብ ያለበት ሲሆን

ሀ) እስከ ሁለት ዓመት የሚቆዩ የኪራይ ውሎች በየቀበሌው አስተዳደር ጽ/ቤት ይመዘገባሉ፣

ለ) ከሁለት ዓመት በላይ የሚቆዩ የኪራይ ውሎች ለምዝገባ ሥልጣን በተሰጠው አካል ይመዘገባሉ፣

፫. የገጠር መሬትን የመጠቀም መብቱን ይዞ ከባለ ሀብት ጋር በሚገባው ውል መሠረት የጋራ ወይም የሽርክና ሥራ ሊሠራ ይችላል። ውሉም አግባብ ባለው አካል ፀድቆ መመዝገብ አለበት።

፬. የገጠር መሬትን በሊዝ የተከራየ ባለሀብት የመጠቀም መብቱን እንደዋስትና ለማስያዝ ይችላል።

፭. ማንኛውም ባለይዞታ በገጠር መሬት የመጠቀም መብቱን ለቤተሰቡ አባላት የማውረስ መብት አለው።

፮. ማንኛውም በመሬት የመጠቀም መብት የተሰጠው ሕጋዊ አካል በመሬቱ ላይ በጉልበቱና በገንዘቡ ያፈራውን ሀብት ለሌላ ሕጋዊ አካል የመሸጥ፣ የመለወጥ፣ የመስጠት፣ የማውረስና በዋስትና የማስያዝ መብት አለው።

፱. ስለገጠር መሬት ሽግሽግ

፩. ባለይዞታዎች በሕይወት የሌሉና ወራሽ የሌላቸው ወይም በሰፈራ ወይም በፍላጉታቸው ከተወሰነው ጊዜ በላይ አካባቢውን ለቀው የቆዩ ከሆነ ይዞታቸው መሬት አልባ ለሆኑ ወይም መሬት ላነሳቸው አርሶ አደሮች፣ ከፊል አርብቶ አደሮች እና አርብቶ አደሮች በሽግሽግ ሊሰጥ ይችላል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፪. በመንግሥት እና መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች ወጪ ተሰርተው ለአርሶ አደሮች፣ ለከፊል አርብቶ አደሮችና ለአርብቶ አደሮች የሚሰጡ የመስኖ መሬቶች በአግባቡና በፍትሃዊነት ለመጠቀም እንዲቻል ሽግሽግ ሊካሄድ ይችላል፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፫. ገጠር መሬት ይዞታቸውን ለመስኖ አውታር ግንባታ ሲባል ለሚያጡ አርሶ አደሮች ከፊል አርብቶ አደሮች እና አርብቶ አደሮች በአካባቢው ከሚዘረጋው የመስኖ ልማት ፍትሃዊ በሆነ መንገድ ተጠቃሚ እንዲሆኑ ሽግሽግ ሊደረግ ይችላል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፬. ለግብርና ሥራ ሊውሉ የሚችሉ፣ በግል ያልተያዙ፣ የወልና የመንግሥት መሬቶች በአካባቢው ለሚገኙ መሬት አልባ ወጣቶችና መሬት ላነሳቸው አርሶ አደሮች ሽግሽግ ሊደረግ ይችላል።

2) The rental agreement made according to this Article Sub Article 1 has to be accomplished based on the agreement of the family of the land holder and shall be approved and registered by the competent authority as follows.

(a.) the contract agreement with duration of up to two years shall be registered at Kebele Administration office.

(b) the contract agreement with duration of more than two years shall be registered by the concerned Authority.

3) A landholder, using his land use right, may undertake development activities jointly with an investor in accordance with their contractual agreement. The contract agreement shall be approved and registered by the competent Authority.

4) An investor who held rural land by lease may present his use right as collateral.

5) Any holder shall have the right to transfer his rural land use right through inheritance to members of his family.

6) Any legal person who is given the right to use land has the right to sale, lease, bequeath and pledge the property produced by his labor or capital on his land.

9. *Re-allocation of Rural Land*

1) Farmlands whose holders are deceased and have no heirs or have gone for settlement or left of the locality on own wish and stayed over a given period of time shall be re-allocated to landless or small land holding peasant farmers, semi pastoralist and pastoralist. Details shall be determined by the regulation.

2) Re-allocation shall be made when irrigation structure is constructed by the expense of the government and held by peasants, semi pastoralists or pastoralists in order to use irrigable land properly and equitably. Details shall be determined by the regulation .

3) Where peasant farmers, semi pastoralist or pastoralists are evicted from their holdings for the purpose of constructing irrigation structure, land re-allocation shall be undertaken to make them get equitable benefit from the irrigation development to be established. Details shall be determined by the regulation.

4) Privately unoccupied land as well as lands under the possession of community or government which are potential for agriculture shall be re-allocated to landless youths and peasants who have less farm land.

፲፩ የገጠር መሬት ተጠቃሚዎች ግዴታ

፩. ባለይዞታው መሬቱን በአግባቡ የመጠቀምና የመ ንከባከብ ግዴታ አለበት። በመሬቱ ላይ ጉዳት ከአደረሰ የመጠቀም መብቱን ሊያጣ ይችላል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፪. የመስኖ ቦዮችና ሌሎች የመሠረተ ልማት አው ታሮች በሚዘረጉበት ወቅት በባለይዞታው መሬት ላይ የሚያልፉ ከሆነ ይህንኑ የመፍቀድ ግዴታ አለበት። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፫. ባለይዞታው አግባብ ባለው ባለሥልጣን የገጠር መሬቱ እንዲለካ ወይም የቅየሣ ሥራ እንዲካሄድ ሲጠየቅ የመተባበር ግዴታ አለበት።

፬. ማንኛውም ባለይዞታ የመጠቀም መብቱን በፈቃዱ ሲተው አግባብ ላለው አካል የማሳወቅ ግዴታ አለበት። የይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩንም ለሚመለከተው አካል መመለስ አለበት። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፭. ግለሰቦች፣ ባለሀብቶች፣ መንግሥታዊና መንግሥ ታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በመሬት ለመጠቀም የሚያቀርቡት የልማት ዕቅድ የአካባቢ ደህንነት የሚያናጋ መሆን የለበትም። እነዚህ አካላት የአካባቢውን ደህንነት ጉድተው ከተገኙ አግባብ ባለው ሕግ ተቀጥተው አካባቢውን ወደ ነበረበት ሁኔታ የመመለስ ግዴታ አለባቸው። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፮. ማንኛውም ባለሀብት የተከራየውን መሬትና በመ ሬት ላይ የሚገኘውን የተፈጥሮ ሀብትን የመንከ ባከብ ግዴታ አለበት፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፯. ማንኛውም ግለሰብ ሆነ ድርጅት በተከራየው መሬት ላይ አግባብ ያለው የመሬት አያያዝ ሥራ ዎችን በኪራይ ዘመኑ ተግባራዊ የማድረግ ኃላፊነ ትና ግዴታ አለበት፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፲፪. የገጠር መሬት አነስተኛ ወሰልን ስለመወሰንና ኩታ ገጠም ይዞታን ስለማበረታታት

፩. ቀደም ሲል የነበረው የዝናብም ሆነ በመስኖ የሚለማ የአንድ ቤተሰብ የመሬት ይዞታ ስፋት እንዳለ ሆኖ ወደፊት የሚሰጠው ይዞታ መጠን፣

ሀ) በዝናብ የሚለማ ሲሆን አነስተኛ የይዞታ መጠን ከግማሽ ሄክታር በታች መሆን የለበትም።

ለ) በመንግሥት ወጪ ተሠርቶ ለአርሶ አደሮች፣ አርብቶ አደሮችና ከፊል አርብቶ አደሮች የሚሰጥ የመስኖ መሬት ከሆነ መጠኑ ከግማሽ ሄክታር መብለጥ የለበትም።

፪. የገጠር መሬት በውርስ በሚተላለፍበት ወቅት የሚተላለፈው ይዞታ መጠን ከአነስተኛው የይዞታ መጠን በታች ከሆነ መከፋፈል የለበትም። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፫. ባልና ሚስት በሚፋቱበት ወቅት ይዞታቸው ከአነስተኛ ወሰል በታች ከሆነ ከማከፋፈል ውጭ በሌላ አማራጭ እንዲጠቀሙ ይደረጋል፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

፬. አነስተኛ ማሳዎችን ለማሰባሰብና ለልማት አመቺ ለማድረግ በአርሶ አደሩ ሙሉ ፈቃደኝ ነት ላይ ተመስርቶ የይዞታ ልውውጥ እንዲያ ደርጉ ይበረታታሉ። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

10. *Obligation of Rural Land Users.*

1) A holder of rural land shall be obliged to properly use and protect his land. When the land gets damaged the user of the land shall lose his use right. Details shall be determined by the regulation.

2) Where irrigation canals are constructed, the holder is obliged to allow the construction of irrigation lines to cross over his holding. Details shall be determined by the regulation.

3) The holder of rural land shall be obliged to cooperated when requested by the competent authority to measure and survey his land.

4) Any rural landholder shall be obliged to notify the competent authority when he abandons at will his land use right. He shall return his land holding certificate. Details shall be determined by the regulation.

5) The development plan proposed by individuals, investors and governmental and non governmental organizations must not lead to land or environmental degradation. If any person is found guilty of damaging the land or the environment, he shall be subjected to the court and sentenced then after and, he shall have the obligation to rehabilitate the land or the environment. Details shall be determined by the regulation.

6) Any investors shall be obliged to manage the land he held by rent or lease and the natural resource thereon. Details shall be determined by the regulation.

7) Any individual or organization shall be obliged to properly manage the land and the natural resources there on that he held by rent to lease through out the contract periods. Details shall be determined by the regulation.

11. *Determining Minimum Rural Land Holding size and encouraging Land consolidation.*

1) Without prejudice to the existing farmer holding or farm plot size of the family, the farm plot to be given in the future shall be as follows:

(a) If the plot is meant for rain fed agriculture its size shall not be less than half a hectare.

(b) If it is irrigable land constructed by the expense of the government which is to be given to peasants., Pastoralists or semi-pastoralists, the size shall not be larger than half a hectare.

2) When a rural land is transferred by inheritance it shall be accomplished in such a way that the size of the land to be transferred is not less than the minimum size of holding. Details shall be determined by the regulation.

3) If possession of the divorced spouses is less than a minimum holding size they shall use their holding by any means other than subdivision. Details shall be determined by the regulation.

4) In order to consolidate and make small farm plots convenient for development, farmers are encouraged to voluntarily exchange farm lands. Details shall be determined by the regulation.

ሸ. የይዞታ ልውውጥ ለማድረግ ፈቃደኛ የሆኑ ገበሬዎች ልውውጡን ሌሎች እንዲያውቁት በቀበሌው አስተዳደር አማካይነት እንዲሰራጭ ይደረጋል፤ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

ቀ. በሕብረተሰቡ ጥያቄና ተሣትፎ የሚከናወን የሠፈራና የመንደር ምሥ ረታ ፕሮግራም የመሬት ኩታገጠም ነትን መሠረት ያደረገ ይሆናል።

፲፪. የክርክሮች አወሳሰን

፩. የገጠር መሬት ይዞታ መብትን በተመለከተ ክርክር ሲነሳ አቤቱታ ለቀበሌው የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴ ይቀርባል። ኮሚቴውም ጉዳዩ በሚመለከታቸው ተከራካሪ ዎች ፈቃደኝነት በተመረጡ ሽማግሌዎች አማ ካይነት ታይቶ በእርቅና በድርድር እንዲፈታ ያደርጋል።

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፩ መሠረት በሽማግሌዎች እርቅና ድርድር ያልተስማማ ወገን ለወረዳ መደበኛ ፍ/ቤት አቤቱታ ያቀርብ መብት አለው።

፫. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፪ በተሰጠው ውሣኔ ያልተስማማ ለክፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ማቅረብ ይችላል።

፬. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፫ በተሰጠው ውሣኔ ቅሬታ ያለው ወገን ለጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ማቅረብ ይችላል። በዚህ ደረጃ የሚሰጥ ውሣኔም የመጨረሻ ይሆናል።

፭. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ፬ መሠረት በተሰጠ ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ይኖራል ተብሎ ከታሰበ በሰበር ችሎት ሊታይ ይችላል።

ክፍል ሶስት

በገጠር መሬት በአጠቃቀም ረገድ ስለተጣሉ ገደቦች

፲፫. የገጠር መሬት አጠቃቀም ዕቅድ ስለማውጣትና ስለተዳፋት፣ ቦረቦርና ረግረጋማ መሬቶች አጠቃቀም።

፩. የአፈር ዓይነትን ፣ የመሬት አቀማመጥን ፣ የተዳፋትነት መጠንን ፣ የአየር ፀባይን ፣ የዕፅዋት ሽፋንንና ሶሺዮ-ኢኮኖሚያዊ ሁኔታዎችን ባካተተ መልኩ ተፋሰስን መሠረት ያደረገ የመሬት አጠቃቀም መሪ ዕቅድ አግባብ ባለው አካል ወጥቶ ተግባራዊ ይሆናል ።

፪. በላይኛውና በታችኛው የተፋሰስ ክፍል ባለ ተጠቃሚ ሕብረተሰብ መካከል ፍትሃዊ የሆነ የውሃ አጠቃቀም ሥርዓት እንዲኖር ይደረጋል።

፫. የአፈርና ውሃ ጥበቃ ሥራዎች በተከናወነባቸውና በሚከናወንባቸው እንዲሁም ቋሚ ተክሎች በለሙበትና በሚለሙበት በማንኛውም ዓይነት የገጠር መሬት ላይ ልቅ የእንስሳት ግጦሽ የተከለከለ ነው ። ስለሆነም አጭዶ የመመገብ ሥርዓት በአካባቢው ተግባራዊ ይደረጋል ።

፬. የመሬት ተዳፋትነታቸው ከ፴ ፐርሰንት በታች የሆኑ የገጠር መሬቶች አያያዝ የአፈር ክለትን የሚቀንስና ውሃ የመሰብሰብን ስልት የተከተለ መሆን አለበት ። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል ።

፭. የመሬት ተዳፋትነታቸው ከ፴፩–፷ ፐርሰንት የሆኑ የገጠር መሬቶችን ለዓመታዊ ሰብሎች ልማት ለማዋል የሚቻለው ጠረጴዛማ አርከን በመስራት ብቻ ነው ።

5) The information about the farm plots which farmers intend to exchange, shall be disseminated through kebele administration to let other farmers know about it. Details shall be determined by the regulation.

6) A settlement and villagization which is undertaken by the request and participation of the community shall be accomplished considering land consolidation.

12. *Dispute Resolution*

1) when dispute arises over rural land holding right, the case shall be brought to kebele land administration committee. The committee shall let the dispute be resolved by negotiation & arbitration through local elders set by the choice of the two parties.

2) If any one who is not satisfied by the decisions made by the elders according to this Article Sub Article 1, he shall appeal the case to woreda court.

3) If any one who does not agree with the decision made by the woreda court according to this Article Sub Article 2, he shall appeal the case to the higher court.

4) If any one who does not agree with the decision made according to this Article Sub Article 3, he shall appeal the case to the supreme court The decision made at this stage shall be final.

5) If it is believed that there is fundamental error of law in the decisions made according to this article sub article 4 the case shall be seen by regional Supreme Court of cassation.

SECTION THREE

RURAL LADN USE RESTRICTIONS

13. *Land use planning and proper use of sloppy, gully and wetlands.*

1) A guiding land use master plan, which takes in to account soil type, landform, slop, weather condition, vegetation cover and socio-economic conditions and which is based on a water shed approach, shall be developed by the competent authority and implemented.

2) an equitable water use system shall be established between upper and lower watershed communities.

3) In any type of rural land where soil and water conservation works have been undertaken, a system of free grazing shall be prohibited and a system of cut and carry feeding shall be gradually introduced.

4) The management of rural lands the slope of which is less than 30 percent shall follow the strategy of soil conservation and water harvesting. The details shall be determined by the regulation.

5) Cultivation of annual crops on rural lands that have slopes between 31-60 percent may be allowed only through making bench terraces.

፮. ተዳፋትነታቸው ከ፵ ፐርሰንት በላይ የሆኑ የገጠር መሬቶች ለእርሻና ለልቅ ግጦሽ እንዳይውሉ ሆኖ ለዛፍ ፣ ለቋሚ ተክሎችና ለእንስሳት መኖ ልማት እንዲውሉ ይደረጋል ::

፯. በማንኛውም ተዳፋት የሚገኝና በጣም የተጐዳ የገጠር መሬት ለተወሰነ ጊዜ ከሰውና ከእንስሳት ንክኪ ተጠብቆ እንዲያገግምና ማገገሙ ሲረጋገጥ ጥቅም ላይ እንዲውል ይደረጋል ::

፰. ቦረቦር የሆኑ የገጠር መሬቶች በግልና በአጐራባች ባለይዞታዎች ፣ እንደአስፈላጊነቱም በአካባቢው ሕብረተሰብ ሥነ-ሕይወታዊ እና ፊዚካላዊ ሥራዎችን በመጠቀም እንዲያገግሙና ጥቅም ላይ እንዲውሉ መደረግ አለባቸው ::

፱. በኮረብታ አካባቢዎች ያሉ ቦረቦር የሆኑ የገጠር መሬቶች በወል እንዲሁም እንደየሁኔታው በግል ተይዘው እንዲያገግሙና እንዲለሙ ይደረጋል ::

፲. ረግረጋማ የሆነ የገጠር መሬቶች ያላቸው ብዝሀ ሕይወት እንዲጠበቁና ተስማሚ በሆነ የመሬት አጠቃቀም ስልት ጥቅም እንዲሰጡ ይደረጋል :: ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል ::

፲፩. ማንኛውም የመሬት ተጠቃሚ ሕጋዊ አካል የመጠቀም መብቱን የሚያጣው መሬቱ ለበለጠ የሕዝብ ጥቅም ሲፈለግና በሕብረተሰቡ ተሣትፎ ሲወሰን ብቻ ነው :: ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል::

፲፪. መሬትን በአግባቡ ተንከባክቦ ካለመጠቀም የተነሣ በመሬት ላይ ጉዳት ሲደርስና በቅጣት ብቻ ሊታለፍ የማይችል ሆኖ ሲገኝ ተጠቃሚ የመጠቀም መብቱን ያጣል ፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል ::

፲፫. ማንኛውም መሬት ተጠቃሚ ያለበቂ ምክንያት አግባብ ባለው አካል ከሚሰጠው የጊዜ ገደብ በላይ መሬትን ጦም ካሳደረ የመጠቀም መብቱን ያጣል፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል ::

፲፬. ማንኛውም ግለሰብ ወይም ድርጅት ያለይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የገጠር መሬትን መጠቀም አይችልም ::

፲፭. በወል ይዞታነት የሚታወቁ የተጐዱ መሬቶች በህብረተሰቡ ተሳትፎ በአግባቡ እንዲያገግሙ ይደረጋል ፣ የሚለሙበትም ሁኔታ ይቀየሳል :: አፈጻጸሙ በደንብ ይወሰናል ::

፲፮. ለደን ፣ ለጭር እንስሳት፣ ለአፈር ጥበቃና ልማት፣ ለማዕድን ልማትና ለታሪካዊ ጠቀሜታ የተከለሉ መሬቶች ከአጠቃላይ ሥነ-ምህዳር ይዞታቸው ጋር በዘላቂነት እንዲጠበቁ ይደረጋል:: እነዚህ የተጠበቁና የተከለሉ አካባቢዎች አግባብ ባለው አካል በሚወጣ ሕግ ይተዳደራሉ ::

፲፯. በመንግሥት ይዞታ ሥር ባለ የደን መሬት ውስጥ የሚገኙ እንጨት ያልሆኑ የደን ሀብቶችን /የጫካ ቡና ፣ ኮሪሪማ ፣ እጣን ፣ ሙጫ ... ወዘተ/ የአካባቢው ሕብረተሰብ የመጠቀም መብት ይኖረዋል :: ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል ::

ክፍል አራት
ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

፲፰. የክልሉ ግብርናና ገጠር ልማት ቢሮ ኃላፊነት ፣

፩. አግባብ ያላቸውን አካላት በማስተባበርና አስፈላጊውን የሙያ ድጋፍ በመስጠት ይህን አዋጅ የማስፈጸም ኃላፊነት አለበት ::

6) rural lands, the slope of which is more than 60 percent, shall not be used for farming and free grazing, they shall be used for plantation of trees, perennial crops and forage production.

7) A rural land which is sloppy and degraded shall be protected from human and animal contact, so that it may rehabilitate. When it gets well rehabilitated, it shall be used.

8) rural lands that have gullies shall be made rehabilitate by private and neighboring holders and, as appropriate, by the local community, using biological and physical conservation works.

9) Rural lands that have gullies and are located on hilly areas shall be held communally or privately and be properly managed, rehabilitated and developed.

10) The biodiversity in rural wetland shall be conserved and utilized as necessary, in accordance with a suitable land use strategy. Details shall be determined by the regulation.

11) Any legal user of rural land may lose his right of using when the land is found more important for public use and when this is determined by the participation of the community. Details shall be determined by the regulation.

12) When the land exposed for damage due to lack of proper care or utilization, and if this can't be excused by penalty the user of the land shall lose his use right. Details shall be determined by the regulation.

13) when any land user leaves the land uncultivated beyond the time limit given by the competent authority with out sufficient reason, he shall lose his right of using the land. Details shall be determined by the regulation.

14) Any individual or organization shall not use rural land with out land holding certificate.

15) Degraded communal lands shall be protected and rehabilitated by the community. Details shall be determined by the regulation.

16) Rural lands that are demarcated for soil conservation, mining and historical importance shall be protected in sustainable manner and shall be administered by the law issued by competent authority.

17) The local community has the right to use non-timber forest product (Forest coffee, Cardamom, incenses, gum ... etc) under state owned forests. Details shall be determined by the regulation.

SETION FOUR
MISCELLANEOUS PROVISIONS

14. Responsibility of the Regional Bureau of Agriculture and Rural Development

1 Have the responsibility to implement this proclamation by providing the necessary professional support and by coordinating the competent authorities.

ፎ. በዞንና ልዩ ወረዳ ደረጃ የተሰባሰቡና በየጊዜው በክትትልና በግምገማ የሚገኙ መረጃዎችን መሠረት በማድረግ አዳዲስ ሀሣቦች እንዲነደፉና አስፈላጊም ሲሆን በሥራ ላይ ያለው አዋጅ በየጊዜው እንዲሻሻል ያደርጋል ::

ፏ. በፌዴራልና በክልል እንዲሁም በዞኖችና ልዩ ወረዳዎች መካከል የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም መረጃ ልውውጥ ሥርዓት እንዲዘረጋ ያደርጋል ::

፬. የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ሥርዓትን የሚያስፈጽሙ ተቋሞች በተዋረድ እንዲቋቋሙና የተቋቋሙትም እንዲጠናከሩ የማድረግ ኃላፊነት አለበት ::

፭. በቀበሌ ደረጃ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴ የማዋቀር ኃላፊነት አለበት ፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል ::

፮. የተሻለ የገጠር መሬት አጠቃቀም ሥርዓትን ለማስፈን የሚያስችል የሰፈራ ፣ የመንደር ምስረታና የማህበራዊ አገልግሎቶች የሚስፋፉበትን ስልት እንዲነደፉ ያደርጋል ::

፲፫. የመተባበር ግዴታ

ማንኛውም ሰው ለዚህ አዋጅ አፈጻጸም አግባብነት ካላቸው ባለሥልጣናት ጋር የመተባበር ግዴታ አለበት::

፲፬. ስለቅጣት

ማንኛውም ሰው ይህን አዋጅ ወይም አዋጁን ለማስፈጸም የወጡ ደንቦችንና መመሪያዎች ጥሶ ሲገኝ አግባብ ባለው የወንጀል ሕግ መሠረት ይቀጣል ::

፲፭. ስለተሻሩና ተፈጻሚ ስለማይሆኑ ሕጉች ፣

፩. የክልሉ የገጠር መሬት አስተዳደር እና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር ፶፫/፲፱፻፺፭ በዚህ አዋጅ ተሸሯል ::

፪. ይህን አዋጅ የሚቃረን ማንኛውም ሕግ ፣ ደንብ፣ መመሪያ ወይም ልማዳዊ አሠራር በዚህ አዋጅ የተደነገጉትን ጉዳዮች በተመለከተ ተፈጻሚነት አይኖረውም ::

፲፮. ደንብና መመሪያ የማውጣት ሥልጣን ፣

፩. የክልሉ መስተዳድር ምክር ቤት ይህን አዋጅ ለማስፈጸም ደንብ ሊያወጣ ይችላል ::

፪. የክልሉ ግብርናና ገጠር ልማት ቢሮ በዚህ አዋጅና አዋጁን ተከትሎ በሚወጣው ደንብ መሠረት የአፈጻጸም መመሪያዎችን ሊያወጣ ይችላል ::

፲፱. የመሸጋገሪያ ድንጋጌ

፩. በክርክር ላይ ያሉ (ውሣኔ ያላገኙ) ጉዳዮች በሙሉ በዚህ አዋጅ በተደነገገው መሠረት ተፈፃሚ ይሆናል ::

፪. ይህ አዋጅ ከመውጣቱ በፊት በአዋጅ ቁጥር ፶፫/፲፱፻፺፭ መሠረት በየደረጃው በይግባኝ ፣ በሰበርና በአፈፃፀም ደረጃ ያሉ የመሬት ክርክር ጉዳዮች በዚያው ፍ/ቤት በቀድሞ አዋጅ መሠረት ውሣኔ ያገኛሉ ::

፳. አዋጁ የሚፀናበት ጊዜ

ይህ አዋጅ ከዛሬ የካቲት ፲፪ ቀን ፲፱፻፺፱ ዓ.ም. ጀምሮ የፀና ይሆናል ::

አዋሣ የካቲት ፲፪ ቀን ፲፱፻፺፱ ዓ.ም

ሽፈራው ሽጉጤ
የደቡብ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል
መንግሥት ርዕሰ መስተዳድር

2. Initiates development of new policy ideas and amendment of the existing policy as necessary, on the basis of the information gathered at zonal and special wereda level and obtained from time to time through monitoring and evaluation.

3. Creates a system for the exchange of information between regions and the Federal government pertaining to rural land administration and use.

4. Establishes institutions at all levels that shall implement rural land administration and land use systems, and shall strengthen the institutions already established.

5. Have the responsibility to establish rural land administration and use committee at kebele level.

6. A strategy of settlement, villagization and development of social services that helps to bring about a better system of rural land utilization shall be formulated.

15. *Obligation to Cooperate*

Any person shall have the obligation to cooperate with relevant bodies for the implementation of this proclamation.

16. *Penalty*

Any person who violates this proclamation or the regulations and directives issued for the implementation of this proclamation shall be punishable under the applicable of criminal Law.

17. *Repealed and Inapplicable laws*

1) The regional government land administration and use proclamation No 53/2003 is here by repealed.

2) No law, regulation, directive or practice shall, in so far as it is inconsistent with this proclamation, be applicable with respect of matters provided in this proclamation.

18. *The Power Of Issuing Rules And Regulations*

1) The administration council of the region may issue implementation regulation for this proclamation.

2) Bureau of agriculture and Rural Development of the Region shall make directives based on this proclamation and its implementation regulation.

19. *Transitory Provisions*

1) All land holding dispute cases under Arbitration (not decided) shall be resolved according to this proclamation.

2) Land holding dispute cases, at all levels under appeal, cassation and implementation phases, that are being treated based on proclamation No 53/2003 shall be resolved by the court according to previous proclamation.

20. *Effective Date*

This proclamation shall enter in to force on this Feb .... date of 19, 2007,

Awassa February 19th , 2007
Shiferaw Shigute
President of the Regional State of Southern Nations, Nationalities and Peoples

ነጋሪት ጋዜጣ ትግራይ

የትግራይ ነጋሪት ጋዜጣ

ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ
የትግራይ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት

መበል 16 ዓመት ቁ.1
መቐለ 5 ታሕሳስ 2000 ዓ/ም

ብሓልዮት ዕቤ ምስሪ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ ዝወጸ

16ኛ ዓመት ቁ. 1
መቐለ ታህሣሥ 5/2000 ዓ/ም

ኣዋጅ ቁፅሪ 136/ 2000 ዓ.ም

ዝተመሓየሸ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ ዳግም ንምውሳን ዝወፀ ኣዋጅ

መሬትን ሃፍቲ ተፈጥሮን ንምምሕዳር ንክልላት ዝተውሃበ ስልጣን ኣብ ስራሕ ዝውዕል ብመሰረት መንግስቲ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ዘውፅኦ ሕጊ ምኽኑ ናይ ኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግስቲ ዓንቀፅ 52/2/መ/ ስለዝድንግግ፣

ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር መንግስቲ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ኣዋጅ ቁፅሪ 456/ 1997 ዓንቀፅ 17/1/ ነዚ ኣዋጅ ንምፍፃም ዘድልዩ ዝርዝር ድንጋጌታት ዝሓዘ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ዝምልከት ሕጊ ብቤት ምኽሪ እዚ ክልል ንክወፅእ ስለዝድንግግ፣

ነዚ መሰረት ብምግባር ቅድም ክብል ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ንምውሳን ዝወፀ ኣዋጅ ቁፅሪ 97/98 ምስ መሬት ተኣሳሲሮም ንዝልዓሉ ጉዳያት ብዝርዝር ብዝምልስ፣ ፍትሓውን ሚዛናውን ሕጊ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ንክህሉ ነዚ ኣዋጅ ምምሕያሽ ኣድላይ ኮይኑ ስለዝተረኽበ፣

ናይ ሓደ ዋጋ ያንዱ ዋጋ	ብር 5.50

አዋጅ ቁጥር 136/2000 ዓ.ም

የትግራይ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት የተሻሸለ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም እንደገና ለመወሰን የወጣ አዋጅ

መሬትና የተፈጥሮ ሀብትን ለማስተዳደር ለክልሎች የተሰጠው ስልጣን በስራ ላይ የሚውለው የኢትዮጵያ የፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግስት በሚያወጣው ህግ መሰረት መሆኑን የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግት አንቀፅ 52/2/መ/ ስለሚደነግግ፣

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግስት የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 456/1997 አንቀፅ 17/1/ ይህን አዋጅ ለማስፈፀም የሚያስፈልጉ ዝርዝር ድንጋጌዎችን የያዘ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም የሚመለከት ህግ በዚህ ክልል ምክር ቤት እንዲወጣ ስለሚደነግግ፣

ይህን መሰረት በማድረግ ቀደም ሲል የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ለመወሰን የወጣ አዋጅ ቁጥር 97/98 ከመሬት ጋር ተያይዘው ለሚነሱ ጉዳዮች በዝርዝር ምላሽ በሚሰጥ፣ ፍትሃዊና ሚዛናዊ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ህግ እንዲኖር አዋጁን ማሻሻል አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ፣

ነጋሪት ጋዜጣ ቹ.ፓ.ሳ ነጋሪት ጋዜጣ ፓ.ሳ.ቁ	291

ቤት ምኽሪ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ ተማሓይሹ ብዝወፀ ሕገ-መንግስቲ ትግራይ ዓንቀፅ 49/3/ሀ/ ብዝተውሃቦ ስልጣን መሰረት እዚ ዝስዕብ ኣዋጅ ኣውፂኡ ኣሎ፡፡

1. ሓፂር ርእሲ

እዚ ኣዋጅ "ዝተመሓየሸ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ ዳግም ንምውሳን ዝወፀ ኣዋጅ ቁፅሪ 136/2000 ዓ.ም " ተባሂሉ ክጥቀስ ይኽእል፡፡

2. ትርጉም

ናይቲ ቃል ኣተኣታትዋ ካኢእ ትርጉም ዘውህቦ እንተዘይኮይኑ ኣብዚ ኣዋጅ ውሽጢ፡-

1. "ውላድ ጡብ " ማለት ብመሰረት ሕጊ ቤተሰብ ክልል ትግራይ ሓደ ቆልዓ ምስ መፅበይኡ ብዝፍፅሞ ውዕሊ ዝፍጠር ዝምድና እዩ፣
2. " ዝምልከቶ ኣካል " ማለት ብመሰረት ኣዋጅ ቁፅሪ 77/1996 ዓ.ም ዝተጣየሸን መሬት ገጠር ንኽመሓድር ስልጣን ዝተውሃቦ በዓል መዚ ሓለዋ ክባቢ፣ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ማለት እዩ፣
3. "ዴስክ" ማለት ኣብ ወረዳ ናይቲ በዓል መዚ ሓለዋ ክባቢ፣ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ተግባርን ሓላፍነትን ንምፍፃም ዝቕመ መሓውር እዩ፣
4. "መሬት ገጠር" ማለት ካብ ክሊ ቤት ማዘጋጃ ወፃኢ ወይ ድማ ኣግባብ ብዘለዎ ሕጊ "ከተማ" ተባሂሉ ካብ ዝተወሰነ ወፃኢ ዝርከብ ዝኾነ መሬት እዩ፣
5. "ዝነኣሰ ትሕዝቶ መሬት " ማለት ንሓደ ስድራ ውሕስና ምግቢ ክረጋፃፅ ዝኽእል ትሕዝቶ መሬት ገጠር ኮይኑ በዚ ኣዋጅ ዓንቀፅ 18 ተገሊፁ ዘሎ መጠን ትሕዝቶ መሬት እዩ፣
6. "ሸግሸግ መሬት " ማለት ትሕዝቶ መሬት ፍትሓዊ ብዝኾነን ብዝተመጣጠነን መንገዲ መሬት ንዘይብሎም ክባቢሕን ሓረስታይ ብሓባር ዝጥቀመሉ ዝድልደለሉን መሬት ተፈሊዩ ዝኽለለሉን መሬት ገጠር ተግባር እዩ፣
7. " ሕዛእቲ " ማለት ኣብ ሓደ ዝተኽለለ ክባቢ ብፍሉይ ንሕዛእቲ ተባሂሉ ዝተኽለለ ሳዕርን ኣግራብን ዘለዎ መሬት እዩ፣

የትግራይ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት ምክር ቤት ተሻሽሎ በወጣው ሕገ-መንግስት አንቀጽ 49/3//ሀ/ በተሰጠው ሥልጣን መሰረት የሚከተለውን አዋጅ አውጥቷል፡፡

1. አጭር ርእስ

ይህ አዋጅ "የትግራይ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት የተሻሻለ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም እንደገና ለመወሰን የወጣ አዋጅ ቁጥር 136/2000 ዓ.ም" ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል፡፡

2. ትርጉም

በቃሉ ላገባብ ሌላ ትርጉም የሚያሰጠው ካልሆነ በስተቀር በዚህ አዋጅ ውስጥ፡-

1. "ጉዲፈቻ" ማለት በትግራይ ክልል የቤተሰብ ህግ መሰረት አንድ ልጅ ካሳዳጊው ጋር በሚፈጽመው ውል የሚፈጠር ዝምድና ነው፣
2. "የሚመለከተው ኣካል" ማለት በአዋጅ ቁጥር 77/1996 ዓ.ም የተቋቋመ የገጠር መሬት ለማስተዳደር ስልጣን የተሰጠው የአከባቢ ጥበቃ፣ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ባለስልጣን ማለት ነው፣
3. "ዴስክ" ማለት የአካባቢ ጥበቃ፣ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ባለስልጣን ተግባርና ኃላፊነትን ለማስፈፀም በወረዳ የተቋቋመ መዋቅር ነው፣
4. "ገጠር መሬት" ማለት ከማዘጋጃ ቤት ክልል ውጪ ወይም አግባብነት ባለው ሕግ "ከተማ" ተብሎ ከተወሰነ ውጪ የሚገኝ ማንኛውም መሬት ነው፣
5. "አነስተኛ የመሬት ይዞታ" ማለት የአንድ ቤተሰብ የምግብ ዋስትና ለማረጋገጥ የሚችል የገጠር መሬት ይዞታ ሆኖ በዚህ አዋጅ አንቀፅ 18 የተገለፀው የመሬት ይዞታ መጠን ነው፣
6. "የመሬት ሸግሸግ" ማለት የመሬት ይዞታ ፍትሃዊ በሆነና በተመጣጠነ መንገድ መሬት ለሌላቸው ለማዳረስና ገበሬው በጋራ የሚጠቀምበት መሬት ተለይቶ የሚከለልበትና የገጠር መሬት የሚደላደልበት ተግባር ነው፣
7. "ግጦሽ" ማለት በአንድ የተከለለ አካባቢ በተለይ ለግጦሽ ተብሎ የተከለለ ሳርና ዛፎች ያሉት መሬት ነው፣

8. "ትርፊ መሬት" ማለት ብሕጋዊ መንገዲ ዘይተዓደለን ኣብ ኢድ ዝተፈላለዩ ተጠቀምቲ ዝርከብ መሬት፣ ወራሲ ዘይብሉ መሬት፣ ጎቦታት፣ ጉህምታትን ወናኒ ዘይብሉ ክፍቲ መሬትን ዘጠቓለለ እዩ፣

9. "ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር" ማለት ብመሰረት እዚ ኣዋጅ ከከም ኣድላይነቱ ኣብ ቁሽት ዝተጣየሽ ሓፂሱ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ንምፍፃም ምምሕዳራውን ስልጣን ዳይነትን ዝተውሃቦ ኣብ ጣብያ ዝጣየሽ ኮይኑ ድሕሪ ሕዚ ኮሚቴ እናተብሃለ ዝፅዋዕ ኣካል እዩ።

3. ብዛዕባ ኣገላልፃ ዖታ

ኣብዚ ኣዋጅ ብተባዕታይ ዖታ ዝተገለፀ ኹሉ ንኣንስታይ ዖታውን ዘካትት እዩ።

4. ወሰን ተፈፃምነት

እዚ ኣዋጅ ኣብ ውሽጢ ክልል ትግራይ ኣብ ዝርከብ ዝኾነ መሬት ገጠር ተፈፃምነት ይህልዎ።

5. መሰል ምርካብን ምጥቃምን መሬት ገጠር

1. ብመሰረት እዚ ኣዋጅ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር፡-
   ሀ. ብሕርሻ ስራሕ ክመሓደር ንዝደሊ ሓረስታይ ናይ መሬት ገጠር ብነፃ ክረክብ ይግበር፣
   ለ. ሕድ ሕድ ሓረስታይ ብመሬት መቐሎ ወይ ብሽግሽግ ዝረኸቦ ትሕዝቶ መሬቱ ብዘይ ምንም ገደብ ጊዜ ናይ ምጥቃም መሰል ኣለዎ፣
   ሐ. ንትሕዝትኡ መረጋገፂ ደፍተር ኣብ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ወይ ኣብ ወረዳ ዴስክ ይወሃቦ። እቲ መሬት ናይ ሰብኣይን ሰበይትን ትሕዝቶ እንተኾይኑ ናይ ሓባር መረጋገፂ ደፍተር ይውሃቦም፣
   መ. ዕድሚኡ 18 ዓመትን ካብኡ ንላዕልን ዝኾነ ብናይ ሕርሻ ሙያ ክመሓደር ዝደሊ ዝኾነ ናይቲ ዓዲ ዜጋ ብመሬት ገጠር ናይ ምጥቃም መሰሉ ዝተረጋገፀ ኮይኑ ኣቦኣምን ኣዴኣምን ብሞት ወይ ብኻሊእ ኩነታት ዝሰኣኑ ቆልዑት 18 ዓመት ክሳብ ዝመልኦም ብሕጋዊ መዕበይቶም ኣቢሎም ብመሬት ገጠር ናይ ምጥቃም መሰል ኣለዎም፣

8. "ትርፍ መሬት" ማለት በህጋዊ መንገድ ያልታደለ በተለያዩ ተጠቃሚዎች እጅ ውስጥ የሚገኝ መሬት፣ ወራሽ የሌለው መሬት፣ ተራሮች፣ ቦርቦርና ባለቤት የሌለው ክፍት መሬትን የሚያጠቃልል ነው፣

9. "የጣብያ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ማለት በዚህ ኣዋጅ መሰረት፣ እንደየአሰፈላጊነቱ በጎጥ የሚቋቋምን ጨምሮ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀምን ለማስፈፀም አስተዳደራዊና የዳኝነት ስልጣን የተሰጠው በቀበሌ ደረጃ የሚቋቋም ሆኖ ከዚህ በኋላ ኮሚቴ እየተባለ የሚጠራ አካል ነው።

3. የዖታ አገላለፅ

በዚህ ኣዋጅ ውስጥ በወንድ ዖታ የተገለፀ ሁሉ የሴትንም ዖታ ያካትታል፣

4. የተፈፃሚነት ወሰን

ይህ አዋጅ በትግራይ ክልል ውስጥ በሚገኝ በማንኛውም የገጠር መሬት ተፈፃሚነት ይኖረዋል።

5. የገጠር መሬት የማግኘትና የመጠቀም መብት

1. በዚህ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ መሰረት፡-
   ሀ. በግብርና ስራ ለመተዳደር የሚፈልግ አርሶ አደር የገጠር መሬት በነፃ እንዲያገኝ ይደረጋል፣
   ለ. እያንዳንዱ አርሶ አደር በመሬት ክፍፍል ወይም በሽግሽግ ባገኘው ይዞታ ያለምንም የጊዜ ገደብ የመጠቀም መብት አለው፣
   ሐ. ለይዞታው ማረጋገጫ ደብተር በቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ወይም በወረዳ ዴስክ ይሰጠዋል። መሬቱ የባልና ሚስት የጋራ ይዞታ ከሆነ የጋራ ማረጋገጫ ደብተር ይሰጣቸዋል።
   መ. ዕድሜው 18 ዓመትና ከዚያ በላይ የሆነና በግብርና ሙያ ሊተዳደር የሚፈልግ ማንኛውም የሀገሪቱ ዜጋ በገጠር መሬት የመጠቀም መብቱ የተረጋገጠ ሆኖ እናትና አባታችውን በሞት ወይም በሌላ ሁኔታ ያጡልጆች 18 ዓመት እስኪሞላቸው ድረስ በህጋዊ ሞግዚታቸው አማካኝነት በገጠር መሬት የመጠቀም መብት አላቸው፣

ረ. ኣብ ሕርሻ ስራሕቲ ክዋፈራ ዝደልያ ደቂ ኣንስትዮ መሬት ገጠር ምርካብን ምጥቃምን መሰል ኣለወን፣

ሰ. ቅድም ክብል ብባይቶን ናይ መሬት ስሪትን በቢኽባቢኡ ዝተገበረ ናይ መወዳእታ መቐሎ መሬት በዚ ኣዋጅ ቅቡል እዩ፣

ሸ. ናይዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 1 ፊደል "ሰ" ዝተገለፀ ድንጋገ ኣብ ግድባት ክባቢ ንዝግበር ናይ መሬት ሽግሽግ ኣይሓውስን፣

2. ዝኾነ ብመሬት ገጠር ናይ ምጥቃም መሰል ዘለዎ ሓረስታይ ካብ ቤተሰቡ ብውህብቶ ወይ ብውርሲ ወይ ድማ ኣግባብ ካብ ዘለዎ ብዓል መዚ ናይ መሬት ገጠር ብትሕዝቶ ክረክብ ይኽእል፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣

3. ኣብዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 2 ብውህብቶ መሬት ገጠር ምርካብ ዝከኣል ኮይኑ፡-

ሀ. ውህብቶ ዝፍቀድ ትሕዝቶ መሬት ገጠር ንዘይብሉ ውሉድ ወይ ወላዲ ጥራሕ ይኽውን፣

ለ. ብጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ወይ ወረዳ ዲስክ እናተረጋገፀ ኣብ ወረዳ ወይ ንኡስ ወረዳ ፍትሒ ቤት ዕሕፊት ውዕልን መረዳእታን ይምዝገብ፡፡ ቅዳሕ እቲ ሰነድ ኣብ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ወረዳ ዲስክን ይቕመጥ፣

4. ዝኾነ ኣብ ስራሕቲ ሕርሻን ካልኦት ዘፈራት መሬት ገጠር ንምጥቃም ክዋፈር ዝደለየ በዓል ሃፍቲ ብመሰረት እዚ ኣዋጅን ሕጊ ኢንቨስትመንትን ምስ ሓረስታይ ወይ ድማ ኣግባብ ምስ ዘለዎ በዓል መዚ ብዝገብሮ ውዕሊ ክራይ መሬት ናይ ምጥቃም መሰሉ ዝተሓለወ እዩ፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፡፡

6. ብዛዕባ ምክራይ መሬት

1. ደፍተር መረጋገፂ ትሕዝቶ ዝተውሃቦም ሓረስቶት ካብ ዘለዎም መሬት ካብ ፍርቂ መጠን ዘይንእስ ንባዕሎም ብምትራፍ ንዕያም ብዘየፈናቕል መልክዑ ዝተረፈ መሬቶም ንካልኢ ሓረስታይ ወይ ባዓል ሃፍቲ ክካርዩ ይኽእሉ፣

2. ሰብኣይን ሰበይትን ሰብ ሓዳር ዝኾኑ መሬቶም ብናይ ክልቲኦም ስምምዕነት ጥራሕ ይካረ፣

3. ሓረስታይ ብውልቀ ምስ ተኻረይቲ ዝገብሮ ናይ መሬት ክራይ ስምምዕ፡-

ሠ. በግብርና ስራ ሊሰማሩ የሚፈልጉ ሴቶች ገጠር መሬት የማግኘትና የመጠቀም መብት ላቸው፣

ረ. ቀደም ሲል በሽንኑና በአከባቢ የመሬት ደንብ መሰረት በየአከባቢው የተደረገው የመጨረሻ የመሬት ክፍፍል በዚህ አዋጅ ተቀባይነት አለው፡፡

ሰ. የዚህ አንቀፅ ንኡስ አንቀፅ 1 ፊደል "ረ" የተጠቀሰው ድንጋጌ በግድቦች አካባቢ የሚደረገውን የመሬት ሽግሽግ አይጨምርም፣

2. ማንኛውም በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ያለው አርሶ አደር ከቤተሰቡ በስጦታ ወይም ውርስ ወይም አግባብ ካለው ባለስልጣን ገጠር መሬት ይዞታ ማግኘት ይችላል፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፣

3. በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 2 በስጦታ የገጠር መሬት ማግኘት የሚቻል ሆኖ፡-

ሀ. ስጦታ የሚፈቀደው የገጠር መሬት ይዞታ ለሌው ልጅ ወይም ወላጅ ብቻ ይሆናል ፣

ለ. በቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ወይም በወረዳ ዲስክ እየተረጋገጠ በወረዳ ወይም በንኡስ ወረዳ ፍትህ ጽሕፈት ቤት ውልና ማስረጃ ይመዘገባል። የሰነዱ ቅጂ በቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ እና በወረዳ ዲስክ ይቀመጣል፣

4. በማንኛውም የግብርናና በሌሎች የስራ ዘርፎች የገጠር መሬትን በመጠቀም ስራ ላይ ለመሰማራት የፈለገ ማንኛውም ባለሃብት በዚህ አዋጅና በኢንቨስትመንት ህግ መሰረት ከአርሶ አደር ወይም አግባብ ካለው ባለስልጣን በሚያደርገው የኪራይ ውል መሬት የመጠቀም መብቱ የተጠበቀ ነው፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

6. መሬት ስለማከራየት

1. የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የተሰጣቸው አርሶ አደሮች ካላቸው መሬት ከግማሽ የይዞታ መጠን የማያንስ ለራሳቸው በማስቀረት እነሱን በማያፈናቅል መልኩ የተረፈ መሬታቸው ለሌላ አርሶ አደር ወይንም ባለሃብት ማከራየት ይችላሉ፣

2. የባልና የሚስት ባለትዳሮች የሆኑ መሬታቸው በሁለቱም ስምምነት ብቻ ይከራያል፣

3. አርሶ አደሩ በግሉ ከተከራዮች ጋር የሚያደርገው የመሬት ክራይ ስምምነት፡-

ሀ. ካብ ልማዳዊ ናይ ሕርሻ ሜላ ወፃኢ ዝኾነ ቴክኖሎጂ ንዝጥቀም እንተኾይኑ ክሳብ 20 ዓመት፣

ለ. በቲ ልማዳዊ ኣገባብ ዝግበር ኪራይ እንተኾይኑ ብተኸታታሊ ካብ ሰለስተ ዓመት ንዘይበልፅ ግዘ ይኸውን፣

4. ብመሰረት እዚ ዓንቀፅ ዝግበር ውዕሊ መሬት ኪራይ ዝምልከት ዝርዝር ኣፈፃፅምኡ ብደንቢ ይውሰን ።

7. ብመንግስቲ ዝካረ መሬት

1. መንግስቲ ኢኮኖሚያዊ ረብሕኡ ኣብ ግምት ብምእታው ኣብ ሞንጎ ተኻረይትን ዝምልከቶ ኣካልን ብዝግበር ውዕሊ መሬት ከካሪ ይኽእል እዩ፣
2. በዚ ዓንቀፅ ንኡስ ኣንቀፅ 1 ዝግበር ውዕሊ ክራይ መሬት ናይቲ ሓረስታይ ጥቕሚ ብዝነድእ መልክዑ ክኸውን የብሉን፣
3. መጠን መሬትን ናይቲ ኢንቨስትመንት ዓይነትን እናተርኣየ ብመንግስትን ሰብ ሃብትን ዝግበር ውዕሊ ክራይ ሕርሻ መሬት ክሳብ 50 ዓመት ዝፀንሕ ይኸውን፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣
4. ኣብዚ ዓንቀፅ ንኡስ ኣንቀፅ 3 ዝተቐመጠ ዘበን ወዕሊ ክራይ መሬት ከምዘሎ ኮይኑ ኣብ ገጠር ዝግቡር ናይ ኢንድስትሪ ኢንቨስትመንት ዘበን ውዕሊ ብመሰረት ሕጊ ኢንቨስትመንት ይውሰን፣

5. ትሕዝቶ መንግስታውን ዘይመንግስታውን ከምኡውን ማሕበራዊን ኢኮኖሚያውን ትካላት ብመሬት ናይ ምጥቃም መሰሎምን ፀኒዑ ዝፀንሓሉ ግዘ ገደብን ብዝመልከት ብደንቢ ይውሰን፣

6. ተመን ክፍሊት ክራይ መሬትን ኣፈፃፅምኡን ብዝምልከት ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣

8. በብዛዕባ ንሕርሻ ኢንቨስትመንት ዝኸውን መሬት ምርካብ ፡-

1. ኣብ ሕርሻ ኢንቨስትመንት ስራሕ ክዋፈሩ ዝደልዩ ሰብ ሃፍቲ መሬት ገጠር ክረኽቡ ዝኽእሉ፡-

ሀ. ካብ 100,000 ብር - 250,000 ብር ርእሰማል ንዘዋፈሩ ሰብ ሃፍቲ ምስ በዓል መዚ ሓለዋ ክባቢ፣ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ብዝእሰር ውዕሊ፣

ሀ. ከባህላዊ የእርሻ ዘዴ ውጪ የሆነ ቴክኖሎጂ ለሚጠቀም ተከራይ እስከ 20 ዓመት፣

ለ. በልማዳዊ የእርሻ ዘዴ ለሚጠቀም ተከራይ ከሆነ በተከታታይ ከሶስት ዓመት ላልበለጠ ጊዜ ይሆናል፣

4. በዚህ አንቀጽ መሰረት የሚደረግ የመሬት ኪራይ ውል ዝርዝር አፈፃፀም በተመለከተ በደንብ ይወሰናል።

7. በመንግስት የሚከራይ መሬት

1. መንግስት ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታውን ከግምት ውስጥ በማስገባት፣ በተከራዮችና አግባብ ካለው አካል በሚደረግ ውል መሬት ሊያከራይ ይችላል፣
2. በዚህ አንቀፅ ንኡስ አንቀፅ 1 የሚደረግ የመሬት ክራይ ውል የአርሶ አደሩን ጥቅም በሚጎዳ መልኩ መሆን የለበትም፣
3. የመሬቱ መጠንና የኢንቨስትመንት ዓይነት እየታየ በመንግስትና ባለሃብቶች የሚደረግ የመሬት ክራይ ውል እስከ 50 ዓመት የሚቆይ ይሆናል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፣
4. በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀፅ 3 የተቀመጠው የእርሻ መሬት ኪራይ ውል ዘመን እንዳለ ሆኖ በገጠር መሬት የሚደረግ የኢንዱስትሪ ኢንቨስትመንት የውል ዘመን በኢንቨስትመንት ህግ መሰረት ይወሰናል፣
5. የመንግስታዊና መንግስታዊ ያልሆኑ እንዲሁም የማሕበራዊና ኢኮኖሚያዊ ተቋማት ይዞታ እና በመሬት የመጠቀም መብታቸው ፀንቶ የሚቆይበት ጊዜ ገደብ በተመለከተ በደንብ ይወሰናል፣
6. የመሬት ኪራይ ክፍያ ተመንና አፈጻጸሙ በሚመለከት ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፣

8. ለግብርና ኢንቨስትመንት የሚሆን መሬት ስለማግኘት

1 በግብርና ኢንቨስትመንት ስራ ሊሰማሩ የሚፈልጉ ባለሃብቶች የገጠር መሬት ሊያገኙ የሚችሉት፡-

ሀ. ከ100,000 ብር - 250,000 ብር ካፒታል ለሚያሰማሩ ባለሃብቶች ከአካባቢ ጥበቃ፣ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ባለስልጣን በሚቋሰር ውል፣

ለ. ካብ 250,000 ብር ንላዕሊ ርእሰማል ንዘዋፍሩ ሰብ ሃፍቲ ናይ ኢንቨስትመንት ስርትፊኬት ካብ ቤት ፅሕፈት ኢንቨስትመንት ምስረኽቡ ምስ በዓል መዚ ሓለዋ ከባቢ፣ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ብዝኣስርዎ ውዕሊ ይኽውን፣

2 ስራሕ ኢንቨስትመንት ሕርሻ ንምክያድ ዝደልይዎ መሬት ተፀኒዑ ነፃን ፀገም ዘይፈጥር ምኻኑ በቲ ወረዳ ምምሕዳር፣ ዴስክን ጣብያ ምምሕዳርን ተረጋጊፁ ምስቀረበ ናይ ኢንቨስትመንት ወረቀት ምስክር ይረኽቡ፡፡ እዚ ቅድመ ኩነታት ተማሊኡ ምስቀረበ ምስ ዝምልከቶ ኣካል ብዝግበር ውዕሊ መሬት ይረኽቡ፣

9. ኣብ ስራሕ ሕርሻ ብዛዕባ ዝተዋፈሩ ሰብ ሃፍቲ

ካብ መንግስቲ መሬት ገጠር ተኻርዩ ዝጥቀም ብዓል ሃፍቲ እዞም ዝስዕቡ ግቡኣት ኣለዉዎ፡-

1. ካብ መንግስቲ ሕርሻ መሬት ዝተኻረየ በዓል ሃፍቲ ኣብ ትሕዝትኡ ዝርከብ መሬት ምዕቃብን ዝተወሰነ ኢድ ናይ ትሕዝቶ መሬት ንኣግራብ ልምዓት ክውዕል ኣለዎ፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣
2. ካብ ሕርሻ ወፃኢ ንዝኾነ ንኢንቨስትመንት ስራሕ ዝውዕል መሬት ዝሓቱ ሰብ ሃፍቲ ምስ ዝምልከቶ ኣካል ብመሰረት ብዝግበር ውዕሊ ይፍፀም፣
3. ካብ መንግስቲ መሬት ገጠር ዝተኻረየ በዓል ሃፍቲ ነቲ ዝተኻረዮ መሬት ንኻሊእ ሰብ ምክራይ ዝተኸልከለ እዩ፡፡

10. ምምዝጋብን ምፅዳቕን ውዕሊ ኪራይ መሬት ገጠር

1. ሓደ ሓረስታይ ምስ ካሊእ ሓረስታይ ዝግበር ወዕሊ ክራይ መሬት ብጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር እናተረጋገፀ ኣብ ወረዳ ወይ ንኡስ ወረዳ ቤት ፅሕፈት ፍትሒ ውዕልን መረዳእታን ይምዝገብ፣
2. ኣብ ሞንጎ ሓረስታይን በዓል ሃፍትን ዝግበር ውዕሊ ክራይ መሬት ብወረዳ ዴስክ መረጋገፂ እንዳቐረበሉ ኣብ ወረዳ ወይ ንኡስ ወረዳ ቤት ፅሕፈት ፍትሒ ውዕልን መረዳእታን ይምዝገብ፣
3. ቅዳሕ ሰነድ ውዕሊ ኣብ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠርን ወረዳ ዴስክን ይቕመጥ፣

ለ. ከ250,000 ብር በላይ ካፒታል ለሚያሰማሩ ለሃብቶች የኢንቨስትመንት ሰርትፍኬት ኢንቨስትመንት ጽሕፈት ቤት ካገኙ በኋላ ኣከባቢ ጥበቃ፣ የገጠር የመሬት ኣስተዳደርና ኣጠቃቀም ባለስልጣን ጋር በሚያስሩት ውል ይሆናል፣

2. የግብርና ኢንቨስትመንት ስራ ለማካሄድ የሚፈልጉትን መሬት ተጠንቶና ነፃና ችግር የማይፈጥር መሆኑን በወረዳው ኣስተዳደር፣ በዴስክና በጣብያ ኣስተዳደር ተረጋግጦ ከቀረበ በኋላ የኢንቨስትመንት የምስክር ወረቀት ያገኛሉ፡፡ ይህ ቅድመ ሁኔታ ተሟልቶ እንደቀረበ ከሚመለከተው ኣካል በሚደረግ ውል መሬት ያገኛሉ፣

9. በግብርና ስራ ስለተሰማሩ ባለሃብቶች

ከመንግስት የገጠር መሬት ተከራይቶ የሚጠቀም ባለሃብት የሚከተሉት ግዴታዎች ኣሉት፡-

1. ከመንግስት የእርሻ መሬት የተከራየ ባለሃብት በይዞታው የሚገኝ መሬት መጠበቅና የይዞታ መሬት የተወሰነውን ክፍል ለዛፎች ልማት ማዋል ኣለበት፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡
2. ከግብርና ውጪ የሚውል መሬት የሚጠይቁ በለሃብቶች ከሚመለከተው ኣካል ጋር በሚደረግ ውል መሰረት ይፈፀማል፣
3. ከመንግስት የገጠር መሬት የተከራየ ባለሃብት ተከራየውን መሬት ለሌላ ሰው ማከራየት የተከለከለ ነው፡፡

10. የገጠር መሬት የኪራይ ውልን ስለ መመዝገብና ማፅደቅ

1. ኣንድ ኣርሶ ኣደር ከሌላ ኣርሶ ኣደር ጋር የሚያደርገው የመሬት ኪራይ ውል በቀበሌ የገጠር መሬት ኣስተዳደር ኮሚቴ እየተረጋገጠ በወረዳ ወይም ንኡስ ወረዳ የፍትህ ጽሕፈት ቤት ውልና ማስረጃ ይመዘገባል፣
2. በኣርሶ ኣደርና ባለሃብት መካከል የሚደረግ የመሬት ኪራይ ውል በወረዳ ዴስክ ማረጋገጫ እየቀረበለት በወረዳ ወይም ንኡስ ወረዳ ፍትህ ጽሕፈት ቤት ውልና ማስረጃ ይመዘገባል፣
3. የውል ሰነድ ቅጂ በቀበሌ የገጠር መሬት ኣስተዳደር ኮሚቴና በወረዳ ዴስክ ይቀመጣል፣

4. አብዚ ዓንቀፅ ንዝተቐመጡ ድንጋጌታት ብዝምልከት ዝርዝር አፈፃፅመአም ብደንቢ ይውሰን ።።

11. አጠቓቕማ ተሓራሳይ መሬት

1. ሕድ ሕድ ሓረስታይ አብ ትሕዝትኡ ዝርከብ መሬት ናይ ምጥቃም ፡ ብመሰረት እዚ አዋጅ ዓንቀፅ 5 ንኡስ ዓንቀፅ 3 ብውህብቶ ምምሕላሳፍን ዓንቀፅ 6 ንኡስ ዓንቀፅ 1 ምክራይን መሰሉ ዝተሓለወ ኮይኑ አብ አጠቓቕማ መሬቱ ዝስዕቡ ግቡኣት ይህልዉ፡

ሀ. አብ ተሓራሳይ መሬት ዝርከቡ አጠቓቕማ አግራባት ብርሰት ብዘይፅድድም ክኸውን ኣለዎ፡ ካብዚ ወፃኢ ብዝኾነ አጠቓቕማ ንዝበርሱ አግራባት ተሓታታይ ይኸውን፡

ለ. አብ ሞንነ ግራውቲ ዘሎ ደረት/ዓርሞ/ ዘፍርስ ክኸውን የብሉን ፡

ሐ. ተሓራሳይ መሬት ካብ ወሰን ሩባታትን ዓቢይቲ ጉህሚታትን እንተነኣሰ ሰለሱተ ሜትሮ ብምርሓቕ ክሓርስ ኣለዎ፡

መ. ዝኾነ በዓል ትሕዝቶ ሓረስታይ መሬቱ ክዕቀን እንትሕተት ናይ ምትሕብባር ግቡእ ኣለዎ፡

ረ. ዝኾነ በዓል ትሕዝቶ መሬት ገጠር ካብ ዝተፈቐደሉ ናይ መጠሻ መሬት ወፃእ አብ ተሓራሳይ መሬቱ መንበሪ ገዛ ምስራሕ ዝተኸልከለ እዩ፡ ነዚ ጥሒሱ ገዛ ሰሪሑ ዝተረኸበ ሓረስታይ ብገበን ዝህልዎ ተሓታትነት ከምዘሎ ኮይኑ እቲ ብዘይኣግባብ ዝተሰርሐ ገዛ ብጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ብቐጥታ ክፈርስ ይግበር።። ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን።።

2. ሕድ ሕድ ብመሬት ናይ ምጥቃም መሰል ዘለዎ ሰብ አብ ውልቀ ትሕዝቶ ይኹን አብ ናይ ሓባር መሬት ሓመድን ማይን ክዕቅብን አግራብ ክተክልን ግቡእ ኣለዎ ።።

12. ብመሬት ናይ ምጥቃም መሰል

1. መሬት ተመቒሎም ካብ 2 ዓመት ንላዕሊ ብዘይብቁዕ ምኽንያት መሬቶም ካብ ዝርከበሉ ጣብያ ለቒቖም ዝኸዱ ከምኡ'ውን ቅድም ከብል አብ ከተማ ወይ መሬቶም ካብ ዝርከበሉ ወፃኢ ኮይኖም ናይ ዝተመቐሉ ሰባት መሬቶም ተወሲዱ በቲ ከባቢ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር

4. በዚህ አንቀጽ ለተቀመጡት ድንጋጌዎች በተመለከተ ዝርዝር አፈጻጸማቸው በደንብ ይወሰናል።።

11. ስለሚታረስ መሬት አጠቃቀም

1. እያንዳንዱ አርሶ አደር በይዞታው ስር የሚገኝ መሬት የመጠቀም፣ በዚህ አዋጅ አንቀጽ 5 ንኡስ አንቀጽ 3 በስጦታ የማስተላለፍና አንቀጽ 6 ንኡስ አንቀጽ 1 መሰረት የማከራየት መብቱ የተጠበቀ ሆኖ በመሬቱ አጠቃቀም የሚከተሉት ግዴታዎች ይኖሩታል፣

ሀ. በሚታረስ መሬት ላይ የሚገኙት ዛፎች አጠቃቀም ጉዳት በማያስከትል ዘዴ መሆን አለበት።። ከዚህ ውጪ በሆነ አጠቃቀም ለሚወድሙት ዛፎች ተጠያቂ ይሆናል።።

ለ. በማሳዎች መሃከል የሚገኘውን ዳርቻ /ወሰን/ የሚያፈርስ መሆን የለበትም።።

ሐ. የሚታረስ መሬት ከወንዞችና ትላልቅ ቦረቦሮች ዳርቻ ቢያንስ ሶስት ሜትር በመራቅ ማረስ አለበት፣

መ. ማንኛውም ባለይዞታ አርሶ አደር መሬቱ ለመለካት ሲጠየቅ የመተባበር ግዴታ አለበት፣

ሠ. ማንኛውም የገጠር መሬት ባለ ይዞታ ከተፈቀደለት የጎጆ መውጫ መሬት ውጭ በሚታረስ መሬቱ የመኖሪያ ቤት መስራት የተከተከለ ነው፣ ይህን ተላልፎ መኖሪያ ቤት ሰርቶ የተገኘ አርሶ አደር በወንጀል የሚኖረው ተጠያቂነት እንዳለ ሆኖ ያለአግባብ የተሰራ ቤት በቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ በቀጥታ ይፈርሳል።። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።።

2. እያንዳንዱ አርሶ አደር በግል ይዞታው ስር ወይም በጋራ ይዞታ ባለው መሬት ላይ አፈርና ውሃ የመጠበቅና ችግኝ የመትከል ግዴታ አለበት።።

12. በመሬት የመጠቀም መብት

1. መሬት ተከፋፍለው ያለ በቂ ምክንያት መሬታቸው የሚገኝበትን ቀበሌ ከሁለት ዓመት በላይ ለቀው የሄዱ እንዲሁም ቀደም ሲል በከተማ ወይ መሬታቸው ከሚገኝበት ውጭ ሆነው መሬት የተሰጣቸው ሰዎች መሬታቸው ተወስዶ በአካባቢው የቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር

ይመሓደር፣ ኣብቲ ጣብያ ነበርቲ ንዝኾኑ መሬት ንዘይብሎም ሓረስቶት ብሸግሸግ ክውሃብ ይግበር።፡ ይኹን'ምበር ካብ ኣባል ስድራ ሰብኣይ ወይ ሰበይቲ ነቲ ካባቢ ገዲፉ ምኻድ ናይቲ ስድራ ብመሬቱ ናይ ምጥቃም መሰል ዝትንክፍ ኣይኸውንን፣

2. ኣብዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 1 ዝተደንገገ እንተሃለወ'ውን ዝስዕቡ ክፋላት ሕብረተሰብ ብዝነበሮም ትሕዝቶ መሬት ናይ ምጥቃም መሰሎም ሕልዉ ይኸውን።፡ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፡-

ሀ. ኣባላት ሰራዊት መከላኸሊ ሃገር፣

ለ. ኣባላት ፖሊስ ፌደራልን ክልልን፣

ሐ. ወረስቲ ወይ ተጠቀምቲ መሬት ስውኣት ተጋደልትን ሚልሻታትን፣

መ. ብምኽንያት ሓዳር ናብ ካሊእ ገጠር ከባቢ ዝኸዱ ሰባት፣

ረ. ብምኽንያት ትምህርቲ ጣብየኦም ዝለቐቐ፣

ሰ. ጉዱኣት ኩናት ተጋደልቲ፣ ኣብ ማሕረስ ክሰርሑ ዘይኽእሉ ካልኦት ጉዱኣት ኣካልን ከቢድ ሕማምን ናይ ስነ ኣእምሮ ሽግር ዘለዎምን፣

ሸ. ሰብ ሓዳሮም ወይ ጠወርቲ ጉድኣት ኣካል ተጋደልቲ ነቲ ጉድኣ ንምሕብሓብ ጣብየኦም ዝለቐቐ፣

ቀ. በብብርኩ ካብ ማሕረስ ስረሑም ዝተመረፁ ዘለዉ ጠርነፍቲ ሓፋሽ ማሕበራት፣ ሃይማኖታዊ ትካላትን ኣባላት ተወከልቲ ህዝቢ ፌደራልን ካልኦት ኣብያተ ምኽርን ዝኾኑ ሓረስቶት ብምኽንያት ዝተመረፅሉ ስራሕ ጣብያኦም እንትለቐ፣

በ. ጠዋርን ሓብሓብን ስኢኖም ክሰርሑ ዘይኽእሉ ጣብየኦም ዝለቐቐ ሽማግለታት፣

ተ. መናብርቲ ኤች ኣይ ቪ ኤድስ፣

ቸ. ወለዶም ብሞት ዝስኣኑ ትሕቲ 18 ዓመት ዝዕድሚኦም ዘዕብዮምን ዝሕብሕቦምን ኣለኻ ጣብየኦም ዝለቐ ቆልዑ፣

3. ናይዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 1 ድንጋገ እንተሃለወ'ውን ቅድሚ እዚ መማሓየሺ ኣዋጅ ምውፅኡ፡-

ኮሚቴ ይተዳደራል፣ በቀበሌው ለሚኖሩ መሬት ለሌላቸው አርሶ አደሮች በሽግሽግ እንዲሰጥ ይደረጋል።፡ ነገር ግን ከቤተሰብ ኣባል ባል ወይም ሚስት አካባቢውን ለቀው መሄድ የቤተሰቡን በመሬት የመጠቀም መብት የሚነካ አይሆንም፣

2. በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 1 የተደነገገ ቢኖርም የሚከተሉት የኅብረተሰብ ክፍሎች በነበራቸው የመሬት ይዞታ የመጠቀም መብታቸው የተጠበቀ ይሆናል።፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡-

ሀ. የአገር መከላከያ ሰራዊት አባላት፣

ለ. የፌደራልና የክልል ፖሊስ አባላት፣

ሐ. የተሰዉ ታጋዮችና ሚልሻዎች መሬት ወራሾች ወይም ተጠቃሚዎች፣

መ. በጋብቻ ምክንያት ወደ ሌላ የገጠር አከባቢ የሄዱ ሰዎች፣

ሠ. በትምህርት ምክንያት ቀበሌያቸው የለቀቁ፣

ረ. የጦር ጉዳተኛ ታጋዮች፣ በእርሻ ስራ መሰራት የማይችሉ ሌሎች የአካል ጉዳተኞችና ከባድ ህመምና የስነ-አእምሮ ችግር ያለባቸው፣

ሰ. የአካል ጉዳተኛ ታጋዮች ባለትዳሮች ወይም ጧሪዎች ጉዳተኛውን ለመንከባከብ ቀበሌያቸውን ሲለቁ፣

ሸ. በየደረጃው ያሉ ከእርሻ ስራ የተመረጡ የህዝባዊ ማሕበራት፣ የኃይማኖት ድርጅቶች መሪዎች እና የፌደራልና የሌሎች የህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት አባላት የሆኑ አርሶ አደሮች በተመረጡበት ስራ ምክንያት ቀበሌያቸውን ሲለቁ፣

ቀ. ጧሪና ተንከባካቢ አጥተው መስራት የማይችሉ አዛውንቶች ቀበሌያቸውን ሲለቁ፣

በ. ከኤች አይ ቪ ኤድስ ጋር የሚኖሩ፣

ተ. ወላጆቻቸው በሞት ያጡ ዕድሜያቸው ከ18 ዓመት በታች የሆኑ የሚያሳድጋቸውና የሚንከባከባቸው ፍለጋ ቀበሌያቸውን የለቀቁ ልጆች፣

3. የዚህ አንቀፅ ንኡስ አንቀጽ 1 ድንጋጌ ቢኖርም ይህ ማሻሻያ አዋጅ ከመውጣቱ በፊት፡-

ፀ. ኣብ መሬት ገጠር ተመጂሎም ልዕሊ 2 ዓመት ጣብየኦም ዝለቐቐን ኣብ ክሊ ውሽጢ ወረደኦም ዘለዉን ብምኽንያት ሽግሽግ ናብ ካሊኣ ወረዳ ዝኸዱን ሰባት ኣብ ውሽጢ ሰለስተ ዓመት ናብ ገጠር ጣብየኦም እንተተመሊሶም ብዝነበሮም ትሕዝቶ ናይ ምጥቃም መሰሎም ዝተሓለወ ይኸውን፣

ለ. ኣብዚ ኣንቀፅ ንኡስ ኣንቀፅ 3(ሀ) ዝተደንገገ ከምዘሎ ኮይኑ ኣብ ከተማ ምምሕዳር ነበርቲ ዝኾኑ ናይቲ ከባቢ ወረዳ ሰብ ትሕዝቶ መሬት'ውን ዝምልከት ይኸውን፣

ሐ. ኣብዚ ኣንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 3(ሀ)ን (ለ)ን ዝተመልከቱ ኣብ ውሽጢ ሰለስተ ዓመት ቅድሚ ናብ ገጠር ጣብያኦም ምምላሶም ትሕዝቶኦም ናይ ምምሕላፍ መሰሎም ተግዲቡ ይፀንሕ፣

መ. ኣብ ከተማ ወይ መሬቶም ካብ ዝርከበሉ ወፃኢ ኮይኖም ናይ ዝተዓደሉ መነባብረኦም ኣብ ሕርሻ ዝተመስረተ ኮይኑ ክሳብ ሐዚ ባዕሎም እናሓረሱን እናልምዑን ዝርከቡ ብዘለዎም ትሕዝቶ ናይ ምጥቃም መሰሎም ዝተሓለወ ይኸውን፣

ረ. መሬቶም ኣዋፈሮም ዝጥቀሙን ወርሓዊ እቶቶም ብር 1000 /ሓደ ሽሕ ብርን / ትሕቲኡን ዝኾኑ ክሳብ ብህይወት ዘለዉ ጥራሕ ብዘለዎም ትሕዝቶ ናይ ምጥቃም መሰል ይህልዎም፣

ሰ. መሬቶም ኣዋፈሮም ዝጥቀሙን ወርሓዊ እቶቶም ልዕሊ ብር 1000 /ሓደ ሽሕ ብር/ ዝኾኑን መሬቶም ብቑጥታ ይውሰድ፣

ሸ. ወርሓዊ መሃያኦም ወይ ክፍሊቶም ብር 1000 /ሓደ ሽሕ ብርን / ትሕቲኡን ዝኾኑ ሰራሕተኛታት መንግስትን ዘይመንግስታዊ ትካላትን ኣብ ውሽጢ ሓደ ዓመት ካብ መሬቶም ወይ ስረሖም ከመረፁ ይግበር ።

ቀ. ወርሓዊ መሃያኦም ወይ ክፍሊቶም ልዕሊ ብር 1000 /ሓደ ሽሕ ብር/ ዝኾኑ ሰራሕተኛታት መንግስታውን ዘይመንግስታውን ትካላት መሬቶም ብቀጥታ ይውሰድ ፣ ይኹን' ምበር ብመሬት ናይ ምጥቃም መሰሎም ንዝመርፁ ምርጫኦም ዝተሓለወ ይኸውን፣

ሀ. በገጠር መሬት ተከፋፍለው ከሁለት ዓመት በላይ ቀበሌያቸውን የለቀቁና በወረዳቸው ክልል ውስጥ ያሉና በሽግሽግ ምክንያት ወደ ሌላ ወረዳ የሄዱ ሰዎች በሶስት ዓመት ጊዜ ውስጥ ወደ ገጠር ቀበሌቸው ከተመለሱ በነበራቸው ይዞታ የመጠቀም መብታቸው የተጠበቀ ይሆናል፣

ለ. በዚህ ኣንቀፅ ንኡስ ኣንቀፅ 3(ሀ) የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ በከተማ ኣስተዳደር ነዋሪ የሆኑ የኣከባቢው ወረዳ የመሬት ባለ ይዞታዎችንም ይመለከታል፣

ሐ. በዚህ ኣንቀፅ በንኡስ ኣንቀፅ 3(ሀ) እና (ለ) የተመለከቱት በሶስት ዓመት ጊዜ ውስጥ ወደ ገጠር ቀበሌያቸው ከመመለሳቸው በፊት ይዞታቸውን የማስተላለፍ መብታቸው ታግዶ ይቆያል ፣

መ. በከተማ ወይም መሬታቸው ከሚገኝበት ውጭ ሆነው መሬት የተሰጡ ኑሮኣቸው በግብርና የተመሰረተ ሆኖ እስከአሁን ድረስ ራሳቸው እያረሱና እያለሙ የሚገኙ ባላቸው ይዞታ የመጠቀም መብታቸው የተጠበቀ ይሆናል፣

ሠ. መሬታቸው ለሌሎች አጋዝተው የሚጠቀሙ እና የወር ገቢያቸው ብር 1000 /አንድ ሺህ ብር / እና ከዚያ በታች የሆኑ በህይወት እስካሉ ድረስ ብቻ በይዘታቸው የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል፣

ረ. መሬታቸውን ለሌሎች አጋዝተው የሚጠቀሙና የወር ገቢያቸው ከብር 1000 /አንድ ሺህ ብር/ በላይ የሆኑ ይዞታቸው በቀጥታ ይወሰዳል፣

ሰ. የወር ደመወዛቸው ወይም ክፍያቸው ብር 1000 /አንድ ሺህ ብር / እና ከዚያ በታች የሆኑ የመንግስት እና መንግስታዊ ያልሆኑ ተቋማት ሰራተኞች በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ መሬታቸውን ወይም ስራቸውን እንዲመርጡ ይደረጋል፣

ሸ. የወር ደመወዛቸው ወይም ክፍያቸው ከብር 1000 /አንድ ሺህ ብር/ በላይ የሆኑ የመንግስትና መንግስታዊ ያልሆኑ ተቋማት ሰራተኞች መሬታቸው በቀጥታ ይወሰዳል።። ይሁን እንጂ በመሬት የመጠቀም መብታቸው ለሚመርጡ ምርጫቸው የተጠበቀ ይሆናል፣

4. ብምኽንያት ምስፋሕ ከተማታት ትሕዝቶ መሬቶም ናብ ከተማ ክልል ዝኣተዎም ሓረሰቶት ፡-

ሀ. ካሕሳ ናይ ምርካብ መሰሎም ሕሉው ኮይኑ ኣብ ገጠር ብዝተረፎም መሬት ናይ ምጥቃም መሰል ይህልዎም፣

ለ. ክሳብ ካሕሳ ዝኽፈሎም ኣብ ዘሎ እዋን መሰል ውርስ፣ ውህብቶ፣ ላውጣ፣ ኪራይን ሽግሽግን ይኽበረሎም፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣

ሐ. ምምሕዳር ከተማ በዚ ኣዋጅ መሰረት መሰሎም ክኽብረሎም ይግደድ ፡፡

13. ብዛዕባ ኣብ ተሓራሳይ መሬት ዝርከቡ ኣግራብ

1. ኣብ ተሓራሳይ መሬት ዝርከቡ ኣግራብ ዋንነት ናይቲ ብዓል ትሕዝቶ ሓረስታይ'ዮም፣
2. ልሙዕነት ተሓራሳይ መሬት ዝዓባእ ተኽሊ ምትካል ክልኩል'ዩ ፡፡ ኮይኑ ግን ኣብ ፀዳፍ መሬት እንተይሓረሱ ብመማረፂ ከምበለሰን፣ ቀላሚጦሰን ካሊእ ቀዋሚ ተኽሊ ብድልየቶም ክተኽሉ ንዝደልዩ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር፣ ወረዳ ዴስክ ወይ ዝምልከቶ ኣካል እንትፈቅድ ክተኽሉ ይኽእሉ እዮም፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣
3. ብዛዕባ ሓለዋን ኣጠቓቕማን ኣግራብ ዝወፀ ፌዴራል ኣዋጅ ቁፅሪ 94/86 ዝተደንገገ ከምዘሎ ኮይኑ ኣብ ተሓራሳይ መሬት ዝርከቡ ከም ዕጣን፣ ዓየ፣ዓውሒ፣ ሓንሰ፣ኣውሊዕ፣ ፅሕዲ፣ ዳዕሮ፣ እንዳዲዕ፣ ሰሞኛ፣ ሞሞና፣ መቐዕ፣ ሓቢ፣ ሳግላ፣ ዝግባ ዝመሳሰሉ ምቑራፅ ዝተኽልከለ እዩ፡፡
4. ኣብ ተሓራሳይ መሬት ዝርከቡ ናይ እንዳዲዕን ዕጣንን ኣግራብ ናይቲ በዓል መሬት ኮይኖም ዘፍረይዎ ዕጣንን እንዳዲዕን ብምሻጥ ወይ ብምክራይ ናይ ምጥቃም መሰል ኣለዎ፣
5. ኣብ ተሓራሳይ መሬት ንዝርከቡ ኣግራብ እቲ በዓል ትሕዝቶ ኣድላይ ክንክን ናይ ምግባር ግቡእ ኣለዎ፡፡

14. ብመሬት ናይ ምጥቃም መሰል ምቁራፅ

1. ኣብዚ ኣዋጅን ነዚ ኣዋጅ ንምፍፃም ዝወፅኡ ደንብታትን መምርሒታትን ብዘይምኽባር ኣብቲ መሬት ጉድኣት ንከበፅሕ ዝገበረን ብግቡእ ዘይጥቀምን ብዓል ትሕዝቶ መሬት ገጠር ብመሬት ናይ ምጥቃም መሰሉ ክሕደግ ይኽእል፣ ዓይነት

4. በከተሞች መልፋፋት ምክንያት የገጠር መሬት ይዞታቸው ወደ ከተማ ክልል የገባባቸው አርሶ አደሮች ፡-

ሀ. ካሳ የማግኘት መብታቸው እንደተጠበቀ ሆኖ በገጠር በቀራቸው መሬት የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል፣

ለ. ካሳ እስከሚከፈላቸው ድረስ ባለው ጊዜ ውስጥ የውርስ፣ ስጦታ፣ ልዋጭ፣ ኪራይና የሽግሽግ መብታቸው ይከበርላቸዋል፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፣

ሐ. የከተማ አስተዳደር በዚህ አዋጅ መሰረት መብታቸው እንዲያስከብርላቸው ይገደዳል፡፡

13. በሚታረስ መሬት ላይ ስለሚገኙ ዛፎች

1. በሚታረስ መሬት ላይ የሚገኙ ዛፎች የመሬት ባለይዞታው አርሶ አደር ንብረት ናቸው፣
2. የሚታረስ መሬት ለምነትን የሚጻረሩ ተክሎች መትከል የተከለከለ ነው፡፡ ሆኖም ተዳፋት በሆነ መሬት ላያርሱ በአማራጭ ቁልቋል፣ ባህርዛፍና ሌላ ቋሚ ዕፀዋት ለመትከል የሚፈልጉ የቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ፣ የወረዳ ዴስክ ወይም የሚመለከተው አካል ሲፈቅድ መትከል ይችላሉ፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፣
3. ስለዛፎች ጥበቃና አጠቃቀም የወጣው የፌዴራል አዋጅ ቁጥር 94/86 የተደነገገው እንዳለ ሆኖ፣ በሚታረስ መሬት ላይ የሚገኙት እንደ ዕጣን፣ ዓየ፣ ዋንዛ፣ ቆንጥር፣ ወይራ፣ ጥድ፣ ዋርካ፣ የሙጫ ዛፍ፣ ቅርቅራ፣ ግራር፣ በደኖ፣ ኮሶ ዛፍ ሾላ፣ ዝግባ የመሳሰሉት መቁረጥ የተከለከለ ነው፣
4. በሚታረስ መሬት ላይ የሚገኙ የዕጣንና የሙጫ ዛፎች የመሬቱ ባለ ይዞታ ሆነው የሚያፈሩትን ዕጣንና ሙጫ በመሸጥ ወይም በማከራየት የመጠቀም መብት አለው፣
5. የመሬት ባለይዞታ በመሬቱ ላይ ያሉትን ዛፎች አስፈላጊውን እንክብካቤ የማድረግ ግዴታ አለበት፡፡

14. በመሬት የመጠቀም መብት መቋረጥ

1. በዚህ አዋጅና ይሄን አዋጅ ለማስፈፀም የሚወጡ ደንቦችና መመሪያዎችን ባለማክበር በመሬቱ ላይ ጉዳት እንዲደርስ ያደረገና በአግባቡ ያልተጠቀመ የገጠር መሬት ብለ ይዞታ በመሬት የመጠቀም መብቱ ሊቋረጥ ይችላል፡፡ የጉዳቱ ዓይነትና መጠን

ጉድኣትን መጠንን ብደንቢ ይውሰን፣

2. ኣብዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 1 ዝተገለፀ ሓፈሻዊ ኣበሃህላ ከምዘሎ ኮይኑ ዝኾነ ሓረስታይ ኣብቲ መሬት ንዘብፅሖ ጉድኣት ብተደጋጋሚ መጠንቀቕታ ከስተኻኽል ዘይክኣለ ብናይ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ናይ ውሳነ ሓሳብ ብናይ ወረዳ ዴስክ ውሳነን በቲ ወረዳ ስራሕ ፈፃሚት (ካቢኔ) እንትፀድቕ ብመሬት ናይ ምጥቃም መሰሉ ክቋረፅ ይኽእል፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣

3. እቲ ብጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ዝተውሃበ ውሳነ ሓሳብ እቲ ወረዳ ዴስክ ኣድላዪ ኮይኑ እንትረኽቦ ምፅራይ ብምግባር ናይ መወዳእታ መጠንቀቕታ ክህቦ ይኽእል፣

4. ዝኾነ ሓረስታይ ናይ መሬት ምጥቃም መሰሉ ብድልየቱ ክቋረፅ ይኽእል። ኮይኑ ግን ኣብቲ መሬት ዘበፅሖ ጉድኣት እንተሃልዩ ተሓታቲ ይኽውን፣

5. ናይ መሬት ምጥቃም መሰሉ ብፍቓዱ ወይ ድማ ብውሳነ ዝተቋረያ ሓረስታይ ናይ ትሕዝቶ መረጋገፂ ደፍተሩ ኣብ ውሽጢ ሓደ ወርሒ ክመልሶ ግቡእ ኣለዎ፣

6. ብውሳነ ወይ ድማ ብፍቓዱ መሬት ናይ ምጥቃም መሰሉ ዘቋረፀ ሓረስታይ መሊሱ መሬት ዝረኽበሉ ኣጋባብ ዝምልከት ብደንቢ ይውሰን፣

7. ብመሬት ምጥቃም መሰል ብፍቃዱ ዘቋረፀ ሓረስታይ ኣብ ልዕሊ መሬት ዘፍረዮም ፍርያትን ዝሃነያም ንብረታትን ናይ ምልዓል መሰል ኣለዎ። ካሕሳ ናይ ምርካብ መሰል ግን የብሉን። ኮይኑ ግና ቀወምቲ ተኽለ እንተሃሊይዎ እቲ መሬት ዝውሃቦ ኣካል ግምቱ ክኽፍሎ ይግበር።

15.ብዛዕባ መሰል ምምሕላፍ ኢንቨስትመንት

1. ሓደ ናይ ሕርሻ ኢንቨስትመንት ፕሮጀክት ምህርቲ ምሃብ ቅድሚ ምጅማሩ መሰል ኢንቨስትመንት ምምሕላፍ ኣይክኣልን። ኮይኑ ግን ብባህሪ ናይቲ ፕሮጀክት ምህርቲ ዝጅምረሉ እዋን ልዕሊ ሓደ ዓመት ዝወሰድ እንተኾይኑ መሰል ኢንቨስትመንት ቅድሚ ምህርቲ ክመሓላለፍ ይኽእል'ዩ፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣

2. መሰል ኢንቨስትመንት በዚ ዓንቀፅ ንኡስ ኣንቀፅ 1 ብዝተደንገገ መልክዑ ክመሓላለፍ ይኽእል'ዩ። ኮይኑ ግን ካብ ቀረፅ ነፃ ዝኣተዉ መሳርሒታትን በደንብ ይወሰናል፣

2. በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀፅ 1 የተገለፀው አጠቃላይ አባባል እንዳለ ሆኖ ማንኛውም አርሶ አደር በመሬቱ ላይ ላደረሰው ጉዳት በተደጋጋሚ ማስጠንቀቂያ ሊያስተካክል ካልቻለ በጣቢያው የመሬት አስተዳደር ኮሚቴ የውሳኔ ሓሳብ በወረዳ ዴስኩም ውሳነ በወረዳው ስራ አስፈፃሚ (ካቢኔ) ሲፀድቅ በመሬት የመጠቀም መብቱ ሊቋረጥ ይችላል ፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፣

3. በጣቢያው የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ የተሰጠው የውሳኔ ሓሳብ የወረዳ ዴስክ አስፈጻሚ ሆኖ ሲያገኘው እንዲጣራ በማድረግ የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ ሊሰጥ ይችላል፣

4. ማንኛውም አርሶ አደር በመሬት የመጠቀም መብቱ በፍላጎቱ ሊያቋርጥ ይችላል። ሆኖም በመሬቱ ላይ ያደረሰው ጉዳት ካለ ተጠያቂ ይሆናል፣

5. በመሬት የመጠቀም መብቱ ብፍላጎት ወይም በውሳኔ የተቋረጠበት አርሶ አደር የይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ የመመለስ ግዴታ አለበት ፣

6. በውሳኔ ወይም በፍላጎቱ የመሬቱ መጠቀም መብቱ ያቋረጠ አርሶ አደር ድጋሚ መሬት የሚያገኝበት አግባብ በሚመለከት በደንብ ይወሰናል ፣

7. የመሬት መጠቀም መብቱ በፍላጎቱ ያቋረጠ አርሶ አደር በመሬቱ ላይ ያፈራው ፍሬና የገነባው ንብረት የማንሳት መብት አለው። ካሳ የማግሸት መብት ግን የለውም፣ ሆኖም ቋሚ ተክሎች ካሉት መሬቱ የሚሰጠው አካል ግምቱን እንዲከፍለው ይደረጋል።

15.የኢንቨስትመንት መብት ስለማስተላለፍ

1. የእርሻ ኢንቨስትመንት ፕሮጀክት ምርት መስጠት ከመጀመሩ በፊት፣ የእርሻ ኢንቨስትመንት መብት ማስተላለፍ አይቻልም። ሆኖም የኢንቨስትመንት ፕሮጀክቱ በባህሪው ምርት መስጠት የሚጀመረው ከአንድ አመት በላይ ከሆነ የኢንቨስትመንት መብት ከምርት በፊት መተላለፍ ይችላል ፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፣

2. የኢንቨስትመንት መብት በዚህ አንቀፅ ንኡስ አንቀፅ 1 በተደነገገው መልኩ ሊተላለፍ ይችላል። ሆኖም ከቀረጥ ነፃ ሆነው የገቡ መሳሪያዎችና

ኣቑሑትን ቀረፅ ከይተኽፈሎም ናብ ካልኣይ ወገን ክመሓላለፉ ኣይኽእሉን፡ ተመሳሳሊ መሰል ዘለዎም ግን ከመሓላልፉ ይክእሉ'ዮም፡፡

3. ናይ መሬት ገጠር ብሊዝ ዝተኻረየ በዓል ሃፍቲ ናይ ምጥቃም መሰሉ ብውሕስና ንምትሓዝ ይኽእል እዩ፡፡ ዝርዝሩ ብደንቢ ዝውሰን ይኸውን፡፡

16. ምስፍሕፋሕ ኢንቨስትመንት

ሓዱሽ ቴክኖሎጅን ዝለዓለ ካፒታልን ብምጥቃም ውፅኢታዊ ናይ ልምዓት ምንቅስቃስ ሃሊይዎ ኢንቨስትመንቱ ከጋፍሕን ከመሓይሽን ንዝደሊ በዓል ሃፍቲ ይተባባዕ፡ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን ፡፡

17. ብዛዕባ ውርሲ

1. ብመሬት ናይ ምጥቃም መሰል ዘለዎ በዓል ትሕዝቶ እንተሞይቱ፡-
   ሀ. ብቐዳምነት መሬት ዘይብሉ ውላዱ ወራሲ ይኸውን፡
   ለ. መዋቲ ውሉድ ዘይብሉ እንተኾይኑ መሬት ዘይብሉ ወላዲኡ ይወርሶ፡
2. ብመሬት ናይ ምጥቃም መሰል ብውርሲ ክመሓላለፍ ዝኽእል፡-
   ሀ. ተሓራሳይ መሬት ዘይብሉ ውላድ ጡብ ምስ ደቂ መዕበይቲ ውላድ ጡብ ማዕረ ናይ ምውራስ መሰል ኣለዎ፡
   ለ. እቲ ዝካየድ ውርሲ ካብ ካልኣይ ብርኪ ክሓልፍ የብሉን፡፡ ኮይኑ ግን ባዓል ትሕዝቶ መሬት እንትመውት ብመሰረት እዚ ኣዋጅ ዝወርስ ውሉድ እንተዘይሃልይዎ ናይ መዋቲ ትሕዝቶ መሬት ደቂ ደቁ ብቐጥታ ክወርሱ ይኽእሉ እዮም፡
   ሐ. ናይ ባዕሉ ግብሪ መሬት ዘለዎ ወይ ካብ ሕርሻ . ወፃኢ መነባብሮ ዝቐየረ ሰብ ካብ መጠሻ ወፃኢ ተሓራሲ መሬት ክወርስ ኣይኽእልን፡
   መ. ከተማ ነበርቲ ዝኾኑ ውሉዳት መሬት ገጠር ናይ ምውራስ መሰል የብሎምን፡፡
3. ኣብ መንጎ ወረስቲ ዝግበር ናይ መሬት ምምቕቓል ካብ ዝነኣሰ ናይ መሬት ትሕዝቶ ንታሕቲ ናይ መሬት ምቁርራስ ክስዕብ ዝኽእል ክኸውን የብሉን፡፡ ወረስቲ ብዙሓት ኣብ ዝኾኑሉ እዋን መጀመሪያ ባዕሎም ተሰማሚየም ብሓባር ተጠቀምቲ ዝኾኑሉ ዕድል ይውሃብ፡ በዚ ክስማዕምው እንተዘይኪኢሎም እቃዎች ቀረጥ ኣይክፈልባቸው ለሌላ ሰው መተላለፍ አይችሉም፡፡ ተመሳሳይ መብት ያላቸው ግን ማስተላለፍ ይችላሉ፡
3. የገጠር መሬት በሊዝ የተከራየ ባለሃብት የመጠቀም መብቱ በዋስትና ለማስያዝ ይችላል፣ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

16. ኢንቨስትመንት ስለማስፋፋት

አዲስ ቴክኖሎጂ እና ከፍተኛ ካፒታል በመጠቀም ውጤታማ የልማት እንቅስቃሴ ኖሮት ኢንቨስትመንቱን ለማስፋፋትና ለማሻሻል የሚፈልግ ባለ ሃብት ይበረታታል፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

17. ስለ ውርስ

1. በመሬት የመጠቀም መብት ያለው ባለ ይዞታ ሲሞት፡-
   ሀ. መሬት የሌለው ልጁ በቅድሚያ ወራሽ ይሆናል፣
   ለ. ሟች ልጅ የሌለው ከሆነ መሬት የሌለው ወላጁ ይወርሰዋል፣
2. የመሬት መጠቀም መብት በውርስ ሊተላለፍ የሚችለው፡-
   ሀ. የሚታረስ መሬት የሌለው ጉዲፈቻ ከጉዲፈቻ አሳዳጊው ልጆች ጋር እኩል የመውረስ መብት አለው፣
   ለ. የሚካሄደው ውርስ ከሁለተኛ ደረጃ የውርስ ደረጃ ማለፍ የለበትም፡፡ ሆኖም የመሬት ባለ ዞታ ሲሞት በዚህ አዋጅ መሰረት የሚወርስ ልጅ የሌለው ከሆነ የሟች የልጅ ልጆች ቀጥታ መውረስ ይችላሉ፣
   ሐ. የራሱ የመሬት ይዞታ ያለው ወይም ከግብርና ውጪ ኑሮውን የለወጠ ሰው ከጎጆ መውጫ በስተቀር የእርሻ መሬት መውረስ አይችልም፣
   መ. በከተማ የሚኖሩ ልጆች የገጠር መሬት የመውረስ መብት የላቸውም፣
3. በወራሾች መካከል የሚደረግ የመሬት መከፋፈል ከአንስተኛው የመሬት ይዞታ በታች የመሬት መቆራረስ የሚፈጥር መሆን የለበትም፡፡ ወራሾች ብዙ በሚሆኑበት ጊዜ መጀመሪያ ራሳቸው ተስማምተው በጋራ ተጠቃሚዎች የሚሆንበት እድል ይሰጣል፣ በዚህ መስማማት ካልቻሉ

ካብ ዝነኣሰ ትሕዝቶ መሬት ምቁርራስ ብዘየስዕብ መንገዲ ብዕሚ ይውሃብ፣

4. ናይዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 3 ድንጋገ ኣብ ባህሊዊ መሸኖታትን ዓይኒ ማያትን ንዝህሉ ናይ መሬት ኣጠቓቕማ መጠን ዝትንክፍ ኣይኮነን፣
5. በዓል ትሕዝቶ እንትመውት ኣብዚ ዓንቀፅ ብዝተደንገገ መሰረት ተኪኡ ዝወርስ ዘይብሉ እንተኾይኑ መሬቱ ናብ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ተመሊሱ መሬት ንዘይብሎም ክዕደል ይግበር፣
6. ኣብዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 5 ዝተደንገገ እንተሃለወ'ውን መሬት ዘይብሉን ኣብናይ መዋቲ ገዛ ዝዓበየ ወይ ጠዋሪ ዝኾነ ሰብ፣ ሕጋዊ ወራሲ ናይ ዘይብሉ መሬት ቀዳምነት ተዋሂብዎ ክሸጋሸግ ይግባእ፣
7. ንሓረስታይ ዝተውሃበ ብናይ መሬት ገጠር ናይ ምጥቃም መሰል ውርሲ ዝምልከት ምስዚ አዋጅ ዝጓነፁ ናይ ፍትሃብሄር ሕጊ ድንጋገታት ውርሲ ተፈፃምነት ኣይህልዎምን፣

18. መጠን ትሕዝቶ መሬት ገጠር

1. ቅድሚ ሕዚ በቢክባቢኡ ብሕጋዊ መንገዲ ዝተዓደለ ናይ ሓደ ስድራ ትሕዝቶ መሬት ከምዘሎ ኮይኑ ንቕድሚት ዝዕደል መጠን ዝነኣሰ ትሕዝቶ መሬት ትሕቲ 0.25 ሄክታር ክኸውን የብሉን፡፡ እዙይ ግና ኣብ ከባቢ ብመስኖ ንዝለምዕ መሬት ኣይሓውስን፣
2. ንቅድሚት ዝዕደል ዝልዓለ ስፍሓት መሬት ከከም ከባቢኡ ኩነታት ብደንቢ ዝውሰን ይኸውን፡፡

19. ኣብ ሞንጎ ሰብ ትሕዝቶ ሓረስቶት ዝግበር ልውውጥ መሬት

1. መሬት ክለዋወጡ ዝደልዩ ሓረስቶት ንልምዓት ሕርሻ ብዝጥዕም ኩነት ብስምምዕነት ክለዋወጡ ይኽእሉ፣
2. ናይ ዝተለወጠ መሬት ወረቐት ምስክር ተሰተኻኺሉ ክውሃብ ይግበር፣
3. ዝኾነ በዓል ትሕዘቶ መሬት ምስ ዝደለዮ ካሊእ በዓል ትሕዝቶ መሬት ካብ ወረዳ ናብ ወረዳ ይኹን ካብ ጣቢያ ናብ ጣቢያ ብስምምዕነት ትሕዝትኡ ናይ ምልዋጥ መሰል ኣለዎ፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣

ከኣነስተኛ የሚሬት ይዞታ በታች መቆራረስ በማያስከትል መንገድ በእጣ ይሰጣል፣

4. የዚህ አንቀፅ ንኡስ አንቀጽ 3 ድንጋገ በባህላዊ መስኖዎችና የውሃ ምንጮች የሚኖር መሬት አጠቃቀም መጠን የሚመለከት አይሆንም፣
5. ባለይዞታው በሞት ሲለይ በዚህ አንቀፅ በተደነገገው መሰረት ወራሽ የሌለው ከሆነ መሬቱ ወደ ቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ተመልሶ መሬት ለሌላቸው እንዲታደል ያደርጋል፣
6. በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 5 የተደነገገው ቢኖርም መሬት የሌለውና በሚቹ ቤት ያደገ ወይም ጧሪ ለሆነ ሰው፣ ሕጋዊ ወራሽ የሌለው መሬት ቅድሚያ ተሰጥቶት ሊሸጋሸግ ይገባል፣

7. ለእርሶ አደር የተሰጠ በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ውርስ በሚመለከት ከዚህ አዋጅ ጋር የሚቃረኑ የፍትሃብሄር የውርስ ድንጋጌዎች ተፈጻሚነት ኣይኖራቸውም ፣

18. የገጠር መሬት የይዞታ መጠን

1. ከአሁን በፊት በየአከባቢው በሕጋዊ መንገድ የተከፋፈለ የአንድ ቤተሰብ የመሬት ይዞታ እንዳለ ሆኖ ለወደፊት የሚሰጥ አነስተኛ የመሬት ይዞታ መጠን ከ0.25 ሄክታር በታች መሆን የለበትም፣ ይህ ግን በመስኖ የሚለማ መሬትን አይጨምርም፣
2. ለወደፊቱ የሚሰጥ ከፍተኛ የመሬት ይዞታ ስፋት እንደየአከባቢው ሁኔታ በደንብ የሚወሰን ይሆናል ፡፡

19. በባለይዞታ አርሶ አደሮች መካከል የሚደረግ የመሬት ልውውጥ

1. መሬት መለዋወጥ የሚፈልጉ አርሶ አደሮች ለግብርና ልማት በሚመች ሁኔታ በስምምነት መለዋወጥ ይችላሉ፣
2. የተለወጠውን መሬት የምስክር ወረቀት ተሰተካክሎ እንዲሰጥ ይደረጋል፣
3. ማንኛውም ባለ ይዞታ ከሚፈልገው ከሌላ የመሬት ባለ ይዞታ ጋር ከወረዳ ወደ ሌላ ወረዳ ወይም ከቀበሌ ወደ ሌላ ቀበሌ የመሬት ይዞታውን በስምምነት የሚለወጥ መብት አለው፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፣

4. ናይ ሰብኣይን ሰበይትን ናይ ሓባር ዝኾነ መሬት ብናይ ክልቲኦም ስምምዕነት ጥራሕ እቲ ምልውዋጥ ይፍፀም፣
5. ወራሲ ናይ ዘይብሉ ትሕዝቶ መዋቲ መሬት ንውላዱ ቀዳምነት ተዋሂብዎ ክልውጥ ይኽእል'ዩ፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን።

20. ምምሕዳር መሬት

1. ስልጣን ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ንዝምልከቶ ኣካል ዝተውሃበ ኮይኑ ኣብ ሕድ ሕድ ጣብያን ቁሸትን ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር እንትህሉ ኣብ ወረዳ ድማ ዴስክ ይህሉ። ዝርዝር ኣፈፃፅምኡ ብደንቢ ይውሰን፣
2. ሕድ ሕድ ጣብያ ወይ ወረዳ ካብቲ ዝሓለፈ መሬት መቕሎ ተኽሊሉ ካብ ዝተውሃቦ ወፃኢ ዘሎ መሬት በቢብርኩ ብዘለዉ ዝምልከቶም ኣካላት ዝመሓደር ኮይኑ ብዘይካ ፍቓድን መምርሒን እቲ ክልል መንግስቲ ምሕዝን ምኽላልን ኣይክኣልን፣
3. መንግስቲ ንናይ ሓባር ትሕዝቶ መሬት ገጠር ከምኣድላይነቱ ናብ ውልቀ ትሕዝቶ ክዛውር ይኽእል፣
4. ኣጠቓቕማ ክፍቲ ቦታታትን ጎቦታትን ብዝምልከት ቤት ምኽሪ ስራሕ ፈፃሚ ክልል ብዘውፅኦ ደንቢ ይውሰን።

21. በዓል ትሕዝቶ መሬት ገጠር ንህዝቢ ጥቕሚ ተባሂሉ ትሕዝቶ መሬቱ ዝውሰደሉ ኩነታት

1. በዓል ትሕዝቶ መሬት ገጠር ንህዝቢ ጥቕሚ ተባሂሉ መሬቱ ብመንግስቲ እንትውሰድ ኣብቲ መሬት ንዝገበሮ ምምሕያሽን ንዘፍረዮ ንብረትን ተመጣጣኒ ካሕሳ ይኽፈሎ፣ ወይ ድማ ብዝተኽላለ መጠን ንዝተወሰዶ መሬት መተካእታ ካሊእ ተለዋጢ መሬት ንኽረክብ ይግበር።
2. ኣብቲ ዝተወሰደ ትሕዝቶ መሬት ንዝርከብ ንብረት ዝኽፈል ካሕሳ እቲ ንብረት ብዘለዎ ኩነታት ኒምትካእ ዘኽእል ክኸውን ኣለዎ፣
3. ኣብ መሬት ንዝተገበረ ቀዋሚ ምምሕያሽ ዝኽፈል ካሕሳ ኣብቲ መሬት ዝወዓለ ገንዘብን ናይ ጉልበት ዋጋን ዝትክእ ይኽውን፣
4. የባልና የሚስት የጋራ የሆነ መሬት የመሬት መለዋወጡ በሁለቱም ስምምነት ብቻ ይፈጸማል፣
5. ወራሽ የሌለው የሚች የመሬት ይዞታ ልጁ ቅድሚያ ተሰጥቶት ሊለውጥ ይችላል፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

20. የመሬት አስተዳደር

1. የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ስልጣን ለሚመለከተው አካል የተሰጠ ሆኖ በእያንዳንዱ ቀበሌና ጎጥ የመሬት አስተዳደር ኮሚቴዎች ሲኖሩ በወረዳ ደግሞ ዴስክ ይኖራል። ዝርዝር አፈፃፀሙ በደንብ ይወሰናል፣
2. እያንዳንዱ ጣቢያ ወይም ወረዳ ካለፈው የመሬት ክፍፍል ተከልሎ ከተሰጠው መሬት ውጪ ያለውን መሬት በየደረጃው ባሉት የሚመለከታቸው አካላት የሚተዳደር ሆኖ ከክልል መንግስት ፍቃድና መመሪያ ውጪ መሬት መያዝና መከለል አይቻልም፣
3. መንግስት የወል የገጠር መሬት ይዞታን እንደአስፈላጊነቱ ወደ ግል ይዞታ ማዛወር ይችላል፣
4. የክፍት ቦታዎችና ተራራዎች አጠቃቀም በተመለከተ የክልሉ ስራ አስፈፃሚ ምክር ቤት በሚያወጣው ደንብ ይወሰናል።

21. የገጠር መሬት ባለይዞታ ለሕዝብ ጥቅም ተብሎ የመሬት ይዞታው የሚወሰድበት ሁኔታ

1. የገጠር መሬት ባለይዞታ ለህዝብ ጥቅም ተብሎ መሬቱ በመንግስት ሲወሰድ በመሬቱ ላይ ላደረገው መሻሻልና ላፈራው ንብረት ተመጣጣኝ ካሳ ይከፈለዋል፣ ወይም በተቻለ መጠን ለተወሰደበት መሬት ምትክ ሌላ ተለዋጭ መሬት እንዲያገኝ ይደረጋል።
2. በሚወሰደው የመሬት ይዞታ ላይ የሚገኝ ንብረት የሚከፈል ካሳ ንብረቱን ባለበት ሁኔታ ለመተካት የሚያስችል ይሆናል፣
3. በመሬት ላይ ለተደረገ ቋሚ መሻሻል የሚከፈል ካሳ በመሬቱ ላይ የዋለውን ገንዘብና የጉልበት ዋጋ የሚተካ ይሆናል፣

4. እቲ ንብረት ካብቲ ዘለዎ መሬት ናብ ካሊእ ብምዝዋር ዳግም ክትከልን ከምዝነበሮ ግልጋሎት ንምሃብ ዝኽእል ንብረት መልዓሊ ናይቲ ንብረት፣ መጎዓዝን መሊሰካ ናይ መትከሊ ወፃእን በዚ ዝስዕብ ጉድኣት እንተሃልዩ ንዕኡ ዝሽፍን ካሕሳ ይኽፈል።
5. ናይ መፈናቐሊ ካሕሳን ናይ ዝተፈላለዩ ንብረታት ቀመር ካሕሳን ብዝምልከት ዝወፀ ናይ ፌደራል ኣዋጅ ቁፅሪ 455/97፣ ደንቢ ቁፅሪ 135/99 ከምኡ'ውን ብክልል ብዝወፅእ መምርሒ መሰረት ተፈፃሚ ይኸውን።

22. ሽግሽግ መሬት ገጠር

ሽግሽግ መሬት ገጠር ብዝምልከት ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር መንግስቲ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ኣዋጅ ቁፅሪ 456/97 ዓንቀፅ 9 ዝተደንገገ ከምዘሎ ኮይኑ፡-

1. ብሰፈራ ወይ ድማ ብኻሊእ ምኽንያት ብድልየቶም ንልዕሊ ክልተ ዓመት ጣብየእም ለቒቆም ናይ ዝኸዱ መሬት ብዝምልከቶ ኣካል ንክመሓዳር ተገይሩ መሬት ንዘይብሎም ወይ ድማ ንዝነኣሶም ብሽግሽግ ክወሃብ ይግበር፣
2. ጎበታትን ጉህሚታትን ፍግረ መሬትን ብርሰትን ብዘየስዕብ መንገዲ ብሽግሽግ ወይ ድማ ብኢንቨስትመንት ኣብ ጥቕሚ ክውዕሉ ክግበር ይኽእል። ዝርዝር ኣፈፃፅምኡ ብደንቢ ይውሰን።

23. ብዛዕባ ኣብ ከባቢ ግድብ ዘሎ መፋሰስን ዝለምዕ መሬትን ኣጠቓቕማን ሽግሽግን

1. ብምኽንያት ህንፀት ልምዓት መስኖ ካብ መሬቶም ንዝፈናቐሉን መሬቶም ቦቲ መስኖ ዝለምዕን ሓረስቶት ቀዳምነት ብምሃብ ኣብ መስኖ መሬት ክሸጋሸጉ ይግበር ፣
2. በዚ መስኖ ክለምፅ ዝኽእል ዝውሃብ መጠን ትሕዝቶ መሬት ኣብዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 1 ዝተጠቐሱ ካብ ዝግበኦም ንላዕሊ ኮይኑ ክርከብ ከሎ ኣብቲ መስኖ ከባቢ ብቐረባ ዝርከቡ ክጥቀሙ ዝግበኦም ሓረስቶት ብቕደም ሰዓብ ብመሬት መቐሎ ወይ ብሽግሽግ ዝተውሃቦም ትሕዝቶ መሬቶም ወሲኹ ብሓባር ክሸጋሸጉ ይግበር ፣
3. ንልምዓት መስኖ ምችው ኣብ ዝኾነ ከባቢታት ትሕዝቶ መሬት ዘለዎ ሰብ ብመስኖ ተጠቒሙ መሬቱ ናይ ምልማዕ ግቡእ ኣለዎ ፣

4. ንብረቱን ክሚግኝበት መሬት ወደሌላ መሬት በመዛወር እንደገና ሊተክልና እንደነበረ ኣገልግሎት ለመስጠት የሚችል ንብረት ንብረቱን የማንሻ፣ የማጓጓዣና መልሶ የመትከያ ወጪና በዚህ የሚወጣ ጉዳት ሲኖር ይህንኑ የሚሸፍን ካሳ ይከፈላል፣
5. የመፈናቀያ ካሳና የተለያዩ ንብረቶች ካሳ ቀመር በሚመለከት የወጣውን የፌዴራል አዋጅ ቁጥር 455/97፣ ደንብ ቁጥር 135/99 እንዲሁም በክልሉ በሚወጣ መመሪያ መሰረት ተፈፃሚ ይሆናል።

22. የገጠር መሬት ሽግሽግ

የገጠር መሬት ሽግሽግ በተመለከተ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግስት የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 56/97 አንቀጽ 9 ላይ የተደነገገው እንዳለ ሆኖ፡-

1. በሰፈራ ወይም በሌላ ምክንያት በፍላጎታቸው ቀበሌያቸውን ከሁለት ዓመት በላይ ለቀው የሄዱትን መሬታቸው በሚመለከተው አካል እንዲተዳደር ተደርጎ መሬት ለሌላቸው ወይም ላነሳላቸው በሽግሽግ እንዲሰጥ ይደረጋል፣
2. ተራሮችና ቦረቦሮች የመሬት መሸርሸርና መራቆትን በማያስከትል መንገድ በሽግሽግ ወይም በኢንቨስትመንት ጥቅም ላይ እንዲውሉ ሊደረግ ይችላል። ዝርዝር አፈፃፀሙ በደንብ ይወሰናል።

23. በግድቦች አከባቢ ያለውን ተፋሰስና የሚለማ መሬት አጠቃቀምና ሽግሽግ

1. በመስኖ ልማት ሰራ ግንባታ ምክንያት ለሚፈናቀሉና መሬታቸው በግድቡ የሚለማ አርሶ አደሮች ቅድሚያ በመስጠት በመስኖ መሬቱ እንዲሸጋገሩ ይደረጋል ፣
2. በመስኖ ሊለማ የሚችል የመሬት ስፋት ድርሻ የሚሰጠው በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 1 ለተጠቀሱት ከሚገባቸው በላይ ሆኖ ሲገኝ በመስኖው አከባቢ የሚኖሩ አርሶ አደሮች ለመስኖ ካላቸው ቀረቤታ በቅደም ተከተል እየታየ በመሬት ክፍፍል ወይም በሽግሽግ የተሰጣቸውን መሬት ጨምሮ በጋራ እንዲከፋፈሉ ይደረጋል ፣
3. ለመስኖ ልማት አመቺ በሆኑ ቦታዎች የመሬት ይዞታ ያለው ሰው በመስኖ ተጠቅሞ መሬቱን የማልማት ግዴታ አለበት፣

4. ናይቲ ግድብ ህልውናን ግልጋሎትን ንምሕላውን ቀፃልነት ክህልዎ ንምግባርን ናይቲ ግድብ መፋሰስ ምዕቃብ ስራሕ በቲ ናይቲ ከባቢ ሕብረተሰብ ብሓባር ክስራሕ ኣለዎ ፣
5. ኣብ ግድብ መፋሰስ ዝህሉ ኣጠቓቕማ መሬት በቲ ዝምልከቶ ኣካል ተፀኒው ብዝቐርብ መሪሕ ትልሚ ኣጠቓቕማ መሬት መሰረት ገይሩ ንሕርሻ፣ ንሕዛእቲ፣ ንመንበሪ ገዛ መስርሒ፣ ንደኒ፣ ከምኡ'ውን ካብ ሰብን እንስሳን ነፃ ዝኸውን መሬት ክኸለል ይኽእል'ዩ። ተጠቀምቲ ነቲ ዝወፅእ መሪሕ ትልሚ ኣጠቓቕማ መሬት ተግባራዊ ናይ ምግባር ግቡእ ኣለዎም፣
6. በቲ ግድብ ዝዓቐረ ማይ ተጠቀምቲ ዝኾኑ ሓረስቶት እቲ ግድብን መትረባትን ቀፃልነት ንክህልዎም ናይ ምዕጋንን ምክንኻንን፣ ከምኡ'ውን ዝተዓቀበ/ዝተገደበ/ መፋሰስ ኣድላዪ ሓለዋን ፅገናን ናይ ምግባር ግቡእ ኣለዎም፣
7. በቲ ግድብ ዝዓቐረ ማይ ተጠቀምቲ ዝኾኑ ሓረስቶት ብዝምልከቶ ኣካል ንቐድሚት ተነፂሩ ብዝወፅእ ታሪፍ መሰረት ክፍሊት ግልጋሎት ክኸፍሉ ግቡእ ኣለዎም። ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣
8. ብምኽንያት ኣብ ግድብ ዝዓቐረ ማይ ክኸሰቱ ዝኽእሉ ማይ ወለድ ሕማማት ናይ ምክልኻል ግቡእ ናይቲ ከባቢ ህዝቢ፣ ምምሕዳርን ቢሮ ሓለዋ ጥዕናን'ዩ፣
9. ግድብ ኣብ ዝስርሐሉ ከባቢ ካብ መንበሪ ቦትኦም ንዝፈናቐሉ ሓረስቶት በዚ ኣዋጅ ዝተደንገገ ናይ መንበሪ ገዛ መሰርሒ ኣተዓዳድላ ኣግባብ ቀዳምነት ተዋሂብዎም ንመንበሪ ገዛ መስርሒ ዝኸውን ቦታ ክረኽቡ ይግበር፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን።

10. ዝኾነ ናይ መስኖ ተጠቃሚ በዓል ትሕዝቶ መሬት ንክልተ ተኸታታሊ ዓመታት ብመስኖ ተጠቒሙ እንተዘየልሚው መሬቱ ተሓዲጉ ንካሊእ ክሸጋሸግ ይኽእል፣ ኣግባብ ምሕዳግ መሬት ብዝምልከት ስዒቡ ብዝወፅእ ደንቢ ዝውሰን ይኸውን፣

24. ብዛዕባ ዘይሕረስ መሬት

1. ዘይሕረስ መሬት ንገዛውትን ንኻልኦት ዝተፈላለዩ ማሕበራዊ፣ ኢኮኖሚያውን ስነ-ከባቢያውን ስራሕቲ ዘድልዩ ህንፃታትን ቦታታትን፣ ካልኦት መንግስቲ

4. የግድቡ ህልውናና ግልጋሎት ለመጠበቅና ቀጣይ ኣገልግሎት እንዲሰጥ የግድቡ ተፋሰስ ጥበቃ በኣከባቢው ህዝብ በጋራ መከናወን ኣለበት፣

5. በግድብ ተፋሰስ የሚደረግ የመሬት ኣጠቃቀም በሚመለከተው ኣካል ተጠንቶ በሚቀርብ የመሬት ኣጠቃቀም መሪ ዕቅድ መሰረት ለእርሻ፣ ግጦሽ፣ ለመኖሪያ ቤት መስሪያ፣ ለደን እንዲሁም ከሰውና እንስሳ ነፃ ሊሆን የሚችል መሬት ሊከለል ይችላል። ተጠቃሚዎቹ የሚወጣውን የመሬት ኣጠቃቀም መሪ እቅድ ተግባራዊ የማድረግ ግዴታ ኣለባቸው፣
6. በግድቡ የታቀበ ውሃ ተጠቃሚ የሆኑት ኣርሶ ኣደሮች ግድቡንና ቦዮቹን በቀጣይነት ኣገልግሎት እንዲሰጡ የመጠገን፣ የመንከባከብ፣ እንዲሁም የተገደበውን ተፋሰስ ኣስፈላጊውን ጥበቃና ጥገና የማድረግ ግዴታ ኣለባቸው።
7. በሚመለከተው ኣካል ለወደፊት ተለይቶ በሚወጣ ታሪፍ መሰረት በግድቡ ውሃ ተጠቃሚ ኣርሶ ኣደሮች ለሚጠቀሙበት ውሃ የኣገልግሎት ክፍያ እንዲከፍሉ ግዴታ ኣለባቸው፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።
8. በግድቡ ያቆረ ውሃ ምክንያት ሊከሰቱ የሚችሉ ውሃ ወለድ በሽታዎች የመከላከል ግዴታ የኣከባቢው ህዝብ፣ መስተዳድርና የጤና ጥበቃ ቢሮ ነው፣
9. ግድቡ በሚሰራበት ኣካባቢ ከመኖሪያቸው ለሚፈናቀሉ ኣርሶ ኣደሮች በዚህ ኣዋጅ የተደነገገው የመኖሪያ ቤት መስሪያ ኣሰጣጥ መሰረት ቅድሚያ ተሰጥቷቸው ለመኖሪያ ቤት መስሪያ ቦታ እንዲያገኙ ይደረጋል፣ ዝርዝሩ ደንብ ይወሰናል
10. ማንኛውም በመስኖ የሚጠቀም የመሬት ባለይዞታ መሬት ለሁለት ተከታታይ ዓመታት በመስኖ ተጠቅሞ ካላለማ መሬቱ ተወስዶ ለሌላ ሊሸጋሸግ ይችላል። የመሬቱ ኣወሳሰድ በተመለከተ ቀጥሎ በሚወጣው ደንብ የሚወሰን ይሆናል ፣

24. ስለማይታረስ መሬት

1. የማይታረስ መሬት ለቤቶች እና ለተለያዩ የማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ስነ-ኣከባቢያዊ ክንዋኔዎች የሚያስፈልጉትን ህንፃዎችና ቦታዎች፣

ንመንግስታውን ዘይመንግስታውን ስራሕቲ ዝኽልሎም ቦታታት የጠቓልል። ዝርዝር አፈፃፅምኡ ብደንቢ ይውሰን፣

2. ንዝተፈላለዩ ማሕበራዊ ግልጋሎት ንዝሰርሑ ስራሕቲ ዝወሃብ መሬት ብዝተኽላለ መጠን ንተሓራሳይ መሬት ክሻመ የብሉን።

25. ብዛዕባ ንመጠሻ ዝወሃብ ቦታ

1. 18 ዓመትን ካብኡ ንላዕልን ዕድመ ዘለዎም መጠሻ ዘይብሎም ነበርቲ እቲ ጣብያ፣ ኣብ ስደት ዝነበሩ ከምኡ'ውን ብዝተፈላለየ ምኽንያት መጠሻ ዝሰኣኑ በዚ ኣዋጅ ዓንቀፅ 12 ንኡስ ዓንቀፅ 3 ፊደል "ሀ" መሰረት ናብ ገጠር ጣብያ ዝምለሱ ንመጠሻ ዝኽውን ቦታ ዘይብሎም ሓረስቶት ቅድም ክብል ኣብ ዝተገበረ መሬት መቐሎ ንመጠሻ ኣብ ዝተኽለለ ቦታ ይውሃቦም፣ ዝርዝርሩ ብደንቢ ይውሰን።

2. ንመጠሻ ዝተኽለለ ቦታ ኣብ ዘይብሎም ከባቢታት እቲ ናይ ጣብያ ምምሕዳር ምስ ናይቲ ወረዳ ዴስክ ብምኹን ተሓራሳይ ኣብዘይኾነ ንመጠሻ ክኽውን ዝኽእል መሬት ክወሃቦም ይግበር፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፣

3. ንመጠሻ ዝውሃብ ቦታ መጠን 20 x 20 ሜትሮ ይኽውን፣

4. ኣዋሃህባ ንመጠሻ ዝኽውን ቦታ ኣብ ስደት ንዝነበሩ ሓረስቶት ቀዳምነት ብምሃብ ይፍፀም ። ቀሚሉ ዕድሜኡም ኣብዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 1 ዝተጠቐሱ መናእሰይ ካብ ዝዓበየ ዕድመ ጀሚሩ ብዕድሜኡም ቅደም ሰዓብ መሰረት ይወሃቦም። ኣብ ውሽጢ ሐደ መዓልቲ ንዝተወለዱ መናእሰይ ብዕፃ ብምፍላይ ይወሃቦም፣

5. ንመጠሻ ዝኽውን ዝተኽለለ ወይ ክኽለል ዝኽእል መሬት ኣብዘይብሎም ከባቢታት ወለዲ ኣብናይ ባዕሎም ትሕዝቶ መጠሻ ንውላዶም መስርሒ ገዛ ብፍቓዶም ክህቡ ይኽእሉ፣

6. ንመጠሻ ዝውሃብ ቦታ፡-
   ሀ. ዝተለቐቐ መጠሻ፣
   ለ. መተሓላለፊ መንገዲ ዘይዓቡ፣
   ሐ. ካብ ግልጋሎት መውሃቢ ትካላት ከም ክሊኒክ፣ ቤት ትምህርቲ፣ መንገዲ ዘይረሓቐ፣
   መ. ንቐፃላይ ብመጠሻነት ክገልግልን ክሰፍሕን ኣብ ዝኽእል ክባቢ፣

ሌሎች መንግስት ለመንግስታዊ እና መንግስታዊ ያልሆኑ ስራዎች የክለላቸው ቦታዎችን ያጠቃልላል። ዝርዝር አፈጻጸሙ በደንብ ይወሰናል፣

2. ለተለያዩ ማሕበራዊ አገልግሎቶች ለየሚሰሩ ስራዎች የሚሰጥ መሬት በተቻለ መጠን የሚታረስ መሬትን መሻማት የለበትም፣

25. ለጎጆ መውጫ ስለሚሰጥ ቦታ

1. ጎጆ መውጫ ያላገኙ 18 ዓመትና ከዛ በላይ ዕድሜ ያላቸው የቀበሌው ነዋሪዎች፣ በስደት የነበሩ እንዲሁም በተለያየ ምክንያት ጎጆ መውጫ ያጡ በዚህ አዋጅ አንቀጽ 12 ንኡስ አንቀጽ 3 ፊደል "ሀ" መሰረት ወደ ገጠር ቀበሌያቸው የሚመለሱ የጎጆ መውጫ የሚሆን ቦታ የሌላቸው ገበሬዎች ቀደም ሲል በተደረገው የመሬት ክፍፍል ለጎጆ መውጫ ተብሎ በተከለለ መሬት ይሰጣቸዋል፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

2. መኖሪያ ቤት ማሰሪያ ተብሎ የተከለለ መሬት የሌላቸው አከባቢዎች የቀበሌው አስተዳደር ከወረዳው ዴስክ ጋር በመሆን በማይታረስ መሬት ለጎጆ መውጫ ሊሆን የሚችል መሬት ሊሰጥ ይችላል፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፣

3. ለጎጆ ማውጫ የሚሰጥ ቦታ 20X20 ሜትር ይሆናል፣

4. ለጎጆ መውጫ መሬት አሰጣጥ በተመለከተ በበስደት ለነበሩት በቅድሚያ ይሰጣል፣ በመቀጠል እድሜያቸው በዚህ አንቀፅ ንኡስ አንቀፅ 1 የተጠቀሱት ወጣቶች እድሜያቸው ቅደም ተከተል መሰረት በዕድሜ የበለጡትን በማስቀደም ይሰጣቸዋል፣ በአንድ ቀን ውስጥ የተወለዱ ወጣቶች በእጣ በመለየት ይሰጣቸዋል፣

5. ለጎጆ መውጫ የተከለለ ወይም ሊከለል የሚችል መሬት በሌለባቸው አከባቢዎች፣ ወላጆች በፈቃዳቸው ለልጆቻቸው ከራሳቸው ጎጆ መውጫ ቤት መስሪያ ሊሰጡ ይችላሉ፣

6. ለጎጆ መውጫ የሚሰጥ ቦታ፡-
   ሀ. የተለቀቀ ጎጆ መውጫ፣
   ለ. መተላለፍያ መንገድ የማይዘጋ፣
   ሐ. ከግልጋሎት ሰጪ ድርጅቶች እንደ ክሊኒክ፣ ትምህርት ቤት፣ መንገድ ያልራቀ፣
   መ. ለቀጣይ ጎጆ መውጫ ሊያገለግልና ሊሰፋ በሚችል አከባቢ፣

ረ. ብቐንዲነት ስሩፅ ዝኾነ መጠሻ ጥላን ዝወፀሉን ንዝቕፅል ንምኽታም ዘመቹን ግልጋሎት መሰረቱ ልምዓት ብቐሊሉ ክበፅሑሉ ዝኽእልን፣

ሰ. ካብ ንማሕረሰ፣ ንሕዛትን፣ ንደንን ዝተኽለለ መሬት ወፃኢ ዝኾነ፣

26. ሕዛእቲ መሬት

1. ንሕዛእቲ ዝኾውነ መሬት ዝኽለል ቅድም ክብል ብዝተገበረ መሬት መቕሰ ተኽሊሉ ዝነበረን ሕዚ ድማ በቲ ክባቢ ህዝብን ጣብያ ምምሕዳርን ስምምነት ብዝኽልልዎ መሰረት ይኽውን፣

2. ኣመሓዳድራ ሕዛእቲ ቅድም ክብል እቲ ክባቢ ይመሓዳደረሉ ብዝነበረ ልማድ ' መሰረት ይኽውን። ናይቲ ክባቢ ሕብረተሰብ በቲ ጣብያ ቤት ምኽሪ አቢሉ መተሓዳደሪ ደንቢ /ስሪት/ ክውፅእን ክተግብርን ኣለዎ።

27. ኣጠቓቕማ መሬት ገጠር

1. ዝኾነ ሰብ ብሕጊ ካብ ዝተውሃቦ ብፅሒት ትሕዝቶ መሬት ወፃኢ ካብ ዘሎ ክፍቲ መሬት ደሪብካ ወይ ብሓይሊ ወሪርካ ምሓዝ፣ ምሕራስ፣ ምጥቃም፣ መንበሪ ገዛ ምስራሕ፣ ወይ ብዝኾነ ምኽንያት ሀዊክት ምፍጣር ዝተኽልከለ እዩ፣ ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን።

2. ኣብዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 1 ዝተደንገገ ጥሒሱ ዝተረኽበ ሰብ ብገበን ተሓታቲ ክይኑ ብተወሳኺ፦

ሀ. ብክይኣግባብ ዝተሰርሐ ገዛ ብጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ይፈርስ፣

ለ. ብሓይሊ ወሪሩ ዝሓዞ መሬትን ብዘይ ኣግባብ ዝረኽቦ ጥቕምን እንተሃልዩ ክምልስ ከምኡ'ውን ዘብፀሐ ጉድኣት እንተሃልዩ ካሕሳ ክኽፍል ይግደድ፣

3. ካብ ውልቀ ሰብ ዓቕሚ ንላዕሊ ኣብ ዝኾኑ ገፋሕቲ ጎቦታትን ጉህሚታትን ብሓባር ስራሕቲ ዕቀባ ይስረሐሎም ወይ ድማ ክም ኣድላይነቱ ብውልቀን ብውዳበን ተመቒሎም ክለምዑ ይግበር፣

4. ዝኾነ ውልቀ ሰብ ይኹን ትካል ናይ መሬት ማዕድን ንምጥቃም ዝደሊ እቲ መሬት ዝዕቀበሉን ተመሊሱ ዝለምዐሉን ኣግባብ መሰረት ገይሩ ኣግባብ ብዘለዎ በዓል መዚ ብዝውሃቦ ፍቓድ መሰረት ዝፍፀም ይኽውን።

ሠ. በቀጣይነት መደበኛ የጎደ መውጫ ጥላን የሚወጣለትና ለወደፊትም ለመክተም ኣመቺ የሆነና የመሰረተ ልማት ኣገልግሎት ሊደርስበት የሚችል፣

ረ. ለኣርሻ፣ ለግጦሽና፣ ለደን፣ ከተከለለ መሬት ውጪ የሆነ፣

26. የግጦሽ መሬት

1. ለግጦሽ የሚሆን መሬት የሚከለለው ቀደም ብሎ በተደረገ የመሬት መከፋፈል ተከልሎ የነበረና አሁንም የአከባቢው ሕዝብና በቀበሌ አስተዳደር ስምምነት በሚከልሉት መሰረት ይሆናል።

2. የግጦሽ መሬት አጠቃቀም በተመለከተ ቀደም ሲል አከባቢው ይተዳደርበት በነበረው ልማድ መሰረት ይሆናል። የአከባቢው ሕብረተሰብ በቀበሌው ምክር ቤት በኩል የመተዳደሪያ ደንብ አውጥቶ በተግባር ላይ ያውላል።

27. የገጠር መሬት አጠቃቀም

1. ማንኛውም ሰው በህግ ከተሰጠው የመሬት ይዞታ ድርሻ ውጪ ካለው ክፍት መሬት ደርቦ ወይም በሃይል ወሮ መያዝ፣ ማረስ፣ መጠቀም፣ የመኖሪያ ቤት መስራት ወይም በማንኛውም ምክንያት ሁከት መፍጠር የተከለከለ ነው፣ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

2. በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 1 የተደነገገውን ተላልፎ የተገኘ ሰው በወንጀል ተጠያቂ ሆኖ በተጨማሪም፦

ሀ. ያለአግባብ የተሰራው ቤት በቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ይፈርሳል፣

ለ. በሃይል ወርሮ የያዘው መሬትና፣ ያለአግባብ ያገኘው ጥቅም ካለ እንዲመልስ እንዲሁም ያደረሰው ጉዳት ካለ ካሳ እንዲከፍል ይገደዳል፣

3. ከግለሰብ አቅም በላይ የሆኑ ሰፋፊ ተራሮችና ቦረቦር መሬቶችን በጋራ የዕቀባ ስራ ይሰራላቸዋል ወይም እንደ አስፈላጊነቱ በግልና በቡድን ተከፋፍለው እንዲለሙ ይደረጋል፣

4. ማንኛውም ግለሰብም ሆነ ድርጅት በመሬት ማዕድን ለመጠቀም የሚፈልግ መሬቱ መልሶ የሚያገግምበትና የሚለማበት መንገድ ተከትሎ አግባብነት ካለው ባለስልጣን በሚሰጠው ፈቃድ መሰረት የሚፈፀም ይሆናል።

28. ኣወሳስና ክርክራት

1. ኣብ መሰል ትሕዝቶ መሬት ገጠር ክርክር እንትልዓል ተኸራኸርቲ ወገናት ተመያይጦም ብስምምዕነት ንክፈትሕዎ ዓፅሪ ይግበር፣ ባዕሎም ክሰማምዑ እንተዘይኪኢሎም ቡቲ ክባቢ ዝተለመደ ኣግባብ ኣፈታትሓ ጎንፂ ብሽምግልና ወይ ብዕርቂ ክውድኡ ይኽእሉ፣
2. በዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 1 ብዝተቐመጠ መማረፂ ንምፍታሕ ሓዲኦም ወይ ክልቲኦም ተኸራኸርቲ ወገናት ፍቓደኛታት ኣብ ዘይኮኑ እዋን ቀፂሉ ብዘሎ ኣግባብ ይውሰን፣
   ሀ. መጀመሪያ ናብ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ቀሪቡ ይውሰን ፣
   ለ. በቲ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ውሳነ ዘይተሰማመዐ ወገን ኣብ ውሽጢ 15 መዓልቲ ይግበኣኒ ናብ ወረዳ ቤት ፍርዲ የቕርብ፣ ወረዳ ቤት ፍርዲ ኣብ ውሽጢ 30 መዓልቲ ውሳነ ይህብ፣
   ሐ. ወረዳ ቤት ፍርዲ ነቲ ናይ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ውሳነ እንተፅኒዕዎ ናይ መወዳእታ ይኽውን፣ እንተግሓይሽዎ ወይ እንተሲዒርዎ ግን ዘይተስማምዐ ወገን ይግበኣኒ ናብ ዞባ ማእኸላይ ቤት ፍርዲ የቕርብ፣ እቲ ማእኸላይ ቤት ፍርዲ ዝሀቦ ውሳነ ናይ መወዳእታ ይኽውን፡፡
3. ብዕርቂ ወይ ብሽምግልና ዝተወደአን ከምኡ'ውን ብጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ብዝወሃብ ውሳነ ከም ውሳነ ስሩዕ ቤት ፍርዲ ተቆፂሩ ይፍፀም፣
4. ብጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ዝውሃብ ውሳነ ብይግበኣኒ ኣፈፃፅማኡ እንተዘይተኣጊዱ ኣብ ውሽጢ 30 መዓልቲ ይፍፀም፣
5. ውሳነ ጣብያ ኮሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር ንምፍፃም ዝመሓላለፉ ትእዛዛት ብሚሊሻ ወይ ብፖሊስ ይፍፀሙ፣
6. ኣብዚ ዓንቀፅ ዝተደንገገ ኣግባብ ኣወሳስና ክርክር ኣግባብ ኣጠይሻ፣ ኣሰራርሓን ኮሚቴ ከምኡ'ውን ኣግባብ ኣሸፋፍና ወፃኢ ዝምልከት ዝርዝሩ ብደንቢ ይውሰን፡፡

28. የክርክሮች አወሳሰን

1. በገጠር መሬት ይዞታ ላይ ክርክር ሲነሳ ተከራካሪ ወገኖች ተወያይተው በስምምነት እንዲፈቱ ጥረት ይደረጋል፣ በራሳቸው ሊስማሙ ካልቻሉ በአከባቢው በተለመደው የግጭት አፈታት ዘዴ በሽማግሌዎች ወይም በዕርቅ ሊጨርሱ ይችላሉ፣
2. በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 1 በተቀመጠው አማራጭ ለመፍታት አንዱ ወይም ሁለቱም ተከታካሪ ወገኖች ፍቃደኞች በማይሆንበት ጊዜ ቀጥሎ ባለው አገባብ ይወሰናል፡-
   ሀ. መጀመሪያ ወደ ቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ቀርቦ ይወሰናል፣
   ለ. በቀበሌው የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ውሳኔ ያልተስማማው ወገን በ15 ቀናት ውስጥ ይግባኝ ወደ ወረዳ ፍርድ ቤት ያቀርባል፣ የወረዳው ፍርድ ቤት በ30 ቀናት ውስጥ ውሳኔ ይሰጣል፣
   ሐ. የወረዳው ፍርድ ቤት የቀበሌውን የመሬት አስተዳደር ኮሚቴ ውሳኔ ካጸናው የመጨረሻ ይሆናል፣ ካሻሻለው ወይም ከለወጠው ግን ያልተስማማው ወገን ወደ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ያቀርባል፣ ከፍተኛው ፍርድ ቤት የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ ይሆናል፡፡
3. በእርቅ ወይ በሽምግልና ያለቀና እንዲሁም በቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ የሚሰጥ ውሳኔ እንደ መደበኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ ተቆጥሮ ይፈፀማል፣
4. በቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ የተሰጠው ውሳኔ አፈፃፀሙ በይግባኝ ካልታገደ በስተቀር በ 30 ቀናት ውስጥ ይፈፀማል፣
5. የቀበሌ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴ ውሳኔ ለማስፈፀም የሚተላለፉ ትእዛዞች በሚሊሻ ወይም በፖሊስ ይፈፀማሉ፣
6. በዚህ አንቀጽ የተደነገገው የክርክር አወሳሰን፣ የኮሚቴ አቋቋምና አሰራር እንዲሁም የወጪ አሸፋፈን አገባብ በሚመለከት ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

29. ብዛዕባ ቅፅዓት

1. ዝኾነ ሰብ ነዚ ኣዋጅ ወይ ነዚ ኣዋጅ መፈፀሚ ተባሂሎም ዝወፁ ደንብታትን መምርሒታትን ዝጠሓሰ ኣግባብ ብዘለዎ ሕጊ ገበን መሰረት ይቕፃዕ፣
2. ኣብዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 1 ዝተደንገገ ሕሉው ኮይኑ ዝኾነ ብመሬት ገጠር ናይ ምጥቃም መሰል ዘለዎ ሰብ፡-
   ሀ. ትሕዝቶ መሬቱ ብሕጊ ካብ ዝተፈቕደ ግዘ ንላዕሊ ወይ ንዘይተወሰነ ግዘ ዘካረየ ወይ ዝተኻረየ ካብ ብር 100 ክሳብ 300 /ሓደ ሚኢቲ ክሳብ ሰለስተ ሚኢቲ ብር/ ይቕፃዕ፣
   ለ. ብዘይብቑዕ ምኽንያት ኣብ ውልቀ ትሕዝቶ መሬቱ ይኹን ኣብ ሓባር መሬት ዕቀባ ሓመድን ማይን ስራሕቲ ዘይሰርሐ ካብ ብር 20 ክሳብ 50 / ካብ ዒስራ ክሳብ ሓምሳ ብር/ ተቐጢዑ ዘይተሰርሐ ስራሕ ይፍፅም፣
   ሐ. ኣብ ተሓራሳይ መሬቱ ገዛ ዝሰርሐ ንዝሰርሐ ገዛ ኣፍሪሱ ብር 50 / ሓምሳ ብር / ይቕፃዕ፣
   መ. ካብቲ ዝወፀ ኣጠቓቕማ መሪሕ ትልሚ ወፃኢ ዝተጠቐመ ወይ ነቲ ትልሚ ዘይተግበረ ሓረስታይ ንመጀመሪያ እዋን ካብ ብር 100 ክሳብ 300 /ካብ ሓደ ሚኢቲ ክሳብ ሰለስተ ሚእቲ ብር/ ተቐጢዑ በቲ ትልሚ መሰረት ክሰርሕ ይግበር እቲ ጥፍኣት ዝደጋግም እንተኾይኑ ናይ ምጥቃም መሰሉ ክስእን ይኽእል፣
   ረ. ኣብ ናይ ባዕሉ መሬት ይኹን ኣብ ካሊእ ዝተሰርሑ ስነ ሂወታውን ደረቕ ዕቀባ ሓመድን ማይን ስራሕቲ ዘፍረሰ ክስም ኩነታቱ ካብ ብር 100 ክሳብ 200 /ካብ ሓደ ሚእቲ ክሳብ ክልተ ሚእቲ ብር/ ተቐጢዑ ንዘፍረሶ መሊሱ ክሰርሕ ይግደድ፣
   ሰ. ኣብዚ ኣዋጅ ዓንቀፅ 11 ንኡስ ዓንቀፅ 1 ፊደል /ሀ ክሳብ መ/ ከምኡውን ዓንቀፅ 17/3/ ንዝተደንገጉ ግቡኣት ዝጠሓሰ /ዝተመሓላለፈ/ ካብ ብር 200 /ክልተ ሚእቲ ብር / ዘይነኣሰ ካብ ብር 1000 /ሓደ ሽሕ ብር/ ዘይበለፀ ይቕፃዕ ፣
   ሸ. ኣብዚ ኣዋጅ ዓንቀፅ 13 ንኡስ ዓንቀፅ 2፣ 3ን 5ን ጥሒሱ ኣብ ተሓራሳይ መሬት ልሙዕነት መሬት ዝፃብኡ ተግባራት ዝፈፀመ ካብ ብር

29. ስለ ቅጣት

1. ማንኛውም ሰው ይህን አዋጅ ወይም ይህን አዋጅ ለማስፈፀም ተብለው የሚወጡ ደንቦችንና መመሪያዎችን የተላለፈ አግባብ ባለው የወንጀል ህግ መሰረት ይቀጣል፣
2. በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 1 የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ማንኛውም በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ያለው ሰው፡-
   ሀ. የመሬት ይዞታው በህግ ከተፈቀደው ጊዜ በላይ ወይም ላልተወሰነ ጊዜ ያካረየ ወይም የተከራየ ከብር 100 እስከ 300 /አንድ መቶ እስከ ሶስት መቶ / ይቀጣል፣
   ለ. ያለ በቂ ምክንያት በግል ይዞታውም ሆነ በወል መሬት የአፈርና ውኃ ዕቀባ ያልሰራ ከብር 20 እስከ 50 /ከሃያ እስከ ኣምሳ ብር/ ተቀጥቶ ያልተሰራውን ስራ ይፈፅማል፣
   ሐ. በሚታረስ የእርሻ መሬቱ ላይ ቤት የሰራ የሰራውን ቤት ኣፍርሶ ብር 50 / ሃምሳ ብር/ ይቀጣል፣
   መ. ከወጣው የመሬት አጠቃቀም መሪ ዕቅድ ውጪ የተጠቀመ ወይም ዕቅዱን ተግባራዊ ያላደረገ ለመጀመሪያ ጊዜ ከብር 100 እስከ 300 /ከአንድ መቶ እስከ ሶስት መቶ ብር/ ተቀጥቶ በእቅዱ መሰረት እንዲሰራ ይደረጋል፡፡ ጥፋቱ የሚደጋግም ከሆነ የመጠቀም መብቱ ሊያጣ ይችላል፣
   ሠ. በራሱ መሬትም ሆነ በሌላው የተሰሩ ህይወታዊና ፊዚካላዊ የአፈርና ውሃ ዕቀባ ስራዎች ያፈረሰ እንደሁኔታው ከብር 100 እስከ 200 /ከአንድ መቶ እስከ ሁለተ መቶ ብር/ ተቀጥቶ ያፈረሰውን መልሶ እንዲሰራ ይገደዳል ፣
   ረ. በዚህ አዋጅ አንቀጽ 11 ንኡስ አንቀጽ 1 ፊደል /ሀ እስከ መ/ እንዲሁም አንቀጽ 17/3/ የተደነገጉት ግዴታዎች የጣሰ/ የተላለፈ ከብር 200 /ሁለት መቶ ብር/ ያላነሰ ከብር 1000 /አንድ ሺህ ብር/ ያልበለጠ ይቀጣል ፣
   ሰ. በዚህ አዋጅ አንቀጽ 13 ንኡስ አንቀጽ 2፣ 3፣ እና 5ን በመጣስ በሚታረስ እርሻ የመሬት ለምነትን የሚፃረሩ ተግባራት የፈጸመ ከብር

100 ክሳብ 1000 /ካብ ሓደ ሚእቲ ክሳብ ሓደ ሽሕ ብር/ ተቐፂው ብዘይኣግባብ ንዝተኸሎም ኣግራብ ክልዕል ይግደድ፣

ቀ. ካብ መንግስቲ ወይ ክብ ሓረስታይ መሬት ዝተኻረየ በዓል ሃፍቲ ነዚ ኣዋጅ መፈፀሚ ተባሂሉ ብዘውዕእ ደንቢ መሰረት ኣብ ግራቱ ዝተወሰነ በዝሒ ኣግራብ ዘይተኸለ ካብ ብር 500 ክሳብ 5000 /ካብ ሓሙሽተ ሚእቲ ክሳብ ሓሙሽተ ሽሕ ብር/ ይቕፃዕ፣

በ. ካብ መንግስቲ መሬት ዝተኻረየ በዓል ሃፍቲ መሬቱ ብክፋል ወይ ብሙሉእ ንካሊእ ሰብ ዘካረየ ካብ ብር 500 ክሳብ 5000 /ካብ ሓሙሽተ ሚእቲ ክሳብ ሓሙሽተ ሺሕ ብር/ ተቐፂው ዝኣተዎ ውዕሊ ኪራይ መሬት ይፈርስ፣ ዝረኸቦ ጥቕሚ'ውን ናብ መንግስቲ ክኣቱ ይገብር፣

ተ. ብሕጋዊ መንገዲ ካብ ዝተውሃቦ መሬት ወፃኢ ካብ ዘሎ ትርፊ መሬት ወይ ናይ ካሊእ ሰብ ትሕዝቶ ብሓይሊ ወሪሩ ወይ ደፊኡ ዝሓዘ፣ ዝሓረሰ፣ ገዛ ዝሰርሐ፣ ብዘይኣግባብ ዝተገልገለ ወይ ብዝኾነ ካሊእ ምኽንያት ህውከት ዝፈጠረ ካብ ብር 500 ክሳብ 5000 /ካብ ሓሙሽተ ሚእቲ ክሳብ ሓሙሽተ ሽሕ ብር / ተቐፂው ብዘይ ኣግባብ ዝሓዞ መሬት ይሕደግ፣ዝሰርሐ ገዛ ክፈርስ ይግበር፣ ብዘይኣግባብ ካብ ዝሓዞ መሬት ዝረኸቦ ጥቕሚ'ውን ክምልስ ይግደድ።

3. ዝኾነ በዚ ኣዋጅን ኣግባብነት ብዘለዎ ካሊእ ሕግን ኣብ ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ስልጣን ዝተውሃቦ ሰብ ኣብዚ ኣዋጅ ንዝተቐመጡ መግደድቲ ድንጋገታት ብምጥሓስ /ብምትሕልላፍ/ መጠሻ፣ ላወጣ፣ ውህብቶ፣ ኪራይ፣ ውርስን ሽግሽግን ዝፈቐደ እንተኾይኑ ብገበን ሕጊ ዝበለፀ ዘቕፅየ እንተዘይኮይኑ ክሳብ ክልተ ዓመት ዝበፅሕ እስራት ወይ ካብ ብር 300 ክሳብ 2000/ ካብ ሰለስተ ሚእቲ ክሳብ ክልተ ሽሕ ብር/ ዝበፅሕ መቕፃዕቲ ወይ ብክልቲኡ ይቕፃዕ፣

4. በዚ ዓንቀፅ ንኡስ ዓንቀፅ 2 ፊደል "ሀ ክሳብ ረ" ንዘለዉ ናይ ገበን ተግባራት ኣብ ጣብያ ማሕበራዊ ቤት ፍርዲ ዝርኣዩ ኮይኖም ካብ ፊደል "ሰ ክሳብ ተ" ከምኡ'ውን ኣብ ንኡስ ዓንቀፅ 3 ዝተዘርዘሩ ተግባራት ገበን ኣብ ወረዳ ቤት ፍርዲ ዝረኣዩዎም።

100 እስከ 1000 / ከአንድ መቶ እስከ አንድ ሺህ ብር/ ተቀጥቶ ያላግባብ የተከላቸውን ዕፅዋት እንዲያነሳ ይገደዳል፣

ሸ. ከመንግስት ወይም ከአርሶ አደር መሬት የተከራየ ባለሃብት ይህን ኣዋጅ ማስፈፀሚያ ተብሎ በሚወጣ ደንብ መሰረት የተወሰነው ተክሎች ብዛት ያልተከለ ከብር 500 እስከ 5000 /ከአምስት መቶ እስከ አምስት ሺህ ብር/ ይቀጣል ፣

ቀ. ከመንግሰት መሬት የተከራየ ባለሃብት የተከራውን መሬት በከፊል ወይም በሙሉ ለሌላ ሰው ያካረየ ከብር 500 እስከ 5000 ብር / ከአምስት መቶ እስከ አምስት ሺህ ብር/ ተቀጥቶ የገባው የመሬት የኪራይ ውል ይፈርሳል፣ ያገኘው ጥቅምም ለመንግስት ገቢ ያደርጋል፣

በ. በሕጋዊ መንገድ ከተሰጠው መሬት ውጪ ካለ ትርፍ መሬት ወይም የሌላ ሰው ይዞታ በኃይል ወርሮ ወይም ገፍቶ የያዘ፣ ያረሰ፣ ቤት የሰራ፣ ያለ ኣግባብ የተገለገለ ወይም በማንኛውም ሌላ ምክንያት ሁከት የፈጠረ ከብር 500 እስከ 5000 /ከአምስት መቶ እስከ አምስት ሺህ ብር/ ተቀጥቶ ያለአግባብ የያዘውን መሬት ይነጠቃል። የሰራው ቤት እንዲፈርስ ይደረጋል፣ ያላግባብ ከያዘው መሬት ያገኘውን ጥቅምም እንዲ መልስ ይገደዳል።

3. ማንኛውም በዚህ አዋጅና አግባብነት በለው ሌላ ህግ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም የሚመለከት ስልጣን የተሰጠው ሰው በዚህ አዋጅ የተቀመጡትን አስገዳጅ ድንጋጌዎች በመጣስ /በመተላለፍ/ የጎጆ መውጫ፣ ልውውጥ፣ ውርስ፣ ስጦታ፣ ኪራይና ሽግሽግ የፈቀደ እንደሆነ በወንጀል ህጉ የበለጠ የሚያስቀጣው ካልሆነ በስተቀር እስከ ሁለት ዓመት ሊደርስ በሚችል እስራት ወይም ከብር 300 እስከ 2000 /ከሶስት መቶ እስከ ሁለት ሺህ ብር / በሚደርስ መቀጮ ወይም በሁለቱም ይቀጣል ፣

4. በዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 2 ፊደል "ሀ እስከ ሠ" ለተዘረዘሩት የወንጀል ተግባራት በቀበሌ ማሕበራዊ ፍርድ ቤት የሚታዩ ሲሆኑ ከፊደል "ረ እስከ ቸ እንዲሁም በንኡስ ዓንቀፅ 3 የተዘረዘሩት የወንጀል ተግባራት ደግሞ በወረዳ ፍርድ ቤት የሚታዩ ናቸው።

30. ዝተፈላለዩ ድንጋጌታት

1. ብዝፍጠር ለውጥን ምዕባለን ዝህሉ ዝተመሓየሸ ኣጠቓቕማ መሬት ገጠር ኣብ ግምት ዘእተወን በብእዋኑ ዝመሓየሸን መሪሕ ትልሚ ኣጠቓቕማ መሬት ገጠር ይህሉ፣
2. ካብቲ ዝሕንፀፅ መሪሕ ትልሚ (ማስተር ፕላን) ወፃኢ ኣጠቓቕማ መሬት ምልዋጥ ኣይከኣልን፣
3. ቢሮ ሕርሻን ልምዓት ገጠርን ብዝምልከቶ ኣካል ኣቢሉ ኣብ ዝተፈላለየ ቦታ ዝርከቡ ኮሚቴታት ምምሕዳር መሬት ገጠርን ዴስክን ብምትሕብባር ዘድሊ ሙያዊ ደገፍ ብምሃብ ኣዋጅ ፌዴራልን ነዚ ኣዋጅን ናይ ምፍፃም ሓላፍነት ኣለዎ።

31. ብዛዕባ ምውፃእ ደንብን መምርሕን

1. ቤት ምኽሪ ስራሕ ፈፃሚ ክልል ትግራይ ነዚ ኣዋጅ መፈፀምን እዚ ኣዋጅ ተግባራዊ ዝኾነሉም ዞባ ምዕራብን ካልኦት ተመሳሳሊ ክባቢታትን ዝምልከት ዝርዝር ደንቢ የውፅእ፣
2. ዝምልክቶ ኣካል ንኣፈፃፅማ እዚ ኣዋጅን ስዒቡ ዝወፅእ ደንቢን ዝርዝር መምርሒ ከውፅእ ይኽእል።

32. ዝተሰዓሩን ተፈፃምነት ዘይብሉምን ሕግታት

1. ኣጠቓቕማ መሬት ገጠር ብሂራዊ ክልላዊ መንግሰቲ ትግራይ ንምውሳን ዝወፀ ኣዋጅ ቁፅሪ 23/ 1989፣ ኣጠቓቕማ መሬት ገጠር ንምውሳን ዝወፀ ኣዋጅ ቁፅሪ 23/1989 ንምምሕያሽ ዝወፀ ኣዋጅ ቁፅሪ 55/1994 ዓ/ም ከምኡ'ውን ምምሕዳርን ኣጠቓቕማን መሬት ገጠር ንምውሳን ዝወፀ ኣዋጅ ቁፅሪ 97/98 በዚ ኣዋጅ ተሳዒሩ ኣሎ፣
2. ነዚ ኣዋጅ ዝፃረር ዝኾነ ኣዋጅ፣ ደንቢ፣ መምርሒ ወይ ድማ ናይ ኣሰራርሓ ልምዲ ኣብዚ ኣዋጅ ንዝተደንገጉ ጉዳያት ብዝተመልከት ተፈፃምነት ኣይህልዎን።

33. መሰጋገሪ ድንጋጌ

እዚ ኣዋጅ ቅድሚ ምውፅኡ፡-

1. ዝተገበሩ ውዕላት ላውጣን ክራይ መሬት ገጠርን በዚ ኣዋጅ ከምዝተፈፀሙ ይቑፀሩ፣

30. ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

1. በሚከሰት ለውጥና እድገት የሚኖር የተሻሻለ የገጠር መሬት አጠቃቀም ግምት ውስጥ ያስገባና በየጊዜው የሚሻሻል የገጠር መሬት አጠቃቀም መሪ ዕቅድ ይኖራል፣
2. ከሚዘጋጀው መሪ ዕቅድ (ማስተር ፕላን) ውጪ የመሬት አጠቃቀም መለወጥ አይቻልም፣
3. የግብርናና የገጠር ልማት ቢሮ በሚመለከተው አካል ኣማካኝነት በተለያየ ቦታ የሚገኙ የገጠር መሬት አስተዳደር ኮሚቴዎችና ዴስኮች በማስተባበር አስፈላጊውን የሙያ ድጋፍ በመስጠት የፌዴራል አዋጅና ይህን አዋጅ የማስፈፀም ሓላፍነት አለው።

31. ደንብና መመሪያ ስለማውጣት

1. የትግራይ ክልል የስራ አስፈጻሚ ምክር ቤት ይህን አዋጅ ለማስፈጸምና ይህ አዋጅ ተግባራዊ የሚሆንባቸው የምዕራባዊ ዞንና በሌሎች ተመሳሳይ አከባቢዎች በተመለከተ ዝርዝር ደንብ ያወጣል፣
2. የሚመለከተው አካል ለዚህ አዋጅና ቀጥሎ ለሚወጣ ደንብ ማስፈጸሚያ ዝርዝር መመሪያ ሊያወጣ ይችላል።

32. የተሻሩና ተፈፃሚ ስለማይሆኑ ሕጎች

1. የትግራይ ክልላዊ ብሄራዊ መንግስት የገጠር መሬት አጠቃቀም ለመወሰን የወጣ አዋጅ ቁጥር 23/1989 ፣ የገጠር መሬት አጠቃቀም ለመወሰን የወጣውን አዋጅ ቁጥር 23/1989 ለማሻሻል የወጣ አዋጅ ቁጥር 55/1994 እንዲሁም የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀምን ለመወሰን የወጣ አዋጅ ቁጥር 97/98 በዚህ አዋጅ ተሽሯል።
2. ይህን አዋጅ የሚቃረን ማንኛውም አዋጅ፣ ደንብ፣ መመሪያ ወይም የአሰራር ልምድ በዚህ አዋጅ የተደነገጉትን ጉዳዮች በተመለከተ ተፈፃሚነት አይኖረውም።

33. የመሸጋገሪያ ድንጋጌ

ይህ አዋጅ ከመውጣቱ በፊት፡-

1. የተደረጉ የገጠር መሬት ልውውጥና የኪራይ ውሎች በዚህ አዋጅ እንደተፈፀሙ ይቆጠራሉ፣

2. ክሳብ ሐዚ ኣብ ጣብያ ከሚቴ ምምሕዳር መሬት ገጠር፣ ወረዳ ዴስክን ስሩዕ ኣብያተ ፍርድን ኣብ ከይዲ ዝርከቡ ውሳነ ዘይረኸቡ ናይ መሬት ገጠር፣ ተንከፍ ክትዓት ወይ ክርክራት ይግበኣኒ ሓዊሱ በዚ ኣዋጅ ስልጣን ንዝተውሃቦም ኣካላት ዳይነት ተዛዊሮም እናተርኣዩ ዝውሰኑ ይኾኑ።

34. እዚ ኣዋጅ ዝፀንዐሉ ግዘ

እዚ ኣዋጅ ካብ 5 ታሕሳስ 2000 ዓ/ም ጀሚሩ ዝፀንዐ ይኸውን።

መቐለ

ፀጋይ በርሀ
ፕሬዚዳንት ብሄራዊ ክልላዊ
መንግስቲ ትግራይ

2. እስከ ኣሁን በቀበሌ የገጠር መሬት ኣስተዳደር ኮሚቴ፣ በወረዳ ዴስክ እና በመደበኛ ፍርድ ቤቶች ላይ በሂደት ያሉ ውሳኔ ያላገኙ የገጠር መሬት ነክ ክርክሮች ይግባኝን ጨምሮ በዚህ ኣዋጅ ስልጣን ለተሰጣቸው የዳኝነት ኣካላት ተዛውረው እየታዩ የሚወሰኑ ይሆናሉ ።

34. ኣዋጁ የሚፀናበት ጊዜ

ይህ ኣዋጅ ከታህሣሥ 5/2000 ዓ/ም ጀምሮ የፀና ይሆናል።

መቐለ

ፀጋይ በርሀ
የትግራይ ብሄራዊ ክልላዊ
መንግስቲ ፕሬዚዳንት

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ

ፌዴራል ነጋሪት ጋዜጣ

FEDERAL NEGARIT GAZETA

OF THE FEDERAL DEMOCRATIC REPUBLIC OF ETHIOPIA

አሥራአንደኛ ዓመት ቁጥር ፵፫
አዲስ አበባ- ሐምሌ ፰ ቀን ፲፱፻፺፯

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ጠባቂነት የወጣ

11th Year No. 43
ADDIS ABABA- 15th July, 2005

ማውጫ

አዋጅ ቁጥር ፬፻፶፭/፲፱፻፺፯ ዓ.ም

ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የመሬት ይዞታ የሚለቀቅበትንና ለንብረት ካሣ የሚከፈልበትን ሁኔታ ለመወሰን የወጣ አዋጅ...ገጽ ፫፻፯፬፬

CONTENTS

Proclamation No. 455/2005

Expropriation of Landholdings for Public Purposes and Payment of Compensation Proclamation ..... Page 3124

አዋጅ ቁጥር ፬፻፶፭/፲፱፻፺፯

ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የመሬት ይዞታ የሚለቀቅበትንና ለንብረት ካሣ የሚከፈልበትን ሁኔታ ለመወሰን የወጣ አዋጅ

መንግሥት ለሕዝብ አገልግሎት ለሚያከናውና ቸው የልማት ሥራዎች መሬትን መጠቀሙ አስፈላጊ ስለሆነ፣

የአገሪቱ ከተሞች ከጊዜ ወደ ጊዜ እያደጉና የነዋሪዎችም ቁጥር እየጨመረ በመሄዱ በከተሞቹ ፕላን መሠረት ለመኖሪያ ቤት ግንባታ፣ ለመሠረተ ልማት፣ ለኢንቨስትመንትና ለሌሎች አገለግሎቶች የሚውል የከተማ መሬትን መልሶ ማልማት አስፈላጊ በመሆኑ፣ እንዲሁም በገጠር ለሚከናወኑ የልማት ሥራዎች መሬት አዘጋጅቶ ማቅረብ በማስፈለጉ፣

የመሬት ይዞታ እንዲለቀቅ ሲደረግ ለባለይዞታው የሚከፈለውን ካሣ ለመተመን እንዲቻል ግምት ውስጥ መግባት የሚገባቸውን መሠረታዊ መርሆዎች ለይቶ መወሰን በማስፈለጉ፣

ካሣውን የመተመን ሥልጣንና የመክፈል ኃላፊነት ያለባቸውን አካላት በግልጽ ለይቶ መወሰን በማስፈለጉ፣

የፌዴራል መንግሥቱ የመሬት አጠቃቀም ሕግ የማውጣት ሥልጣን እንዳለው በሕገ መንግሥቱ አንቀጽ ፶፩/፭/ በመደንገጉና ለሕዝብ ጥቅም የሚለቀቅ ንብረትን በሚመለከት በቅድሚያ ተመጣጣኝ ካሣ እንዲከፈል በሕገ መንግሥቱ አንቀጽ ፵/፰/ የተቀመጠውን መሠረተ ሃሳብ በመመርኮዝ በዝርዝር መደንገግ በማስፈለጉ፣

PROCLAMATION NO. 455/2005.

A PROCLAMATION TO PROVIDE FOR THE EXPROPRIATION OF LAND HOLDINGS FOR PUBLIC PURPOSES AND PAYMENT OF COMPENSATION

WHEREAS, the government needs to use land for development works it carries out for public services;

WHEREAS, urban centers of the country have, from time to time, been growing and the number of urban dwellers has been increasing and thereby land redevelopment for the construction of dwelling houses, infrastructure, investment and other services has become necessary in accordance with their respective plans as well as preparation and provision of land for development works in rural areas has become necessary;

WHEREAS, it has become necessary to define the basic principles that have to be taken into consideration in determining compensation to a person whose landholding has been expropriated;

WHEREAS, it has become necessary to define organs that shall have the power to determine and the responsibility to pay the compensation;

WHEREAS, Article 51(5) of the Constitution empowers the Federal Government to enact laws regarding the utilization of land and it is deemed necessary to regulate in detail, based on the requirement of advance payment of compensation for private property expropriated for public purpose as provided for under Article 40(8) of the Constitution.

ያንዱ ዋጋ
Unit Price 4.40

ነጋሪት ጋዜጣ ፖ.ሣ.ቁ ፹ ሺ ፩
Negarit G. P.O.Box 80001

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት አንቀጽ ፶፭/፩/ መሠረት የሚከተለው ታውጇል።

ክፍል አንድ
ጠቅላላ

፩. አጭር ርዕስ

ይህ አዋጅ "ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የመሬት ይዞታ የሚለቀቅበትንና ለንብረት ካሣ የሚከፈልበትን ሁኔታ ለመወሰን የወጣ አዋጅ ቁጥር ፬፻፶፭/፲፱፻፺፯" ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል።

፪. ትርጓሜ

የቃሉ አገባብ ሌላ ትርጉም የሚያሰጠው ካልሆነ በስተቀር በዚህ አዋጅ ውስጥ፣

፩/ "ካሣ" ማለት የመሬት ይዞታውን እንዲለቅ ለሚወሰንበት ባለይዞታ በመሬቱ ላይ ለሰፈረው ንብረት በዓይነት ወይም በገንዘብ ወይም በሁለቱም የሚከፈል ክፍያ ነው፣

፪/ "ክልል" ማለት በሕገ-መንግሥቱ አንቀጽ ፶፯ የተመለከተው ማንኛውም ክልል ሲሆን የአዲስ አበባና የድሬዳዋ ከተማ አስተዳደሮችን ይጨምራል፣

፫/ "የመሬት ባለይዞታ" ማለት እንዲለቀቅ በሚወሰነው መሬት ላይ ሕጋዊ የባለይዞታነት መብት ያለው ሆኖ በመሬቱ ላይ ንብረት ያፈራ ግለሰብ፣ የመንግሥት ወይም የግል ድርጅት ወይም በሕግ የሰውነት መብት የተሰጠው ማንኛውም አካል ነው፣

፬/ "የከተማ አስተዳደር" ማለት በሕግ ወይም በሚመለከተው መንግሥታዊ አካል ውክልና የከተማ አስተዳደር ሥልጣንና ተግባር የተሰጠው አካል ነው፣

፭/ "የሕዝብ ጥቅም" ማለት በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ መንገድ ሕዝቦች በመሬት ላይ ያላቸውን ተጠቃሚ ነት ለማረጋገጥና ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ልማትን በቀጣይነት ለማጐልበት አግባብ ያለው አካል በከተማ መዋቅራዊ ፕላን ወይም በልማት እቅድ መሠረት የሕዝብ ጥቅም ብሎ የሚወስነው ነው፣

፮/ "የአገልግሎት መስመር" ማለት ለሕዝብ ጥቅም ሲባል እንዲለቀቅ በሚፈለግ መሬት ላይ ወይም ውስጥ ቀደም ሲል የተዘረጋ የውሃ፣ የፍሳሽ ኤሌክትሪክ ወይም የስልክ መስመር ነው፣

NOW, THEREFORE, in accordance with Article 55 (1) of the Constitution, it is hereby proclaimed as follows;

PART ONE
GENERAL

1. Short Title

This Proclamation may be cited as the "Expropriation of Landholdings for Public Purposes and Payment of Compensation Proclamation No. 455/2005."

2. Definitions

In this Proclamation, unless the context requires otherwise:

1/ "compensation" means payment to be made in cash or in kind or in both to a person for his property situated on his expropriated landholding;

2/ "region" means any region referred to in Article 47 of the Constitution and includes the Addis Ababa and Dire Dawa city administrations;

3/ "landholder" means an individual, government or private organization or any other organ which has legal personality and has lawful possession over the land to be expropriated and owns property situated thereon;

4/ "urban administration" means an organ to which urban administrative powers and duties have been given by law or delegated by the concerned government body to exercise such powers and duties;

5/ "public purpose" means the use of lan defined as such by the decision of the appropriate body in conformity with urban structure plan or development plan in order to ensure the interest of the peoples to acquire direct or indirect benefits from the use of the land and to consolidate sustainable socio-economic development;

6/ "utility line" means water, sewerage, electric or telephone line existing on or under a land to be expropriated for public purpose;

፯/ "አስፈፃሚ መሥሪያ ቤት" ማለት በራሱ ኃይል ወይም በሥራ ተቋራጭ አማካኝነት የልማት ሥራዎችን የሚያካሂዱ ወይም እንዲካሄዱ የሚያደርግ የመንግሥት መሥሪያ ቤት ወይም የልማት ድርጅት ነው።

ክፍል ሁለት
የመሬት ይዞታን ስለማስለቀቅ

፫. መሬት የማስለቀቅ ሥልጣን

፩/ የወረዳ ወይም የከተማ አስተዳደር ለሕዝብ ጥቅም ሲባል በመንግሥት አካላት፣ በግል ባለሃብቶች፣ በሕብረት ሥራ ማህበራት ወይም በሌሎች አካላት የተሻለ ልማት ሊካሄድበት ይገባል ብሎ ያመነበትን ወይም አግባብ ባለው የክልሉ ወይም የፌዴራል መንግሥት የበላይ አካል ለዚሁ ዓላማ እንዲውል የወሰነውን የገጠር ወይም የከተማ መሬት በቅድሚያ በዚህ አዋጅ መሠረት ካሣ እንዲከፈል በማድረግ የማስለቀቅ ሥልጣን አለው።

፪/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፩/ ድንጋጌ ቢኖርም በሊዝ አዋጅና ደንብ መሠረት የገባውን ውል ባለማ ክበሩ ወይም መሬቱ መንግሥት ለሚያካሂደው የልማት ሥራ አስፈላጊ ሆኖ ካልተገኘ በቀር መሬት በሊዝ የተከራየ ሰው የሊዝ ዘመኑ ከማለቁ በፊት መሬቱ አይወሰድበትም።

፬. መሬት የማስለቀቂያ ትዕዛዝን ስለማሳወቅ

፩/ የወረዳው ወይም የከተማው አስተዳደር በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፫ መሠረት መሬት እንዲለቀቅ ሲወስን መሬቱ የሚለቀቅበትን ጊዜ በመጥቀስና የካሣውን ግምት በመግለጽ የማስለቀቂያ ትዕዛዝ ለባለይዞታው በጽሁፍ ይሰጣል።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፩/ መሠረት የሚሰጠው የቅድሚያ ማስጠንቀቂያ ጊዜ በመመሪያ ይወሰናል፣ ሆኖም በማንኛውም ሁኔታ ከ90 ቀናት ያነሰ ሊሆን አይችልም።

፫/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፩/ መሠረት ማስጠንቀቂያ የደረሰው ባለይዞታ ካሣ ከተከፈለው ቀን ወይም ካሣውን ለመቀበል ፈቃደኛ ካልሆነ ደግሞ ካሣው እንደአግባቡ በወረዳው ወይም በከተማው አስተዳደር ስም

በገቢ የባንክ ሂሳብ ከተቀመጠበት ቀን ጀምሮ በ፶ ቀናት ውስጥ መሬቱን ለወረዳው ወይም ለከተማው አስተዳደር ማስረከብ አለበት።

7/ "implementing agency" means a government agency or public enterprise undertaking or causing to be undertaken development works with its own force or through contractors.

PART TWO
EXPROPRIATION OF LANDHOLDINGS

3. Power to Expropriate Landholdings

1/ A woreda or an urban administration shall, upon payment in advance of compensation in accordance with this Proclamation, have the power to expropriate rural or urban landholdings for public purpose where it believes that it should be used for a better development project to be carried out by public entities, private investors, cooperative societies or other organs, or where such expropriation has been decided by the appropriate higher regional or federal government organ for the same purpose.

2/ Notwithstanding the provisions of Sub-Article (1) of this Article, no land lease holding may be expropriated unless the lessee has failed to honor the obligations he assumed under the Lease Proclamation and Regulations or the land is required for development works to be undertaken by government.

4. Notification of Expropriation Order

1/ Where a woreda or an urban administration decides to expropriate a landholding in accordance with Article 3 of this Proclamation, it shall notify the landholder, in writing, indicating the time when the land has to be vacated and the amount of compensation to be paid.

2/ The period of notification to be given in accordance with Sub-Article (1) of this Article shall be determined by directives; provided however, that it may not, in any way, be less than ninety days.

3/ Any landholder who has been served with an expropriation order in accordance with Sub-Article (1) of this Article, shall hand over the land to the woreda or urban administration within 90 days from the date of payment of compensation or, if he refuses to receive the payment, from the date of deposit of the compensation in a blocked bank account in the name of the woreda or urban administration as may be appropriate.

፬/ የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፫/ ድንጋጌ ቢኖርም በሚለቀቀው መሬት ላይ ሰብል፣ ቋሚ ተክል ወይም ሌላ ንብረት ከሌለ ባለይዞታው የማስለቀቂያ ትዕዛዝ በደረሰው በ፴ ቀናት ውስጥ መሬቱን ለወረዳው ወይም ለከተማው አስተዳደር ማስረከብ አለበት።

፭/ የማስለቀቂያ ትእዛዝ የደረሰው የመሬት ባለይዞታ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፫/ ወይም /፬/ በተጠቀሰው ጊዜ ውስጥ መሬቱን ለማስረከብ ፈቃደኛ ካልሆነ የወረዳው ወይም የከተማው አስተዳደር መሬቱን ለመረከብ የፖሊስ ኃይል መጠቀም ይችላል።

፭. <u>የአስፈፃሚው መሥሪያ ቤት ኃላፊነት</u>

አስፈፃሚው መሥሪያ ቤት የሚከተሉት ኃላፊነቶች ይኖሩታል፣

፩/ ለሥራው የሚፈልገውን መሬትና መሬቱ የሚገኝበትን ትክክለኛ ስፍራ የሚያሳይ መረጃ ቢያንስ ሥራው ከመጀመሩ ከአንዱ ዓመት በፊት አዘጋጅቶ በዚህ አዋጅ መሠረት መሬት ለማስለቀቅ ሥልጣን ላላቸው አካላት የመላክና የማስፈቀድ፣

፪/ የመሬት ይዞታቸውን እንዲለቁ ለተደረጉ ባለይዞታዎች በዚህ አዋጅ መሠረት ተገቢውን ካሣ የመክፈል።

፮. <u>የአገልግሎት መስመሮች ስለሚነሱበት ሥርዓት</u>

፩/ የፌዴራል ወይም የክልል መንግሥታዊ መሥሪያ ቤት ወይም የልማት ድርጅት ንብረት የሆነ የአገልግሎት መስመር ያረፈበት መሬት የሚለቀቅ ሆኖ ሲገኝ መሬቱን የሚፈልገው አካል መስመሩ የሚገኝበትን ትክክለኛ ሥፍራ በማመልከት ባለቤት ለሆነው አካል መስመሩ እንዲነሳ ጥያቄውን በጽሑፍ ያቀርባል።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፩/ መሠረት ጥያቄ የደረሰው አካል የሚነሣውን ንብረት ለመተካት የሚያስፈልገውን ተገቢ ካሣ በመተመን ዝርዝሩን ጥያቄው በደረሰው በ፴ ቀናት ውስጥ ለጠያቂው ይልካል።

፫/ የአገልግሎት መስመሩ እንዲነሳለት የጠየቀው አካል በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፪/ መሠረት ግምቱ በደረሰው በ፴ ቀናት ውስጥ የንብረቱን ግምት ለባለንብረቱ ይከፍላል። ባለንብረቱ ክፍያው በተፈጸመለት በ፷ ቀናት ውስጥ ካሣ የተከፈለበትን የአገልግሎት መስመር አጠናቆ በማንሳት መሬቱን ይለቃል።

4/ Notwithstanding Sub-Article (3) of this Article, where there is no crop, perennial crop or other property on the expropriated, land the holder shall hand over the land to the woreda or urban administration within 30 days from the date of receipt of the expropriation order.

5/ Where a landholder who has been served with an expropriation order refuses to handover the land within the period specified in Sub-Article (3) of (4) of this Article, the woreda or urban administration may use police force to takeover the land.

5. Responsibilities of the Implementing Agency

The implementing agency shall have responsibilities to:

1/ prepare detail data pertaining to the land needed for its works and send same, at least one year before the commencement of the works, to the organs empowered to expropriate land in accordance with this Proclamation and obtain permission from them; and

2/ pay compensation in accordance with this Proclamation to landholders whose holdings have been expropriated.

6. Procedures for removal of Utility Lines

1/ Where land over or under which utility lines, owned by a federal or regional government office or public enterprise, pass is to be expropriated, the body requiring the land shall submit, in writing, its request to the owner by indicating the exact location of the lines to be removed.

2/ The body which has received a request under Sub-Article (1) of this Article shall, within 30 days from receipt of such request, determine a fair compensation required to replace the lines to be removed and send details of its valuation to the requesting body.

3/ The body which requested the removal of utility lines, shall pay compensation to the owner within 30 days from the date of receipt of the valuation under Sub-Article (2) of this Article. The owner shall also remove the utility lines and vacate the land within 60 days from the date of receipt of compensation.

ክፍል ሦስት
የካሣ አወሳሰን

፯. የካሣ መሠረትና መጠን

፩/ የመሬት ይዞታውን እንዲለቅ የሚደረግ ባለይዞታ በመሬቱ ላይ ለሚገኘው ንብረት እንዲሁም በመሬቱ ላይ ላደረገው ቋሚ ማሻሻል ካሣ ይከፈለዋል።

፪/ በሚለቀቀው የመሬት ይዞታ ላይ ለሚገኝ ንብረት የሚከፈል ካሣ ንብረቱን በአለበት ሁኔታ ለመተካት የሚያስችል ይሆናል።

፫/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፪/ የተጠቀሰው ካሣ የሚከፈለው ለከተማ ነዋሪ በሚሆንበት ጊዜ በማንኛውም ሁኔታ የሚመለከተው ክልል ባወጣው ስታንዳርድ መሠረት አንዱ ክፍል የቁጠባ ቤት ሊያሠራ ከሚችል ያነሰ መሆን የለበትም።

፬/ በመሬት ላይ ለተደረገ ቋሚ መሻሻል የሚከፈል ካሣ በመሬቱ ላይ የዋለውን ገንዘብና የጉልበት ዋጋ የሚተካ ይሆናል።

፭/ ከሚገኝበት መሬት ወደሌላ መሬት በመነሣወር እንደገና ሊተከልና እንደነበረ አገልግሎት ለመስጠት ለሚችል ንብረት ንብረቱን የማንሻ፣ የማንቀሳቀስና መልሶ የመትከያ ወጪ የሚሸፍን ካሣ ይከፈላል።

፮/ የተለያዩ ንብረቶች ካሣ ቀመር እና ዝርዝር አፈፃፀም በደንብ ይወሰናል።

፰. ስለመፈናቀያ ካሣ

፩/ የመሬት ይዞታውን በቋሚነት እንዲለቅ የሚደረግ የገጠር መሬት ባለይዞታ መሬቱን እንዲለቅ ከመደረጉ በፊት በነበሩት አምስት ዓመታት ያገኘው አማካይ ዓመታዊ ገቢ በ፲ ተባዝቶ በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፯ ከሚከፈለው ካሣ በተጨማሪ የመፈናቀያ ካሣ ይከፈለዋል፣

፪/ የመሬት ይዞታውን ለተወሰነ ጊዜ እንዲለቅ ለሚደረግ የገጠር መሬት ባለይዞታ ወይም ለወል መሬት ባለይዞታዎች መሬቱን እንዲለቁ ከመደረጉ በፊት በነበሩት አምስት ዓመታት ያገኙት አማካይ ዓመታዊ ገቢ መሬቱ እስከሚመለስ ድረስ ባለው ጊዜ ታስቦ በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፯ መሠረት ከሚከፈለው ካሣ በተጨማሪ የመፈናቀያ ካሣ ይከፈላቸዋል። ሆኖም ይህ ክፍያ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፩/ መሠረት ከሚከፈለው ካሣ መብለጥ የለበትም።

PART THREE
DETERMINATION OF COMPENSATION

7. Basis and Amount of Compensation

1/ A landholder whose holding has been expropriated shall be entitled to payment of compensation for his property situated on the land and for permanent improvements he made to such land.

2/ The amount of compensation for property situated on the expropriated land shall be determined on the basis of replacement cost of the property.

3/ Where the compensation referred to under Sub-Article (2) of this Article is payable to an urban dweller, it may not, in any way, be less than the current cost of constructing a single room low cost house in accordance with the standard set by the concerned region.

4/ Compensation for permanent improvement to land shall be equal to the value of capital and labour expended on the land.

5/ The cost of removal, transportation and erection shall be paid as compensation for a property that could be relocated and continue its service as before.

6/ Valuation formula for determining compensation for various properties and detail prescriptions applicable there to shall be provided for by regulations.

8. Displacement Compensation

1/ A rural landholder whose landholding has been permanently expropriate shall, in addition to the compensation payable under Article 7 of this Proclamation, be paid displacement compensation which shall be equivalent to ten times the average annual income he secured during the five years preceding the expropriation of the land.

2/ A rural landholder or holders of common land whose landholding has been provisionally expropriated shall, in addition to the compensation payable under Article 7 of this Proclamation, be paid until repossession of the land, compensation for lost income based on the average annual income secured during the five years preceding the expropriation of the land; provided, however, that such payment shall not exceed the amount of compensation payable under Sub-Article (1) of this Article.

፫/ ተመጣጣኝ ገቢ የሚያስገኝና በቀላሉ ሊታረስና ምርት ሊያስገኝ የሚችል ተተኪ መሬት ለባለይዞታው የተገኘለት መሆኑን የወረዳው አስተዳደር ሲያረጋግጥ፣ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፩/ እና /፪/ የተጠቀሰው ክፍያ ባለይዞታው መሬቱን እንዲለቅ ከመደረጉ በፊት በነበሩት አምስትዓመታት ያገኘው አማካይ ዓመታዊ ገቢውን የሚያህል ብቻ ይሆናል።

፬/ በዚህ አዋጅ መሠረት የመሬት ይዞታውን እንዲለቅ ለተደረገ የከተማ ነዋሪ ለንብረቱ ከሚከፈለው ካሣ በተጨማሪ፣

ሀ/ መጠኑ በከተማው አስተዳደር የሚወሰን የመኖሪያ ቤት መሥሪያ ምትክ የከተማ መሬት ይሰጠዋል፣

ለ/ የፈረሰው የመኖሪያ ቤት የአንዱ ዓመት ኪራይ ግምት ተሰልቶ የመፈናቀያ ካሣ ይከፈለዋል ወይም የከተማው አስተዳደር ንብረት የሆነ ተመጣጣኝ ቤት ለአንዱ ዓመት ያለኪራይ እንዲኖርበት ይሰጠዋል።

፭/ የፈረሰው ቤት የመሥሪያ ቤት ከሆነ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፬/ የተደነገገው በተመሳሳይ ሁኔታ ተፈፃሚ ይሆናል።

፮/ በሊዝ የተሰጠን መሬት የሊዝ ዘመኑ ከማለቁ በፊት እንዲለቀቅ ማድረግ አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ በዚህ አዋጅ አንቀጽ ፯ እና በዚህ አንቀጽ መሠ ረት ከሚከፈለው ካሣ በተጨማሪ የሊዝ ባለይዞ ታው ለቀረው የሊዝ ዘመን የሚጠቀምበት ተመ ጣጣኝ ምትክ መሬት ይሰጠዋል። በምትክነት የሚሰጠው መሬት ኪራይ ከተለቀቀው መሬት ኪራይ ያነሰ ከሆነም መሬቱን ረዘም ላለ ጊዜ እን ዲጠቀምበት በማድረግ ይካካስለታል። ወይም ባለ ይዞታው መሬቱን መረከብ ከፈለገ የቀረው የሊዝ ዘመን ኪራይ ተሰልቶ እንዲመለስለት ይደረጋል።

፯/ በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚከፈለው የመፈናቀያ ካሣ ዝርዝር አፈፃፀም በደንብ ይወሰናል።

፱. ንብረት ስለመገመት

፩/ እንዲለቀቅ በሚፈለግ መሬት ላይ የሚገኝ ንብረት ካሣ የሚወጣውን አገር አቀፍ ቀመር መሠረት በማድረግ በተመሰከረላቸው የግል ወይም የመንግሥት ተቋማት ወይም ግለሰብ አማካሪዎች ይገመታል።

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፩/ መሠረት የካሣውን መጠን ለመገመት የሚቻልበት አቅም መፈጠሩን የፌዴራል ጉዳዮች ሚኒስቴር አገባብ ካላቸው የፌዴራልና የክልል መንግሥት አካላት ጋር በመመካከር እስከ ያረጋግጥ ድረስ ንብረት የሚገመተው በዚህ አዋጅ አንቀጽ /፲/ መሠረት በሚቋቋሙ ኮሚቴዎች እና በዚህ አዋጅ አንቀጽ /፮/ መሠረት በአገልግሎት መስመር ባለቤት ይሆናል።

3/ Where the woreda administration confirms that a substitute land which can be easily ploughed and generate comparable income is available for the land holder, the compensation to be paid under Sub-Articles (1) and (2) of this Article shall only be equivalent to the average annual income secured during the five years preceding the expropriation of the land.

4/ An urban landholder whose landholding has been expropriated under this Proclamation shall:

a/ be provided with a plot of urban land, the size of which shall be determined by the urban administration, to be used for the construction of a dwelling house; and

b/ be paid a displacement compensation equivalent to the estimated annual rent of the demolished dwelling house or be allowed to reside, force c charge, for one year in a comparable dwelling house owned by the urban administration.

5/ Where the house demolished is a business house, the provisions of Sub-Article (4) of this Article shall, mutatis mutandis apply.

6/ When an urban land lease holding is expropriated prior to its expiry date, the lease holder shall, in addition to the compensation referred to under Article 7 of this proclamation and this Article, be provided with a similar plot of land to use it for the remaining lease period. The leaseholder shall also be allowed to use the new plot of land for a longer period if its rent is less than the former land. or the holding did not want take the Land he can take the remain rant payment.

7/ The detail prescriptions applicable to compensation payable under the Article shall be provided for by regulations.

9. Valuation of Property

1/ The valuation of property situated on land to be expropriated shall be carried out by certified private or public institutions or individual consultants on the basis of valuation formula adopted at the national level.

2/ Until such time that the Ministry of Federal Affairs, in consultation with the appropriate federal and regional government organs, ascertains the creation of the required capacity to make valuation of property as specified under Sub-Article (1) of this Article, such valuation shall be carried out by committees to be established in accordance with Article (10) of this Proclamation and owners of utility lines in accordance with Article (6) of this Proclamation.

፲. የንብረት ገማች ኮሚቴዎች

፩/ የሚለቀቀው መሬት የሚገኘው በገጠር ሲሆን ንብረቱ የሚገመተው የወረዳው አስተዳደር በሚያቋቁመውና ተገቢው መ·ያ ያላቸው ከአምስት ያልበለጡ አባላት ባሉት ኮሚቴ ይሆናል።

፪/ የሚለቀቀው መሬት የሚገኘው በከተማ ውስጥ ሲሆን ንብረቱ የሚገመተው የከተማው አስተዳደር በሚያቋቁመውና ተገቢው መ·ያ ያላቸው አባላት በሚገኙበት ኮሚቴ ይሆናል።

፫/ ከሚለቀቀው መሬት የሚነሳው ንብረት የተለየ እውቀትና ልምድ የሚጠይቅ ንብረት ሲሆን የሚገመተው የወረዳ ወይም የከተማው አስተዳደር የሚሰይማቸው ባለመ·ያዎች በሚገኙበት የተለየ ኮሚቴ ይሆናል።

፬/ በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚቋቋሙት የንብረት ገማች ኮሚቴዎች ሥራቸውን የሚያከናውኑበት የአሠራር ሥረርዓት በመመሪያ ይወሰናል።

፲፩. ካሣን አስመልክቶ ስለሚቀርብ አቤቱታና ይግባኝ

፩/ በገጠርና የመሬት ነክ አቤቱታ ሰማ አስተዳደራዊ አካል ባልተቋቋመባቸው ከተሞች የካሣ መጠንን አስመልክቶ አቤቱታ የሚቀርበው ሥልጣን ላለው መደበኛ ፍርድ ቤት ይሆናል።

፪/ የከተማ መሬት ይዞታውን እንዲለቅ የሚደረግ ባለይዞታ የተወሰነለትን የካሣ መጠን በማመለከት ቅር ከተሰኘ አቤቱታውን በከተማው አስተዳደር ለተቋቋመው የመሬት ነክ አቤቱታ ሰማ አስተዳደራዊ አካል ሊያቀርብ ይችላል።

፫/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፪/ የተጠቀሰው አካል የሚቀርብለትን አቤቱታ ከመረመረ በኋላ ክልሉ በሚያወጣው መመሪያ በሚወሰነው አጭር ጊዜ ውስጥ ውሳኔ ይሰጣል፣ የሚሰጠውን ውሳኔ ለተከራካሪ ወገኖች በጽሁፍ ያሳውቃል።

፬/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፩/ እና /፫/ መሠረት በተሰጠው ውሳኔ ላይ ቅር የተሰኘ ተከራካሪ ወገን እንደአግባቡ ለመደበኛው ይግባኝ ሰማ ፍርድ ቤት ወይም ለከተማ ነክ ጉዳዮች ይግባኝ ሰማ ፍርድ ቤት ውሳኔው ከተሰጠበት ቀን አንስቶ በ፴ ቀናት ውስጥ ይግባኝ ማቅረብ ይችላል። ፍርድ ቤቱ የሚሰጠው ውሳኔም የመጨረሻ ይሆናል።

10. Property Valuation Committees

1/ Where the land to be expropriated is located in a rural area, the property situated thereon shall be valued by a committee of not more than five experts having the relevant qualification and to be designated by the woreda administration.

2/ Where the land to be expropriated is located in an urban center, the property situated thereon shall be valued by a committee of experts having the relevant qualification and to be designated by the urban administration.

3/ where the property situated on a land to be expropriated requires specialized knowledge and experience, it shall be valued by a separate committee of experts to be designated by the woreda or the urban administration.

4/ The working procedures for the committees established in accordance with this Article shall be determined by directives.

11. Complaints and Appeals in Relation to Compensation

1/ In rural areas and in an urban center where an administrative organ to hear grievances related to urban landholding is not yet established, a complaint relating to the amount of compensation shall be submitted to the regular court having jurisdiction.

2/ Where the holder of an expropriated urban landholding is dissatisfied with the amount of compensation, he may lodge his complaint to the administrative organ established by the urban administration to hear grievances related to urban landholdings.

3/ The organ referred to in Sub-Article(2) of this Article shall examine the compliant and give its decision within such short period as specified by directives issued by the region and communicate its decision to the parties in writing.

4/ A party dissatisfied with a decision rendered in accordance with Sub-Article (1) and (3) of this Article may appeal, as may be appropriate, to the regular appellate court or municipal appellate court within 30 days from the date of the decision. The decision of the court shall be final.

፫/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፬/ የተመለከተው የይግባኝ ማቅረቢያ ጊዜ አመልካቹ ይግባኝ ሲጠይቅ የውሳኔውን ግልባጭ አዘጋጅቶ ለመስጠት የሚወስደውን ጊዜ አይጨምርም።

5/ The period specified in Sub-Article (4) of this Article for submitting an appeal shall not include the time taken to provide the appellant with a copy of the decision.

፮/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ /፬/ መሠረት ይግባኝ የሚያቀርብ የመሬት ይዞታ ማስለቀቂያ ትእዛዝ የደረሰው ባለይዞታ ይግባኙ ሊታይለት የሚችለው እንዲለቀቅ ትእዛዝ የተሰጠበትን መሬት ለከተማው ወይም ለወረዳው አስተዳደር ማስረከቡን የሚያረጋግጥ ሰነድ ከይግባኝ አቤቱታው ጋር አያይዞ ካቀረበ ብቻ ይሆናል።

6/ An appeal submitted, pursuant to Sub-Article (4) of this Article, by any landholder served with an expropriation order may be admitted only if it is accompanied with a document that proofs the hand over of the land to the urban or woreda administration.

፯/ የካሣ መጠንን አስመልክቶ በሚቀርብ አቤቱታ ምክንያት የመሬት ማስለቀቅ ውሳኔ አፈጻጸም መዘግየት አይችልም።

7/ The execusion of an expropriation order may not be delayed due to a complaint regarding the amount of compensation.

ክፍል አራት
ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

PART FOUR
MISCELLANEOUR PROVISIONS

፲፪. የፌዴራል ጉዳዮች ሚኒስቴር ሥልጣንና ተግባር

12. Powers and Duties of the Ministry of Federal Affairs

የፌዴራል ጉዳዮች ሚኒስቴር ይህን አዋጅ በማስፈጸም ረገድ የሚከተሉት ሥልጣንና ተግባራት ይኖሩታል።

With respect to the implementation of this Proclamation, the Ministry of Federal Affairs shall have the powers and duties to:

፩/ የአዋጁ ድንጋጌዎች በሁሉም ክልሎች መከበራቸውን ይከታተላል፣ ያረጋግጣል፣

1/ follow up and ensure that the provisions of this Proclamation are complied with in all regions;

፪/ ክልሎች አዋጁን ለማስፈጸም እንዲችሉ የቴክኒክና የአቅም ግንባታ ድጋፍ ያደርጋል፣

2/ give technical and capacity building support to regions so that they will be able to implement this Proclamation;

፫/ በዚህ አዋጅ መሠረት ለሚወሰን ካሣ አገር አቀፍ የአተማመን ቀመር አግባብ ካላቸው ሌሎች የፌዴራል መንግሥቱ አካላት ጋር በመሆን አዘጋጅቶ ለሚኒስትሮች ምክር ቤት በማቅረብ ያፀድቃል።

3/ prepare, in collaboration with other relevant organs of the Federal Government, national valuation formula for the determination of compensation payable under this Proclamation and submit same to the Council of Ministers for approval.

፲፫. የወረዳው የከተማ አስተዳደሮች ኃላፊነት

13. Responsibilities of Woreda and Urban Administrations

የወረዳና የከተማ አስተዳደሮች ይህን አዋጅ በማስፈጸም ረገድ የሚከተሉት ኃላፊነቶች ይኖሯቸዋል፣

With respect to the implementation of this Proclamation woreda and urban administrations shall have the responsibilities and duties to:

፩/ መሬት እንዲለቁ ለተደረጉ ባለይዞታዎች በዚህ አዋጅ መሠረት ተገቢውን ካሣ የመክፈል ወይም እንዲከፈል የማድረግና አቅም በፈቀደ መጠን የመልሶ ማቋቋም ድጋፍ የማድረግ፣

1/ pay or cause the payment of compensation to holders of expropriated land in accordance with this Proclamation, and provide them with rehabilitation support to the extent possible.

ፀ/ እንዲለቀቅ በሚወሰን መሬት ላይ የሚገኘውን ንብረት በሚመለከት መረጃ የመያዝ፣ የሚያዘው መረጃ ዝርዝርና የአያያዙ ሁኔታ በመመሪያ ይወሰናል።

፲፬. ደንብና መመሪያ የማውጣት ሥልጣን

፩/ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ይህን አዋጅ በሚገባ ለማስፈጸም የሚያስፈልጉ ደንቦችን ሊያወጣ ይችላል።

፪/ ክልሎች ይህን አዋጅና በአዋጁ መሠረት የሚወጡ ደንቦችን በሚገባ ለማስፈጸም የሚያስፈልጉ መመሪያዎችን ሊያወጡ ይችላሉ።

፲፭. የተሻሩና ተፈፃሚነት የማይኖራቸው ሕጐች

፩/ ለመንግሥት ሥራዎች መሬት የሚለቀቅበትንና ለንብረት ካሣ የሚከፈልበትን ሁኔታዎች ለመወሰን የወጣው አዋጅ ቁጥር ፬፻፩/፲፱፻፺፮ በዚህ አዋጅ ተሽሯል።

፪/ ከዚህ አዋጅ ጋር የሚቃረን ማንኛውም ሕግ፣ ደንብ፣ መመሪያ ወይም የተለመደ አሠራር በዚህ አዋጅ ውስጥ በተመለከቱት ጉዳዮች ላይ ተፈፃሚነት አይኖረውም።

፲፮. አዋጁ የሚፀናበት ጊዜ

ይህ አዋጅ ከሐምሌ ፰ ቀን ፲፱፻፺፯ ዓ.ም ጀምሮ የፀና ይሆናል።

አዲስ አበባ ሐምሌ ፰ ቀን ፲፱፻፺፯ ዓ.ም

ግርማ ወልደጊዮርጊስ
የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ
ሪፐብሊክ ፕሬዚዳንት

2/ maintain data of properties removed from expropriated landholdings Particulars and conditions of maintaining such data shall be prescribed by directives.

14. Power to Issue Regulations and Directives

1/ The Council of Ministers may issue regulations necessary for the proper implementation of this Proclamation.

2/ Regions may issue directives necessary for the proper implementation of this Proclamation and regulations issued hereunder.

15. Repelled and Inapplicable Laws

1/ The Appropriation of Land for Government Works and Payment of Compensation for Property Proclamation No. 401/2004 is hereby repealed.

2/ No law, regulation, directive or practice shall, in so far as it is inconsistent with this Proclamation, be applicable with respect to matters provided for by this Proclamation.

16. Effective Date

The Proclamation shall enter into force on the 15th day of July, 2005.

Done at Addis Ababa, the 15th day of July, 2005

GIRMA WOLDEGIORGIS
PRESIDENT OF THE FEDERAL
DEMOCRATIC REPUBLIC OF ETHIOPIA

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ

ፌዴራል ነጋሪት ጋዜጣ

FEDERAL NEGARITGAZETA

OF THE FEDERAL DEMOCRATIC REPUBLIC OF ETHIOPIA

አሥራአንደኛ ዓመት ቁጥር ፵፬
አዲስ አበባ ሐምሌ ፮ ቀን ፲፱፻፺፯

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ጠባቂነት የወጣ

11th Year No. 44
ADDIS ABABA-15th July, 2005

ማውጫ

አዋጅ ቁጥር ፬፻፶፮/፲፱፻፺፯ ዓ.ም

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግስት የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ...ገጽ ፫፻፭፬፫

CONTENTS

Proclamation No. 456/2005

Federal Democratic Republic of Ethiopia Rural Land Administration and Land Use Proclamation ... Page 3133

አዋጅ ቁጥር ፬፻፶፮/፲፱፻፺፯

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግስት የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አ ዋ ጅ

የመሬት ባለቤትነት መብት የመንግሥትና የሕዝብ ብቻ መሆኑ በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግሥት በመረጋገጡ፣

በተለያዩ የሀገሪቱ የሥነ ምህዳር ቀጠናዎች ላይ ተመስርቶ ዘላቂ የገጠር መሬት አጠቃቀም ዕቅድ በማውጣትና በመተግበር የተፈጥሮ ሀብቶችን በዘላቂነት በመጠበቅና በማልማት ለመጪው ትውልድ ማስተላለፍ በማስፈለጉ፣

በሀገሪቱ የሚገኙ የተለያዩ የገጠር መሬት ይዞታ ዓይነቶችን ማለትም በወል፣ በግለሰብ ገበሬ እና በፌዴራልና በክልል መንግሥታት ሥር የሚገኙ ይዞታዎችን በስፋት፣ በአቅጣጫና በመሬት የመጠቀም መብቶች ለመለየት የሚያስችል የመረጃ ሥርዓት መዘጋጀት አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ፣

የግለሰብ ገበሬዎችን፣ የአርብቶ አደሮችንና የእርሻ ኢንቨስተሮችን ከማበረታታት አኳያ የሚታዩ ችግሮችን በመቅረፍ ምቹ የሆነ የገጠር መሬት አስተዳደር ሥርዓት መፍጠር አስፈላጊ በመሆኑ፣

PROCLAMATION NO. 456/2005

Federal Democratic Republic of Ethiopia Rural Land Administration and Use Proclamation

WHEREAS, it is confirmed in the Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia that the right to ownership of land is exclusively vested in the state and in the people;

WHEREAS, it has become necessary to sustainably conserve and develop natural resources and pass over to the coming generation through the development and implementation of a sustainable rural land use planning based on the different agro-ecological zones of the country;

WHEREAS, it has become necessary to establish an information database that enables to identify the size, direction and use rights of the different types of land holdings in the country such as individual and federal and regional states holdings;

WHEREAS, it has become necessary to resolve problems that arise in connection with encouraging individual farmers, pastoralists and agricultural investors and establish a conducive system of rural land administration;

ያንዱ ዋጋ 4.40
Unit Price

ነጋሪት ጋዜጣ ፖ.ሣ.ቁ ፹ሺ ፩
Negarit G. P.O.Box 80001

ጥምር የሰብልና የእንስሳት ምርት እንቅስቃሴ በሠፈነባቸው አካባቢዎች የአፈር መሸርሸርና የደን መመናመን አደጋ በመኖሩ አርሶ አደሩ አስፈላጊውን እንክብካቤ እንዲያደርግ በይዞታው የመጠቀም መብቱ እንዲጎለብትና እንዲጠናከር ምቹ የሕግ ሁኔታዎች መፍጠሩ አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ፣

በአርብቶ አደሮች አካባቢ በአብዛኛው በጎሣ ላይ በተመሠረተው የወል የመሬት ይዞታ ስሪት ውስጥ ለተፈጥሮ ሀብት አያያዝና አጠቃቀም እንዲሁም የግል ባለሀብቶችን ከማበረታታት አኳያ ተስማሚ የገጠር መሬት አስተዳደር ሥርዓት መዘርጋት በማስፈለጉ፣

መሬትንና የተፈጥሮ ሀብትን ለማስተዳደር ለክልሎች የተሰጠው ሥልጣን በሥራ ላይ የሚውለው የፌዴራል መንግሥቱ በሚያወጣው ህግ መሠረት መሆኑን የሕገ-መንግሥት አንቀጽ ፶፪/፪/ (መ) ስለሚደነግግ፣

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግሥት አንቀጽ ፶፭/፩/ መሠረት የሚከተለው ታውጇል።

ክፍል አንድ
ጠቅላላ

፩. አጭር ርዕስ

ይህ አዋጅ "የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግስት የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር ፬፻፶፮/፲፱፻፺፯" ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል።

፪. ትርጓሜ

የቃሉ አገባብ ሌላ ትርጉም የሚያሰጠው ካልሆነ በስተቀር በዚህ አዋጅ ውስጥ፣

፩/ "የገጠር መሬት" ማለት ከማዘጋጃ ቤት ክልል ውጪ ወይም አግባብ ባለው ሕግ "ከተማ" ተብሎ ከሚሰይመው ውጪ ያለ ማንኛውም መሬት ነው፣

፪ "የገጠር መሬት አስተዳደር" ማለት በገጠር መሬት ይዞታ ላይ ዋስትና የሚሰጥበት፣ የገጠር መሬት አጠቃቀም ዕቅድ የሚተገበርበት፣ በገጠር መሬት ተጠቃሚዎች መካከል የሚነሱት ግጭቶች የሚፈቱበትና ማንኛውም የገጠር መሬት ተጠቃሚ መብትና ግዴታዎች የሚተገበሩበት እንዲሁም የባለይዞታዎች ማሳዎችን የግጦሽ መሬትን መረጃ በመሰብሰብና በመተንተን ለተጠቃሚዎች እንዲዳረሱ የሚደረግበት ሂደት ነው፣

WHEREAS, it is deemed necessary to put in place legal conditions which are conducive to enhance and strengthen the land use right of farmers to encourage them take the necessary conservation measures in areas where mixed farming of crop and animal production is prevalent and where there is threat of soil erosion and forest degradation;

WHEREAS, is has become necessary to establish a conducive system of rural land administration that promotes the conservation and management of natural resources, and encourages private investors in pastoralist areas where there is tribe based communal land holding system;

WHEREAS, Article 52 (2) (d) of the Constitution stipulates that the power entrusted to regions to administer land and natural resources is to be implemented in accordance with the law to be enacted by the federal state;

NOW, THEREFORE, in accordance with Article 55(1) of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, it is hereby proclaimed as follows:

Part One
General

1. Short Title

This Proclamation may be cited as the Federal Democratic Republic of Ethiopia Rural Land Administration and Land Use Proclamation No. 456/2005."

2. Definition

In this Proclamation, unless the context requires otherwise:

1/ "rural land" means any land outside of a municipality holding or a town designated as such by the relevant law;

2/ "rural land administration" means a process whereby rural land holding security is provided, land use planning is implemented, disputes between rural land holders are resolved and the rights and obligations of any rural land holder are enforced, and information on farm plots and grazing Land holders are gathered analyzed and supplied to users;

ፐ/ "የገጠር መሬት አጠቃቀም" ማለት የገጠር መሬትን በእንክብካቤ ይህ ዘላቂነት ባለው መንገድ ለተሻለ ጠቀሜታ እንዲውል የሚደረግበት ሂደት ነው፣

3/ "rural land use" means a process whereby rural land is conserved and sustainably used in a manner that gives better output;

ፑ/ "የይዞታ መብት" ማለት ማንኛውም አርሶ አደር ከፊል አርብቶ አደር እና አርብቶ አደር የገጠርን መሬት በግብርናና በተፈጥሮ ሀብት ልማት ተግባር ላይ ለማዋል፣ ለማከራየትና ለቤተሰቡ አባልና ለሌሎች በሕግ መብት ለተሰጣቸው ወራሾች ለማውረስ የሚኖረው መብት ሲሆን፣ በመሬቱ ላይ በጉልቡቱ ወይም በገንዘቡ ንብረት ማፍራትና ይህንንም በመሬቱ ላይ ያፈራውን ንብረት መሸጥ፣ መለወጥና ማውረስንም ይጨምራል፣

4/ "holding right" means the right of any peasant farmer or semi-pastoralist and pastoralist shall have to use rural land for purpose of agriculture and natural resource development, lease and bequeath to members of his family or other lawful heirs, and includes the right to acquire property produced on his Land thereon by his labour or capital and to sale, exchange and bequeath same;

ፒ/ "የቤተሰብ አባል" ማለት የይዞታ ባለመብቱን መተዳደሪያ ገቢ በመጋራት በቀጣነት አብሮ የሚኖር ማንኛውም ሰው ነው፣

5/ "family member" means any person who permanently lives with holder of holding right sharing the livelihood of the later;

ፓ/ "የገጠር መሬት አጠቃቀም ዕቅድ" ማለት አካላዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማሕበራዊ መረጃዎችን መሠረት በማድረግ የገጠር መሬት ሊሰጥ ከሚችለው የተለያዩ የመሬት አጠቃቀም አማራጮች መካከል የመሬት መሳሳቆልንና የአካባቢን ብክለት ሳያስከትሉ ከፍተኛ ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታ የሚያስገኙት አማራጮች የሚወሰኑበትና ተግባራዊ የሚደረጉበት የአሰራር ዘዴ ነው፣

6/ "rural land use plan" means a practice whereby the options that give greater economic benefits with out causing land degradation and environmental pollution are determined and implemented from among the different use options a rural land can give on the basis of physical, economic and social information;

ፕ/ "አርሶ አደር" ማለት የገጠር መሬት የይዞታ መብት የተሰጠውና ከመሬቱም በሚያገኘው ገቢ እራሱን እና ቤተሰቡን የሚያስተዳድር የገጠሩ ሕብረተሰብ ክፍል አባል ነው፣

7/ "peasant" mans a member of a rural community who has been given rural land holding right and, the livelihood of his family and himself is based on the income from the land;

ፖ/ "አርብቶ አደር" ማለት የግጦሽ መሬትን በመያዝና ከቦታ ወደ ቦታ በመንቀሳቀስ በዋነኛነት እንስሳት በማርባትና ኑሮው ከእንስሳት ሀብት በሚገኘው ምርት ላይ የተመሠረተ የገጠሩ የሕብረተሰብ ክፍል አባል ነው፣

8/ "pastoralist" means a member of a rural community that raises cattle by holding rangeland and moving from one place to the other, and the livelihood of himself and his family is based on mainly on the produce from cattle;

ፗ/ "ከፊል አርብቶ አደር" ማለት በዋነኝነት ከብት በማርባትና በተወሰነ ደረጃ ከእርሻ በሚገኝ ምርት ላይ ኑሮው የተመሠረተ የገጠር ሀብረተሰብ ክፍል ነው፣

9/ "semi pastoralist" means a member of a rural community whose livelihood is based mainly on cattle raising and to some extent on crop farming;

ፘ/ "አነስተኛ የይዞታ መጠን" ማለት ምርታማነቱ የአንድን አርሶ አደር ከፊል አርብቶ አደር እና አርብቶ አደር ቤተሰብ የምግብ ዋስትና ሊያረጋግጥ የሚችል የገጠር መሬት ይዞታ መጠንም ለሰብል እርሻ፣ ለቋሚ ሰብል፣ ለግጦሽ፣ ለመኖሪያ ቤትና ለጓሮ የሚበቃ የገጠር መሬት ይዞታ መጠን ነው፣

10/ "minimum size holding" means size of rural land holding the productivity of which can ensure the food security of a peasant and semi-pastoralist and pastoralist family, or which suffices for crop farming, perennial crop farming, grazing, house construction and garden;

፲፩/ "አነስተኛ የግል ይዞታ" ማለት በአርሶ አደሮች ከፊል አርብቶ አደሮች እና አርብቶ አደሮች ወይንም በሌሎች በህግ መብት በተሰጣቸው አካል በግል ይዞታ ስር ያለ የገጠር መሬት ነው፣

11/ "minimum private holding" means rural land in the holding of peasants Semi-Pastoralists and Pastoralists other bodies who are entitled by law to use rural land;

፲፪/ "የወል ይዞታ" ማለት የአካባቢው ነዋሪዎች በጋራ ይዞታነት ለግጦሽ፣ ለደንና ለሌሎች ማህበራዊ አገልግሎቶች እንዲጠቀሙበት በመንግሥት የተሰጣቸው የገጠር መሬት ነው፣

12/ "communal holding" means rural land which is given by the government to local residents for common grazing, forestry and other social services;

፲፫/ "የመንግሥት ይዞታ" ማለት በፈዴራል ወይንም በክልል መንግሥት ተከልሎ የተያዘ እና ወደፊት የሚከለለው የገጠር መሬት የሚገልፅ ሲሆን፣ የደን መሬቶችን፣ የዱር እንስሳትን ጥበቅ ቦታዎችን፣ የመንግሥት እርሻዎችን፣ የማዕድን መሬቶችን፣ ሃይቆችን፣ ወንዞችንና ሌሎችን በተመሳሳይ መልኩ የተያዙትን ያጠቃልላል፣

13/ "state holding" means rural land demarcated and those lands to be demarcated in the future at federal or regional states holding; and includes forest lands, wildlife protected areas, state farms, mining lands, lakes, rivers and other rural lands;

፲፬/ "የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር" ማለት በገጠር መሬት የመጠቀምን መብት ለማረጋገጥ አግባብ ባለው አካል የሚሰጥ ሰነድ ነው፣

14/ "holding certificate" means certificate of title issued by a competent authority as proof of rural land use right;

፲፭/ "የመሬት ምዝገባ" ማለት በገጠር መሬት የመጠቀም መብትና ባለይዞታነት የሚገለፅበት የመረጃ ማሰባሰብና የማጠናቀር ሂደት ነው፣

15/ "land registration" means the process whereby information on the expression of rural land use right and holding is gathered and analyzed;

፲፮/ "የመሬት መረጃ ሥርዓት" ማለት የገጠር መሬት ነክ መረጃዎችን በማሰባሰብ፣ በመተንተንና በአግባቡ እንዲያዙ በማድረግ ለተለያዩ ተጠቃሚ ክፍሎች የማሰራጨት ሥርዓት ነው፣

16/ "land information system" means a system whereby rural land related information is gathered, analysed and distributed to users;

፲፯/ "አግባብ ያለው ባለሥልጣን" ማለት የክልሎች ህገ-መንግሥት በሚፈቅደው መሠረት በክልሎች ውስጥ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ስርዓት መስፈኑን ለመከታተል የተቋቋመ አካል ነው፣

17/ "competent authority" means a body established in accordance with the constitution of a region to ensure that a system of rural land administration and utilization is realized in the region;

፲፰/ "ሰው" ማለት የተፈጥሮ ወይም በህግ የሰውነት መብት የተሰጠው አካል ነው::

18/ "person" means a natural or legal person.

፫. የጾታ አገላለጽ

በዚህ አዋጅ ውስጥ በወንድ ጾታ የተደነገገው የሴትንም ጾታ ያካትታል::

3. Gender Reference

The provisions of this Proclamation that are referring to masculine gender shall also apply to feminine gender.

፬. የአዋጁ ተፈጻሚነት ወሰን

ይህ አዋጅ በኢትዮጵያ ውስጥ በሚገኝ በማንኛውም የገጠር መሬት ላይ ተፈጻሚነት ይኖረዋል::

4. Scope of Application

This Proclamation shall apply to any rural land in Ethiopia.

ክፍል ሁለት
በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ስለማረጋገጥ

፭. የገጠር መሬት ስለማግኘትና ስለመጠቀም

፩/ በመሬት አስተዳደር ሕግ መሠረት:-

ሀ/ በግብርና ሥራ ለሚተዳደሩ አርሶ አደር ከፊል አርብቶ አደር እና አርብቶ አደሮች የገጠር መሬት በነፃ እንዲያገኙ ይደረጋል፣

ለ/ ዕድሜው ከ፲፰ ዓመትና ከዚያ በላይ የሆነና በግብርና ሙያ ሊተዳደር የሚፈልግ ማንኛውም የሀገሪቱ ዜጋ በገጠር መሬት የመጠቀም መብቱ የተረጋገጠ ሆኖ እናትና አባታቸውን በሞት ወይም በሌላ ሁኔታ ያጡ ልጆች ፲፰ ዓመት እስኪሞላቸው ድረስ በህጋዊ ሞግዚታቸው አማካኝነት በገጠር መሬት የመጠቀም መብት አላቸው፣

ሐ/ በግብርና ሥራ መሰማራት የሚፈልጉ ሴቶች የገጠር መሬት የማግኘትና የመጠቀም መብት አላቸው፣

፪/ ማንኛውም በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ያለው አርሶ አደር ከፊል አርብቶ አደር እና አርብቶ አደር ቤተሰብ አባል ከቤተሰቡ በስጦታ ወይም በውርስ ወይም አግባብ ካለው ባለሥልጣን የገጠር መሬት በይዞታ ሊያገኝ ይችላል፣

፫/ መንግሥት በመሬት ባለቤትነቱ የወል/የጋራ የገጠር መሬት ይዞታዎችን እንደአስፈላጊነቱ ወደ ግል ይዞታነት እንዲቀየሩ ሊያደርግ ይችላል፣

፬/ ለአርሶ አደሮች ለከፊል አርብቶ አደሮችና ለአርብቶ አደሮች ቅድሚያ በመስጠት፣

ሀ/ በግብርና ልማት ለሚሰማሩ ባለሀብቶች በፈዴራልና በክልል ደረጃ በወጡት የኢንቨስትመንት ፖሊሲዎችና ሕጎች መሠረት በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል፣

ለ/ መንግሥታዊና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች፣ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ተቋማት ከልማት ዓላማቸው ጋር እየታየ በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል፣

SECTION TWO
THE RIGHT TO HOLD AND USE RURAL LAND

5. Acquisition and Use of Rural Land

1/ In accordance with land administration law:

a) Peasant farmers/pastoralists engaged in agriculture for a living shall be given rural land free of charge:

b) Any citizen of the country who is 18 years of age or above and wants to engage in agriculture for a living shall have the right to use rural land; children who lost their mothers and fathers due to death or other situation shall have the right to use rural land through legal guardians until they attain 18 years of age:

c) Women who want to engage in agriculture shall have the right to get and use rural land.

2/ Any person who is member of a peasant farmer, Semi pastoralist and pastoralist family having the right to use rural land may get rural land from his family by donation, inheritance or from the competent authority,

3/ Government being the owner of rural land, communal rural land holdings can be changed to private holdings as may be necessary;

4/ subject to giving priority to peasant farmers/semi pastoralists and pastoralist:

a) Private investors that engage in agricultural development activities shall have the right to use rural land in accordance with the investment policies and laws at federal and regional levels;

b) Governmental and non-governmental organizations and social and economic institutions shall have the right to use rural land in line with their development objectives.

፮. የገጠር መሬትን ስለመለካት፣ ስለመመዝገብና ስለይዞታ ማረጋገጫ ደብተር

፩/ በግል፣ በወል፣ በመንግሥትና መንግሥታዊ ባል ሆኑ ድርጅቶች ይዞታዎች ያሉ የገጠር መሬቶች እንደሁኔታው ባህላዊና ዘመናዊ የቅየሳ መሣሪያ ዎችን በመጠቀም የመሬት ስፋታቸውን በመለ ካት እንዲሁም የመሬት አጠቃቀማቸውና የለም ነት ደረጃቸው በክልልና በየደረጃው በተቋቋሙ የመረጃ ማዕከላት እንዲመዘገቡ ይደረጋል፣

፪/ በዚህ አንቀጽ በንዑስ አንቀጽ (፩) የተዘረዘሩት የገጠር መሬት ይዞታዎች አግባብ ባለው ባለሥልጣን ተለክተው የይዛታ ድንበራቸውን የሚሳይ ካርታ ይዘጋጅላቸዋል፣

፫/ ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ አግባብ ባለው ባለሥልጣን የሚዘጋጅና የመሬቱን ይዞታ ስፋት፣ አጠቃቀምና ሽፋን፣ የለምነት ደረጃና አዋሳኞቹን እንዲሁም ኃላፊነትና ግዴታን የያዘ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር እንዲኖረው ይደረጋል፣

፬/ መሬቱ የባልና የሚስት የጋራ ከሆነ ወይም በሌሎች በጋራ የተያዘ ከሆነ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ በሁሉም የጋራ ባለይዞታዎች ስም መዘጋጀት አለበት፣

፭/ የገጠር መሬት በማን ይዞታ ሥር እንደሚገኝ፣ ከማን መሬት ጋር እንደሚዋሰን፣ ደረጃው ምን ዓይነት እንደሆነ፣ ለምን አገልግሎት እንደሚውልና ባለይዞታው ምን መብትና ግዴታዎች እንዳለበት የሚገልጽ መረጃ ተመዝግቦ አግባብ ባለው ባለሥልጣን እንዲያዝ ይደረጋል፣

፮/ በሊዝ ወይም በኪራይ የተያዘ የገጠር መሬት አግባብ ባለው አካል መመዝገብ አለበት::

፯. በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ፀንቶ ስለሚቆይበት ጊዜ

፩/ የአርሶ አደሮች ክፊል አርብቶ አደሮች እና አርብቶ አደሮች በገጠር መሬት የመጠቀም መብት የጊዜ ገደብ የለውም፣

፪/ የሌሎች ባለይዞታዎች በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ፀንቶ የሚቆይበት የጊዜ ገደብ በክልሎች የገጠር መሬት አስተዳደር ሕግ መሠረት ይወሰናል፣

6. Rural land Measurement, Registration and Holding Certificate

1/ The sizes of rural lands under the holdings of private persons, communities, governmental and non-governmental organizations shall be measured as appropriate using cultural and modern measurement equipments; their land use and level of fertility shall be registered as well in the data base center by the competent authorities established at all levels.

2/ Rural land holdings described under Sub-Article 1 of this Article shall be measured by the competent authority and shall be given cadastral maps showing their boundaries

3/ Any holder of rural land shall be given holding certificate to be prepared by the competent authority and that indicates size of the land, land use type and cover, level of fertility and boarders, as well as the obligation and right of the holder.

4/ Where land is jointly held by husband and wife or by other persons, the holding certificate shall be prepared in the name of all the joint holders.

5/ The information that describes the holder of rural land, the holders of the bordering lands, the types of use, and the rights and obligation of the holder thereof shall be registered in the database and kept by the competent authority.

6/ Any rural land that is held through lease or rental shall be registered by the competent authority.

7. Duration of Rural Land Use Right

1/ The Rural land use right of peasant farmers, semi-pastoralists and pastoralists shall have no time limit.

2/ The duration of rural land use right of other holders shall be determined by the rural land administration laws of regions.

፫/ የገጠር መሬት ባለይዞታ ለሕዝብ ጥቅም ሲባል መሬቱን በመንግሥት እንዲለቅ ሲደረግ በመሬቱ ላይ ላደረገው ማሻሻያና ላፈራው ንብረት ተመጣጣኝ ካሣ ይከፈለዋል። ወይንም በለቀቀው መሬት ምትክ በተቻለ መጠን ሌላ ተለዋጭ መሬት እንዲያገኝ ይደረጋል። የገጠር መሬት ባለይዞታ መሬቱን እንዲለቅ የሚደረገው በፌዴራል መንግሥት ከሆነ ከሚከፈለው ካሣ ተመን በፌዴራል የመሬት አስተዳደር ሕግ ይወሰናል፣ ባለይዞታው መሬቱን እንዲለቅ የሚደረገው በክልል መንግሥት ከሆነ ደግሞ የካሣ ተመኑ በክልሎች የገጠር መሬት አስተዳደር ሕግ ይወሰናል።

3/ Holder of rural land who is evicted for purpose of public use shall be given compensation proportional to the development he has made on the land and the property acquired or shall be given substitule land thereon. Where the rural landholder is evicted by federal government, the rate of compensation would be determined based on the federal land administration law. Where the rural land holder is evicted by regional governments, the rate of compensation would be determined based on the rural land administration laws of regions.

፰. በገጠር መሬት የመጠቀም መብትን ስለማስተላለፍ

8. Transfer of Rural Land Use Right

፩/ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የተሰጣቸው አርሶ አደሮች ከፊል አርብቶ አደሮች እና አርብቶ አደሮች እነሱን በማያፈናቅል መልኩ ለሌላ አርሶ አደር ወይንም ባለሀብት እንደየአካባቢው ተጨባጭ ሁኔታ በጥናት ላይ ተመሥርቶ በክልሎች የገጠር መሬት አስተዳደር ሕግ በሚወሰን የጊዜ ገደብ ከይዞታቸው ላይ ለተፈላጊው ልማት በቂ የሆነ የሚሳ ስፋት ማከራየት ይችላል

1/ Peasant farmers, semi pastoralist and pastoralist who are given holding certificates can lease to other farmers or investors land from their holding of a size sufficient for the intended development in a manner that shall not displace them, for a period of time to be determined by rural land administration laws of regions based on particular local conditions.

፪/ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሠረት የሚደረግ የገጠር መሬት ኪራይ ውል በመሬቱ የመጠቀም መብት ያላቸውን አባላት የጋራ ይሁንታ ማግኘትና አግባብ ባለው አካል ጸድቆ መመዝገብ አለበት፣

2/ The rural land lease agreement to be concluded in accordance with Sub-Article (1) of this Article shall secure the consent of all the members who have the right to use the land and be approved and registered by the competent authority.

፫/ የገጠር መሬትን በጋራ ለማልማት የመሬት ባለይዞታው በመሬቱ የመጠቀም መብቱን ይዞ ከባለሀብት ጋር በሚገባው ውል መሠረት የልማት ሥራ ሊሠራ ይችላል። ውሉም አግባብ ባለው ባለሥልጣን ፀድቆ መመዝገብ አለበት፣

3/ A landholder may, using his land use right, undertake development activity jointly with an investor in accordance with the contract he concludes. Such contract shall be approved and registered by the competent authority.

፬/ የገጠር መሬት በሊዝ የተከራየ ባለሀብት የመጠቀም መብቱን እንደዋስትና ለማስያዝ ይችላል፣

4/ An investor who has leased rural land may present his use right as collateral.

፭/ ማንኛውም ባለይዞታ በገጠር መሬት የመጠቀም መብቱን ለቤተሰቡ አባላት የማውረስ መብት አለው፣

5/ Any holder shall have the right to transfer his rural land use right through inheritance to members of his family.

፱. ስለገጠር መሬት ሽግሽግ

፩/ የመሬቶች ባለይዞታዎቹ በሕይወት የሌሉና ወራሽ የሌላቸው ከሆነ ወይም ባለይዞታዎቹ በሰፈራ ወይም በፍላጐታቸው በክልሎች የገጠር መሬት አስተዳደር ሕግ ከተወሰነው ጊዜ በላይ ከአካባቢው ለቀው የቆዩ ከሆነ በአካባቢው ለሚኖሩት መሬት አልባ ለሆኑ ወይም መሬት ላነሳቸው አርሶ አደሮች፣ ከፊል አርብቶ አደሮች እና አርብቶ አደሮች በሽግሽግ እንዲሰጥ ይደረጋል።

፪/ የመስኖ መሬትን በአግባቡና በፍታሃዊነት ለመጠቀም በመስኖ መሬት ላይ ሽግሽግ ሊካሄድ ይችላል፣

፫/ በአርሶ አደሮች ከፊል አርብቶ አደሮች እና አርብቶ አደሮች ፍላጎትና ውሳኔ የገጠር መሬት ሽግሽግ ማካሄድ አማራጭ የሌለው ሆኖ ሲገኝ የመሬት ሽግሽጉ ከአነስተኛ የይዞታ መጠን በታች በማይሆንና የተፈጥሮ ሀብት መመናመንን በማያስከትል መልኩ ተግባራዊ መሆን አለበት፣

፬/ የገጠር መሬት ይዞታቸውን ለመስኖ አውታር ግንባታ ሲባል ለሚያጡ አርሶ አደሮች ከፊል አርብቶ አደሮች እና አርብቶ አደሮች በአካባቢው ከሚዘረጋው የመስኖ ልማት ፍትሃዊ በሆነ መንገድ ተጠቃሚ እንዲሆኑ የመሬት ሽግሽግ ተግባራዊ ይሆናል።

፲. የገጠር መሬት ተጠቃሚዎች ግዴታዎች

፩/ የገጠር መሬት ባለይዞታው መሬቱን በአግባቡ የመጠቀምና የመንከባከብ ግዴታ አለበት። በመሬቱ ላይ ጉዳት ከደረሰ የመሬት መጠቀም መብቱን ሊያጣ ይችላል። ዝርዝሩም በክልል የገጠር መሬት አስተዳደር ሕግ መሠረት ይሆናል፣

፪/ የመስኖ ቦዮችና ሌሎች የመሠረተ ልማት አውታሮች በሚዘረጉበት ወቅት በባለይዞታው መሬት ላይ የሚያልፉ ከሆነ ይህንኑ የመቀበል ግዴታ አለበት፣

፫/ ባለይዞታው አግባብ ባለው ባለሥልጣን የገጠር መሬቱ እንዲለካ ወይም የቅየሳ ሥራ እንዲካሄድ ሲጠየቅ የመተባበር ግዴታ አለበት፣

፬/ ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ በመሬቱ የመጠቀም መብቱን በፈቃዱ ሲተው አግባብ ላለው ባለሥልጣን የማሳወቅ ግዴታ አለበት።

9. Distribution of Rural Land

1/ In accordance with land administration laws of the regions farmlands whose holders are deceased and have no heirs or are gone for settlement or left the locality on own wish and stayed over a given period of time shall be distributed to peasant farmers, semi pastoralist and pastoralist who have no land and who have land shortage.

2/ Distribution may be undertaken on irrigable land in order to use irrigable land properly and equitably.

3/ Upon the wish and resolution of peasants farmers, semi pastoralists and pastoralists where land distribution becomes the only alternative, it shall be undertaken in such a way that it shall not be less then the minimum size of holding and in a manner that shall not result in fragmentation of land and degradation of natural resources.

4/ Where peasant farmers, semi pastoralist and pastoralists are evicted from their holdings for purpose of constructing irrigation structure, land distribution shall be undertaken to make them get equitable benefit from the irrigation development to be established.

10. Obligations of Rural Land Users

1/ A holder of rural land shall be obliged to use and protect his land. When the land gets damaged, the user of the land shall lose his use right. Particulars shall be given in the land administration laws of the regions.

2/ Where irrigation canals are constructed, the holder shall have the obligation to allow the construction of irrigation lines and other infrastructures if they cross his land holding.

3/ The holder of rural land shall have the obligation to cooperate when requested by the competent authority to measure and survey his land.

4/ Any rural landholder shall have the obligation to notify the competent authority when he abandons at will his land use right.

፲፩. የገጠር መሬት አነስተኛ ወለልን ስለመወሰንና ኩታ ገጠም ይዞታን ስለማበረታታት

፩/ ቀደም ሲል የነበረው የአንድ ቤተሰብ ይዞታ ወይም ማሳ ስፋት እንዳለ ሆኖ፣ ወደፊት የሚሰጠው የማሳ ስፋት ከአነስኛው የይዞታ መጠን በታች መሆን የለበትም፣

፪/ የገጠር መሬት በውርስ በሚተላለፍበት ወቅት የሚተላለፈው የመሬት ይዞታ መጠን ከአነስተኛው የይዞታ መጠን በታች መሆን የለበትም፣

፫/ አነስተኛ ማሳዎች ለልማት አመቺ እንዲሆኑ በአርሶ አደሩ ሙሉ ፍቃደኝነት ላይ የተመሠረተ የይዞታ ልውውጥ እንዲያደርጉ ይበረታታሉ፣

፬/ የይዞታ ልውውጥ ለማድረግ ፈቃደኛ የሆኑ ገበሬዎች ለመለዋወጥ ያሰቡትን የማሳ ስፋትና የለምነት ደረጃ በቀበሌው አስተዳደር ክልል ውስጥ የሚኖሩ ሌሎች ገበሬዎች እንዲያውቁት ለማድረግ መረጃዎቹ በቀበሌው አስተዳደር አማካይነት እንዲሰራጩ ይደረጋል፣

፭/ በሕብረተሰቡ ጥያቄና ተሳትፎ የሚከናወን የሠፈራና የመንደር ምሥረታ ፕሮግራም የመሬት ኩታገጠምነትን ዓላማ ያደረገ እንዲሆን ይደረጋል።

፲፪. የክርክሮች አወሳሰን

የገጠር መሬት ይዞታ መብትን በተመለከተ ክርክር ሲነሳ ጉዳዩ በሚመለከታቸው ተከራካሪዎች በውይይትና ስምምነት እንዲፈታ ጥረት ይደረጋል። በስምምነት ሊፈታ ካልቻለ በተከራካሪ ወገኖች በተመረጠ ሽምግልና ወይንም በክልሉ የገጠር መሬት አስተዳደር ሕግ በተደነገገው መሠረት ይወሰናል።

ክፍል ሦስት
በገጠር መሬት በአጠቃቀም ረገድ ስለተጣሉ ገደቦች

፲፫. የገጠር መሬት አጠቃቀም ዕቅድ ስለማውጣትና ስለተዳፋት፣ ቦረቦርና ረግረጋማ መሬቶች አጠቃቀም

፩/ የአፈር ዓይነትን፣ የመሬት አቀማመጥን፣ የተዳፋትነት መጠንን፣ የአየር ፀባይን፣ የዕፅዋት ሽፋንን እና ሶሺዮ-ኢኮኖሚያዊ ሁኔታዎችን ባካተተ መልኩ ተፋሰስን መሠረት ያደረገ የመሬት አጠቃቀም መሪ ዕቅድ አግባብ ባለው ባለሥልጣን ወጥቶ ተግባራዊ ይሆናል፣

11. Determining Minimum Rural Land Holding Size and Encouraging Land Consolidation

1/ Without prejudice to the former holding or farm plot size of a family, the farm plot to be given in the future shall not be less than the minimum size holding.

2/ Where rural land is transferred by succession, it shall be made in such a way that the size of the land to be transferred is not less than the minimum size holding.

3/ In order to make small farm plots convenient for development, farmers are encouraged to voluntarily exchange farmlands.

4/ The information of the size and level of fertility of the farm plots which farmers intend to exchange holding shall be distributed through kebele administration to let other farmers residing in the kebele know about it.

5/ A settlement and villagization program to be undertaken at the request and participation of the community shall be undertaken taking into account the objective of land consolidation.

12. Dispute Resolutions

Where dispute arises over rural land holding right, effort shall be made to resolve the dispute through discussion and agreement of the concerned parties. Where the dispute could not be resolved through agreement, it shall be decided by an arbitral body to be elected by the parties or be decided in accordance with the rural land administration laws of the region.

PART THREE
RURAL LAND USE RESTRICTIONS

13. Land Use Planning and Proper Use of Sloppy, Gully and Wetlands

1/ A guiding land use master plan, which takes in to account soil type, landform, weather condition, plant cover and socio-economic conditions and which is based on a water shed approach, shall be developed by the competent authority and implemented.

፪/ በላይኛውና በታችኛው የተፋሰስ ክፍል ባለ ተጠቃሚ ሕብረተሰብ መካከል ፍትሃዊ የሆነ የውሃ አጠቃቀም ሥርዓት እንዲኖር ይደረጋል፣

2/ An equitable water use system shall be established between upper and lower watershed communities.

፫/ የአፈርና ውሃ ጥበቃ ሥራዎች በተከናወነባቸውና ቋሚ ተክሎች በለሙበት ማንኛውም ዓይነት የግጠር መሬት ላይ የልቅ ግጦሽ የአመጋገብ ሥርዓትን በመከለከል ደረጃ በደረጃ አሰጭዶ መመገብ ሥርዓት እንዲይዝ ይደረጋል፣

3/ In any type of rural land where soil and water conservation works have been undertaken a system of free grazing shall be prohibited and a system of cut and carry feeding shall be introduced step by step.

፬/ የመሬት ተዳፋትነታቸው ከ፴ ፐርሰንት በታች የሆኑ የግጠር መሬቶች አያያዝ የአፈር ክለትን የሚቀንስና ውሃ የመሰብሰብን ስልት የተከተለ መሆን አለበት። ዝርዝሩ በክልሎች የግጠር መሬት አስተዳደር ሕግ ይወሰናል፣

4/ The management of rural lands the slope of which is less than 30 percent shall follow the strategy of soil conservation and water harvesting. The details shall be determined by rural land administration laws of regions.

፭/ የመሬት ተዳፋትነታቸው ከ፴፩-፷ ፐርሰንት የሆኑ የግጠር መሬቶችን ለዓመታዊ ሰብሎች ልማት ለማዋል የሚቻለው ጠረጴዛማ እርከን በመሥራት ብቻ ነው፣

5/ Development of annual crops on rural lands that have slopes between 31-60 percent may be allowed only through making bench terraces.

፮/ ተዳፋትነታቸው ከ፷ ፐርሰንት በላይ የሆኑ የግጠር መሬቶች ለእርሻና ለልቅ ግጦሽ እንዳይውሉ ሆኖ ለዛፍ፣ ለቋሚ ተክሎችና ለእንስሳት መኖ ልማት እንዲውሉ ይደረጋል፣

6/ Rural lands, the slope of which is more than 60 percent, shall not be used for farming and free grazing; they shall be used for development of trees, perennial plants and forage production.

፯/ በማንኛውም ተዳፋት የሚገኝና በጣም የተጐዳ የግጠር መሬት ለተወሰነ ጊዜ ከሰውና ከእንስሳት ንክኪ ተጠብቆ እንዲያገግምና ማገገሙ ሲረጋገጥ ጥቅም ላይ እንዲውል ይደረጋል። መሬቱን በአግባቡ ባለመንከባከብ የሚከሰት ጉዳት ካልሆነ በስተቀር ለመሬቱ ተጠቃሚ አርሶ አደሮች ከፊል አርብቶ አደሮች እና አርብቶ አደሮች በክልሉ የመሬት አስተዳደር ሕግ መሠረት ለተጠቀሰው ጊዜ አማራጭ ይፈለግላቸዋል፣ ወይም ካሣ ይከፈላቸዋል።

7/ Rural land of any slope which is highly degraded shall be closed from human and animal interference for a given period of time to let it recover, and shall be put to use when ascertained that it has recovered. Unless the degradation is caused by the negligence of the peasant farmers, semi pastoralist and pastoralist the users shall be given compensation or other alternatives for the interim period.

፰/ ቦረቦር የሆኑ የግጠር መሬቶች በግልና በአጐራባች ባለይዞታዎች፣ እንደአስፈላጊነቱም በአካባቢው ሕብረተሰብ ሥነ-ሕይወታዊ እና ፊዚካላዊ ሥራ ዎችን በመጠቀም እንዲያገግሙና ጥቅም ላይ እንዲውሉ መደረግ አለባቸው፣

8/ rural lands that have gullies shall be made to rehabilitate by private and neighboring holders and, as appropriate, by the local community, using biological and physical works.

፱/ በኮረብታማ አካባቢዎች ያሉ ቦረቦር የሆኑ የግጠር መሬቶች በወል እንዲሁም እንደየሁኔታው በግል ተይዘው እንዲያገግሙና እንዲለሙ ይደረጋል፣

9/ Rural lands that have gullies and are located on hilly areas shall be rehabilitated and developed communally and as appropriate by private individuals.

፲/ ረግረጋማ የሆኑ የግጠር መሬቶች ያላቸው ብዝሀ ሕይወት እንዲጠበቁና እንደአስፈላጊነቱ ተስማሚ በሆነ የመሬት አጠቃቀም ስልት ጥቅም እንዲሰጡ ይደረጋል።

10/ The biodiversity in rural wetland shall be conserved and utilized as necessary, in accordance with a suitable land use strategy.

፲፬. ለመንደር ምስረታና ለሌሎች ማህበራዊ አገልግሎቶች የገጠር መሬትን ጥቅም ላይ ስለማዋል

የተሻለ የገጠር መሬት አጠቃቀም ሥርዓትን ለማስፈን የሚያስችል የሰፈራ፣ የመንደር ምስረታና የማህበራዊ አገልግሎቶች የሚሰፋፉበት ስልት እንዲነደፍ ይደረጋል።

ክፍል አራት
ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

፲፭. በገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ላይ ጥናት ስለማካሄድ

በገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ላይ ያሉ ችግሮችን በመለየትና ተገቢውን መፍትሄ በመፈለግ ላይ ያተኮረ የጥናት ሥርዓት እንዲዘረጋ ይደረጋል።

፲፮. የፌዴራል የግብርናና ገጠር ልማት ሚኒስቴር ኃላፊነት

የፌዴራል ግብርናና ገጠር ልማት ሚኒስቴር

፩/ አግባብ ያላቸውን ባለሥልጣናት በማስተባበርና አስፈላጊውን የሙያ ድጋፍ በመስጠት ይህን አዋጅ የማስፈፀም ኃላፊነት አለበት፣

፪/ በሀገር አቀፍ ደረጃ የተሰበሰቡና በየጊዜው በክትትልና በምዘገማ የሚገኙ መረጃዎችን መሠረት በማድረግ አዳዲስ የፖሊሲ ሃሳቦች እንዲነደፉና አስፈላጊም ሲሆን በሥራ ላይ ያለው ፖሊሲ በየጊዜው እንዲሻሻል ያደርጋል፣

፫/ በክልሎችና በፌዴራል መካከል የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም የመረጃ ልውውጥ ሥርዓት እንዲዘረጋ ያደርጋል።

፲፯. የክልሎች ኃላፊነት

፩/ እያንዳንዱ የክልል ምክር ቤት ይህን አዋጅ ለማስፈጸም የሚያስፈልጉ ዝርዝር ድንጋጌዎችን የያዘ የገጠር መሬት አስተዳደር እና አጠቃቀም ህግ ያወጣል፣

፪/ ክልሎች የገጠር መሬት አስተዳደር እና አጠቃቀም ሥርዓትን የሚያስፈጽሙ ድርጅታዊ ተቋሞች በተዋረድ እንዲቋቋሙና የተቋቋሙትም እንዲጠናከሩ ማድረግ አለባቸው።

14. Utilization of Rural Land for Villagization and other Social Services

A strategy of settlement, villagization and development of social services that helps to bring about a better system of rural land utilization shall be formulated.

PART FOUR
MISCELLANEOUS PROVISIONS

15. Rural Land Administration and use Study

A system of study that focuses on identification of problems on land administration and use, and recommends solutions shall be established.

16. Responsibly of Federal Ministry of Agriculture and Rural Development

The Federal Ministry of Agriculture and Rural Development shall:

1/ have the responsibility to implement this Proclamation by providing the necessary professional support and by coordinating the competent authorities;

2/ initiate, on the basis of the information gathered at national level and those to be obtained from time to time through monitoring and evaluation, development of new policy ideas, and the amendment of the existing policy, as necessary;

3/ create the system for the exchange of information between regions and the Federal Government pertaining to rural land administration and use.

17. Responsibility of Regions

1/ Each regional council shall enact rural land administration and Land use law, which consists of detailed provisions necessary to implement this Proclamation.

2/ Regions shall establish institutions at all levels that shall implement rural land administration and Land use systems, and shall strengthen the institutions already established.

፲፮. የመተባበር ግዴታ

ማናቸውም ሰው ለዚህ አዋጅ አፈጻጸም አግባብነት ካላቸው ባለሥልጣናት ጋር የመተባበር ግዴታ አለበት::

፲፱. ስለቅጣት

ማንኛውም ሰው ይህን አዋጅ ወይም አዋጁን ለማስፈፀም የወጡ ደንቦችንና መመሪያዎችን ጥሶ ሲገኝ አግባብ ባለው የወንጀል ሕግ መሠረት ይቀጣል::

፳. ስለተሻሩና ተፈጻሚ ስለማይሆኑ ሕጎች

፩/ የፌዴራል መንግሥት የገጠር መሬት አስተዳደር አዋጅ ቁጥር ፹፱/፲፱፻፺፱ በዚህ አዋጅ ተሽሯል፣

፪/ ይህን አዋጅ የሚቃረን ማንኛውም ሕግ፣ ደንብ፣ መመሪያ ወይም የአሰራር ልምድ በዚህ አዋጅ የተደነገጉትን ጉዳዮች በተመለከተ ተፈጻሚነት አይኖረውም::

፳፩. አዋጁ የሚፀናበት ጊዜ

ይህ አዋጅ ከሰኔ ፳ ቀን 1997 ዓ.ም. ጀምሮ የፀና ይሆናል::

አዲስ አበባ ሰኔ ፳ ቀን 1997 ዓ.ም.

ግርማ ወልደጊዮርጊስ
የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
ፕሬዚዳንት

18. Obligation to Cooperate

Any person shall have the obligation to cooperate with relevant bodies for the implementation of this proclamation.

19. Penalty

Any person who violates this Proclamation or the regulations and directives issued for the implementation of this Proclamation shall be punishable under the applicable criminal law.

20. Repealed and Inapplicable laws

1/ The Federal Government Rural Land Administration Proclamation No. 89/1997 is hereby repealed.

2/ No law, regulation, directive or practice shall, in so far as it is inconsistent with this Proclamation, be applicable with respect of matters provided for in this proclamation

21. Effective Date

This Proclamation shall enter into force on this 15th date of July, 2005

Done at Addis Ababa, this 15th day of July, 2005.

GIRMA WOLDEGIORGIS
PRESIDENT OF THE FEDERAL
DEMOCRATIC REPUBLIC OF ETHIOPIA

ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ድርጅት

6. የመሬት ይዞታ መብትን በውርስ ስለማስተላለፍ

1. በዚህ አዋጅ መሰረት የገጠር መሬት ባለይዞታ የሆነ ማንኛውም ሰው የይዞታም ሆነ የመጠቀም መብቱን በግብርና ሥራ ለሚተዳደር ወይም በዚሁ መተዳደር ለሚፈልግ ማንኛውም አርሶ አደር በኑዛዜ ማስተላለፍ ይችላል።

2. ለውርስ ዓላማ ሲባል የገጠር ኑሮአቸውን ለመደጎም ዝቅተኛ ገቢ የሚያስገኝ ሥራ እየሠሩ በከተማ የሚቀመጡ ሰዎች እንደ አርሶ አደር ይቆጠራሉ።

3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 1 ሥር የተደነገገው የይዞታና የመጠቀም መብትን በኑዛዜ የማስተላለፍ ወይም የማውረሱ መብት አካለመጠን ያላደረሰውን የተናዛዡን ልጅ ወይም ቤተሰብ ከወራሽነት መብት ከህግ ውጭየሚነቅል ወይም የተናዛዡን የትዳር ጓደኛ የሚጎዳ ሆኖ ከተገኘ በሕግ ፊት የሚፀና አይሆንም። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

4. ማንኛውም የመሬት ባለይዞታ የይዞታና ለተወሰነ ጊዜ የመጠቀም መብቱን በኑዛዜ ከአንድ በላይ ለሆኑ ሰዎች ሊያስተላልፍ ይችላል።

5. አንድ የመሬት ባለይዞታ የይዞታና የመጠቀም መብቱን በተመለከተ ሳይናዘዝ የሞተ እንደሆነ መብቱ በግብርና ሥራ ለሚተዳደር ወይም በዚሁ መተዳደር ለሚፈልግ የሟቹ ልጅ ወይም ቤተሰብ ይህንን አዋጅ ለማስፈፀም በሚወጣ ደንብ በሚደነገገው ቅደም ተከተል መሠረት ይተላለፋል።

6. አንድ ሰው ሳይናዘዝ በሞተበት ወቅት በክልሉ ውስጥ የሚኖርና በግብርና ሥራ የሚተዳደር ወይም ለመተዳደር የሚፈልግ ልጅ፣ ወይም ቤተሰብ የሌለው እንደሆነ ወላጆቹ በክልሉ ውስጥ ነዋሪዎች ሆነው በግብርና ሥራ የሚተዳደሩ ወይም ለመተዳደር የሚፈልጉ ከሆኑና አስቀድሞ ያላቸው

16. Transfer of Land holding right in Bequeath

1. Any Person who is made the holder of the rural land in accordance with this proclamation, may transfer his holding or using right in will to any farmer engaged or likes to engage in agricultural works.

2. Persons residing in town and engaged in small income activities to support their lives shall be considered farmer for the aim of succession.

3. Transferring in will or inheriting the holding and use right, stipulated under sub-article 1 of this Article, shall not be valid where it disinherites the minor child of the testater or the family of same from inheritance right or harms his spouse. The detail shall be determinded by a regulation.

4. Any land holder may, in will, transfer his holding and for limited period of time his use right to more than one persons.

5. Where a land holder dies without making a will, as to the holding and use right of his land, the right shall be transferred to his child or family engaged or likes to be engaged in agricultural works, consecutively, in accordance with the provisions of a regulation to be issued to implement this proclamation.

6. Where a man dies without making a will and he does not have a child residing in the region and engaged or like to be engaged in agricultural works, or where he does not have family, his parents who are residents of the region engaged or like to be engaged in agricultural

የገጠር መሬት ይዞታ መጠን ከከፍተኛው የይዞታ መጠን በታች መሆኑ ከታወቀ የመሬት ይዞታውን የመውረስ መብት ይኖራቸዋል።

7. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 6 የተደነገገው የወራሾች መብት በሕይወት ያለው የትዳር ጓደኛ በዚያው ቀበሌ ውስጥ መኖሩን ከቀጠለ ሌላ ጋብቻ እስኪፈጽምና ካላገባ ደግሞ በህይወት ዘመኑ በመሬቱ ላይ እየተጠቀመ ከመቆየት የሚከለክለው አይሆንም። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

8. ከአንድ በላይ የሆኑ ወራሾች በውርስ ያገኙትን መሬት በሚከፋፈሉበት ጊዜ የእያንዳንዳቸው ድርሻ በደንቡ ከተወሰነው የአንድ ማሳ አነስተኛ መጠን በታች የሆነ እንደሆን መሬቱን በጋራ መጠቀም እንጂ መከፋፈል አይችሉም።

9. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 1፣ 5 ወይም 6 ድንጋጌዎች መሠረት ወራሽ ያልተገኘለት የገጠር መሬት በባዶ ቦታነት ተመዝግቦ ለአዲስ አመልካቾች ይከፋፈላል።

17. <u>የይዞታና የመጠቀም መብትን በስጦታ ስለማስተላለፍ</u>

1. ማንኛውም የመሬት ባለይዞታ የይዞታም ሆነ የመጠቀም መብቱን በክልሉ ውስጥ ለሚኖርና ከዚህ በታች የተመለከቱትን ቅድመ ሁኔታዎች ለሚያሟላ ሰው በስጦታ ለማስተላለፍ ይችላል፦

works and priory known for holding the land less than the maximum holding area, shall have a right to inherit the land holding.

7. The right of heirs provided under sub-Article 6 of this Article shall not have prohibition to stay using the land where the alive spouse continues to reside in that kebele until he concludes another marriage and where he does not do so it remains for his lifetime. Particulars shall be determined by a regulation.

8. Where more than one heirs share the inherited land, and where the share of each heir is less than the minimum plot of land holding determined by a regulation, they shall not partition the land other than using it in common.

9. The rural land that does not gain heir pursuant to the provisions of sub-Article 1, 5 or 6 of this Article, shall, registred as vacant land, be distributed to the new petitioners.

17. <u>Transfer of Holding and using Right in Donation</u>

1. Any land holder may transfer his holding or using right in donation to a person who resides in the region and fulfills the preconditions indicated here in under:

ሀ. ተቀባዩ በግብርና ሥራ የሚተዳደር ወይም ለመተዳደር የሚፈልግ የክልሉ ነዋሪ ሆኖ ምንም አይነት መሬት የሌለው ወይም አስቀድሞ በያዘው መሬት አነስተኛነት ምክንያት ሌላ መሬት እየተከራየ የሚያርስ ልጅ ወይም የልጅ ልጅ ወይም ሌላ የቤተሰቡ አባል ከሆነ፤

a) Where the donee is child or grand child or other family member engaged or likes to be engaged in agricultural works, being the resident of the region, and not holding any land, or tills land by renting from others due to his previous small holding.

ለ. ተቀባዩ የባለይዞታውን መሬት እያረሰ ወይም ሌላ ስራ እየሠራ ስጦታው ከመከናወኑ በፊት ላሉት 3 ተከታታይ አመታት ሰጭውን በነፃ ሲጦር መቆየቱ የታወቀ ከሆነ::

b) Where the donee had stayed tilling the land of the holder or working other works and known freely cared for 3 consecutive years before the gift is undertaken.

2. ማንኛውም የመሬት ባለይዞታ የይዞታ መብቱን በቋሚነትና የመጠቀም መብቱን ደግሞ ለተወሰነ ጊዜ ለተለያዩ ሰዎች በስጦታ ሊያስተላልፍ ይችላል::

2. Any landholder may transfer permanently his holding right and temporarily his using right to deferent persons in gift.

3. የመሬት ይዞታው የባልና ሚስት የጋራ ወይም የሌሎች ሰዎች የጋራ ይዞታ በሚሆንበት ጊዜ ስጦታው የሚፀናው ባልና ሚስቱ ወይም ሌሎች የጋራ ባለይዞታዎች ሁሉም ከተስማሙ ብቻ ይሆናል::

3. Where the land holding is a common holding of a husband and wife or other persons, the gift shall only be applicable in agreement of all the husband and wife or other common holders.

4. የይዞታ መብታቸውን ሣይጨምር ድርጅቶች በመሬት የመጠቀም መብታቸውን ለተወሰነ ጊዜ በስጦታ ማስተላለፍ ይችላሉ::

4. Organizations may, excluding holding right, transfer their land using right for limited period of time in donation.

5. ማናቸውም የስጦታ ስምምነት በጽሁፍ መደረግ አለበት:: በቃል የተደረገ የስጦታ ስምምነት በሕግ ተቀባይነት አይኖረውም::

5. Any gift agreement shall be in writing. An agreement made orally shall not be acceptable by law.

6. በፅሁፍ የተደረገ ማናቸውም የስጦታ ስምምነት መሬቱ በሚገኝበት ወረዳ ላለው የባለሥልጣኑ ቅርንጫፍ መ/ቤት ቀርቦ መመዝገብ አለበት::

6. Any gift agreement made in writing shall be submitted to and registered in the woreda branch office of the Authority.

18

8. በመሬት የመጠቀም መብትን በኪራይ ስለማስተላለፍ

1. ማንኛውም የመሬት ባለይዞታ የመጠቀም መብቱን ለማንኛውም ሰው በኪራይ ማስተላለፍ ይችላል።

2. ከሦስት ዓመት ለሚበልጥ ጊዜ የተደረገ ማናቸውም የመሬት ኪራይ ስምምነት በጽሑፍ መደረግ አለበት።

3. በጽሁፍ የተደረገ የመሬት ኪራይ ስምምነት የመሬቱን ስፋት፣ የኪራዩን ዘመን፣ የክፍያውን መጠንና የኪራዩን አከፋፈል ሁኔታ የሚገልጽ ካልሆነ በስተቀር ፈራሽ ይሆናል።

4. የሚከራየው መሬት በጋራ የተያዘ ከሆነ ሁሉም ባለይዞታዎች ካልተስማሙበት በስተቀር ውሉ ፈራሽ ይሆናል።

5. በፅሁፍ የተደረገ ማናቸውም የመሬት ኪራይ ስምምነት መሬቱ በሚገኝበት ወረዳ ላለው የባለሥልጣኑ ቅርንጫፍ መ/ቤት ቀርቦ መመዝገብ ይኖርበታል።

6. ከፍተኛው የመሬት ኪራይ ዘመን 25 ዓመት ይሆናል። ስለሆነም ከ25 ዓመት በላይ ለሆነ ጊዜ ተደርጐ የተገኘ የመሬት ኪራይ ስምምነት ቢኖር በዚህ አዋጅ መሠረት ለ25 ዓመት እንደተደረገ ይቆጠራል።

7. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 6 የተደነገገው የኪራይ ዘመን ጣሪያ የውሉ ዘመን ሲያበቃ እንደገና ሊታደስ የሚችልበትን እድል የሚከለክል አይሆንም።

18. Transferring Land Use Right in Rent

1. Any land holder may transfer his using right in rent to any person.

2. Any land rent agreement made for more than 3 years shall be made in writing.

3. Any land rent agreement made in writing unless it explains area of the land, year of the rent, the amount and system of payment, shall be invalid.

4. Where the land to be rented is a common holding, the agreement shall be invalid, unless all holders agree upon it.

5. Any land rent agreement made in writing shall be submitted to and registered in the branch office of the Authority, in woreda where the land is found.

6. The maximum duration of rent time may be 25 years. Therefore, any agreement made for more than 25 years shall be considered as only made for 25 years land rent agreement pursuant to this proclamation.

7 The period of the limit of rent provided in sub-Article 6 of this Article shall not ban its renewability after the completion of the agreement period.

8. ከግል ባለይዞታዎች ጋር በሚደረግ የመሬት ኪራይ ስምምነት የሚከፈለው የኪራይ መጠን አከራይና ተከራዩ በሚያደርጉት ድርድር የሚወሰን ይሆናል::

9. በኪራይ ስምምነቱ ውስጥ እንደገና የማከራየት መብት ያለው መሆኑ በግለጽ ካልተመለከተ በስተቀር ተከራዩ መሬቱን በከፊልም ሆነ በሙሉ ለ3ኛ ወገን ሊያከራየው አይችልም::

በሊዝ ስርዓት የተገኘ በገጠር መሬት የመጠቀም መብትን የዕዳ ዋስትና አድርጐ ስለማስያዝ

1. የገጠርን መሬት በሊዝ የተከራየ ማንኛውም ባለሃብት የሊዝ ዘመኑ ፀንቶ ለሚቆይበት ጊዜ በተከራየው መሬት ላይ ያለውን የመጠቀም መብት ወይም በመሬቱ ላይ ያፈራውን ሃብት ወይም ሁለቱንም በዕዳ ዋስትናነት ለማስያዝ ይችላል::

2. ተቃራኒ የውል ቃል ከሌለ በስተቀር በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 1 መሰረት በመሬት የመጠቀም መብት በእዳ ዋስትናነት ከተያዘ በመሬቱ ላይ የለማው ሀብትም አብሮ እንደተያዘ ይቆጠራል:: ሆኖም በመሬቱ ላይ የለማው ሀብት ተነጥሎ በዕዳ ዋስትናነት የሚያዝ ቢሆን በመሬት የመጠቀም መብቱ አብሮ እንደተያዘ አያስቆጥረውም::

3. የዕዳ ዋስትና ሆኖ የተያዘን በመሬት የመጠቀም መብት ባለገንዘቡ አስቀድሞ ካልተስማማ በስተቀር የአበዳሪውን ጥቅም በሙሉ ወይም በከፊል በሚጎዳ ሁኔታ በኪራይ ማስተላለፍ ፣ በሌላ መሬት መለወጥ ወይም በሌላ ሁኔታ የይዞታ ለውጥ ማድረግ አይቻልም::

8. The amount of rent to be paid in agreement with private holders may be determined by agreement to be made between the lessor and the lessee.

9. Unless it is clearly indicated in the rent agreement that the lessee has right to re-rent, he shall, partially or fully, not rent the land to the third party.

19. Mortgage of Rural Land Use Right Obtained in Lease System

1. Any investor who rented rural land in lease may secure as mortgage right to use his land or an asset produced on it, or both for effected period of the lease.

2. Unless there is a contrary agreemet, where the land use right is mortgage pursuant to sub-Article 1 of this Article, the asset developed on the land shall be considered as it is with held together. However, where only an asset produced on land is mortgage, the land use right shall not be considered as mortgage together with same.

3. Unless the creditor priory agrees, it may not be possible to transfer the right to use the land obtained by mortgage in rent, change by another land or change the holding in any other situation that may harm the creditor fully or partially.

4. በመሬት የመጠቀም መብትን በእዳ ዋስትናነት የማስያዝ ስምምነት በጽሁፍ መደረግ አለበት። የስምምነቱ መግለጫ ጽሁፍም መሬቱ በሚገኝበት ወረዳ ላለው የባለሥልጣኑ ተጠሪ ጽ/ቤት ቀርቦ ካልተመዘገበ በስተቀር በ3ኛ ወገኖች ላይ መቃወሚያ ሆኖ ሊቀርብባቸው አይችልም።

5. በዚህ አዋጅ መሰረት በመሬት የመጠቀም መብት ወይም በመሬቱ ላይ የለማ ሃብት በእዳ ዋስትናነት ሊያዝ የሚችልበት ጊዜ ከ25 ዓመት ሊበልጥ አይችልም።

). የመሬት ተጠቃሚ ግዴታዎች

1. ማንኛውም የመሬት ተጠቃሚ በዚህ አዋጅ መሠረት ከዚህ በታች የተመለከቱት ግዴታዎች ይኖሩበታል፦

ሀ. በይዞታው ስር ያለውን ወይም በኪራይ የተሰጠውን መሬት የመንከባከብና አካባቢውን የመጠበቅ፤

ለ. በመሬቱ አካባቢ ዛፎችን የመትከልና በተገቢው ሁኔታ ተንከባክቦ የማሳደግ፤

ሐ. የመሬት ተዳፋትነታቸው ከ30 በመቶ በታች የሆኑ መሬቶችን በተመለከተ የአፈር ክለትን የሚቀንስና ውሃ የሚሰበስብ ስልትን የተከተለ የመሬት አያያዝን የመከተል።

መ. የመሬት ተዳፋትነታቸው ከ31 በመቶ እስከ 60 በመቶ የሆኑ መሬቶችን ለአመታዊ ሰብሎች ልማት ለማዋል ይቻል ዘንድ ጠረጴዛማ እርከን ወይም ሌሎች ተስማሚ የአፈር ጥበቃ ሰራዎችን የማከናወን፤

ሠ. ተገቢ ባልሆነ አስተራረስ ሣቢያ ምንጮች እንዳይደርቁ ጥንቃቄ የማድረግ፤

4. The agreement of securing land use right in mortgage shall be made in writing. Unless the clarification of the agreement is submitted to and register in branch office of the Authority where the land is found, it shall not affect the right of third parties.

5. In accordance with this proclamation, the right to use land or the duration to mortgage the resource developed on the land shall not exeed 25 years.

20. Obligations of the land user

1. Any land user shall, pursuant to this proclamation, have obligations indicated hereinunder:

a) To protect the land under his holding or land obtained in rent and conserve the surrounding;

b) To plant trees around his land and properly protect them to grow;

c) To follow the land holding system that decreases soil erosion and collect water concerning the lands under 30 per cent slope;

d) To undertake trench terracing and favorable soil conservation activities to use the land forms which are 31 to 60 per cent slope for perennial plants.

e) To take care of water sources not to go dry due to improper farming;

ረ. ወሰናቸው የተከለለ መሬቶችን ድንበር ያለመጋፋትና ተለይተው የሚታወቁ መንገዶችን ያለመዝጋት፤

ሰ. መሬቱን በመሬት አጠቃቀም እቅድ መሠረት እንዲጠቀም አግባብ ባለው አካል በጽሁፍ ሲጠየቅ ተግባራዊ የማድረግ፤

ሸ. በመሬቱ አካባቢ የሚገኙ የዱር እንስሳትና አእዋፍ እንዳይጎዱ ተገቢውን ጥንቃቄ የማድረግ፤

ቀ. መሬቱ እንዲለካ ወይም የቅየሳ ሥራ እንዲካሄድበት አግባብ ባለው አካል ሲጠየቅ ለዚሁ የመተባበር፤

በ. የመሬቱ ባለይዞታ ከሆነ የባለይዞታነት ማረጋገጫ ደብተር በሚሰጥበት ጊዜ ይህንኑ የማውጣትና የመያዝ፤

ተ. የመሬት ይዞታ መብቱን በሚያጣበት ጊዜ የተሰጠውን የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር አግባብ ላለው አካል የመመለስ።

. መሬቱ በወንዝ ዳር ወይም በገደል አካባቢ የሚገኝ ማንኛውም ተጠቃሚ ከወንዙ ወይም ከገደሉ አርቆ የማረስ ግዴታ አለበት።

. ማንኛውም የመሬት ተጠቃሚ የሆነ የግል ባለሃብት ወይም ድርጅት በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 1 ከተደነገጉት ግዴታዎች በተጨማሪ ለተፈቀደለት መሬት የአጠቃቀም ፕላን አቅርቦ የማስፀደቅና በተፈቀደው ፕላን መሠረት መሬቱን ጥቅም ላይ የማዋል ግዴታ አለበት። የሚቀርበው የአጠቃቀም ፕላንም የህብረተሰቡን ጤንነት፣ የአካባቢውን ደህንነትና የመሬቱን ለምነት መጠበቅ ግምት ውስጥ ያስገባ መሆን ይኖርበታል።

f) Not to violate delineations o lands and close roads thereto.

g) To use land based on land use plan when asked by pertinen body in writing to use it same;

h) To exercise proper care for wild lives and birds found around his holding;

i) To cooperate with pertinent body when asked for measuring or undertaking surveying on his land;

j) To take and hold a certificate where he is a land holder and land holding certificate is issued;

k) To return back to the pertinent body. The land holding certificate, when he is deprived of holding.

2. Any land user shall have an obligation to plough his land far from river or gully where his land is near to a bank of a river or gully.

3. Any Private investor or organization, besides obligations provided under sub-Article 1 of this Article, shall sumbit and cause approval of land use plan, and use the land in accordance with the approved plan. The plan to be submitted shall consider the health of the society, the security of the surrounding and the fertilty of land.

4. መሬትን በመንከባከብና አካባቢን በመጠበቅ ረገድ አርአያነት ያለው ሥራ ለሚያከናውኑ የመሬት ባለይዞታዎችና ተጠቃሚዎች ባለሥልጣኑ አቅሙ በፈቀደ መጠን የማበረታቻ ሽልማት ይሰጣል።

ግዴታን አለመፈፀም ስለሚያስከትለው ኃላፊነት

1. በዚህ አዋጅ አንቀጽ 20 የተደነገገውን የትኛውንም ግዴታ ወይም ይህንን አዋጅ ለማስፈፀም በሚወጣው ደንብ የተደነገገውን ተመሳሳይ ግዴታ ያላከበረ የመሬት ባለይዞታ የቃልና የጽሁፍ ማስጠንቀቂያ በቅደም ተከተል ይሰጠዋል።

2. በተሰጠው ማስጠንቀቂያ መሠረት ስህተቱን ሊያርም ያልቻለ እንደሆነ ከዚህ በታች በተደነገገው መሠረት አስተዳደራዊ ርምጃ ሊወሰድበት ይችላል፡-

   ሀ. በራሱ ድክመት መሬቱን ባለመንከባከቡ ምክንያት በመሬቱ ላይ ጉዳት ከደረሰ የመጠቀም መብቱን መሬቱን ለመንከባከብ ግዴታ ለሚገባ ሌላ ሰው ለተወሰነ ጊዜ በኪራይ እንዲሰጥ የሚተላለፍ ውሣኔ፤

   ለ. ከዚህ በላይ የተመለከተው እርምጃ ተፈፃሚ ከሆነ በኋላ ጥፋቱ በተመሳሳይ ሁኔታ ከተደገመ በመሬት የመጠቀም መብቱን ለተወሰነ ጊዜ ከማገድ ጀምሮ ካሣ ተከፍሎት መሬቱን እንዲለቅ እስከመገደድ የሚደርስ እርምጃ።

ማንኛውም የወል መሬት ተጠቃሚ መሬቱን ለመንከባከብ ከሕብረተሰቡ ጋር አልተባበርም ካለ ህግ ባለማክበሩ ምክንያት እንደቅደም ተከተሉ የቃል ወይም የጽሁፍ ማስጠንቀቂያ እንዲሰጠው ወይም እንዲደርሰው ይደረጋል።

4. The authority shall, as much as its ext give motivating prize for the land holders a users who perform exemplary activities land conservation and environmer protection.

21. Effects of Non-Performance Obligation

1. Any land holder who failed to respect a obligation provided under Article 20 this Proclamation or similar provisions a regulation to be issued to execute th Proclamation, shall be given oral ar written notice respectively.

2. Where the land holder could not corre his mistakes in accordance with th notice, administrative measures may b taken as provided herein under:

   a) Where his land is degraded due t his weakness, not to conserve it by a decision to be passed t transfer his right to use land in rent temporarily for a person who undertaks an obligation ;

   b) Where the offense is committed again after the measure indicated herein above is executed, a measure from suspending him from using right for a limited time up to expropriating from his land paying him compensation.

3. Where any communal land user refuses to cooperate with the society to conserve land, he shall,respectively, be given oral or written notice for his refusal.

4. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 3 ሥር የተደነገገው ማስጠንቀቂያ ከተሰጠው በኋላ ጥፋቱ በተመሳሳይ ሁኔታ ከተደገመ የወል መሬቱን እንዳይጠቀምበት ለተወሰነ ጊዜ ከማገድ ጀምሮ ለዘለቄታው በወል መሬቱ እንዳይጠቀምበት እስከመከልከል የሚደርስ ቅጣት ሊወሰንበት ይችላል።

5. በዚህ አዋጅ አንቀጽ 20 የተደነገጉትን ሌሎች ግዴታዎች ያላከበረ የመሬት ተጠቃሚ በዚሁ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 3 እና 4 ሥር ከተመለከቱት ርምጃዎች በተጨማሪ ለደረሰው ጉዳት በፍትሐብሔር ሕግ መሠረት ካሣ እንዲከፍል ሊወሰንበት ይችላል።

6. በዚህ አንቀጽ ከዚህ በላይ የተደነገጉት ኃላፊነቶች ግዴታቸውን ባልተወጡ የገጠር መሬት ባለይዞታ ወይም ተጠቃሚ በሆኑ መንግሥታዊ መ/ቤቶች ወይም መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የብዙሃን ማህበራትና የሃይማኖት ተቋማት ላይም እንዳግባብነታቸው ተፈፃሚ ይሆናሉ።

ክፍል አራት
መሬትን ስለመለካት፣ ስለመመዝገብና ስለይዞታ ማረጋገጫ ደብተር

22. መሬትን ስለመለካት

1. ለተጠቃሚዎች በይዞታነት የተሰጠ፣ በአንድ አካባቢ ማህበረሰብ አማካኝነት በወል መጠቀሚያነት የተያዘ ወይም ለደን ልማት ወይም ለሌሎች መሠል ተግባራት የተከለለ የትኛውም የገጠር መሬት በባህላዊ መንገድ ወይም በዘመናዊ መሣሪያ በባለሥልጣኑ አማካኝነት ተለክቶ ካርታ ይዘጋጅለታል። በዚህም ሣቢያ እያንዳንዱን መሬት በግልጽ ለመረዳት የሚያስችል የመሬት ልዩ ቁጥር አሰጣጥ ሥርዓት ተቀርጾ በስራ ላይ ይውላል። የመሬቱን ድንበር የሚያሳይ ምልክትም በመሬቱ ላይ ይደረጋል።

4. Where the offense committed is similarly repeated after the notice provided under sub-Article 3 of this Article, he may be penalized from suspending to use the land temporarily to banning from using the communal land totally.

5. A land user who did not respect other obligations provided under Article 20 of this Proclamation , shall be made to pay compensation for the damage pursuant to civil code in addition to measure indicated under sub-Article 3 and 4 of this Article.

6. Responsibilities provided in this Article shall, upon failure to carry out obligations, be applicable on rural land holder or user government offices, non-government organizations, civil societies and religious institutions, as may be appropriate.

PART FOUR
Measuring, Registering and Holding Certificate of Land

22. Measuring Land

1. Any Rural Land given to users in holding, held for common usage by the community of an area, or forestry development, or conserved for any other similar activities shall be measured and the map get prepared by the Authority in traditional way or modern tool. Because of this, a special system of numeration shall be designed and implemented to clearly understand each land. The sign that indicates the boundary shall,also, be made on the land.

2. ማናቸውም መሬት በሚለካበት ጊዜ በተቻለ መጠን የሚለካው መሬት አዋሳኝ ባለይዞታዎች ወይም ተጠቃሚዎች በስፍራው እንዲገኙና ድንበራቸውን በስምምነት እንዲወስኑ ጥሪ ይደረግላቸዋል። የመሬቱ ቅየሳ የሚካሄደውም የባለይዞታዎችን ማሳዎች በመነሻነት በመጠቀም ይሆናል።

3. በመሬቱ አለካክና በድንበሩ አከላለል ረገድ ቅሬታ የተሰማው ባለይዞታ ቅር የተሰኘበትን ምክንያት ገልጾ ይህንን አዋጅ ተከትሎ በሚወጣው ደንብ በሚወሰን የጊዜ ገደብ ውስጥ ጉዳዩ እንደገና እንዲታይለት ለሚመለከተው አካል አቤቱታ ማቅረብ ይችላል።

4. መሬቱ ከተለካ በኋላ በልዩ ልዩ ምክንያት መጠኑ ከተለወጠ እንደገና ተለክቶ አዲስ ካርታ ይዘጋጅለታል።

5. ፈቃድ ያላቸው የግል የቅየሳ ድርጅቶች በመሬት ቅየሳ ሥራው እንዲሳተፉ ሊደረግ ይችላል።

23. ስለመሬት ምዝገባና የመረጃ አያያዝ

1. በዚህ አዋጅ መሰረት በባለሥልጣኑ የተለካ ማናቸውም መሬት በገጠር መሬት መመዝገቢያ መዝገብ ውስጥ ይመዘገባል።

2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 1 ሥር የሰፈረውን ድንጋጌ ተፈፃሚ ለማድረግ የመሬት ምዝገባው የመሬቱን ባለይዞታ ሙሉ ስም፣ ይዞታው የተገኘበትን ሁኔታ፣ የመሬቱን አዋሳኞች፣ የለምነቱን ደረጃ፣ መሬቱ የሚውልበትን አገልግሎትና ባለይዞታው ያሉበትን ግዴታዎች የሚገልጽ መረጃ አካቶ መካሄድ ይኖርበታል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

2. When any land is measured tl neighboring land holders or users sha as much as possible, be called to atter therein and decide upon their bounda in agreement. The survey of the lar may be conducted by using the plots holders as a starting point.

3. The land holder who complair regarding the land measurement an delineation, he may submit petition t the concerned body explaining hi reasons of complaint by the time limit t be decided by a regulation to be issue following this proclamation to make th case to be seen again.

4. Where, for different reasons, the area o the land is changed after it has bee measured, it shall be measured agai and a new map get prepared thereof.

5. Private survey organizations having a license may be made participate in land survey activity.

23. Registration and Data Maintaining

1. Any land measured by the Authority shall, pursuant to this proclamation, registered in rural land registration book.

2. To implement the provision indicated and sub-Article 1 of this Article, the land registration shall be carried out including the information explaining the full name of the land holder, the conditoins of holding acquired, boundaries of the land, the fertility standard, the service of the land and the obligations of the land holder. The detail shall be determined by a regulation.

25

3. በመሬቱ ላይ መብት ወይም ጥቅም እንዳላቸው ማስረዳት የሚችሉ ሰዎች ሁሉ አግባብ ላለው አካል ጥያቄ በማቅረብ ሲፈቀድላቸው ይህንኑ መዝገብ ማየት ይችላሉ።

4. ከመሬቱ ጋር የተያያዘ ማናቸውም መብትና ግዴታን የሚመለከት ተግባር መሬቱ በሚገኝበት ወረዳ ባለው የባለሥልጣኑ ቅርንጫፍ መ/ቤት ቀርቦ ካልተመዘገበ በስተቀር በሦስተኛ ወገኖች ላይ መቃወሚያ ሆኖ ሊቀርብ አይችልም።

5. በሃሰተኛ መረጃ ላይ ተመሥርቶ የተካሄደ ምዝገባ ሕጋዊ ውጤት አይኖረውም።

6. የመሬት መመዝገቢያ መዝገብ በሁለት ቅጅ ተሠርቶ ዝርዝራቸው በደንብ በሚወሰነው አካላት እጅ ይቀመጣል። የመዝገቡ ማጠቃለያ ለባለሥልጣኑ ይላካል።

7. በመዝጋቢው ስህተት ምክንያት በማንኛውም ሰው ላይ ጉዳት የደረሰ እንደሆነ ስህተቱ የሚመለከተው የመንግሥት አካል በፍትሐብሔር ኃላፊነት ተጠያቂ ይሆናል።

8. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 7 ድንጋጌ ተፈፃሚነት ምክንያት የሚመለከተው የመንግስት አካል በስህተቱ ለተጐዳው ወገን ካሣ እስከመክፈል የደረሰ እንደሆነ ይህንኑ እንዲመልስለት ስህተቱን የሠራውን መዝጋቢ ሠራተኛ በተራው የመጠየቅ መብት ይኖረዋል። ሆኖም መዝጋቢው በኃላፊነት የሚጠየቀው ስህተቱን የሠራው ሆነ ብሎ ወይም በቸልተኝነት የሆነ እንደሆነ ነው።

9. በወረዳዎች የሚገኙ የባለሥልጣኑ ቅርንጫፍ መ/ቤቶች የቀበሌ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴዎች የመሬት ምዝገባውን በአግባቡ እንዲያካሂዱ አስፈላጊውን እገዛ የማድረግ ኃላፊነት አለባቸው።

3. Those people who can explain that they have a right or interest over the land, may, submitting question to the concerned body, see the book upon permission.

4. Unless any activity concerned with the right and obligations related to land is submitted and registered in woreda branch office of the Authority, it may not be an objection to the third parties.

5. Registration carried out based on false information shall not have legal effect.

6. The land registration book shall be prepared in two copies and kept on the hands of the bodies whose details shall be determined by regulation. The summary of the book shall be sent to the authority.

7. Where a damage occurs on any person due to the fault of the registrar,the body of the government which is attributed with the fault shall be accountable to the civil liability.

8. Where the concerned government body approaches up to paying compensation to the victim due to the fault upon the implementation of provision of sub-Article 7 of this Article, it shall have the right to claim from the registration worker who committed the fault to reimburse the payment.However, the registrar will be liable when he commits the fault intentionally or negligently.

9. The branch offices of the authority in the woredas shall have a responsibility to give the necessary support to the Kebele Land Administration and use committees to properly carry out the land registration.

24. ስለመሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተር

1. የገጠር መሬት በይዞታ የተሰጠው ማንኛውም ሰው የመሬቱ ዝርዝር የተመዘገበበት የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በስሙ ተዘጋጅቶና ፎቶግራፉ ተለጥፎበት በባለሥልጣኑ ይሰጠዋል። የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የባለይዞታው በሕግ የተጠበቀ መብት ማስረጃ ነው።

2. መሬቱ የባልና ሚስት የጋራ ይዞታ ከሆነ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ የሚዘጋጀው በሁለቱም ስም ይሆናል።

3. የመሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ በአንዱ ስም ተዘጋጅቶ ከተሰጠ በኋላ ጋብቻ ከተፈፀመ ተጋቢዎቹ መሬቱን የጋራ ይዞታ ለማድረግ ሊስማሙ ይችላሉ።ባልና ሚስት የግል የነበረውን መሬት በስምምነት የጋራ በሚያደርጉበት ጊዜ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ የሚታደሰው ያለምንም ክፍያ በነፃ ይሆናል።

4. ተቃራኒ የጽሁፍ ማስረጃ ካልቀረበ በስተቀር የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በስሙ የተሰጠው ሰው የመሬቱ ሕጋዊ ባለይዞታ እንደሆነ ይቆጠራል።

5. የመሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የባለይዞታውን በሕግ የተደነገጉ ዋና ዋና መብቶችና ግዴታዎች ማመልከት አለበት። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

6. በሕግ ከተወሰነው የአንድ ማሳ ዝቅተኛ መጠን በታች የሆነ መሬት በይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ውስጥ ለብቻ አይመዘገብም። ሆኖም የዚህ አይነት መሬቶችን በተመለከተ የይዞታ ማረጋገጫ ሰነድ ተዘጋጅቶ የሚሰጥበት ሁኔታ ወደፊት በደንብ ይወሰናል።

24. Land Holding Certificate

1. Any person, granted rural land shall given the land holding certificate which the details of the land registered by the Authority prepared his name and his photograph fix thereon. The holding certification is legal certificate of the holder.

2. Where the land is a holding of husband and a wife in common, t holding certificate shall be prepared the name of both spouses .

3. Where marriage is concluded after t certificate is given in the name of spouse, they may agree to make t land common holding. Where t spouses make the land that w individual holding to common holdin the holding certificate may be renewe freely, without any payment.

4. The person who is granted the lan holding certificate in his name shal unless a contradictory written docume is submitted, be considered legal hold of the land.

5. The land holding certificate sha indicate the main provisions of right an obligations of the land holder. The deta shall be determined by a regulation.

6. The land which is less than th minimum limit of holding shall not b registered alone in the book of lan holding certificate. Howeve concerning such lands the preparatio and provision of land holding certificat shall be determined by a regulation i the future.

27

7. ያለበቂና ሕጋዊ ምክንያት በዚህ አዋጅ መሠረት ተፈላጊውን የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ሳያወጣ በገጠር መሬት ሲጠቀም የተገኘ ማንኛውም ባለይዞታ ከማስጠንቀቂያ ጀምሮ መሬቱን እስከማስለቀቅ ለመድረስ የሚችል ርምጃ ይወሰድበታል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

ክፍል አምስት
ኃላፊነት ስላለባቸው አካላት

ስለልዩ ልዩ መሥሪያ ቤቶች ኃላፊነት

1. ባለሥልጣኑ አግባብ ያላቸውን አካላት በማስተባበርና አስፈላጊውን የሙያ ድጋፍ በመስጠት ይህንን አዋጅ የማስፈፀም ኃላፊነት አለበት።

2. በክልሉ ውስጥ የሚገኙ የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች እና የግል ተቋማት ከመሬት አጠቃቀም ወይም አጠባበቅ ጋር ግንኙነት ያለውን ማናቸውንም ሥራ በሚያከናውኑበት ወይም መሬትን ለተለያዩ ተግባራት በሚጠቀሙበት ጊዜ በዚህ አዋጅ የሰፈሩትን ግዴታዎች የመፈፀም ኃላፊነት አለባቸው።

3. የወረዳና የቀበሌ አስተዳደር ምክር ቤቶች ድንበራቸው በግልጽ እንዲካለል በማድረግ የአዋጁን ተፈፃሚነት የመደገፍ ኃላፊነት አለባቸው።

ስለባለሥልጣኑ የወረዳ ተጠሪ ጽ/ቤት ኃላፊነት

በወረዳ ደረጃ የተቋቋመ የባለሥልጣኑ ተጠሪ ጽ/ቤት ይህንን አዋጅ በማስፈፀም ረገድ የሚከተሉት ተግባርና ኃላፊነቶች ይኖሩታል:-

1. በባለሥልጠኑ ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 47/1992 ዓ.ም. አንቀጽ 8 ንዑስ አንቀጽ 4

7. Where any person is found using rural land without taking the necessary rural land holding certificate without sufficient and legal reason, a measure starting from notice to displacing from land shall be taken. The detail shall be determined by a regulation.

PART FIVE
The Responsible Bodies

25. Responsibility of Various Offices

1. The Authority shall have responsibility to implement this proclamation by coordinating the pertinent bodies and providing professional support.

2. Government offices and private institutions found in the region shall have responsibility to implement obligations stated in this proclamation when they carry out any activity that has a relation to land use or conservation or when they use the land for different activities.

3. The Woreda and Kebele Administration Councils shall have responsibility to support the implementation of the proclamation causing the clear delineation of their boundaries.

26. The Responsibility of the Woreda Accountable Office of the Authority.

The accountable Office of the Authority established at Woreda level, shall have the following duty and responsibilities in regard to implementing this proclamation.

1. Establishes land Administration and use committees through public election in Kebeles and sub-kebeles pursuant to

ድንጋጌ መሠረት በቀበሌዎችና በንዑስ ቀበሌዎች የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴዎችን በሕዝብ ምርጫ ያቋቁማል። ሴቶች በነዚሁ ኮሚቴዎች አባልነት በተቻለ መጠን ከወንዶች ጋር በተመጣጠነ ቁጥር መመረጣቸውን ያረጋግጣል፤

በቀበሌና በንዑስ ቀበሌ ደረጃ የተቋቋሙ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴዎችን ይከታተላል፣ የመሬት አስተዳደሩ ተግባር አዋጁ በሚጠይቀው መሠረት እየተካሄደ መሆኑን ይከታተላል፤

በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 1 በተደነገገው መሠረት ለተመረጡ የኮሚቴ አባላት ተግባርና ኃላፊነታቸውን አስመልክቶ ተገቢውን ሥልጠና ይሰጣል፤

የመሬት አስተዳደርንና አጠቃቀምን የሚመለከቱ መረጃዎችን በአግባቡ ይይዛል፤ ይጠብቃል።

ስለቀበሌ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴ

በቀበሌ ደረጃ የተቋቋመ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴ በቀበሌው ውስጥ ባለሥልጣኑ ከሚሰይመው ወይም ከሚመድበው ባለሙያ ጋር በመተባበር ይህንን አዋጅ በማስፈፀም ረገድ የሚከተሉት ተግባርና ኃላፊነቶች ይኖሩታል፦

ሀ. በቀበሌው ውስጥ የሚገኘውን መሬት ያስተዳድራል፣ የመሬት አጠቃቀም በህዝብ ተሳትፎና በወረዳው የባለሥልጣኑ ቅርንጫፍ መ/ቤት ትብብር እንዲወሰን ያደርጋል።

ለ. የሚቀርብለትን የመሬት ጥያቄ ተቀብሎ በሕዝብ ተሳትፎ እየታገዘ ቅደም ተከተል በማስያዝ እደላው የሚካሄድበትን ሁኔታ ያመቻቻል፤

provision of sub-Article 4 of Article 8 of the proclamation No.47/2000 that establishes the Authority. It ensures the election of women to these committees membership be balanced to that of men.

2. Follows the land Administration and Use Committees established at kebele and sub-kebele level; controls the undertaking of the activity of the Land Administration is being implemented as per the Proclamation.

3. Gives appropriate training to the committee members elected pursuant to the provision of sub-Article 1 of this Article concerning their duty and responsibilities.

4. Properly handles and keeps data concerning the land administration and use.

27. Kebele Land Administration and Use Committee

1. The Land Administration and Use Committee established at kebele level shall, in cooperation with the professional assigned by the Authority in the kebele, have the following duty and responsibilities in regard to the implementation of this Proclamation.

   a) Administers the land found in the kebele; cause the decision of land use through participation of public and cooperation of the woreda branch office of the Authority;

   b) Facilitates conditions for land distribution by arranging order having received questions of land submitted to it and being helped by the public participation;

መረጃ መሰረት በማድረግ መሬቱ የሚለቀቅበትን ጊዜና የሚከፈለውን የካሣ መጠን ገልጾ ለመሬቱ ባለይዞታ ወይም ተጠቃሚ በጽሁፍ ማሣወቅ አለበት:: በካሣው መጠን ቅር የተሰኘ ወገን ጉዳዩን ለባለሥልጣኑ የማቅረብና የማስመርመር መብት ይኖረዋል::

this Article, it shall, based on the infromation from the Authority, notify it in writing to the land holder or user stating the time of expropriation and the amount of compensation to be paid. The party who is aggrieved on the amount of the compensation shall have a right to submit his petition to the Authority and get investigated thereof.

4. ለሕዝብ አገልግሎት ለሚለቀቅ የገጠር መሬት የሚከፈለው የካሣ መጠን ቀመር በደንብ ይወሰናል::

4. The formula of compensation to be paid to the rural land to be expropriated for public service shall be determined by a regulation.

5. የካሣው ከፋይ መንግስት፣ የግል ድርጅት፣ ሕብረተሰብ ወይም ሌላ አካል ቢሆንም የካሣው መጠን ማስያ ቀመር አንድ አይነት ይሆናል::

5. Even though, the compensation payer is government, private organization, community or other body, the culculating formula for compensation shall be the same.

9. አለመግባባቶች ስለሚፈቱበት ሁኔታና ስለባህላዊ ደንቦች ተፈፃሚነት

29. Conditions of Resolving Dispute and Application of Customary Rules.

ማንኛውም ሰው አቤቱታውን ወደ መደበኛ ፍ/ቤት የማቅረብ መብቱ እንደተጠበቀ ሆኖ:-

Without prejudice to the right of any person to submit pleading to a regular court:

1. ከመሬት ይዞታ ወይም ከመጠቀም መብት ጋር በተያያዘ የሚነሳ ማናቸውም ፍትሐብሔር ነክ አለመግባባት ቅድሚያ በሽምግልና ታይቶ በእርቅ እንዲፈታ ጥረት መደረግ አለበት፣

1. Any civil dispute that may arise in connection to land holding or using right shall priorly be seen and resolved in arbitration;

2. የሽማግሌዎች አመራረጥና የእርቁ ድርድር አካሄድ የየአካባቢውን ባህላዊ ስርዓት መሠረት አድርጐ በባለጉዳዮች ስምምነት የሚፈፀም ይሆናል::

2. The selection of aribitrators and the process of the resolution agreement may be excecuted by the agreement of the parties based on the customary procedures of each surrounding.

0. የመሸጋገሪያ ድንጋጌ

30. Transitory Provision

ይህ አዋጅ ከመውጣቱ በፊት ከመሬት ይዞታና ከመጠቀም መብት ጋር ተያይዘው በሌሎች ሕጐች የተቋቋሙ መብቶችና ግዴታዎች ይህንን አዋጅ እስካልተቃረኑ ድረስ ተፈፃሚነታቸው ይቀጥላል::

Rights and Obligaions established in other laws in connection to the right of land holding and using, before this proclmation is issued, their application shall continue unless they contravene with this Proclamation.

ሐ. ከባለሥልጣኑ በሚሰጥ መመሪያ የቀበሌውን የመሬት ባለይዞታዎችና የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የተሰጣቸውን ሌሎች ሰዎች መዝግቦ ይይዛል፤

መ. ማናቸውም የመሬት ድልድል፣ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር አሰጣጥ፣ አንድን ቦታ ለመንደር ምሥረታ የማዋል ተግባር፣ የወል መሬትን ለግል መጠቀሚያ የማከፋፈልና የአንድን መሬት አገልግሎት የመለወጥ ሥራ እንዲሁም ለህዝብ አገልግሎት ካልሆነ በስተቀር የመሬት ይዞታን ወይም የመጠቀም መብትን የሚያግድ ወይም የሚያሳጣ ማናቸውም ውሣኔ በቀበሌው ሕዝብ ተሣትፎ የተደገፈ መሆኑን ያረጋግጣል።

የንዑስ ቀበሌ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴዎች ተግባርና ኃላፊነት በደንብ ይወሰናል።

ክፍል ስድስት

ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

መሬትን ለሕዝብ አገልግሎት ስለማስለቀቅ

1. ባለሥልጣኑ የገጠርን መሬት ለሕዝብ አገልግሎት ለማዋል ከማንኛውም ባለይዞታ ወይም ተጠቃሚ ተገቢውን ካሣ በቅድሚያ በመክፈል ማስለቀቅ ይችላል።

2. ለሕዝብ አገልግሎት ለማዋል ይቻል ዘንድ የገጠር መሬት እንዲለቀቅ በባለሥልጣኑ የወረዳ ቅ/መ/ቤት ከመወሰኑ በፊት መሬቱ የሚለቀቅበት ተግባር ከአካባቢው ሕብረተሰብ ልማት ጋር በቀጥታ የተቆራኘ ሲሆን ጉዳዩ ለቀበሌው ሕዝብ ውይይት ቀርቦ የብዙሃኑን ድጋፍ ማግኘት አለበት።

3. ማናቸውም የወረዳ አስተዳደር በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 1 መሰረት የገጠር መሬት እንዲለቀቅ ሲወሰን ከባለሥልጣኑ የሚያገኘውን

c) Registers and keeps the land holders of the kebele and other persons given land holding certificate according to a directive to be given by the Authority;

d) Ensures any decision that suspends or deprives the right to hold or use land is supported by the participation of the kebeble people, unless it is for any land distribution, holding certificate provision, villagization, distribution of communal land for private use, change of the service of land, as well as public use.

2. The duty and responsibility of the sub-kebele land administration and use committees shall be determined by a regulation.

PART SIX

Miscellaneous Provisions

28. Expropriating Land for Public Use

1. The Authority may expropriate rural land from any holder or user for the public service by paying proper compensation in advance.

2. Where the land expropriation activity is directly related with the development of the surrounding society, the case shall be submitted to the kebele people for discussion and get majority vote, therein, before it is decided by the Woreda branch office of the Authority to expropriate land for public service.

3. Where any Woreda Administration decides on the rural land to be expropriated pursuant to sub-Article 1 of

31. የመተባበር ግዴታና የወንጀል ኃላፊነት

1. ማንኛውም ሰው ይህንን አዋጅ ለማስፈፀም ከሚመለከታቸው አካላት ጋር የመተባበር ግዴታ አለበት።

2. ይህንን አዋጅ የጣሰ ወይም አፈፃፀሙን ያሰናከለ አግባብ ባለው የወንጀል ሕግ በተደነገገው መሠረት ተጠያቂ ይሆናል።

2. የተሻሩና ተፈፃሚነት የማይኖራቸው ሕጎች

1. የአማራ ብሔራዊ ክልል የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም መወሰኛ አዋጅ ቁጥር 46/1992 ዓ.ም ተሽሮ በዚህ አዋጅ ተተክቷል።

2. ይህንን አዋጅ የሚቃረን ማናቸውም ሕግ፣ ደንብ፣ መመሪያ ወይም ልማዳዊ አሠራር በዚህ አዋጅ የተሸፈኑ ጉዳዮችን በተመለከተ ተፈፃሚነት አይኖረውም።

3. ደንብና መመሪያ የማውጣት ሥልጣን

1. የክልሉ መስተዳድር ምክር ቤት ይህንን አዋጅ ለማስፈፀም የሚያስፈልጉትን ደንቦች ሊያወጣ ይችላል።

2. ባለሥልጣኑ ይህንን አዋጅና በአዋጁ መሠረት የሚወጡትን ደንቦች ለማስፈፀም የሚረዱ መመሪያዎችን ሊያወጣ ይችላል።

4. አዋጁ የሚፀናበት ጊዜ

ይህ አዋጅ በክልሉ መንግስት ዝክረ ሕግ ጋዜጣ ታትሞ ከወጣበት ቀን ጀምሮ የፀና ይሆናል።

ባህርዳር
ግንቦት 21 ቀን 1998 ዓ.ም.

አያሌው ጎበዜ
የአማራ ብሔራዊ ክልል
ፕሬዚዳንት

31. Collaboration Obligation and Criminal Responsibility

1. Any person shall have obligation to cooperate with concerned bodies to implement this Proclamation.

2. Any Person who violated or hindered the execution of this proclamation shall be accountable in accordance with provisions of criminal law.

32. Repealed and Inapplicable Laws

1. The Amhara National Regional Rural Land Administration and Usage Determination Proclamation No. 46/2000 is repealed and replaced by this Proclamation.

2. Any Law, regulation, directive or customary practice, inconsistent with this Proclamation shall be inapplicable on matters provided in this Proclamation.

33. Power to issue Regulation and Direcitve

1. The Regional Administrative Council may issue regulations necessary for the implementation of this Proclamation.

2. The Authority may issue directives to execute this Proclamation and regulations to be issued pursuant to this Proclamation.

34. Effective Date

This Proclamation shall come to force as of its publication on the Zikre-Hig Gazzette of the Regional State.

Done at Bahir Dar,
This 29th day of May 2006

Ayalew Gobezie
President of the Amhara National Region

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ

ፌዴራል ነጋሪት ጋዜጣ

FEDERAL NEGARIT GAZETA

OF THE FEDERAL DEMOCRATIC REPUBLIC OF ETHIOPIA

አስራ ሦስተኛ ዓመት ቁጥር ፴፮
አዲስ አበባ - ግንባት ፲ ቀን ፲፱፻፺፱

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ጠባቂነት የወጣ

13th Year No. 36
ADDIS ABABA-18th May 2007

ማውጫ

የሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር ፭፻፴፭/፲፱፻፺፱ ለሕዝብ ጥቅም ሲባል በሚለቀቅ መሬት ላይ ለሠፈረ ንብረት ስለሚከፈል ካሣ የወጣ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ..... ገጽ ፫፮፲፯

CONTENTS

Council Of Ministers Regulation No 135/2007 Payment of Compensation for Property Situated on landholding expropriated for public purposes Council of Ministers Regulations ..... Page 3622

የሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር ፭፻፴፭/፲፱፻፺፱ ለሕዝብ ጥቅም ሲባል በሚለቀቅ መሬት ላይ ለሠፈረ ንብረት ስለሚከፈል ካሣ የወጣ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ

የሚኒስትሮች ምክር ቤት የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ አስፈጻሚ አካላትን ሥልጣንና ተግባር ለመወሰን በወጣው አዋጅ ቁጥር ፬፻፷፭/፲፱፻፺፯ አንቀጽ ፭ እና ለህዝብ ጥቅም ሲባል የመሬት ይዞታ የሚለቀቅበትንና ለንብረት ካሣ የሚከፈልበትን ሁኔታ ለመወሰን በወጣው አዋጅ ቁጥር ፬፻፶፭/፲፱፻፺፯ አንቀጽ ፲፬(፩) መሠረት ለህዝብ ጥቅም ሲባል በሚለቀቅ መሬት ላይ ለሰፈረ ንብረት የሚከፈል ካሳ ከንብረቱ ዋጋ በተጨማሪ ተነሺውን መልሶ ሊያቋቁም የሚያስችል የመፈናቀያ ካሳ የሚያገኝበትን ሁኔታ ለመደንገግ ይህንን ደንብ አውጥቷል።

ክፍል አንድ

ጠቅላላ

፩. አጭር ርዕስ

ይህ ደንብ "ለህዝብ ጥቅም ሲባል በሚለቀቅ መሬት ላይ ለሰፈረ ንብረት ስለሚከፈል ካሣ የወጣ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር ፭፻፴፭/፲፱፻፺፱" ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል።

፪. ትርጓሜ

የቃሉ አግባብ ሌላ ትርጓሜ የሚያሰጠው ካልሆነ በስተቀር በዚህ ደንብ ውስጥ፤

Council of Ministers Regulations No. 135./2007
COUNCIL OF MINISTERS REGULATIONS ON THE PAYMENT OF COMPENSATION FOR PROPERTY SITUATED ON LANDHOLDINGS EXPROPRIATED FOR PUBLIC PURPOSES

These Regulations are issued by the Council of Ministers pursuant to Article 5 of the Definition of Powers and Duties of the Executive Organs of the Federal Democratic Republic of Ethiopia Proclamation No. 471/2005 and Article 14(1) of the Expropriation of Landholdings for Public Purposes and Payment of Compensation Proclamation No. 455/2005 with a purpose of not only paying compensation but also to assist displaced persons to restore their livelihood.

PART ONE
GENERAL

1. *Short Title*

These Regulations may be cited as the "Payment of Compensation for Property Situated on Landholdings Expropriated for Public Purposes Council of Ministers Regulations No. 135/2007"

2. *Definitions*

In these Regulations unless the context requires otherwise:

የጋዜጣ ዋጋ 3.40

ነጋሪት ጋዜጣ ፖ.ሣ.ቁ. ፹ሺ፩
Negarit Gazeta P.O.Box 80,001

፩. "አዋጅ" ማለት ለህዝብ ጥቅም ሲባል የመሬት ይዞታ የሚለቀቅበትንና ለንብረት ካሣ የሚከፈልበትን ሁኔታ ለመወሰን የወጣው አዋጅ ቁጥር ፬፻፶፭/፲፱፻፺፯ ነው፤

፪. "ኮሚቴ" ማለት በአዋጁ መሠረት የሚቋቋም የንብረት ገማች ኮሚቴ ነው፤

፫. "ሰብል" ማለት በአንድ የአዝመራ ወቅት የሚዘራ ወይም የሚተከልና የሚሰበሰብ ማንኛውም ዕጽ ዋት ነው::

፬. "የደረሰ ሰብል" ማለት ለሕዝብ ጥቅም ሲባል በሚለቀቅ መሬት ላይ ተዘርቶ ወይም ተተክሎ የሚገኝና በአዋጁ አንቀጽ ፬ መሠረት በሚሰጠው የማስጠንቀቂያ ጊዜ ውስጥ ሊሰበሰብ የሚችል ሰብል ነው፤

፭. "ቋሚ ተክል" ማለት ለአመታት በየጊዜው ምርት የሚሰጥ ተክል ነው፤

፮. "ቤት" ማለት በከተማ ወይም በገጠር ለመ ኖሪያ፣ ለማምረቻ፣ ለንግድ፣ ለማህበራዊ ወይም ለሌላ አገልግሎት የተሠራ ወይም በመሠራት ላይ ያለ ማንኛውም ግንባታ ነው፤

፯. "ቀመር" ማለት በአዋጁ መሠረት በሚለቀቅ መሬት ላይ ለሠፈረ ንብረት በዚህ ደንብ መሠረት የሚከፈል ካሣ የሚሠላበት ዘዴ ነው፤

፰. "ክልል"፣ "ካሣ"፣ "የህዝብ ጥቅም"፣ "የአ ገልግሎት መስመር" እና "አስፈጻሚ መሥሪያ" ቤት የሚሉት በአዋጁ የተሰጣቸው ትርጓሜ ይኖራቸዋል፤

፱. ሰው ማለት የተፈጥሮ ሰው ወይም በህግ የሰ ውነት መብት የተሰጠው አካል ነው::

ክፍል ሁለት

ስለካሣ አተማመን

፫. የቤት ካሣ አተማመን

፩. የቤት ካሣ የሚሰላው ተመጣጣኝ ደረጃ ያለውን ቤት ለመስራት የሚያስፈልገውን የወቅቱን የካሬ ሜትር ወይም የነጠላ ዋጋ በማውጣት ይሆናል::

፪. የቤት ካሣ ተመን

ሀ) ከቤቱ ጋር ተያያዥነት ያላቸውን የግቢ ንጣፍ፣ ሴፕቲክ ታንክና ሌሎች ስትራክቸ ሮች ለመሥራት የሚያስፈልገውን የወቅ ቱን ዋጋ፣ እና

1) "Proclamation" means the Expropriation Landholdings for Public Purposes and Payment Compensation Proclamation No. 455/2005;

2) "committee" means a property valuation commit established pursuant to the Proclamation;

3) "crops" means any plant sown or planted a harvested in one season;

4) "ripe crops" means plant sown or planted on a la holding to be expropriated for public purpose a that could be harvested within the notice peri given under Article 4 of the Proclamation;

5) "perennial crops" means species of crops harvest regularly for years;

6) "building" means any structure constructed or und construction in an urban center or a rural area fo residential, manufacturing, commercial, social or a other service;

7) "formula" means the methodology used for valuati compensation in accordance with these Regulation for Properties Situated on Landholdings Expropri ed in Accordance with the Proclamation;

8) the terms "region", "compensation", "public purpose "utility lines" and "implementing agency" shall ha the meanings given to them under the Proclamation

9) "person" means any natural or juridical person.

PART TWO

ASSESSMENT OF COMPENSATION

3. Compensation for Buildings

1. The amount of compensation for a building shall b determined on the basis of the current cost per squar meter or unit for constructing a comparable building
2. the compensation for a building shall include:

(a) the current cost for constructing floor tiles of th compound, septic tank and other structure attached to the building; and

ለ) ቤቱ በመነሳቱ ምክንያት የተገነቡ የአገል ግሎት መስመሮችን ለማፍረስ፣ ለማንሳት መልሶ ለመገንባት፣ ለመትከልና ለማገና ኘት የሚያስፈልጉትን ወጭዎች ግምት ይጨም ራል፣

፫. ቤቱ የሚፈርሰው በከፊል ሲሆን የቤቱ ባለቤት ቦታውን ለመልቀቅ ከመረጠ ለቤቱ ካሣ የማግ ኘት መብት አለው።

፬. ቤቱ የሚፈርሰው በከፊል ሲሆንና የቤቱ ባለቤት በቀሪው ቦታ ላይ ለመቆየት ከመረጠ ለፈረሰው የቤት አካል ብቻ ተሰልቶ ካሣ ይከፈለዋል። ሆኖም የቤቱ ባለቤት በቀሪው የቤቱ አካል የመቆየት ምርጫ አግባብ ባለው የከተማው ፕላን ተቀባይነት ያለው መሆን አለበት።

፭. <u>የአጥር ካሣ አተማመን</u>

የአጥር ካሣ የሚሰላው ከሚፈርሰው አጥር ጋር በዓይነቱ ተመጣጣኝ የሆነ አጥር ለመስራት የሚያስፈልገውን የወቅቱን የካሬ ሜትር ወይም የነጠላ ዋጋ በማውጣት ይሆናል።

፮. <u>የሰብል ካሣ አተማመን</u>

፩. የሰብል ካሣ የሚሰላው ሰብሉ ለመሰብሰብ ደርሶ ቢሆን ኖሮ ሊሰጥ የሚችለውን ምርት መጠንና ምርቱ ሊያወጣ ይችል የነበረውን የአካባቢውን የወቅቱ የገበያ ዋጋ መሠረት በማድረግ ይሆናል።

፪. ሰብሉ ለመሰብሰብ የደረሰ ከሆነ ባለንብረቱ በካሣ ክፍያ ፋንታ በአዋጁ አንቀጽ ፬ መሠረት በተሰጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ ሰብሉን ሰብስቦ መውሰድ ይችላል።

፯. <u>የቋሚ ተክል ካሣ አተማመን</u>

፩. የቋሚ ተክል ካሣ የሚሠላው ተክሉ ፍሬ መስጠት ያልጀመረ ሲሆን ተክሉ በሚገኝበት ደረጃ ለማድረስ የሚያስፈልገውን ወጭ ግምት በማስላት ይሆናል።

፪. ቋሚ ተክሉ ፍሬ ለመስጠት የጀመረ ከሆነ ካሣው የሚሰላው ተክሉ በአንድ ዓመት የሚያስገኘውን ምርት በወቅቱ የአካባቢው የገበያ ዋጋ በማባዛት እንዲሁም የመሬት ቋሚ ማሻሻያ ወጪን በመደመር ይሆናል።

(b) the estimated cost for demolishing, lifting, reconstructing, installing and connecting utility lines of the building.

3) The owner of a building shall have the right to claim compensation for the entire building by surrounding the total land in his possession where part of the building is ordered to be removed.

4) Compensation shall be paid only for the demolished part of a building where the owner prefers to use the unwanted part of the land; provided, however, that such preference shall be acceptable only where the condition of the partly demolished building conforms with the requirements of the appropriate city plan.

4. *Compensation for Fences*

The amount of compensation for a fence shall be determined by calculating the current cost per square meter or the unit cost required for constructing a similar fence.

5. *Compensation for Crops*

1) The amount of compensation for crops shall be calculated by multiplying the amount of yield that would have been collected from the land at maturity by the current market price of the crops.

2) the owner of ripe crops may, in lieu of compensation, harvest and collect the crops within the period fixed pursuant to Article 4 of the Proclamation.

6. *Compensation for Perennial Crops*

1) The amount of compensation for unripe perennial crops shall be determined by calculating the estimated cost for growing the plant.

2) The amount of compensation for ripe perennial crops shall be determined on the basis of the average annual yield, the current local market price of the crops and the cost of permanent improvement on land.

፮. የዛፍ ካሣ አተማመን

፩. የዛፍ ካሣ የሚሰላው በዛፉ የዕድገት ደረጃ ላይ ተመሥርቶ የወቅቱን የነጠላ ወይም የካሬ ሜትር ዋጋ በማውጣት ይሆናል።

፪. ባለንብረቱ በካሣ ክፍያ ፋንታ በአዋጁ አንቀጽ ፬ መሠረት በተሰጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ ዛፉን ከመሬቱ ላይ አንስቶ መውሰድ ይችላል።

፯. የጥብቅ ሣር ካሣ አተማመን

፩. የጥብቅ ሣር ካሣ የሚሠላው የመሬቱን የሣር ምርታማነትና የሣሩን የወቅቱን የካሬ ሜትር የገበያ ዋጋ መሠረት በማድረግ ይሆናል።

፪. ባለንብረቱ በካሣ ክፍያ ፋንታ በአዋጁ አንቀጽ ፬ መሠረት በተሰጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ ሣሩን ከመሬቱ ላይ አንስቶ መውሰድ ይችላል።

፰. በገጠር መሬት ላይ የተደረገ ቋሚ ማሻሻያ አተማመን

በገጠር መሬት ላይ ለተደረገ ቋሚ ማሻሻያ ካሣ የሚተመነው ለምንጣሮ፣ ለድልደላና እርከን ለመስራት እንዲሁም ውኃ ለመከተርና ለሌሎች የግብርና መሠረተ ልማት የወጡትን የመሣሪያ፣ የጉልበትና የዕቃዎች የወቅቱ ዋጋ በማስላት ይሆናል።

፱. ተዛውሮ የሚተከል ንብረት ካሣ አተማመን

ተዛውሮ ለሚተከል ንብረት የሚከፈለው ካሣ ለንብረቱ ማንሻ፣ ማዛወሪያና መልሶ መትከያ የሚያስፈልጉ የባለሙያ፣ የማቴሪያልና የማጓጓዣ ወጭዎችን ግምት በወቅቱ የገበያ ዋጋ መሠረት በማስላት ይሆናል።

፲. ለማዕድን ባለፈቃድ ስለሚከፈል ካሣ አተማመን

ለማዕድን ሥራ በማዕድን ባለፈቃድ የተያዘ መሬት በአዋጁ መሠረት የሚለቀቅ ሲሆን የሚከፈለው ካሣ አግባብ ባለው የማዕድን ህግ መሠረት የሚፈፀም ይሆናል።

፲፩. ለመካነ መቃብር ስለሚከፈል ካሣ

፩. ለመካነ መቃብር የሚከፈለው ካሣ መካነ መቃብሩን ለማንሳት፣ ተለዋጭ ማረፊያ ቦታ ለማዘጋጀት፣ አጽሙን ለማዘዋወርና ለማሳረፍ እንዲሁም ከዚሁ ጋር ተያይዞ ለሚደረግ ሃይማኖታዊና በህላዊ ሥርዓት ማስፈጸሚያ የሚያስፈልጉትን ወጭዎች ያጠቃልላል።

7. *Compensation for Trees*

1 The amount of compensation for trees shall be determined on the basis of the level of growth of the tr and the current local price per square meter or per uni

2) The owner of trees may, in lieu of compensation, cut a collect the trees within the period fixed pursuant Article 4 of the Proclamation.

8. *Compensation for Protected Grass*

1) The amount of compensation for protected grass sha be determined on the basis of the productivity of th land and the current market price of the grass pe square meter.

2) The owner of protected grass may, in lieu o compensation, cut and gather the grass within th period fixed pursuant to Article 4 of th Proclamation.

9. *Compensation for Permanent Improvement on Rural Lan*

The amount of compensation for permanent improvemen made on a rural land shall be determined by computin the machinery, material and labor costs incurred fo clearing, leveling and terracing the land, including th costs of water reservoir and other agricultura infrastructure works.

10. *Compensation for Relocated Property*

The amount of compensation for a relocated property shall be determined by computing the estimated costs of labor, material and transport to be incurred at market value for removing, transferring and installing the property.

11. *compensation Payable to a Mining Licensee*

Where a mining site is expropriated pursuant to the provisions of the Proclamation, the compensation due to the licensee shall be determined by the relevant mining law.

12. *Compensation for Burial-ground*

1) The amount of compensation for a burial-ground shall be determined on the basis of the estimated costs to be incurred for removing the grave stones, preparing other burial-ground, transferring and relocating the corpse and for conducting religious and cultural ceremonies in relation thereto.

፪ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) የተጠቀሱት ወጪዎች የአካባቢውን የዕቃ፣ የትራንስፖርት አገልግሎትና የጉልበት የወቅቱን የገበያ ዋጋ መሠረት በማድረግ ይሠላሉ።

፲፫. <u>የካሣ ስሌት ቀመር</u>

በአዋጁና በዚህ ደንብ መሠረት የሚከፈል የንብረት ካሣ መጠን የሚሰላበት ቀመር እንደሚከተለው ይሆናል፤

፩. የቤት ካሣ = የግንባታ ወጭ (በወቅቱ ዋጋ)
+ የመሬት ቋሚ ማሻሻያ ወጭ
+ የቀሪ ዘመን የመሬት ሊዝ ተመላሽ ክፍያ

፪. የሰብል ካሣ = የቦታው ስፋት (በካሬ ሜትር)
x የሰብል የገበያ ዋጋ በኪሎ ግራም
x በአንድ ካሬ ሜትር ስፋት ላይ የሚገኝ ምርት በኪሎ ግራም
+ የመሬት ቋሚ ማሻሻያ ወጭ

፫. ፍሬ መስጠት የተክል ብዛት (በእግር) ያልጀመረ ቋሚ ተክል ካሣ = x በአንድ እግር የወጣ ወጭ
+ የመሬት ቋሚ ማሻሻያ ወጭ

፬. ፍሬ መስጠት የልጀመረ ቋሚ ተክል ካሣ = ተክሉ በአንድ ዓመት የሚያስገኘው ምርት ብዛት (በኪሎ ግራም)
x የቋሚ ተክሉ ምርት የወቅቱ የገበያ ዋጋ
+ የመሬት ቋሚ ማሻሻያ ወጪ

፭. ተዛውሮ የሚተከል ንብረት ካሣ = የንብረቱ ማንሻ ወጭ
+ የማዛወሪያ ወጭ
+ የመልሶ መትከያ ወጭ

2. The amount of costs stipulated under Sub-Article (1) of this Article shall be determined on the basis of the current local market prices of materials, transport services and labor.

13. *Formula*

The formula for calculating the amount of compensation payable in accordance with the Proclamation and these Regulations shall be as follows:

1) Compensation for building = cost of construction (current value).
+ cost of permanent improvement on land
+ the amount of refundable money for the remaining term of lease contract

2) Compensation for crops = the total area of the land (in square meters)
x value of the crops per kilo gram
x the amount of crops to be obtained per square meter
+ cost of permanent improvement on land

3) Compensation for unripe Perennial Crops = number of plants (legs)
x cost incurred to grow an individual plant
+ cost of permanent improvement on land

4) Compensation for ripe Perennial Crops = the annual yield of the Perennial crops (in Kilo grams)
X the current price of the produce of the perennial crops
+ cost of permanent improvement on land

5) Compensation for relocated Property = cost of removal
+ cost of transferring
+ cost of reinstallation

፮. የጥብቅ ሣር ካሣ = ሣሩ የሸፈነው ቦታ በካሬ ሜትር x የሚመረተው የሣር ምርት ወቅታዊ የገበያ ዋጋ በካሬ ሜትር

6) Compensation for protected grass = area covered by the grass per square meter X the current market price of the grass per square meter

ክፍል ሦስት

ምትክ ቦታና የመፈናቀያ ካሣ ስለመስጠት

PART THREE

PROVISION OF REPLACEMENT LAND AND PAYMENT OF DISPLACEMENT COMPENSATION

፲፬. ለከተማ ቦታ ምትክ ስለመስጠት

ለህዝብ ጥቅም ሲባል ይዞታውን እንዲለቅ ለተደረገ የከተማ ነዋሪ የሚሰጠው ምትክ ቦታ በአዋጁ አንቀጽ ፲፬ (፪) መሠረት ክልሎች በሚያወጡት መመሪያ መሠረት ይወሰናል።

14. *Provision of Replacement Urban Land*

The provision of replacement land to an urban dweller whose landholding has been expropriated for public purpose shall be governed by directives issued by Regional States in accordance with Article 14 (2) of the Proclamation.

፲፭. ለገጠር መሬት ምትክ ስለመስጠት

ለህዝብ ጥቅም ሲባል የሰብል፣ የጥብቅ ሣር ወይም የግጦሽ መሬት እንዲለቀቅ ሲደረግ ለተመሳሳይ አገልግሎት የሚውል ምትክ መሬት በተቻለ መጠን ይሰጣል።

15. *Provision of Replacement Rural Land*

Where land used for growing crops or a protected grass or pastoral land is expropriated for public purpose, the possessor of such land shall, as much as possible, be provided with a plot of land capable of serving a similar purpose.

፲፮. ለሰብልና ቋሚ ተክል መሬት ስለሚከፈል የመፈናቀያ ካሣ

16. *Displacement Compensation for Land Used for Crops and Perennial Crops*

፩. እንዲለቀቅ የተደረገ የሰብል ወይም የቋሚ ተክል መሬትን በተመለከተ በዚህ ደንብ አንቀጽ ፲፭ መሠረት ምትክ መሬት የተሰጠ ከሆነ፣

1) Where a replacement land has been provided in accordance with Article 15 of these Regulations with respect to expropriated land used for crops or perennial crops, displacement compensation equivalent to the following amounts, shall be paid:

ሀ) ከሰብሉ የሚገኘውን አማካይ ዓመታዊ ገቢ የሚያህል፣ ወይም

(a) the price of the annual average yield of crops obtained from the land; or

ለ) ከቋሚ ተክሉ የሚገኘውን አማካይ ዓመታዊ ገቢ ተክሉ የደረሰበት የዕድገት ደረጃ ለማድረስ በሚወስደው ዓመታት ቁጥር ተባዝቶ የሚገኘውን መጠን የሚያህል፣ የመፈናቀያ ካሣ ይከፈላል።

(b) the price of the annual average yield of perennial crops multiplied by the number of years required to attain the level of growth of the perennial crops.

፪. እንዲለቀቅ የተደረገ የሰብል ወይም የቋሚ ተክል መሬትን በተመለከተ በዚህ ደንብ አንቀጽ ፲፭ መሠረት ምትክ መሬት መስጠት ካልተቻለ የሚከፈለው የመፈናቀያ ካሣ ሰብሉ ወይም ተክሉ ያስገኘው አማካይ አመታዊ ገቢ በ፲ ተባዝቶ የሚገኘው መጠን ይሆናል።

2) the amount of displacement compensation payable with respect to land used for growing crops or perennial crops shall, where it is impossible to provide replacement land in accordance with Article 15 of these Regulations, be ten times the price of the average yield of crops or perennial crops obtained from the land.

፫. የሰብል ወይም የቋሚ ተክል አማካይ ዓመታዊ ገቢ የሚሰላው፣

3. The average annual yield of crops or perennial crops shall be calculated on the basis of:

ሀ) መሬቱ ከመለቀቁ በፊት በነበሩት አምስት አመታት በተገኘው ገቢ ላይ፣ ወይም

a) the yield obtained from the land for the last five years; or

ለ) ሰብሉ ወይም ቋሚ ተክሉ ገቢ ያስገኘው ከአምስት አመት ላነሰ ጊዜ ከሆነ በነዚሁ አመታት በተገኘው ገቢ ላይ፣ ወይም

b) where the land was used for les than five years, the yield obtained for the actual years the land was used; or

መስጠት ያልጀመረ ከሆነ በአካባቢው ባለው ተመሳሳይ የይዞታ መጠን ከተመሳሳይ ሰብል ወይም ቋሚ ተክል በአምስት ዓመታት በሚገኝ ገቢ ላይ፣ ተመሥርቶ ይሆናል።

፲፮. ለጥብቅ ሣር ወይም የግጦሽ መሬት ስለሚከፈል የመፈናቀያ ካሣ

፩. እንዲለቀቅ የተደረገ የጥብቅ ሳር ወይም የግጦሽ መሬትን በተመለከተ በዚህ ደንብ አንቀጽ ፲፭ መሠረት ምትክ መሬት የተሰጠ ከሆነ፣ ከጥብቅ ሣሩ ወይም የግጦሽ መሬቱ የተገኘውን አማካይ አመታዊ ገቢ የሚያህል የመፈናቀያ ካሣ ይከፈላል።

፪. እንዲለቀቅ የተደረገ የጥብቅ ሳር ወይም የግጦሽ መሬትን በተመለከተ በዚህ ደንብ አንቀጽ ፲፭ መሠረት ምትክ መሬት መስጠት ካልተቻለ የሚከፈለው የመፈናቀያ ካሣ ጥብቅ ሣሩ ወይም የግጦሽ መሬቱ ያስገኘው አማካይ አመታዊ ገቢ በ፲ ተባዝቶ የሚገኘው መጠን ይሆናል።

፫. የዚህ ደንብ አንቀጽ ፲፮ ንዑስ አንቀጽ ፫ ድንጋጌዎች የጥብቅ ሣር ወይም የግጦሽ መሬት አማካይ አመታዊ ገቢን ለማስላት በተመሳሳይ ሁኔታ ተፈጻሚ ይሆናሉ።

፲፯. ለተወሰነ ጊዜ ለሚለቀቅ የገጠር መሬት ስለሚከፈል የመፈናቀያ ካሣ

የገጠር መሬት እንዲለቀቅ የተደረገው ለተወሰነ ጊዜ ከሆነ የመፈናቀያ ካሣው ስሌት ማባዣ መሬቱ እስኪመለስ ድረስ ያሉት ዓመታት ቁጥር ይሆናል። ሆኖም በዚህ መንገድ ተሰልቶ የሚገኘው ካሣ በዚህ ደንብ አንቀጽ ፲፮ ወይም ፲፯ መሠረት ከሚከፈለው መጠን መብለጥ የለበትም።

ክፍል አራት
ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

፲፱. ካሣ የማይከፈልባቸው ንብረቶች

በአዋጁ መሠረት መሬቱ የሚለቀቅ ስለመሆኑ የተሰጠው ውሣኔ ለባለይዞታው ከደረሰ በኋላ ለተሠራ ወይም ለተሻሻለ ቤት፣ ለተዘራ ሰብል፣ ለተከለ ቋሚ ተክል ወይም በመሬት ላይ ለተደረገ ቋሚ ማሻሻያ ካሣ አይከፈልም።

yet started giving annual yield, the yield of similar crops or perennial crops obtained from a similar area of land in the locality for the last five years.

17. *Displacement Compensation for Protected Grass or Grazing Land*

1) where a replacement land is provided in accordance with Article 15 of these regulations with respect to expropriated protected grass or grazing land, displacement compensation equivalent to the annual average income obtained from the land shall be paid.
2) The amount of displacement compensation payable with respect to the protected grass or grazing land shall, where it is impossible to provide replacement land in accordance with Article 15 of these Regulations, be ten times the annual average income obtained from the land.
3) The provisions of Sub-Article (3) of Article 16 of these Regulations shall, mutatis mutandis, be applicable with respect to calculating the average annual income derived from a protected grass or grazing land.

18. *Displacement Compensation for Provisional Expropriation of Rural Land*

Where a rural land is expropriated only for a limited period of time, the multiplication factor for calculating the displacement compensation shall be the number of years for which the land is cleared; provided, however, that the compensation obtained by such calculation shall not exceed the amount payable under Article 16 or 17 of these regulations

PART FOUR
MISCELLANEOUS PROVISIONS

19. *Properties for which Compensation is not Payable*

There shall be no payment of compensation with respect to any construction or improvement of a building, any crops sown, perennial crops planted or any permanent improvement on land, where such activity is done after the possessor of the land is served with the expropriation order.

፳. መረጃ ስለመስጠት

፩. ኮሚቴው በአዋጁና በዚህ ደንብ መሠረት ንብረት ለመተመን አስፈላጊ የሆኑትን መረጃዎች አግባብ ካላቸው የፌዴራል፣ የክልል ወይም ሌሎች አካላት መጠየቅ ይችላል።

፪. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) መሠረት ጥያቄ የቀረበለት አካል የተጠየቁትን መረጃዎች ወደያውኑ ለኮሚቴው መስጠት አለበት።

፫. በተጠየቁት አካላት ዘንድ መረጃዎቹ አለመኖራቸው ሲረጋገጥ ኮሚቴው የአካባቢውን የንብረቱን ዋጋ ቅኝታዊ ጥናት ራሱ ያካሂዳል።

፳፩. የንብረት ዝርዝር ስለመያዝ

ለአዋጁና ለዚህ ደንብ አፈጻጸም የወረዳው ወይም የከተማው አስተዳደር እንዲለቀቅ በሚወሰን መሬት ላይ የሚገኙትን ንብረቶች በሚመለከት መረጃ የመያዝ ግዴታ አለበት።

፳፪. ባለይዞታነትንና ባለንብረትነትን ስለማረጋገጥ

በአዋጁና በዚህ ደንብ መሠረት ካሣ እንዲከፈለው የሚጠይቅ ሰው የሚለቀቀው መሬት ሕጋዊ ባለይዞታና ካሣ የሚከፈልበት ንብረት ባለ ቤት መሆኑን የሚያረጋግጥ ማስረጃ ማቅረብ አለበት።

፳፫. ስለግምት ሥራ ወጭዎች

፩. አግባብ ባላቸው ህጎች መሠረት ለኮሚቴው አባላት የሚከፈል አበልን ጨምሮ በዚህ ደንብ መሠረት ንብረት ለመገመት አስፈላጊ የሆኑ ወጭዎችን የወረዳና የከተማ አስተዳደሮች ይሸፍናሉ።

፪. መሬት የሚለቀቀው በአስፈጻሚ መሥሪያ ቤት ጥያቄ መሠረት ከሆነ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (፩) የተጠቀሰው ወጭ በሚመለከተው አስፈጻሚ መሥሪያ ቤት ይሸፈናል።

፳፬. ደንቡ የሚፀናበት ጊዜ

ይህ ደንብ በፌዴራል ነጋሪት ጋዜጣ ታትሞ ከወጣበት ቀን ጀምሮ የፀና ይሆናል።

አዲስ አበባ ሰኔ ፳፰/፲፱፻፺፱ ዓ.ም.

መለስ ዜናዊ

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ

ጠቅላይ ሚኒስትር

20. *furnishing of Data*

1) The committee shall request the relevant federal, regional or other bodies to furnish any data necessary for determining the value of a property in accordance with the Proclamation and these Regulations.

2) Any body requested under Sub-Article (1) of this Article shall hand over the data immediately to the Committee.

3) where the data is not available with the requested bodies, the committee shall conduct its own survey on the local market price of the property.

21. *Records of Property*

A woreda or a city administration shall, for the purpose of the implementation of the Proclamation and these Regulations, record properties situated on a landholding subjected to an expropriation order.

22. *Evidence of Possession and Ownership*

Any person who claims for payment of compensation in accordance with the Proclamation and these Regulations shall produce proof of legitimate possession of the expropriated landholding and ownership of the property entitling compensation.

23. *Valuation Costs*

1) Woreda and city administrations shall cover the costs of valuation of properties in accordance with these regulations, including payment of per diem to members of the Committee in accordance with the relevant laws.

2) The costs referred to Sub-Article (1) of this Article shall be covered by the concerned implementing agency where the expropriation is made upon its request.

24. *Effective Date*

These Regulations shall enter into force on the date of their publication in the Federal Negarit Gazeta.

Done at Addis Ababa this 4th day of July 2007

MELES ZENAWI

PRIME MINISTER OF THE FEDERAL DEMOCRATIC

REPUBLIC OF ETHIOPIA